

**A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE
XXXI.**

**A FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
ÉVKÖNYVE
XIX.**

1979 – 1980.

BUDAPEST, 1983.

A FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
ÉVKÖNYVE • XIX.

**A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE
XXXI.**

**A FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
ÉVKÖNYVE
XIX.**

1979 – 1980.

ЕЖЕГОДНИК
Городской Библиотеки им.
Эрвина Сабо, Будапешт
1979–80

ANNUAIRE
de la Bibliothèque de la Ville
de Budapest, "Ervin Szabó"
1979–80

YEARBOOK
for the years 1979–80 of the
Metropolitan "Ervin Szabó" Library,
Budapest

JAHRBUCH
der Stadtbibliothek
„Ervin Szabó“, Budapest
1979–80

BUDAPEST, 1983.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

**BENJÁMIN JUDIT, DOBOS PIROSKA, DR. ECSEDY ANDORNÉ,
HARGITAI NÁNDORNÉ, PESTI ERNŐ, DR. REMETE LÁSZLÓ,
SZABÓNÉ RICHLICH ILONA, SZÁSZ ILONA**

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG VEZETŐJE:

MÁTRAI MÁTYÁS

SZERKESZTŐ ÉS A JELENTÉS ANYAGÁNAK ELŐKÉSZÍTŐJE:

DOBOS PIROSKA

A TÁBLÁZATOKAT

WEISZ SÁNDORNÉ KÉSZÍTETTE

KÉPSZERKESZTŐ ÉS MŰSZAKI SZERKESZTŐ:

HORVÁTH ANDRÁS

FOTÓ:

BRAUN TAMÁS

ISSN 0 139-2085

Kiadja a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
Felelős kiadó: Kiss Jenő főigazgató
Készült a FSZEK sokszorosító üzemében
Felelős vezető: Horváth Ferencné
Táskaszám: 83/385. Ívterj.: 24.63\A/5-ös ív
Példányszám: 400

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR JELENTÉSE
1979–1980

1975–1980 főbb adatai

	Központi könyvt. és zenei gyűjtemény		Hálóz at		Központ, zenei és hálózat összesen		%	
	1975	1980	1975	1980	1975	1980	1975	1980
Könyvtári dokumen- tumok száma	703.848 33.098	780.938 46.788	1 948.876	2 833.877	2 685.822	3 661.603	100	136,3
Gyarapodás	14.108 1.777	16.261 3.198	180.552	230.919	196.437	250.378	100	127,1
Csökkenés	1.666 20	826 93	70.115	77.629	71.801	78.548	100	109,4
Alapterület (m ²)	4.100 188	4.100 188	13.088	16.140	17.376	20.428	100	117,6
Beiratkozott olvasók száma	12.981 1.910	12.808 1.073	159.934	166.933	174.825	180.814	100	103,4
Kölcsönzők száma	30.031 11.904	31.380 2.619	1 481.577	1 227.346	1 523.512	1 261.345	100	82,8
Kölcsönzött kötetek száma	75.290 31.221	77.595 10.116	4 960.195	4 310.209	5 066.706	4 397.920	100	86,8
Olvasótermi látogatók száma	53.784 3.081	47.572 94	291.748	336.432	348.613	384.098	100	110,2

A könyvtárak száma

Központi és kerületi könyvtár	61	52
Fiókkönyvtár	31	48
Összes könyvtár	92	100

1980 az V. ötéves terv záró éve volt. Ezért a jelentés bevezetőként a szokásos számadatoknál bővebben dokumentálja a főbb mutatók változásait, amelyek általános tendenciaként értékelhetők. Elsősorban a kölcsönzött kötetek, illetve a kölcsönzők számának csökkenése említendő. Eltér az országos tapasztalat-tól, hogy az olvasók száma a hálózatban nem csökkent, sőt az utóbbi két évben jelentősen emelkedett szoros összefüggésben a hálózat alapterületének bővülésével. Szembetűnő a helyben olvasók számának növekedése.

A hálózati rendszer továbbfejlesztése érdekében tett intézkedések hatását jelzi a könyvtári egységek számának alakulása. A gazdaságosabb működtetés, a központi szolgáltatások és a lépcsőzetes ellátási elv erősítése érdekében csökkent az önálló egységek száma, s a fiókkönyvtárak száma több mint 50 %-kal növekedett.

Az 1979–80-as évek lényeges változást hoztak az intézet vezetésében. Révész Ferenc főigazgató, aki 1956 szeptemberétől töltötte be ezt a tiszteket, 1979 végén nyugdíjba vonult. Ez év július 1-én Hont Péterné főigazgató-helyettes ment nyugdíjba, helyére Kiss Jenő kapott kinevezést. Július 1-től december 31-ig Szőke Tiborné megbízott főigazgatóként vezette az intézetet. 1980-ban Kiss Jenőt felügyeleti szervünk előbb megbízta a főigazgatói teendők ellátásával, majd kinevezte főigazgatónak, Deák Sándort gazdasági igazgatónak Papp Györgyné gazdasági igazgató nyugdíjazása miatt, és Mátrai Mátyást főigazgató-helyettesnek.

1979-ben ünnepelte a könyvtár alapításának 75. évfordulóját, erről e kötetben külön beszámoló olvas-ható. A Magyar Tanácsköztársaság 60. évfordulója, a nemzetközi gyermekév, 1980-ban az MSZMP XII. kongresszusa, hazánk felszabadulásának 35. évfordulója és több irodalmi és történelmi évforduló, a kiala-kult gyakorlatnak megfelelően alkalmat adott a kulturális politika célkitűzéseinek könyvtári eszközökkel való szolgálatára.

A beszámoló bevezetőjében kiemelés érdemel az MSZMP Budapesti Bizottsága Közművelődési Bizott-ságának állásfoglalása, amelyet 1979-ben a munkások és a fiatalok könyvtári neveléséről hozott.

I. Hálózatfejlesztés

Az új központi könyvtár tervezésével kapcsolatos munkálatokat, amelyek az ötéves terv időszaka alatt folytak, 1980 végén a fővárosi tanács illetékes főosztálya – a szükséges fedezet hiánya miatt – leállította. A jelenlegi könyvtáráépület elavultsága, szűk kapacitása, zsúfoltsága, egész helyzete az utóbbi két évben tovább romlott, ezért hangsúlyozzuk, hogy ebben az épületben a központi könyvtár hovatovább képtelen ellátni feladatát. A zenei gyűjteményben megkezdődtek az átalakítással, bővítéssel összefüggő munkák. 1979-ben befejeződött a Baross u. 18. sz. alatt a nyomdai fotó épületének felújítása. Az 1979. január 17-i Baross utcai víznyomócsőtörés olyan károkat okozott, hogy a központi könyvtár február 9-ig nem üze-melhetett, s a teljes rendbehozatal csak a III. negyedévben fejeződött be.

A kerületi könyvtárhálózat a beszámoló időszakában több egységgel gyarapodott. 1980-ban a hálózat egységeinek száma 98. Ebből csak felnőtteknek kölcsönzött 24, csak gyermekeknek 26 egység, 48 helyen pedig mindkét rétegnek nyújtottak szolgáltatást. A lemezkölcsönzést két kerületi könyvtár kezdte meg, de zenei szolgáltatás 12 egységben volt. Két mozgókönyvtár 29 – többségében a peremkerületben lévő – megállóban kölcsönzött.

1979 első felében nyílt meg Kelenföldön a 3-as könyvtár 1250 m²-en, a Budapesti Művelődési Központ épületében. Biológiai szakrészlege, sokszínű csoportos foglalkozásai más kerületekből is vonzottak látoga-tókat. Ugyanebben az évben három, 1980-ban további két általános iskolában nyílt új fiókkönyvtár, s a XV. kerületben, a Doktor Sándor utcai új úttörőházban megnyílt a 34-es könyvtár gyermekrészlege.

Mindkét évben dolgoztak a Dagály utcai főkönyvtár előkészítésén és a VII. kerületi 22-es könyvtár pré-zensz-részlegének kialakításán. Elkészült az erzsébeti főkönyvtár és a XVII. kerületi új könyvtár terve. 1980-ban a régebbi 27-es erzsébeti könyvtárat meg kellett szüntetni – szanálás miatt.

Számos helyen volt felújítás, bővítés, amelyet rendszerint új szolgáltatások bevezetése követett. Pl. 7/3-as, 8-as, 13/2, 25/2-es, 46-os, 6-os, 9-es, 34-es, 38-as könyvtár, 2-es, 7-es, 8-as, 20-as gyermekkönyvtár.

1980-ban egyesült a 6-os felnőtt és gyermekkönyvtár, valamint a 14-es felnőtt és gyermekkönyvtár.

Folytatódott a főlépéldányraktár átköltöztetése a Szárnyas uti raktárba. A raktár a költözés ideje alatt több mint 20 ezer kötet könyvet vett át és adott ki a kerületi könyvtáraknak.

A Kulturális, illetve a Közművelődési Alapból jelentős céltámogatást nyújtott a Művelődési Minisztérium. Ezt a hálózat állományának és gépi eszköztárának fejlesztésére használták fel.

Bővült a könyvtárak gyűjteményeiben a nem hagyományos dokumentumok száma, illetve új szolgáltatási formák váltak népszerűvé: nyelvleckék átmásolása kazettára vagy hangszalagra, műsorösszeállítások a fonotékákban, poszter-, diafilm-, diaképgyűjtemények, ezek szerves beépítése a könyvtári foglalkozásokba stb.

II. A könyvtár állománya

A könyvtár állománya 1979. december 31-én 3 504.696, 1980 végén 3 661.603 egység volt.

A dokumentumok száma 1979-ben 102.509 db-bal nőtt, 1980-ban 171.830 db-bal. A költségvetés terhére vásárolt dokumentumok értéke 1979-ben 8 966.700 Ft, 1980-ban 11 339.000 Ft volt. A kerületi tanácsok költségfejlesztési alapjából 843.500, illetve 867.000 Ft állt rendelkezésre. A Kulturális Minisztérium, illetve Művelődési Minisztérium kulturális alapjából 100 ezer forintot kaptak 1979-ben. 1980-ban a közművelődési és kulturális alapból 600 ezer Ft-ot fordíthattak állománygyarapításra.

A központi könyvtár állománya 1979 végén 809.186, 1980 végén 827.726 egység volt. Könyvre, folyóíratra és egyéb dokumentumok beszerzésére 2 600.000, illetve 3 206.223 Ft-ot fordítottak; 1979-ben az összeg 70,8 %-át, 1980-ban 65,5 %-át devizában.

1979-ben 7.949 db könyvet, kisnyomtatványt, mikrofilmet, hanglemezt, kottát vásároltak, 1980-ban 10.401 db-ot.

A könyvek beszerzési átlagára:

	1979-ben	1980-ban
belföldi könyveknél	79.- Ft	89.- Ft
külföldi könyveknél	455.- Ft	520.- Ft
szocialista országokból	111.- Ft	93.- Ft
tőkés országokból	553.- Ft	649.- Ft

A magyar nyelvű könyvek mintegy harmadát 1979-ben a kötelespéldány biztosította. 1980-ban a kötelespéldányból származó dokumentumok száma a kisnyomtatványok számának csökkenése révén kb. háromezerrel volt kevesebb, mint az előző évben.

Cserekapcsolat keretében 1979-ben 210, 1980-ban 214 db könyvet kaptak és 143, illetve 240 db-ot adtak.

Az állománynövekedés nyelvek szerinti megoszlása – az előző évekhez viszonyítva – lényegében nem változott: a magyar nyelvű állománygyarapodás 1979-ben az egész növekedés 63,59 %-a volt, 1980-ban 61,48 %-a. Az idegen nyelvű állomány gyarapodásában az orosz nyelvű állomány aránya növekedett: 1979-ben 4,27 %, 1980-ban 6,31 % volt.

1980-ban a folyóíratárban 1100-féle periodikát tartottak nyilván, ebből mintegy 400 kötelespéldány. A Budapest-gyűjteményben 299-féle üzemi lap és különféle intézmények saját kiadású periodikái vannak.

A központi könyvtár egyes gyűjteményei közül a *szociológiai dokumentációs osztály* a Magyarországon eddig még sehol sem szereplő új külföldi szociológiai folyóiratok megrendelését kezdeményezte, s új cserekapcsolatok létesítésével is gyarapította periodikáinak számát.

A Budapest-gyűjtemény állománya kurrens és antikvár vásárlás, kötelespéldány-szolgáltatás, az OSZK főlépéldányaiból való igénylés, valamint magánosoktól történt vásárlás útján több mint 9 ezer könyvtári egységgel gyarapodott mindkét évben. 1980-ban pl. megvásárolták Katona István három nyomdatörténeti jelentőségű művének kolligátumát, a Budapesti Képes Albumot 1899-ből, a Figyelmező 1857. évfolyamát. Ajándékként kerültek az állományba a Budapesti Szemle 1907–1940. évfolyamai, Pest-Buda kuruckori okmányai.

A zenei gyűjtemény állománya 1979-ben közel 3 000, 1980-ban 3 198 művel gyarapodott. Jelentős az ajándék és a kötelespéldány aránya, a gyarapodásnak mintegy 60 %-a. A gyűjtőkört szélesítették a zene-tudomány újabb szakágainak irodalmával: zeneszociológia, zenepszichológia, zene- és természettudományok, zene- és társadalom-, illetve régészettudomány kapcsolata. Bővítették a hanglezem szerzeményezés-hez szükséges segédkönyvtárat. Kidolgozták a hanglezem törzsállomány tervszerű továbbfejlesztését.

A kerületi könyvtárak állománya 1979-ben 2 367.923 db könyv és bekötött folyóirat volt, gyermek-könyv 666.117 db; 1980-ban 2 497.000 db könyv, illetve folyóirat, gyermekkönyv 716.964 db. A törölt könyvek száma 1979-ben 87.810 db, 1980-ban 71.876 db. 1980-ban az eredeti költségvetési keretből és a közsegfejlesztési alapból származó beszerzési összeg csak minimális mértékben emelkedett. Ez nem pótolhatta a könyvtárak növekedéséből származó többletköltséget.

A könyvek átlagárának emelkedését mutatja a következő összehasonlítás:

	1978	1979	1980
átlagár	32.70	36.30	37.40

Egyes kerületekben, ahol nagyobb mennyiségű idegen nyelvű, vagy kézikönyvet vásároltak, az átlagár természetesen jóval meghaladja az itt jelzettet. Pl. a X. kerületben az átlagár 49.- Ft volt, a VII. kerületben 57,40 Ft.

Ennek ellenére 1979-ben 190.957 kötet, 1980-ban 230.919 kötet volt a gyarapodás. A közel 40.000 kötetnyi különbség forrása részben a létesítendő könyvtárak raktárából történt leválasztás, de ennek fedezetére szolgált a Művelődési Minisztérium céltámogatása is, amely lehetővé tette, hogy az év folyamán megnyitott, illetve előkészítés alatt álló egységek állománya megfelelően alakuljon.

Könyvellátottság

	Egy lakosra jutó könyv állományból	Egy olvasóra jutó könyv állományból	új könyvekből
1978	1,1	13,9	1,1
1979	1,2	14,6	0,8
1980	1,2	15,0	1,4

A könyvellátás színvonalát emelte, hogy 1980-ban a hálózati könyvtárközi kölcsönzés útján 5440 db könyv jutott az olvasókhoz.

Az állomány összetétele

Többféle és nagyobb számú nem könyvjellegű dokumentum került a könyvtárakba a beszámoló időszakában. 1979-ben 266-féle, 1980-ban 360-féle folyóíratra fizettek elő a kerületi könyvtárak, 1979-ben 6.474, 1980-ban 6.669 példányban. A kőbányai 12-es könyvtárba pl. 1979-ben 266-féle, 1980-ban 298-féle periodika járt.

A hangzódokumentumok száma 1979-ben 17.994, 1980-ban 24.931 volt, a növekedés közel 40 %-os. 1979-ben a kelenföldi 3-as és a József Attila telepi 48-as könyvtárban volt jelentős a hanglezemvásárlás, itt kezdték meg a hanglezemkölcsönzést. 1980-ban a Karinthy Frigyes uti 6-os és a csepeli 30-as könyvtárban létesült zenei részleg, s a hangzódokumentumok száma mindkét helyen meghaladta az ezret, a 3-as és a 12-es könyvtárban a négyezret.

Az idegen nyelvek tanulását segítő nyelvlaplemezeket, hangszalagokat mindkét évben gyűjtötték, s számottevő gyűjtemények alakultak ki a Vadász utcai 1-es, a kelenföldi 3-as, a Gutenberg téri 9-es, a kistérségi 25-ös és a József Attila telepi 48-as könyvtárban.

1980 végére 6 536 egység gyűlt össze mikrodokumentumokból a hálózat könyvtáraiban, a 12-es könyvtár állományában poszter, diafilm, diakép és mozgófilm volt.

Javult a hanglemezpiac áttekintésének lehetősége. Az Új hanglemezek, Új kották rendszeresen megjelenő jegyzékei, a Diafilm Mintabolt árjegyzékei segítik a tervszerű állománytfejlesztést a nem könyvjellegű dokumentumok köréből.

A könyvállomány összetétele

A könyvállomány arányainak változása az 1975. évi adatokkal összehasonlítva, százalékban

év	társadalom- tudomány	természet- tudomány	műszaki irodalom	művészet	irodalom- és nyelv- tudomány	egyéb
1975	15,2	5,0	4,7	7,8	6,6	7,4
1980	16,9	8,3*	6,7	8,1	6,9	2,1*

év	összes ismeret- terjesztő	összes szépirodalom
1975	46,7	53,3
1980	49,0	51,0

Az állomány két főcsoportja arányainak alakulását elsősorban a könyvkiadás, de a könyvtárhasználat változása is befolyásolta. Szembetűnő a műszaki irodalom arányának növekedése, amihez hozzájárult a kézikönyvtári állomány nagy részét képező szakkönyv.

A kézikönyvtári és prézensz állomány 1980-ban 145.538 db volt, 60 ezer kötetel több, mint 1975-ben.

Az idegen nyelvű állomány gyűjtése fellendült az utóbbi öt évben, számuk 1980. december 31-én 33.234 db volt. Nagyobb mennyiségű idegen nyelvű könyve van az V. kerületi 1-es, a VI. kerületi 10-es, a X. kerületi 12-es, a VII. kerületi 2-es könyvtárnak. Más, kisebb könyvtárak is vásároltak magyar nyelven nem hozzáférhető, hézagpótló kézikönyveket idegen nyelven, a gyermekkönyvtárak pedig a nyelvtanulást segítő szépirodalmi műveket. Az idegen nyelvű művek ára azonban rendkívül magas, különösen a kézikönyvek. A 3-as könyvtárban ezeknek az átlagára 111.- Ft, a 28-asban 132.- Ft, a 22-es prézensz részlegében 932.- Ft volt, egy-egy magyar nyelven nem pótolható lexikonsor több tízezer forintba került.

A könyvtárak közel 1500 db könyvet vásároltak antikváriumban, főleg olyan alapműveket, amelyeknek új kiadásai nem jelentek meg, továbbá ritkaságokat s a helytörténeti gyűjtemény hiányzó köteteit.

Állományvédelem

A dokumentumok állagvédelmével összefüggő raktározási, higiéniai és klimatikus körülmények rosszabbak, a központi raktárban a páratartalom 30–40 %-os a szükséges 50–70 %-os páratartalom helyett.

1979-ben függetlenített könyvhigiénikus kezdett dolgozni. A könyvkonzerváláshoz számos speciális vegyszert szereztek be, továbbá precíziós mérleget és hidrográfokat. 1980-ban elkészült a központi könyvtár középtávú állományvédelmi programja, 1981-ben kezdik meg végrehajtását.

A házi könyvkötészet 1979-ben 48.727, 1980-ban 51.316 könyv és folyóirat kötése készült el. Kapacitáshiány miatt, több mint 3 ezer kötet kötetését külső könyvkötéssel végeztették, mindkét évben.

A könyvhigiénikus a központi raktárban 1979-ben 23.773, 1980-ban 14.160 könyv konzerváló kezelését végezte el. Az olvasószolgálati osztály ritka becsű könyveket, munkásmozgalmi broszúrákat, 1919-es kisnyomtatványokat és 10 folyóirat-évfolyamot, a Budapest-gyűjtemény 5 600, illetve 1 648 plakátot lamináltatott. Folytatta a muzeális értékű könyvanyagának kiválogatását és külön nyilvántartását. Lefényképeztettek 7 585 plakátot.

* Az összehasonlítás nem végezhető el a természettudományi és az egyéb ismeretterjesztő irodalom körében, mert a 91-es szak a korábbi egyéb csoportból a természettudományi csoportba került a csoportos leltárkönyvben.

Az állomány óvását jelentette, hogy a kerületi könyvtárak raktárkezelői végezték a kisebb könyvjavításokat, s az új könyvek rendszeres fóliaborítását.

Az állományvédelmet szolgálták a rendelkezéseknek megfelelő állományellenőrzések. A központi könyvtárban az 1975-ben megkezdett állományellenőrzés 1980-ban befejeződött. A kerületi könyvtárak közül 1979-ben 6, 1980-ban 8 könyvtárban volt tételes, s kettőben részleges állományellenőrzés. A két évben összesen 19 könyvtárban kaptak engedélyt a feltárt hiányok törlésére.

III. Feltárás

A *szerezményezési és feldolgozó osztályon* 1979-ben 6.530, 1980-ban 6.647 mű címléírását, osztályozását végezték el, 19.378, illetve 16.261 könyvtári egység került feldolgozásra. Összesen 77.785, illetve 84.555 katalóguscédulát soroltak be a betűrendes, szak- és földrajzi katalógusba.

A szakkatalógus érdemi revíziója keretében a szociológiai szakon belül részleges korrekciókat, finomításokat hajtottak végre.

Megkezdtek, illetve folytatták a Szűry-gyűjtemény (értékes hungarikákat, irodalomtörténeti és nyomdatörténeti kiadványokat tartalmaz) új feldolgozását. Ennek során 880 db könyvet leltároztak, 3.831 címfelvételt készítettek, 2.853 művet osztályoztak. A feltárással segítették a „Budapest a szépirodalomban” témájú bibliográfia anyaggyűjtését. Betűrendes különkatalógust állítottak fel melléklapokkal, utalásokkal, a pszeudonimok feloldásával.

A *bibliográfiai osztályon* lévő világirodalmi archívum számára mindkét évben kb. 5.000 utalókarton készült 127-féle idegen és magyar nyelvű periodikából. 144 idegen nyelvű kötet analízisével 861 irodalmi vonatkozású rejtett bibliográfiai tételt tártak fel. A társadalomtudományi és irodalomtörténeti tanulmánykötetek és folyóiratok bibliográfiai kartotékjai a napilapok, folyóiratok és tanulmánykötetek feltárással készültek. A beszámoló időszakában a társadalomtudományi analitikus katalógus 17.505, az irodalomtörténeti analitikus katalógus 12.238 tétellel bővült.

Az *olvasószolgálati osztályon* 1979-ben 22.980 periodikát kardexeltek, 1980-ban 24.456-ot. Évente 20–20 ezer könyvkártyát, illetve indikátorlapot írtak meg az új könyvek szereléseként, s további 50 ezer kártya megírásával pótolták a már elhasználtakat. Az általános katalógusok számára 240 címet jelöltek ki. Gondozták az irodalmi analitikus katalógust. A kézikönyvtárban – az anyag felfrissítése céljából – 396 új könyvet helyeztek el.

A *Budapest-gyűjteményben* 1979-ben 12.993, 1980-ban 15.097 új bibliográfiai címfelvétel készült. 1979-ben új tematikus és időrendszerbe osztották be az 1945 utáni új kisnyomtatványokat, 114.950 darabot, befejezték 16.009 gyászjelentés rendezését, 7.585 db plakát fényképét osztották be a betűrendes és időrendi plakátkatalógusba. 1980-ban a képkatalógus 29.143 tétellel gyarapodott. Az újabbbkori kisnyomtatványok és az újságszervény állomány használatához részletes mutatót szerkesztettek. Az időrendi plakátkatalógus számára újabb 10 ezer fénykép készült, s 4.526 plakátról fényképet osztottak be a tematikus és időrendi plakátkatalógusba. A fényképgyűjteményben katalógus készült a fővárosi fényképezésekről, a fotótörténeti felvételeken szereplő neves személyiségekről, a gyűjtemény különböző mappáiban, albumaiban található fotókról.

A *szociológiai dokumentációs osztályon* gyarapították a magyar és külföldi hungarika szociológiai termés 1972 óta kiépített kummulatív szakrendi katalógusát, 1979-ben 2.300 cédulát osztottak be. 1980-ban az OSZK-tól 2.000 címléírást kaptak a hazai könyvtárakba érkezett külföldi szociológiai művekről, az anyagot folyamatosan feldolgozták és besorolták az országos betű-, illetve szakrendi katalógusba. Elkezdtek az eddig feldolgozatlan magyar vonatkozású dokumentumokból a szociológiai archívum (dokumentumok, kéziratok, fényképek) kialakítását.

A *zenei gyűjteményben* 1979-ben 3.256 művet katalogizáltak, 1980-ban 4.926 könyvet és kottát dolgoztak fel. Megkezdtek a hanglemezek feldolgozását is. 1.529 hanglemezen szereplő 2.644 mű feldolgozása egészen, illetve részben elkészült. Kidolgozták a zenei gyűjtemény hangzó állományának katalógusrendszerét. Folytatták a tanulmánykötetek, a folyóiratok és kottaantológiák analitikus feltárást, a kor és nemzetiségi index kiegészítését.

A kerületi könyvtárakban befejeződött az ETO szakjelzeteinek módosítása. Ezt, illetve az állományellenőrzést követően katalógusrevíziót végeztek. Ennek során, új szerkesztési elv szerint, vagy a meglévő kibővítésével rendezték a szakkatalógust (csoportképzés, elő- és utószó feltárása, szépirodalom nemzetek szerinti bontása stb.).

1979-ben módosult a gyermekkönyvtárakban a szépirodalmi állomány elhelyezésének korábbi tematikus bontása, a gyermekek érdeklődési körének tágítása, igényeinek fokozatos fejlesztése és a tudatos könyvválasztásra nevelése érdekében. Útmutató és a gyermekkönyvtári állomány raktári és témajelét tartalmazó címjegyzék alapján a könyvtárosok kialakították az új raktári rendet, befejezték a könyvek és a törzslapok szükséges átjelzetelését, felfektették az új, csoportos leltárkönyvet. Megtörténtek az átjelzetelések a tematikus katalógusokban, s a különböző katalógustípusok zömében.

A 25/4-es gyermek-fiókkönyvtárban a szakkatalógus részletezőbb, csoportképzéssel történő bontását, illetve melléklapozását kezdték el kísérletképpen Pápayné Kemenczey Judit: A gyermekkönyvtár állományának feltárása c. módszertani anyaga alapján.

Új kiegészítő katalógusok szerkesztéséhez kezdtek több könyvtárban a beszámoló időszakában. A 3-as könyvtár természettudományos analitikus katalógust készített. Az 1-es könyvtár megkezdte a Világgazdaság c. folyóirat, a Rakéta c. regényújság, s az idegen nyelvű szépirodalmi antológiák analitikus feltárását. Ez utóbbi katalógusát kiadásra is előkészítették.

A 12-es könyvtár gyermekrészlegében a történelmi katalógust bővítették folyóiratcikkekkel. A 25/3-as könyvtár műszaki és természettudományi tárgyszókatálógus indexével, a 43-as könyvtár vers, dráma és prózai művek köteteinek elemző feltárásával, a 34-es könyvtár gyermekrészlege a Historia c. folyóirat analizálásával gazdagította a tájékoztató munka eszköztárát.

A zenei részlegekben az állomány alapján szerzői betűrendes katalógust készítettek. Miután központi-lag megoldódott a lemezállomány rendszeres gyarapításának és feltárásának problémája, a nagyobb részlegek elkezdtek a szakkatalógus, az előadói katalógus, valamint a műfaji és a sorozati katalógusok kiépítését is.

IV. Olvasószolgálat

Olvasók száma, forgalom

A könyvtárba iratkozott olvasók száma 1979 végén 179.200, 1980 végén 180.814 volt. (Különösen jelentős volt az 1979. évi olvasószám-emelkedés a kerületi könyvtárakban, elsősorban a kelenföldi 3-as könyvtár megnyitása következtében, de ez volt az első teljes éve az I. kerületi 11-es és a Mester utcai 26-os könyvtárnak is, hosszabb zárvatartás után. Ugyanakkor távol maradt 5.000 olvasó a Karinthy Frigyes uti 6-os könyvtár felújítása miatt.)

A központi könyvtárban olvasók száma a zenei gyűjtemény olvasóival együtt, 1979-ben 13.744, 1980-ban 13.881 volt. A zenei gyűjteménybe 1980-ban közel ezerrel kevesebben iratkozhattak be, mint az előző évben – zárvatartás miatt. Ugyanakkor az 1979-es kényszerű szünet után a központi könyvtárban 1980-ban ötszázzal több olvasó iratkozott be kölcsönzésre, s ugyanennyivel többen helybenolvasára. A központi könyvtárban a forgalom általában nőtt 1980-ban, a kölcsönzők száma 16,7 %-kal, a kölcsönzött kötetek száma 13,8 %-kal, s a helyben olvasóké 15,7 %-kal. Az öt évvel ezelőtti adatokkal összehasonlítva, a beiratkozott olvasók és a könyvtárlátogatók száma csökkent, míg a kölcsönzők és kölcsönzött kötetek száma némileg emelkedett.

A könyvkéréseket csak korlátozott mértékben lehetett kielégíteni. Az előjegyzések száma 1980-ban 1.378 volt, a másolószolgálat 413 igénylő részére 9.066 felvételt készített. A központi könyvtár könyvtárközi kölcsönzés útján 47 művet kapott és 747 művet adott.

A Budapest-gyűjteményben a használt dokumentumok száma 2.000-rel csökkent, a látogatók száma nem változott.

A szociológiai dokumentációs osztályon mind a használt dokumentumok száma, mind a látogatók száma növekedett.

A zenei gyűjteménybe március 10-ig 1.073 olvasó iratkozott, a könyvtárlátogatók száma 2.713, a kölcsönzött dokumentumok száma 10.116 volt.

A zenei szolgáltatások iránt mindkét évben növekedett az érdeklődés. A hallgatók száma a

	3-as	12-es	25-ös	48-as
	könyvtárban			
1978	—	867	863	—
1979	5.597	2.963	1.946	1.100
1980	7.211	3.479	4.129	4.017

Az 1979-ben megkezdett hanglemez kölcsönzést a 3-as és a 48-as könyvtárban 1980-ban folytatták. Ebben az évben a kölcsönzők száma a két könyvtárban 1.991, a kölcsönzött műveké 2.976 volt. Több könyvtárban kölcsönözték, illetve másolták a nyelvelké hanganyagát. A középiskolások tanulmányait segítette a „Diákkönyvtár hangszalagon” másolása és kölcsönzése.

A kerületi könyvtárakba 1979-ben 165.546, 1980-ban 166.933 olvasó iratkozott. Jelentős volt az olvasólétszám emelkedése 1979-ben, elsősorban a kelenföldi 3-as könyvtár megnyitása következtében. 1979-ben 18, 1980-ban 19 könyvtárban nőtt a 14 éven felüli olvasók száma, 17-ben, illetve 18-ban csökkent. Az olvasók számának változása nagy mértékben függ az időszakos zárvatartásoktól, pl. 1979-ben hosszabb zárvatartás után egész évben működött az I. kerületi 11-es, a IX. kerületi 26-os könyvtár, így olvasóik ez évben a létszámot növelték, s a Karinthy Frigyes uti 6-os könyvtár felújítási munkálatai miatt 5.000 olvasó hiányzott.

Az 1975. évi adatokkal hasonlítva, a felnőtt olvasók száma 1.151-gyel csökkent 1980-ra, s a gyermekolvasók száma 8.150-nel emelkedett. Az iskolai tanulók száma az öt év alatt a fővárosban 25,9 %-kal nőtt, az olvasók száma 18 %-kal, így az általános iskolások könyvtári szervezettsége csökkent 29,7 %-ról 27,8 %-ra.

Mind a felnőtt, mind a gyermekolvasók számának további emelkedése nagyobb arányú könyvtártelepítést igényel. A könyvtári alapterület egyetlen kerületben sem érte el a normatívákat. Minden ezer lakosra 1975-ben 6 m², 1980-ban 8 m² jutott. Különösen a gyermekek szervezését nehezíti a hiányos könyvtártelepítés a III., VI., XIV., XV., XVI., XVII., XVIII., XXI. és XXII. kerületben. Néhány nagy könyvtárral rendelkező kerületben (X., XI., XIX.) az iskolások szervezettsége az elmúlt öt évben 10–15 %-kal növekedett és messze meghaladja a fővárosi átlagot.

A kölcsönzési esetek és a kölcsönzött kötetek száma mind a felnőtt, mind a gyermekolvasók körében csökkent.

	Egy olvasóra jutó			
	kölcsönzési eset		kölcsönzött kötet	
	felnőtt	gyermek	felnőtt	gyermek
1975-ben	9,1	8,7	33,0	24,6
1979-ben	7,8	7,0	29,1	20,4
1980-ban	7,7	6,7	28,3	20,5

A helyben olvasók száma nőtt, a gyermekek körében az átlagnál nagyobb mértékben. A könyvtárhasználati szokások változása mindkét évben megfigyelhető volt. Mind több volt az olyan olvasó, aki a helybenolvasás lehetőségéért látogatta a könyvtárat, s az olyan is, aki csak egy-egy könyv kölcsönzéséért lett könyvtári tag. 1979-ben a könyvtárhasználóknak 19,7 %-a, 1980-ban 21,5 %-a volt olvasótermi látogató, de amíg több mint kétszer annyi felnőtt kölcsönzött mint gyermek, az olvasóteremben a gyermekek száma megközelítette a felnőttekét. Ebben nagy szerepük volt az új általános iskolai tantervek könyv- és könyvtárhasználati útmutatásainak, a tudományos-technikai és kulturális úttörőszemlék feladatainak.

A központi könyvtárban a *Budapest-gyűjtemény* állományát a beszámoló időszakában több jelentős történeti, művelődéstörténeti, építészettörténeti monográfiához, tanulmányhoz vették igénybe: kutatók, szakírók, dokumentumfilmek, tévéműsorok szerkesztői, rendezői, újságírók, népművelők, könyvtárosok. Az országos középiskolai tanulmányi verseny pályázói, szakdolgozatot készítő egyetemi, főiskolai hallgatók is használták a gyűjtemény anyagát. Pl.: építészmérnök hallgató témája volt: a Pollack Mihály tér és környékének palotái; a Testnevelési Főiskola hallgatója kutatott a Tanácsköztársaság sportdirektóriuma témakörben; újságíró kereste a régi Újpest szegénynegyedei szociálpolitikájának dokumentumait; művelődéstörténész a pesti vicc és vicclapok társadalom- és művelődéstörténetéről készülő monográfiához talált forrásanyagot; a fővárosi temetőkről cikkek készültek és a Fővárosi Temetkezési Intézettről kismonográfia a gyűjtemény dokumentumai alapján; tervtanulmányhoz a Dunakorzó városképi változásairól; dokumentumfilmhez Puskás Tivadarról, a Telefonhírmondó történetéről; muzeológus a pesti pipametszőkről; közgazdász A vegyipar telephelyválasztása, jelentősége a pesti agglomerációban c. doktori értekezéshez; a bécsi Technisches Museum munkatársa az iparosodás kezdeteiről; történészek a Ganz gyár ipartörténeti vonatkozásairól, a Lampart és az Első Magyar Varrógépgyár történetéről kerestek kép- és könyvanyagot.

A *szociológiai dokumentációs osztályon* kétezer kötetes kézikönyvtár frissen tartása, a szabadpolcon lévő magyar és külföldi szociológiai kurrens folyóiratok nagy száma vonzotta a kutatókat. Az 1979. évi információs igények témáiból jellemzésül: a pest megyei cigányság helyzete, a szocialista városok szociográfiai irodalma, az ifjúság közéleti szerepe, 1919. május 1. irodalma, magyar szociofotó a harmincas években, az olajipari munkások szociológiai vizsgálatának külföldi módszerei, a magyar nyugdíjasok helyzetének irodalma, Vámbéry Ruzssem tevékenysége, magyar sportszociológiai irodalom. Jegyzék készült az MTA szociológiai bizottsága kiadói albizottságának az újra kiadásra érdemes régi magyar szociológiai irodalomról, mintajegyzék magyar nyelvű szociológiai kézikönyvtár felállításához a veszprémi megyei könyvtárnak, újabb külföldi gyűjteményes szociológiai művek jegyzéke a KSH könyvtára tervezett kiadványához. 1980-ban a „Társadalmi beilleszkedési zavarok” MTA kutatási főirány előkészítő bizottságának felkérésére – és 200 ezer Ft-os anyagi támogatásával – összeállították azoknak a devianciával foglalkozó külföldi folyóiratoknak és könyveknek a jegyzékét, amelyek hazai állományunkból hiányoznak. Ezeket a könyvtár 1981-re megrendelte. Bibliográfiát szerkesztettek a FSZEK-ben és az MTA Pszichológiai Intézetében megtalálható külföldi deviancia irodalomból. Témafigyelő szolgálatot végeztek a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiának. Az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet rendelésére témaösszeállítást készítettek a rokkantsághoz vezető okok irodalmából. A KMK részére a magyar olvasásszociológiai irodalomról állítottak össze anyagot.

Az *olvasószolgálati osztályon* mindkét évben több ezer kérdésre adtak választ helyben, telefonon és írásban. Az 1979. évi referenszkérdések közül: illusztrációs anyag a szecesszió művészetéről; Csehszlovákia elnökei és miniszterelnökei 1918–1939.; A századforduló magyar börtönviszonyai; a XV. századi sárvári Erdősi Sylvester iskoláról. A könyvkiadók, a Magyar Rádió, a filmgyárak, a sajtó munkatársai rendszeresen fordultak a tájékoztató csoporthoz információért. Gyakran segítettek középiskolásoknak a tanulmányi versenyek témáinak kidolgozásában. A történelem, földrajz és biológia kézikönyvtári anyagából átmenetileg témakiemelés készítették.

A *bibliográfiai osztályon* lévő archívumot 1979-ben 87, 1980-ban 118 esetben használták a kutatók. Egyéni kérésre készült kéziratban az osztályon A filozófiai írók tára, teljes sorozatok anyagának bibliográfiája a kulturális miniszterhelyettes részére és az MSZMP KB agitációs és propaganda osztályának A magyar társadalom struktúrájának változása a 60-as, 70-es években.

A *zenei gyűjtemény* a hivatásos és öntevékeny együttesek munkáját segítette a megfelelő művek biztosításával, a repertoár bővítésére tett javaslatokkal. Pl. Camerata Hungarica, Műszaki Egyetem kamarazenekara, Ifjú Zenebarátok kamarazenekara és központi kórusa, Csili kamarakórusa stb.

A *kerületi könyvtárakban* figyelemmel kísérték az olvasói igényeket és ezek változását. A tapasztalatok szerint az igény megnőtt a természet- és alkalmazott-tudományokkal foglalkozó szakkönyvek, s a kortárs szépirodalom iránt. Az igényeket tükrözik a referensz kérdések is, amelyek megválaszolásához más könyvtárak szolgáltatásait és segítségét is igénybe vették a könyvtárosok. (Pl. szombathelyi megyei könyvtár, Gorkij Könyvtár, a KSH és a Magyar Rádió könyvtára, Pedagógiai Könyvtár, a FSZEK központi

könyvtára és a hálózat nagyobb tájékoztató apparátussal rendelkező könyvtárai.) A folyóiratok iránti megnövekedett igényt néhány könyvtárban több példányban történő vásárlás mellett kölcsönzéssel vagy esetenként hétvégi kölcsönzéssel törekedtek kielégíteni. Különös gondot fordítottak a fiatalok és a továbbtanuló felnőttek kéréseinek teljesítésére. Elsőrendű feladatuknak tekintették a szocialista brigádokkal, továbbtanuló munkásokkal, a dolgozók esti iskoláiba járókkal való foglalkozást. Nagyszámú brigád fordult meg a kőbányai, a kelenföldi, a kispesti, a sashalmi, a soroksári könyvtárban. Zárvatartása idején is (1979-ben) aktív kapcsolatot tartott fenn több üzemmel a Karinthy Frigyes uti 6-os könyvtár, irodalomjegyzékekkel, rendezvények szervezésével segítette a kulturális vállalkozások teljesítését. Számos brigád kutatómunkáját irányították a könyvtárak a nagy történelmi évfordulók alkalmából. Többfordulós játékot szervezett a 14-es és az erzsébeti könyvtár. Rendszeresen segítettek a különböző brigádrendezvények műsorainak összeállítását, programok kidolgozását Kőbányán.

Az idősebb emberek könyvtári ellátása érdekében szociális otthonokkal alakítottak ki együttműködést. Hat szociális otthonban létesült kölcsönzőhely. Az 1-es és a 32-es könyvtár kölcsönzőhelyén évek óta színvonalas munka folyik. Hét könyvtár hozott létre letétet azokban az otthonokban, ahol erre lehetőség volt. A könyvek házhoz szállítása az öregek számára külön feladat, mégis sokan vállalták ezt. Az V. kerületi 1-es, az I. kerületi 20-as, a XVI. kerületi 32-es, a VIII. kerületi 44-es könyvtár munkatársai járóképtelen né vált régi olvasóiknak lakásukba vitték a könyveket. Az 1-es könyvtár erre a célra időnként a könyvtárközi kölcsönzést végző gépkocsit is igénybe vehette.

Az olvasók jobb megismerését, a tájékoztató munka színvonalának emelését segítették azok a vizsgálatok, amelyek néhány könyvtárban folytak: a 3-as könyvtárban könyvtárhasználati szokások vizsgálata, a 48-as könyvtárban a szépirodalmi állomány sokszempontú feltárása, a 6-os könyvtárban mélyinterjúk, a 37-es könyvtárban hatásvizsgálati beszélgetések, a 20-as könyvtárban a fizikai dolgozók, a 22-es könyvtárban a fiatalok olvasmányainak elemzése. Tíz könyvtárban befejezték a – központilag kiválasztott – 50 értékes, kevésbé olvasott szépirodalmi mű forgalmának vizsgálatát.

1979-ben értékelték az 1978-ban 19 könyvtárban végzett, hét hónapig tartó vizsgálat eredményét, amely a felnőtt olvasók könyvtári tagsága szünetelésének és lemorzsolódásának okait kutatta. A vizsgálat több mint 7.000 olvasót érintett. A szünetelők közel 60 %-a maradt távol az egyéves tagsággal rendelkezők közül, s ez az új olvasókkal való egyéni foglalkozás jelentőségére figyelmeztet.

V. Propagandamunka

A 75. évforduló alkalmából nagyobb feladatok jelentkeztek 1979-ben a könyvtári propagandában. A kollektívák széles köre működött közre a program kidolgozásában, az országos, nemzetközi, fővárosi, kerületi szintű mozgósításban, a hírközlő szervek folyamatos tájékoztatásában. Az egyes olvasói rétegekkel való kiemelt foglalkozást dokumentálta a szakmai napok témaválasztása: külön programként szerepelt a munkások, szakmunkástanulók, az öregek és az óvodások könyvtári ellátása.

Ebből az alkalomból több kiállítás mutatta be a hálózat fejlődését. Társadalmi szervezetek, művelődési intézmények, iskolák, olvasók levelei méltatták a könyvtár munkáját.

A propagandaosztály a beszámoló mindkét évében a KMK kapcsolatszervezési osztályának rendszeresen készített információs anyagot a legfontosabb várható eseményekről, az új kiadványokról. A megjelent kiadványok sajtópéldányait folyamatosan eljuttatták a szaksajtó és az országos lapok illetékes szerkesztőihez. Az Országos Propagandabizottsággal közös kiállítást szerveztek a könyvtárügy fejlődésének bemutatására. 1980-ban a központi könyvtárban három nagyszabású kiállítást rendeztek, melyek anyaggyűjtésében a központi olvasószolgálat is részt vett.

A 12-es és a 35-ös könyvtárban működő „kis galériák”-ban 1980-ban 11 képzőművészeti kiállítást mutattak be. (A soroksári Kisduna galériáról önálló beszámolót közöl e kötet.) A kiállításokra, a vendégkönyvek tanúsága szerint, mindkét évben a főváros minden részéből érkeztek látogatók.

A központot és a hálózat könyvtárait folyamatosan ellátták a szemléltető propagandához szükséges eszközökkel (plakátok, dokumentum-gyűjtemények), az új fiókoknak és a hosszabb zárvatartás után megnyíló könyvtáraknak táblákat, feliratokat, röplapokat, plakátokat biztosítottak. Különösen sok munkát adott a 3-as könyvtár nyitásának előkészítése, számos írásbeli tájékoztatót, szemléltető eszközt adtak

ki népszerűsítésére. A nemzetközi gyermekév könyvtári akcióihoz útmutatókat, ex libriseket jelentettek meg. Az igénylő könyvtáraknak kölcsönöztek hanglemezeket, címleíró készüléket, magnót, lemezjátszót.

A központi könyvtár olvasószolgálat 1979-ben 28 csoport látogatását fogadta, a résztvevők száma kb. 600 volt. A csoportok többsége a középiskolások irodalmi, történelmi, könyvbarát szakköreiből került ki, de három esetben üzemi szocialista brigádok is felkeresték a központi könyvtárat. Külön figyelmet érdemelnek a két közgyűjtemény-kezelői tagozattal rendelkező középiskola gyakorlati foglalkozásai és az ELTE történelem és könyvtár szakosainak hagyományos látogatásai.

A kerületi könyvtárakban 1979-ben, a Tanácsköztársaság 60. évfordulóján, vetélkedők és előadások idézték fel a történelmi eseményeket. Említésre méltó a 3-as könyvtárnak az üzemi könyvtárakkal közösen szervezett Megváltó viharban című vetélkedője, továbbá a XI. kerületi 6-os, a kispesti, az újpesti és a lőrinci könyvtár rendezvényei.

1980-ban a felszabadulás 35., József Attila születésének 75. évfordulóját ünnepelték a könyvtárakban. Tükröződött munkájukban az MSZMP XII. kongresszusának eseménye és népszerűsítették a moszkvai olimpiát.

Mindkét évben követték a hazai és nemzetközi eseményeket, 1979-ben a 14 éven felüli olvasók számára 689, 1980-ban 598 rendezvényt szerveztek, a gyermekeknek 3.238-at, illetve 3.482-t.

A dolgozók általános és középiskolaival több kerületben jó együttműködés alakult ki. Ennek során könyvtári órák, érettségizőket felkészítő előadások, tananyagot kiegészítő foglalkozások, ünnepi megemlékezések voltak a könyvtárakban a felnőtt tanulók számára.

A szakmunkástanulói intézetek és a kerületi könyvtárak együttműködésének lendületet adtak 1979-ben az iskolai könyvtári szakfelügyelők által szervezett találkozók. Együttműködési szerződésekben rögzítették a közös tennivalókat a 4-es, a 6-os, 11-es, 26-os, 44-es könyvtárban. Könyvtárbeutatók, közös rendezvények, kiadványok cseréje, a könyvtári szolgáltatások népszerűsítése, az iskolai könyvtárak segítése volt az együttműködés eredménye.

A középiskolák érettségizői részére különböző tárgyú, a tananyagot kiegészítő előadásokat szerveztek a XII. kerületi 38-as, a VII. kerületi 22-es, a kőbányai 12-es könyvtárban.

A KISZ-korosztályú fiatalok önképzését hat művelődési kör segítette a hálózatban. A 37-es könyvtár nagymúltú politikai vitaköre a kelenföldi 3-as könyvtárban folytatta tevékenységét, kibővített tagsággal. Az érettségizők és a felvételizők felkészülését segítette a 37-es és a 32/1-es könyvtár művelődési köre, elsősorban a mai magyar irodalom és a művészeti élet kérdéseit tűzték napirendre. Könyvtári anyaggyűjtéssel, irodalmi műsorok összeállításával foglalkoztak a 44-es és a 25/3-as fiókkönyvtár fiataljai. A 44-es könyvtár művelődési körének Karinthy Frigyesről szóló műsora más intézményekben is nagy sikert aratott. Programjukban több múzeum- és színházlátogatás is szerepelt.

A gyermekkönyvtár hálózatban 1979-ben 15, 1980-ban 12 egységben működött könyvbarátok köre vagy klubja. Céljuk, hogy tagjaikkal megismertessék az írást, a könyvet, a könyvtár történetét, segédeszközait, a könyvtárosi munkát. Az érdeklődésnek megfelelően volt egy-egy könyvtárban politikai vitakör, versbarátok köre, óvodások vagy fiatal szülők klubja.

1979-ben együttműködés alakult ki a Hanglezgyártó Vállalat hanglemez klubja és a FSZEK zenei részlegei között. A Hungaroton hetek alkalmából négy könyvtárban mutatott be hanglemez újdonságokat Juhász Előd, Salánki Hédi és Zsoldos Péter. Kőbányán, Kispesten, Kelenföldön és a csepeli 46-os könyvtárban zenebarátok és ifjú zenebarátok klubja alakult.

A beszámoló időszakának olvasómozgalmi akciója volt a „Könyv és ifjúság”, amelyet a KISZ Központi Bizottsága hirdetett meg. A játékban irodalmi, művészeti, politikai, természettudományos és műszaki kérdések szerepeltek. Budapest 10 kerületében folyt a verseny a Szabó Ervin-könyvtárakban. A forgatókönyveket a könyvtárosok állították össze. A döntőkben könyv-, könyvtárhasználati játék volt és Móricz Zsigmond, József Attila munkásságával foglalkoztak.

1980-ban a felszabadulási évforduló tiszteletére rendezett vetélkedőre – 35 év, 35 könyv – a könyvtárosok segítették a résztvevőket a felkészülésben, bekapcsolódtak az egyes fordulók szervezésébe és a zsűri munkájába. A József Attilára emlékező „... játszani is enged...” irodalmi pályázat ötezer füzetét osztották ki a könyvtárosok olvasóik között, s biztosították a szükséges irodalmat számukra.

Az ünnepi könyvhét előkészítéseként mindkét évben hagyományos módon mutatták be a kiadók az új könyveket a könyvtárosoknak.

A műszaki könyvnapok alkalmával a műszaki és természettudományos irodalom népszerűsítésében kitűnt könyvtárosokat megjutalmazta az Országos Szervező Bizottság.

A fiatalok könyv- és könyvtárhasználatra tanítását, művészeti nevelését szolgálta az Olvasó Ifjúság pályázat, amelynek nyitánya volt a KISZ Budapesti Bizottsága, a FÖMO, a BMK és a kelenföldi könyvtár Könyv, film és ifjúság c. bemutatója.

A nemzetközi gyermekév alkalmából a Magyar Úttörők Budapesti Elnökségével közösen hirdették meg a „Barátunk a könyv” című játéksorozatot 1979-ben, és 1980-ban a „Barátaink” c. komplex művelődési játékot. Az elsőben három fordulós vetélkedő feladatait hatvan 5–6. osztályos és húsz 7–8. osztályos őr oldotta meg. A siker főként a könyvtárosok szervezőkészségének, lelkes munkájának volt köszönhető. Az 1980. évi játék döntőjében 400 úttörő vett részt. A könyvtárak helyet adtak őrsi és rajfoglalkozásoknak, irodalomjegyzékeket állítottak össze, szervezték a kerületi vers-, mese- és prózamondó versenyeket, vetélkedőket.

VI. Bibliográfiák és egyéb kiadványok

1979

IGAZGATÓSÁG

Könyvtári Híradó. (Főszerk. Szőke Tiborné, felelős szerk. Pataki Ferenc.)
(Dobos Pirokska): A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár évkönyve. 1974–1976. 229. l., XXIV. t.
Jelentés a könyvtár 1978. évi munkájáról. 66 l.

SZOCIOLÓGIAI DOKUMENTÁCIÓS OSZTÁLY

(Bóna Márta): Szociológusok. Polányi Károly. 1886–1964. 28 l. (Személyi bibliográfiák 1.)
(Mezei Éva): Aprófalvak és tanyák. 26 l. (Tematikus szociológiai kisbibliográfiák 18. sz.)
Remete László–Révész Ferenc: Könyvtáros portrék. 140 l.
Kurrens külföldi szociológiai és általános társadalomtudományi periodikák alapjegyzéke 1976–1977–1978. Szerk. Hornyánszky Károlyné. A szerkesztésben részt vett: Remete László. 97 l.
Szociológiai Információ. 1978. 2–3. sz. 148 l. (Szerk. Vágh Mária, Bóna Márta, Gál Katalin, Karbach Erika.) 1978. 4. sz. 219 l. 1979. 1. sz. 124 l.
Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról. Szerk. Gál Katalin, Karbach Erika, Remete László. 1978. 11–12. sz., 1979. 1–11. sz. Összesen 832 l.

SZERZEMÉNYEZÉSI ÉS FELDOLGOZÓ OSZTÁLY

Újabb Külföldi Szerzemények (Tudományos és ismeretterjesztő művek.) 1978. 4. sz., 1979. 1–2. sz.
Újonnan Érkezett Külföldi Szociológiai Művek Jegyzéke. 1979. 1–12. sz.

OLVASÓSZOLGÁLATI OSZTÁLY

Tájékoztató a FSZEK Központjáról. Orosz–angol–francia–német nyelven.

BUDAPEST-GYŰJTEMÉNY

- Kerületi figyelő 3. füzet. 1978. január 1–június 30. között megjelent I–XXII. kerületre vonatkozó cikkek, tanulmányok bibliográfiája. Összeáll. (N. Fertsek Ilona, Mezey L. László.)
- Kerületi figyelő 4. füzet. 1978. július 1–december 31. között megjelent I–XXII. kerületre vonatkozó cikkek, tanulmányok bibliográfiája. (Összeáll. Mezey L. László.)
- Új és Ó kalendarium Kristus urunk születése után való 1664 esztendőre. Bécs 1664, Kürner Jakab János ny. [Hasonmás kiad.] [Kiad. a] FSZEK Budapest-Gyűjtemény. (Utószó: Berza László.) 78 l. [Zrínyi Miklós hadjáratára és halálára vonatkozó kéziratos bejegyzésekkel.]

BIBLIOGRÁFIAI OSZTÁLY

- Agics Katalin, V.: Társadalomtudományi Információ. 1978. 3. sz. 117 l., 4. sz. 130 l., 1979. 1–2. sz. 100 l. (Győri Lajosné): Könyvkiadó. 12 l.
- [Pataki Ferenc]: Faksimilék a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 60. évfordulójára. (Dokumentumok.) 30 t.
- (Pesti Ernő): Az állatok világa. Bibliográfia gyermekeknek. 31 l.
- (Pesti Ernő): A növények világa. Bibliográfia gyermekeknek. 15 l.
- (Pesti Ernő): Zenei tájékoztató. Próbaszám. 91 l.
- (Tüskés Tibor): Csorba Győző. Baranya megyei Könyvtár–FSZEK. 75 l. (Mai magyar költők.)

Nekrológ-bibliográfiák:

- [Győri Lajosné]: Örkény István 1912–1979. 4 l.
- [Győri Lajosné–Ecsedy Andorné]: Mesterházi Lajos 1916–1979. 4. l.
- [Győri Lajosné–Gáliczky Éva]: Szimonov, K. M. 1915–1979. 4 l.

A TIT-tel kötött együttműködési szerződés alapján:

- [Ecsedy Andorné–Gáliczky Éva]: Magyar történeti arcképcsarnok. Ajánlójegyzék a TIT József Attila Szabadegyetem előadássorozatahoz. 20 l.
- [Győri Lajosné]: A XX. század irodalmi és művészeti mozgalmi. Ajánlójegyzék a TIT József Attila Szabadegyetem előadássorozatahoz. 16 l.

A TV műsoraihoz ajánljuk:

- [Agics Katalin, V.]: Ember a világűrben. 2 l.
- [Agics Katalin, V.]: Idézés. 2 l.
- [Agics Katalin, V.]: KGST. 2 l.
- [Agics Katalin, V.]: Világpolitikai magazin. 2 l.
- [Ecsedy Andorné–Gáliczky Éva]: Kazinczy Ferenc: Fogságom naplója. 2 l.
- [Gáliczky Éva]: Vöröskatona voltam. (Internationalisták nyomában.) 2 l.
- [Győri Lajosné]: Gyurkó László: Faustus doktor boldogságos pokoljárása. 2 l.
- [Klein Judit]: Galgóczi Erzsébet: Használt koporsó. 2 l.
- [Pesti Ernő]: Móricz Zsigmond: Forró mezők. 2 l.
- [Reguli Ernő]: Kertész kör. 4 l.
- [Reguli Ernő]: Mesélő városok. Róma. 2 l.

HÁLÓZATI ÉS MÓDSZERTANI OSZTÁLY

- [Fazekas Emilia–Csernus Lászlóné]: Vörös Újság. (Könyvtárhasználati vetélkedő.) 8 l.

PROPAGANDAOSZTÁLY

Eseménynaptár. 1979. 1–4. sz. (Főszerk. Révész Ferenc, felelős szerk. Mikó Zoltán.) [Kiad. a] Népművelési Propaganda Iroda.

1980

IGAZGATÓSÁG

Könyvtári Híradó 1–4. szám. (Főszerk. Szőke Tiborné, felelős szerk. Pataki Ferenc.)

Jelentés a könyvtár 1979. évi munkájáról. 44 l.

Szász Ilona: A „Tuskevár” állatvilága. 71 l.

SZOCIOLÓGIAI DOKUMENTÁCIÓS OSZTÁLY

Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról. (Szerk. Karbach Erika, Remete László.) 1979. 12. sz. 64 l.

Szociológiai Információ. 1979. 2–4. sz. (Szerk. Vágh Mária, Bóna Márta, Karbach Erika.) Összesen 436 l.

A deviáns jelenségek külföldi könyvirodalmából. (Szerk. Remete László.) 167 l. (Tematikus szociológiai bibliográfiák 6.)

SZERZEMÉNYEZÉSI ÉS FELDOLGOZÓ OSZTÁLY

Újabb külföldi szerzeményeink. (Szerk. Gordon Erzsébet.) 1979. 4. sz., 1980. 1–3. sz.

Újjonnan érkezett szociológiai művek jegyzéke. (Szerk. Szederkényi Olga.) 1980. 1–12. sz.

BUDAPEST-GYŰJTEMÉNY

Kerületi figyelő 5. füzet. Az 1979. január 1–június 30. között megjelent I–XXII. kerületre vonatkozó cikkek, tanulmányok bibliográfiája. (Összeáll. Csomor Tibor, Sántháné Antal Sára.) 277 l.

Kerületi figyelő 6. füzet. Az 1979. július 1–december 31. között megjelent I–XXII. kerületre vonatkozó cikkek, tanulmányok bibliográfiája. (Összeáll. Csomor Tibor, Ráczné Nagy Katalin.) 255 l.

Csomor Tibor: Infrastruktúra. 240 l. (Budapesti füzetek 5.)

Csomor Tibor: Iparfejlesztés, ipartelepítés. 39 l. (Budapesti füzetek 6.)

BIBLIOGRÁFIAI OSZTÁLY

Agics Katalin, V.: Társadalomtudományi Információ, 1979. 3. sz. 76 l., 4. sz. 122 l.

Ecsedy Andorné–Gáliczky Éva: Mihail Solohov. Bibliográfia és életrajzi vázlat. Az orosz anyagot gyűjtötte és szerk. Kis Pintér Imréné. 99 l. (Az Állami Gorkij Könyvtárral közös kiadás.)

Pataki Ferenc: Dokumentumok. Faksimilék hazánk felszabadulásának 35. évfordulójára. 30, 2 t. (3. kiad.)

Pataki Ferenc: 22 röplap-dokumentum. Faksimilék az illegális Kommunista Párt röpcéduláiból. Az MSZMP XII. kongresszusa tiszteletére. (3. kiad.)

Pesti Ernő: Móricz Zsigmond. Bibliográfia. 529 l.

Reguli Ernő: Fábry Zoltán. Bibliográfia. 243 l.
Zimáné Lengyel Vera: Weöres Sándor. 169 l. (Mai magyar költők.)

Nekrológ-bibliográfiák:

[Győri Lajosné]: Hidas Antal 1899–1980. 4 l.
[Győri Lajosné]: Komlós Aladár 1892–1980. 5 l.

A TV műsoraihoz ajánljuk:

[Agics Katalin, V.]: Magyar úrhajós a Szovjuz-36-on! 2 l.
[Ecsedy Andorné–Gáliczky Éva]: Gólyavári esték. Előadások az emberiség történetéből. 5 l.
[Győri Lajosné]: Harminc év magyar drámái. 4 l.
[Győri Lajosné]: Menekülés az arany földjéről. Jack London. 2 l.
[Havas Judit]: „Játszani is enged!” 4 l.
[Pesti Ernő]: Hat év történelem. 2 l.
[Pesti Ernő]: Olimpia 1980. VII. 19–VIII. 3. 2 l.
[Reguli Ernő]: Az emberiség hajnala. 2 l.
[Reguli Ernő]: Madame Curie. 2 l.

HÁLÓZATI ÉS MÓDSZERTANI OSZTÁLY

Bóta Gyuláné: Egy könyv és olvasói. 50 l. (Tapasztalataink a gyermekkönyvtárakban 14.)
Böröczfy Károly: Diákvélemények egy mai magyar regényről. Az „Iskolavár” befogadásvizsgálata. 102 l.
(Olvasáselemző vizsgálatok 8.)
Friedrich Lajosné–Godányi Ákosné–Kötél Gyuláné: „Ki népei vagytok?” A világ gyermekszervezeteiről és népi gyermekkultúrájáról. Bibliográfia. 259 l.
Hálózati útmutató. 1. (Szerk. Szőke Tiborné.) 164 l.
Kiss Jánosné: Az időszakos sajtótermékek katalógusa. 52 l.
Szász Ilona: A gyermekrajzok és a vizuális nevelés. Ajánló bibliográfia. 54 l.
Szász Ilona: 250 éve született Jelky András. 16 l.
Könyvismereti játék. Zenemű és hangtár részlegek gyűjtőkori szabályzata.
(Összeáll. Benkőné Bartha Ilona.) 10 l.

VII. Személyzeti, oktatási tevékenység

Főfoglalkozású dolgozó:

	1979 központ	1980	1979 hálózat	1980	1979 összesen	1980
könyvtáros egyéb	104 115	116 109	337 44	387 44	441 159	503 153
összesen	219	225	381	431	600	656

Részfoglalkozású dolgozó:

	1979 központ	1980	1979 hálózat	1980	1979 összesen	1980
könyvtáros	15	17	66	43	81	60
egyéb	45	44	105	119	150	163
összesen	60	61	171	162	231	223

Az intézet terve szerint 1979-ben 596, 1980-ban 599 a főfoglalkozásúak száma, a részfoglalkozásúaké 120, illetve 122 főfoglalkozású óraszámának megfelelő dolgozó. E tervszámhoz képest az adatok eltérést mutatnak. Az 1980. évi táblázat a munkajogi állományt tartalmazza, a valóságban a főfoglalkozású dolgozók közül hatvanan, a részfoglalkozásúak közül hatan tartósan távol voltak (gyes, külszolgálat, katonaság). Mindkét évben jellemző volt, hogy átlagban 10–15 főfoglalkozású munkatárs hiányzott, s voltak területek, ahol tartósan a tervezettnél kevesebb könyvtárossal kényszerültek dolgozni. A helyettesítési csoport létszámát 1980-ban 8-ról 11-re emelték, de a célt, hogy az átmeneti hiányzókat helyettesítsék, nem tudták a kívánt mértékben megvalósítani, miután a be nem töltött státuszok miatt hiányzókat is velük kellett pótolni. Az új létesítményekhez igényelt létszámot és az ennek megfelelő beralapot csak töredékében kapta meg a könyvtár, így a XIII. kerületben épülő főkönyvtár előkészítését a munkaerők átcsoportosításával kezdték meg.

Kilépett dolgozó 1979-ben 154
1980-ban 201

	szakalkalmazott		egyéb		összesen	
	1979	1980	1979	1980	1979	1980
főfoglalkozású	69	54	28	31	97	85
részfoglalkozású	26	60	31	56	57	116
	95	114	59	87	154	201

Az 1979-ben kilépett 69 főfoglalkozású szakalkalmazott közül szakképzett volt 31, az 1980-ban kilépett 54 szakalkalmazott közül 34-en rendelkeztek közép-, vagy felsőfokú végzettséggel. 1980-ban lényegesen magasabb volt a kilépett dolgozók száma, mint az előző évben, ennek oka az, hogy a szellemi nyugdíjas dolgozóktól meg kellett válni.

Belépett dolgozó 1979-ben 186
1980-ban 198

	szakalkalmazott		egyéb		összesen	
	1979	1980	1979	1980	1979	1980
főfoglalkozású	69	63	26	37	95	100
részfoglalkozású	42	49	49	49	91	98
	111	112	75	86	186	198

1979-ben a belépett főfoglalkozású szakalkalmazottak közül 35-en, 1980-ban 38-an voltak szakképzetek.

Az egyetemek, illetve főiskolák nappali tagozatán végzetek közül 1979-ben két, 1980-ban három pályakezdővel sikerült munkaszerződést kötni. Lényegesen többen jelentkeztek, de néhányan a kedvezőtlen időbeosztás, mások az alacsony bér miatt nem vállalták a munkát.

1979-ben 27, 1980-ban 19 munkatárs vonult nyugdíjba. A vezetői utánpótlás, az előléptetés a káderfejlesztési terv alapján történt. 1979-ben egy osztályvezetői, egy könyvtárvezetői, négy fiókvezetői kinevezés történt. Egy munkatárs gazdasági igazgatóhelyettesi, négy könyvtárvezetői, egy csoportvezetői megbízást kapott; könyvtárvezetői áthelyezésre egy esetben került sor. 1980-ban négy könyvtárvezetőt neveztek ki, egy megbízást, egy csoportvezetői kinevezést, heten fiókkönyvtár-vezetői, hárman gyermekrészleg-vezetői megbízást kaptak. Egy könyvtárvezetőt leváltottak, egy pedig áthelyezését kérte.

1979-ben 154, 1980-ban 201 dolgozó hagyta el a könyvtárat. A belépett dolgozók száma 1979-ben 186, 1980-ban 198 volt.

A FSZEK vezető beosztású dolgozói:

	1979	1980
Főigazgató	Révész Ferenc	Kiss Jenő
Főigazgató-helyettes	Hont Péterné Szőke Tiborné	Mátrai Mátyás =
Főosztályvezetők		
Bibliográfiai osztály	Pataki Ferenc	=
Budapest-gyűjtemény	Dr. Berza László	=
Szerzeményezési és feldolgozó osztály	Szederkényi Olga	=
Hálózati és módszertani osztály	Szabó Jánosné megb. vez.	=
Olvasószolgálati osztály	Márffy István	=
Propagandaosztály	Mikó Zoltán	=
Szociológiai dokumentációs osztály	Dr. Remete László	=
Személyzeti és oktatási osztály	Gujgiczner Imréné	=
Zenei gyűjtemény	Szalai Ágnes	=
Osztályvezető		
Szakfelügyeleti önálló csoport	Gál Györgyné	=
Főosztályvezető helyettesek		
Bibliográfiai osztály	Dr. Ecsedy Andorné	=
Budapest-gyűjtemény	Csomor Tibor	=
Szerzeményezési és feldolgozó osztály	Vígh Lajosné	=
Hálózati és módszertani osztály	Hargitai Nándorné	=
Olvasószolgálati osztály	Bornemissza Lászlóné	=
Propagandaosztály	Kovács Jánosné	=
Zenei gyűjtemény	—	Dr. Debreczeny Csabáné

Kerületi könyvtárak vezetői

1. sz. könyvtár	Meisner Tamásné	=
2. sz. "	Lukács Jánosné	=
3. sz. "	Horváth Györgyné	=
4. sz. "	Lovas Zoltánné	Hevesi Andrásné megb. vez.
5. sz. "	Répási Jánosné	=
6. sz. "	Simon Lászlóné	=
7. sz. "	Csép Attiláné	=
8. sz. "	Bakó Jánosné	=
9. sz. "	Tongori Imréné	=
10. sz. "	Sugár Jenőné	=
11. sz. "	Ecsedi Klára	=
12. sz. "	Bacsa Andrásné	Tverdota Miklósné dr.
13. sz. "	Szakmári Istvánné	=
14. sz. "	Farkas Józsefné	Benczur Ágnes
18. sz. "	Radvány Tiborné	=
19. sz. "	ifj. Szecsődi Jánosné	=
20. sz. "	Dr. Kiss Béláné	=
21. sz. "	Sólyom Károlyné	Csernák Béláné
22. sz. "	Nitsch Lászlóné	=
24. sz. "	Véghelyi Gusztávné	=
25. sz. "	Vukán Viktória	=
26. sz. "	Kerégyártó Ferencné	=
27. sz. "	Erdődy Ferencné	=
28. sz. "	Tóth Dezsőné	=
29. sz. "	Dr. Kövér Györgyné	=
30. sz. "	Szemkeő Gáborné	=
32. sz. "	Takács Józsefné	Lovas Zoltánné
34. sz. "	Csoma Mihályné	=
35. sz. "	Bárany Lajos	=
36. sz. "	Szekeres Lászlóné	=
37. sz. "	Dr. Bardócz Antalné	Weisz Sándorné
38. sz. "	Samu Gizella	=
39. sz. "	Pobori Ágnes	=
43. sz. "	Talpasné Vincze Gabriella	=
44. sz. "	Forgács Tiborné	=
46. sz. "	Bálinth Lehelné	=
48. sz. "	Vida Emilia	=
	megb. vez.	Maruszkai József

Központi könyvraktár

Tóth Kálmánné	=
---------------	---

Mozgókönyvtár

Cziboly Józsefné	=
------------------	---

1. sz. gyermekkönyvtár

1. sz. gyermekkönyvtár	Kepes Ágnes	=
2. sz. "	Dr. Barta Andrásné	=
5. sz. "	Pataki Ferencné	=
6. sz. "	Paál Éva	egyesült
7. sz. "	Mihályi Imréné	=
8. sz. "	Varró Istvánné	=

	1979	1980
9. sz. gyermekkönyvtár	Szatmáry Imréné	=
10. sz. „	Dr. Szűcs Ferencné	=
11. sz. „	Bíró Irén	=
14. sz. „	Benczur Ágnes	gyermekfiók
20. sz. „	Tompek Lászlóné	=
26. sz. „	Bartha Lajosné	=
43. sz. „	Rátky Györgyné	=
44. sz. „	Óhegyi Pálné	=
Kerületi könyvtárvezető helyettesek		
3. sz. könyvtár	Kuli Ágota	=
7. sz. „	—	Dr. Bardócz Antalné
10. sz. „	Oroszki Györgyné	=
12. sz. „	Tverdota Miklósné	Jakubecz Ilona
30. sz. „	—	Varga Zsuzsanna
38. sz. „	Lakatos Józsefné	=
Belső ellenőr	Kulányi Ferencné	Pataki Zoltánné
	Pataki Zoltánné	
Gazdasági főosztály		
Igazgató	Papp Györgyné	Deák Sándor
Igazgató-helyettes	Sávoly Veronika	
	Kulányi Ferencné	=
Osztályvezetők		
Kötészet	Horváth Ferencné	=
Műszaki osztály	Rajnoha Béla	=
Pénzügyi és számviteli osztály	Zubonyai Istvánné	=
Üzemfenntartási osztály	Varga Gyula	Varga József megb.
Osztályvezető helyettes		
Kötészet	Weigel József	=
Csoportvezetők		
Munkaügyi csoport	Szekér Márta	=
Perlési csoport	Rubinstein Pál	Hegyi Andorné
Az intézmény párt és társadalmi szervezeteinek vezetői		
Az MSZMP alapszervezet titkára	Hargitai Nándorné	=
A szakszervezeti bizottság titkára	Horváth Györgyné	Pesti Ernő
A KISZ titkára	Szemmelweis Ilona	Kováts Beatrix

KITÜNTETÉSEK

1979-ben

*Magyar Népköztársaság
Zászlórendje*

Révész Ferenc

Kiváló Népművelő

Meiszner Tamásné

Szocialista Kultúráért

Dr. Barta Andrásné
Bárány Lajos
Cziboly Józsefné
Gál Györgyné
Godányi Ákosné
Hont Péterné
Lakatos Péterné
Dr. Nagy Emilné
Óhegyi Pálné
Rostás Jenőné
Vigh Lajosné
Zakár Zoltánné

Kiváló Munkáért

Gulyásné Póka Mária
Gujgiczér Imréné
Jenny Bertalanné
Kelecsényi Istvánné
Klinda Mária
Lovas Zoltánné
Németh Mária
Dr. Remete László
Sávoly Veronika
Tóth Sándorné
Vida Emilia

FSZEK Kiváló Dolgozó

Bálinth Lehelné
Bóna Márta
Devecseri Lászlóné
Fadgyas Istvánné
Harmat Ferencné
Husztai Jánosné
Kepes Ágnes
Kertész Pál
Kusnyár Lászlóné
Marton Jánosné
Müller Gézánné
Paál Éva
Pályi Éva
Pásztor Etelka
Rubinstein Pál
Simon Andrásné
Sólyom Károlyné

FSZEK Kiváló Dolgozó

Szalai Imréné
Szatmári Istvánné
Szilágyi Zoltánné
Tóth Kálmánné
Véghelyi Gusztávné
Vidák Jenőné

FSZEK Ifjú Kiváló Dolgozó

Ecsedy Éva
Kovács Marianne

KISZ KB Dicsérő Oklevél

Vándor Katalin

SZOT Oklevél

Horváth Györgyné

*Magyar Úttörők Szövetsége
Országos Elnökségének Dicsérő
Oklevele*

Szatmáry Imréné

*Magyar Úttörők Szövetsége
Országos Elnökségének Dicsérő
Oklevele*

Bíró Irén

*„Érdemes társadalmi munkás” jelvény
eredményes népfront munkáért*

Erdődy Ferencné
Harmat Ferencné

Az Egység Élenjáró Katonája jelvény

Vidák Jenő

Lakóbizottsági munkáért emléklap

Miklós Lászlóné

1980-ban

Kiváló Népművelő

Sándor Ottóné

Szocialista Kultúráért

Dr. Bardócz Antalné
Bánhegyi Gyuláné
Csoma Mihályné
Pesti Ernő
Samu Gizella

Kiváló Munkáért

Bacsa Andrásné
Dr. Bankós Gyuláné
Belkó Józsefné
Deák Lászlóné
Papp Györgyné
Szekér Márta
Szemkeő Gáborné
Dr. Tichler Jánosné
Vazinay Mária

FSZEK Kiváló Dolgozó

Döme Ottó
 Farkas Györgyné
 Farkas Józsefné
 Gál Gedeonné
 Hajduné Drechsler Ágnes
 Jakab Andrásné
 Jenny Katalin
 Kozma János
 Kratochwill Lászlóné
 Seres Mária
 Sipos György
 Vincze Gyuláné

KISZ KB Dicsérő Oklevél

Pobori Ágnes

FSZEK Ifjú Kiváló Dolgozó

Bácskai Erzsébet
 Varga Judit

SZOT Oklevél

Tóth Sándorné

Magyar Úttörők Szövetsége
Dicsérő Oklevél

Mészárosné Tátrai Zsuzsanna
 Novotny Béláné

Budapestért kitüntető jelvény
 Főv. Tanácstól, a fővárosi népi ellen-
 őrzésnél végzett társadalmi munkáért

Szederkényi Olga

Oktatás – továbbképzés*Intézetén kívüli képzés – továbbképzés*

Oktatási forma	1979/80	1980/81
	hallgatók száma	
Tanárképző Főiskola (Tárogató út)		
4 éves könyvtár–pedagógiai szakát elvégezte	2	4
A Tanárképző Főiskolán államvizsgával főiskolai végzettséget szerzett	11	40
Nyíregyházi Tanárképző Főiskola biológia–könyvtár szakát végezte	1	–
Nyíregyházi Tanárképző Főiskola könyvtár kiegészítő szakát végezte	–	1
Szombathelyi Tanárképző Főiskola könyvtár–történelem szakát végezte	–	1
ELTE történelem–könyvtár szakát végezte	1	1
ELTE magyar–könyvtár szakát végezte	–	4
ELTE magyar–népművelés szakát végezte	–	2
ELTE magyar–kiegészítő szakát végezte	2	–

Oktatási forma	1979/80 hallgatók száma	1980/81 hallgatók száma
Az Állami Kijevi Sevcsenko Egyetem ösztöndíjas aspiránsa	1	1
Az MSZMP Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetemét elvégezte	1	–
Az MSZMP Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem szociológiai szakosítóját végezte, elvégezte	1	1
Az MSZMP Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem esztétikai szakosítóját végezte	–	2
Az MSZMP Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem filozófiai szakosítóját végezte	1	–
Az MSZMP Marxizmus–Leninizmus Esti Egyetem speciális kollégiumát elvégezte	–	2
Intezív nyelvtanfolyamra jár	–	2
Felsőfokú munkaügyi tanfolyamot végzett	1	1
Felsőfokú államháztartási tanfolyamot végzett	–	1
Gimnáziumot végzett	1	2
KMK szervezésében		
gyermekkönyvtárosi tanfolyamot végzett	5	–
speciális dokumentumok tanfolyamát végezte	1	–
kisírfeszítésgépezési tanfolyamot végzett	–	1
Szakirodalmi igény-, szükséglet- és ellátottsági vizsgálatokra előkészítő tanfolyamot végzett	–	4
Hírlap és folyóiratok kezelése továbbképző tanfolyamot elvégezte	–	1
Osztályozás – koordinált indexelés továbbképző tanfolyamot elvégezte	–	1
A szépirodalom könyvtári kérdései c. továbbképző tanfolyamot elvégezte	–	19

Intézetben belüli képzés – továbbképzés

Mindkét évben volt alapfokú könyvtárkezelői tanfolyam, az 1979/80-as tanévben 36, az 1980/81-es tanévben 22 fiatal munkatárs számára. Előadók: Szőke Tiborné, Gujgiczer Imréné, Székely Ervinné, Weisz Sándorné.

200 órás könyvtárkezelői tanfolyamot szerveztek főfoglalkozású, alapfokú vizsgával rendelkező dolgozók részére. A tanfolyam 42 hallgatója közül 31 volt az intézet dolgozója, 11 pedig más intézmény munkatársa. A tanfolyam vezetője Agics Katalin és Székely Ervinné volt. A tanfolyam előadói: Kiss Jenő, Agics Katalin, Szabó Jánosné, Weisz Sándorné, Reguli Ernő, Szabó Józsefné, Vigh Lajosné, Kerekes Pálné, Benjámin Judit, Bánhegyi Gyuláné, Szász Ilona, Bíró Ferenc, Pesti Ernő, Deák Sándor.

A nem könyvtárszakon végzett diplomások számára szaktanfolyamot szerveztek. Előadók: Csoma Mihályné, Ecsedy Andorné, Gál Györgyné, Geréb Lászlóné, Remete László, Sándor Ottóné, Szőke Tiborné, Vigh Lajosné.

Közös művelődési előadás keretében Pozsgay Imre kulturális miniszter időszerű művelődéspolitikai kérdésekről tartott tájékoztatót az intézet dolgozóinak.

József Attila születésének 75. évfordulója alkalmából emlékünnepeket rendeztek.

Az MSZMP XII. kongresszusának anyagát a pártszervezet szervezésében 10 csoportban vitatták meg az intézet munkatársai. Konferenciát vezettek: Gál Györgyné, Gáliczky Éva, Gujgiczér Imréné, Hargitai Nándorné, Horváth Györgyné, Kiss Jenő, Maruszkai József, Szőke Tiborné, Tverdota Miklósné, Weisz Sándorné.

Tapasztalatcserék

Az újonnan belépett dolgozók részére szakmai bemutatót szerveztek a központi könyvtárban. Az olvasószolgálati, a szociológiai, a bibliográfiai osztály és a Budapest-gyűjtemény ismertette tevékenységét.

Az olvasószolgálati osztály munkatársai bemutatták a központi könyvtár tájékoztató apparátusát a hálózat tájékoztató könyvtárosainak.

Az OSZK Zeneműtárába, valamint a SZÁMOK könyvtárába látogattak a szerzeményezési és feldolgozó osztály munkatársai.

Az ELTE szociológiai tanszékének és a MR Tömegkommunikációs Kutatóközpontjának könyvtárát tanulmányozta a szerzeményezési és feldolgozó osztály, az olvasószolgálati és a szociológiai dokumentációs osztály.

A Budapest-gyűjtemény munkatársai a Munkásmozgalmi Múzeumban az „Információ története” c. kiállítást, illetve a nagytérenyi kastélymúzeumot tekintették meg.

Vidéki tapasztalatcserék, MKE rendezvények

1979-ben az MKE vándorgyűlését Veszprémben, 1980-ban Szombathelyen rendezték meg. Az intézményt képviselte: Csépp Attiláné, Ecsedi Klára, Gál Györgyné, Gujgiczér Imréné, Horváth Györgyné, Kerekes Pálné, Kiss Jánosné, Kiss Jenő, Márffy István, Maruszkai József, Pataki Ferenc, Remete László, Rieth Józsefné, Szabó Jánosné, Szemkeő Gáborné, Szer Kálmánné, Szőke Tiborné, Tverdota Miklósné, Zakár Zoltánné. Az 1980. évi vándorgyűlésen a kiküldötteken kívül még 17 munkatárs vett részt.

1979-ben a Jászberényi Járási-Városi Könyvtárban az olvasószolgálati munkát tanulmányozta négy munkatárs.

A Kaposvári Megyei Könyvtárban a szakrészleges olvasóterem tapasztalatait kutatta négy kollega.

Nagykanizsán a zenei szekció rendezvényén két munkatárs vett részt.

Kecskeméten a műszaki szekció szakmai találkozóján két munkatárs képviselte az intézetet.

1980-ban

Pécsett a megyei és egyetemi könyvtár feldolgozó munkájával ismerkedtek a szerzeményezési és feldolgozó osztály munkatársai.

Külföldi tanulmány- és jutalomutak

1979

Anglia

Dr. Berza László
Gál Györgyné
Maruszkai József
Weisz Sándorné

Dánia

Dr. Remete László

SZU Kazány

Sándor Ottóné

<i>Ausztria</i>	Szöke Tiborné Szalai Ágnes
<i>Lengyelország</i>	Rostás Jenőné Sántha Tiborné
<i>Bulgária</i>	Dr. Berza László
<i>NDK</i>	Kovács Mariann
<i>1980</i>	
<i>Anglia</i>	Hiripi Lajosné
<i>Prága</i>	Szöke Tiborné
<i>Szovjetunió</i>	Horváth Györgyné
<i>Lengyelország</i>	Sándor Ottóné Szemkeő Gáborné
<i>Anglia</i>	Kiss Jenő

VIII. Igazgatás, kapcsolatok

Fontos feladat volt a munkahelyi demokrácia érvényesítése az intézmény vezetésében. 1979-ben az igazgatóság, az igazgatói tanács, 1980 második felétől az üzemi négyeszőg, folyamatosan a bizalmi testület, a munkaértekezletek voltak ennek fórumai.

1979-ben az igazgatóság részben a soron lévő tennivalókkal (75. évforduló), részben elvi döntést igénylő kérdésekkel (pl. a prézensz könyvtár gyűjtőköre, a hanglemezek kölcsönzés elvei) foglalkozott.

1980-ban az operatív irányítás eszközeként az osztályvezetői értekezletek vitatták meg az intézmény egészét érintő kérdéseket (pl. középtávú terv, kiadványterv stb.). Az év elején intézményi munkaértekezlet volt. Mindkét évben a kerületi könyvtárak munkájának értékelését csoportos munkaértekezleten vitatták meg.

1980-ban a folyamatos tennivalók mellett külön feladatként jelentkezett az intézmény szervezeti korszerűsítéséből adódó, korábbról elmaradt, illetve ebben az évben a felettes szervek által elrendelt átfogó szabályozások elkészítése: a Munkaügyi szabályzat és a Belső ellenőrzési szabályzat elkészítése, a Szervezeti és működési szabályzat és az ehhez kapcsolódó Gyűjtőköri szabályzat kidolgozása. E kettő sokoldalú megvitatása annál is fontosabb volt, mert együtt jár az intézmény szervezetének korszerűsítésével és hosszabb távra meghatározza a könyvtár működését. Az év végéig lezajlottak a munkával járó szakmai és társadalmi viták, a szabályzatok megfogalmazása áthúzódott 1981 elejére.

A Fővárosi Tanács művelődésügyi főosztályának irányítása alá tartozó szakfelügyelet a tervezett vizsgálatokat mindkét évben elvégezte. A munka értékelése az egész szakfelügyeleti tevékenység hatékonyságának megítélése keretében történhet.

A kerületi könyvtárak módszertani irányítása kiterjedt a könyvek, folyóiratok és a hangzóállomány gyarapításának segítésére, ellenőrzésére. Ennek jól bevált eszközei voltak a gyarapítási tanácsadók, a KC nyilvántartásának figyelemmel kísérése, az állományfejlesztési és zenei szakbizottság munkájának igénybe vétele. A gyermekkönyvtári szakbizottság tagjaival megvitatották a társadalomtudományi művek elemzésének tapasztalatait. Az állománygyarapítást és -apasztást a KC-ben regisztrálták, 1979-ben közel 40 ezer, 1980-ban közel 180 ezer címet.

Elkészítették a zenei részlegek gyűjtőköri szabályzatát és kidolgozták a prézensz és a Dagály utcai könyvtár vezetőjével a két új egység gyűjtőköri tervét.

A könyvtárakban folyó olvasószolgálati és propagandamunkát módszertani útmutatókkal, szakmai vitákkal, tapasztalatcserékkel, előadásokkal, helyszíni irányítással segítették.

Olvasáskutatásban, a felmérések irányításában közreműködtek az olvasószolgálati szakbizottság tagjai.

E bizottsággal megvitatásra kerültek hat vázlat segítségével folytatott beszélgetések tapasztalatai. 50 értékes, kevésbé keresett szépirodalmi mű forgalmának figyelését javasolták tíz könyvtárnak. A 20-as könyvtárban az előjegyzéseket, a 4-es és a 22-es könyvtárban a kölcsönzött művek összetételét vizsgálták olvasószolgálati és állománygyarapítási szempontok alapján. Az 1-es könyvtárban a kézikönyvtár állományát és forgalmát, valamint a különböző korcsoportok olvasmányait elemezték. A 6-os könyvtárban írásban rögzítették az irodalmi, zenei és képzőművészeti ízlésvizsgálatok tapasztalatait, amelyeket a 14–19 éves olvasók között szereztek. Az egyes olvasói kategóriák (pl. vezető-, szakalkalmazott, nyugdíjas) valódi tartalmát vizsgálták és ezeket feljegyezték a kölcsönző tasakokra az 1-es és a 11-es könyvtárban. Könyvtárhasználati szokásokat tártak fel az 5. osztályosok körében a 11-es gyermekkönyvtárban.

Jelentés készült a XVII. kerületi Tanács VB. kérésére a kerület könyvtárügyének helyzetéről, valamint a Művelődési Minisztérium részére a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásáról és az ifjúsági törvény végrehajtásáról hálózatunkban. A hálózatra vonatkozó adatok gyűjtésével kapcsolódtak az OSZK felméréséhez, az országos kataszter részére.

1980-ban életbelépő állománynyilvántartási szabványoknak megfelelően, útmutató készült az új csoportos leltárkönyvre való áttéréshez. Az Ügyviteli és kezelési szabályzat átdolgozott és bővített kézírata tartalmazza az 1977 óta megjelent intézkedéseket, a könyvtárosok észrevételeit, javaslatait.

1980-ban felülvizsgálták valamennyi fiókkönyvtár munkáját.

Az intézet életének eseményeit, a módszertani tapasztalatokat negyedévenként a Könyvtári Híradóban publikálták, az utóbbi években a szakszervezeti közművelődési könyvtárhálózat híreit is. Mind a módszertani irányításban, mind a hálózati együttműködés szervezésében fontos szerepet töltött be a Híradó.

Együttműködés a hazai társintézményekkel, társadalmi szervezetekkel

Az intézet valamennyi osztálya és a kerületi könyvtárak is munkakapcsolatot tartottak fenn több hazai társintézménnyel és társadalmi szervezettel. A munkatársak közül többen tagjai az MKE elnökségének, szekcióinak, részt vettek a vándorgyűlések, szekció-ülések szervezésében, munkájában. A KMK dolgozóival szakmai kérdésekben folyamatosan konzultáltak munkatársaink. Az Eseménynaptár szerkesztése és kiadása, a helytörténeti gyűjteményekkel összefüggő különböző kérdések (a Minerva anyaggyűjtése és időszéri feladatok megvitatása, „A képi ábrázolás szerepe a helytörténeti munkában” c. módszertani anyag elkészítése), vagy a négy kerületi könyvtárban vizsgálatsszervezés a könyvtárhasználati szokásokról – egy nemzetközi elemzés részeként – csak példa az együttműködésre.

Képviselték intézményünket az OKT, a TIM, a Magyar Szociológiai Társaság, az ISBD munkabizottságaiban. Sokirányú kapcsolata volt a könyvtárnak a TIT budapesti szervezetével, a Hazafias Népfront Budapesti Bizottságával, a honismereti és helytörténeti bizottságokkal, a KISZ Budapesti Bizottságával, a Magyar Úttörők Szövetsége Budapesti Elnökségével, az Országos Propagandabizottsággal, a Magyar Hangfelvevő Vállalattal, a Zeneműkiadó Propagandaosztályával, a Zeneművészek Szövetségével, az Országos Filharmóniával, a Rádió és a TIT zenei osztályával, a TV és a Rádió műsorszerkesztőségével. Együttműködési szerződést kötöttek a Budapesti Történeti Múzeummal, az Országos Egészségnevelő Intézettel. Egy-egy munkatárs tagja az IBBY magyar szekciójának, a „Móra” kiadói tanácsának, a Budapesti Népi Ellenőrzési Bizottság kulturális szakbizottságának, a könyvtári könyveket minősítő bizottságnak.

Eredményes volt a törekvés, hogy a könyvtár tevékenysége jobban beépüljön a könyvtárügy egészébe. Megállapodás jött létre a Könyvtérkezesítő Vállalattal, hogy közérdekű kiadványainkat a Könyvtárellátó forgalmazza, az Állami Könyvterjesztő Vállalat két boltjában árusította kiadványainkat. A szociológiai kooperációs körben a partnerek száma és a munka tartalma is fejlődött. Jellemző, hogy 1971-ben az országba érkező kurrens szociológiai lapok felmérésében csak 13 könyvtár vett részt, 1979-ben 75 gyűjtemény segítette ezt a munkát.

Nemzetközi kapcsolataink alakulása

1979-ben az INTAMEL gondozásában készülő nemzetközi bibliográfia számára 50 műből álló kézikönyvtári jegyzéket, illetve ismertetést állítottak össze a kurrens magyar kézikönyvekről és a magyar irodalmat reprezentáló legfrissebb kiadványokról.

A Szovjetunió c. lap 1979. 10. számában ismertetés jelent meg a Szovjetunió külpolitikája c. bibliográfiáinkról és a Szovjet Kultúra és Tudomány Házával közösen kifejtett közművelődési munkáinkról.

Az MTI angolul megjelenő magazinja, a Made in Hungary 1979. 3. száma interjút közölt a főigazgató-helyettestel.

Az évforduló ünnepségein részt vettek a szocialista országok fővárosi könyvtárainak igazgatói.

A Budapest-gyűjtemény két munkatársa tanulmányúton járt Krakkóban. A szociológiai dokumentációs osztály vezetője részt vett és felszólalt az IFLA dániai konferenciáján.

Az INTAMEL Bécsben rendezett konferenciáján a főigazgató-helyettes képviselte könyvtárunkat.

A zenei gyűjtemény vezetője Salzburgban részt vett az AIBM konferenciáján. Hozzászolt a gyűjtőköri vitához és jelen volt a Public Music Libraries Commission három tervezett kiadványának előkészítő megbeszélésén.

Az International Bibliography of Sociology 1977-es kötete közli a szociológiai osztály által szerkesztett magyar anyagot. Az 1978-as kötet vonatkozó anyagát 1979-ben folyamatosan továbbították.

Intézményektől és magánszemélyektől az év folyamán 6–8 megkeresés érkezett, amelyekben kutatásaihoz, illetve bibliográfiák összeállításához kértek felvilágosítást az állományban található ősnymtatványokról, antikvárról. A nemzetközi könyvtárközi kérések jelentős részben fénymásolatokat igényeltek prézensz könyvekből, egyötöd részük a Budapest-gyűjtemény anyagát érintette.

A szociológiai dokumentációs osztály 1978-as felhívására, amelyben a világ nagy szociológiai intézeteinek ajánlotta fel szociológiai kiadványainkat, 10 intézmény válaszolt.

Négy munkatárs Angliában volt. A könyvtárak szervezetét, a számítógépes nyilvántartást és kölcsönzést, a helytörténeti munkát, a központi feldolgozást tanulmányozták.

A plovdivi könyvtár jubileumán a Budapest-gyűjtemény vezetője előadást tartott a könyvtár helytörténeti munkájáról.

Az NDK-ban egy gyermekkönyvtáros volt tanulmányúton.

Könyvtárunkat a Szovjetunióból, Bulgáriából, Csehszlovákiából, Lengyelországból, Franciaországból, Norvégiából, az USA-ból látogatták meg részben könyvtárosok, részben kutatók. A Szovjetunió Nagykövetségének tanácsosa, valamint a venezuelai nagykövet is meglátogatta a központi könyvtárat.

1980-ban a legjelentősebb esemény az INTAMEL 13. évi közgyűlése volt, amelyen az intézet főigazgatója vett részt Glasgowban.

A FID (Nemzetközi Dokumentációs Szövetség) szakbizottságainak Budapesten tartott konferenciáján könyvtárunk két munkatársa vett részt megfigyelőként, a szociológia osztályozásával foglalkozó szakbizottság ülésén.

1980-ban 58 dokumentumot, illetve fénymásolatot küldtek külföldre. Ilyen vonatkozású kapcsolat volt a moszkvai, a kijevei, a bécsi, a paduai, az oslói, a hallei és a berlini egyetemmel. Rendszeres a cserekapcsolat 44 külföldi intézménnyel, a szocialista és a tőkés országok nagyobb városi és egyetemi könyvtáraival, valamint szociológiai intézeteivel. 240 kiadványt küldtek és 217-et kaptak. Szocialista országokba küldtek 127 db-ot és onnan 167-et kaptak. A cserepartnerek száma az INTAMEL konferencia hatására megszorozódott. A szociológiai dokumentációs osztály füzeteit 13 ország 26 intézménye és négy egyéni kutatója kérte. Küldeményeinket általában dokumentációs anyagokkal viszonzozzák. A Szovjetunióból az évi 16 számért 170-féle anyag érkezett. 1980-ban alakult ki partneri kapcsolat a kenti egyetemi könyvtárral, az újvidéki Sovremenost szerkesztőségével, a Bécsben lévő Társadalomtudományi Kutatás Európai-Koordinációs Központjával, a szovjet össz-szövetségi Állami Külföldi Irodalmi Könyvtárral és a kaliforniai (Berkeley) egyetem könyvtárával.

Megjelent az INTAMEL gondozásában az a nemzetközi bibliográfia, amelyben a már említett könyvismertetések szerepelnek.

Aktívan részt vett könyvtárunk a Magyarok Világszövetsége és a MKE által a külföldön élő magyar könyvtárosok számára rendezett konferencia szervezésében, amely a hazai eredmények külföldi megismertetését szolgálta.

Három éve rendszeres kapcsolata van az intézetnek az UNESCO támogatásával működő ICSSL-lel (Társadalomtudományi Dokumentáció és Információ Nemzetközi Bizottsága), 160 magyar szociológiai mű bibliográfiáját küldték meg az évi kiadványához 1980-ban.

A Prágai Városi Könyvtárral együttműködési egyezményt írtak alá. A szerződés elkészítése és szakmai tapasztalatcsere céljából a főigazgató-helyettes járt Prágában. A Művelődési Minisztérium szervezésében két munkatárs volt tanulmányúton Lengyelországban, nyelvtanulás céljából egy munkatárs volt Angliában, s egy a Szovjetunióban. Jutalomutazást kapott egy munkatárs a Szovjetunióba.

IX. Pénzügyi gazdálkodás

Kiadás 1978 = 100 %

	1978 Ft	1979 Ft	%	1980 Ft	%
Eredeti költségvetési előirányzat	52 116.000	58 985.000	113,2	62 710.000	120,3
Évközi póthitelek	13 024.113	10 580.693	81,2	22 896.893	175,8
Módosított előirányzat	65 140.113	69 565.693	106,8	85 606.893	131,4
Kiadás összesen	65 069.551	69 387.422	106,6	85 446.037	131,3
Ebből: Beralap	28 000.933	29 994.768	107,1	31 265.875	111,7
Karbantartás	5 984.044	5 916.716	98,9	8 987.941	150,2
Felújítás	2 738.713	5 183.647	189,3	5 603.953	204,6
Könyvbeszerzés	7 158.865	8 966.638	125,3	11 339.235	158,4

Bevétel 1978 = 100 %

	1978 Ft	1979 Ft	%	1980 Ft	%
Működési bevétel	829.944	809.514	97,5	766.809	92,4
Egyéb bevétel	907.687	239.469	26,4	282.130	31,1
Bevétel összesen	1 737.631	1 048.983	60,4	1 048.939	60,4

Felújítási keret felhasználása

Megnevezés	1978 Ft	1979 Ft	1980 Ft
Központi könyvtár			
fűtés korszerűsítés	854.134	1 470.064	832.028
villanyszerelés	—	—	473.736
VIII., Baross u. 18.			
nyomdai fotó	—	640.203	—
Zenei könyvtár	—	97.000	648.777
2. sz. gyermekkönyvtár	280.871	—	—
5. sz. gyermekkönyvtár	—	16.313	—
8. sz. gyermekkönyvtár	49.000	20.635	1 529.051
9. sz. gyermekkönyvtár	—	28.190	67.600
43. sz. gyermekkönyvtár	—	4.677	—
6. sz. könyvtár	—	925.238	—
8. sz. könyvtár	—	545.753	—
9. sz. könyvtár	—	30.154	—
11. sz. könyvtár	369.671	—	—
21/1. sz. könyvtár	116.677	—	—
24/1. sz. könyvtár	—	3.082	—
25/2. sz. könyvtár	—	2.713	—
32/1. sz. könyvtár	184.958	—	—
46. sz. könyvtár	—	325.714	—
48. sz. könyvtár	613.610	—	—
Prézensz könyvtár	25.200	1 073.911	2 054.761
Raktár (Váradi u. 26.)	244.592	—	—
Összesen	2 738.713	5 183.647	5 605.953

Fejlesztési alap felhasználása

3. sz. könyvtár	3 063.299	531.947	550.000
6. sz. könyvtár	—	19.185	157.056
21/1. sz. könyvtár	—	95.638	256.026
28. sz. gy. könyvtár	—	779.185	73.910
30/3. sz. könyvtár	—	—	641.678
34. sz. gyermekrészleg	—	528.046	28.210
36. sz. könyvtár	—	—	30.000
Prézensz könyvtár	—	—	140.410
Központ: vágógép	77.000	—	—
LIT Star kamera	155.867	—	—
Lindaco összehordógép	—	56.375	—
3 db Mini-Graph	—	—	—
sokszorosítógép	—	165.003	—
IBM gömfejes írógép	—	—	50.457
Összesen:	3 296.166	2 175.379	1 927.747

Könyvtárlomány alakulása

1978 = 100 %

	1978				1979			1980		
	db	Ft	db	%	Ft	%	db	%	Ft	%
Nyitó állomány	3 163.056	93 895.831	3 324.617	105,1	101 421.869	108,0	3 449.342	109,1	109 469.510	116,6
- Évközi növekedés	277.604	10 545.558	236.745	85,3	11 041.387	104,7	277.775	100,1	13 327.023	126,4
- Évközi csökkenés	116.043	3 019.520	112.020	67,5	2 993.746	99,1	116.946	70,4	3 243.726	107,4
Év végi záróállomány	3 324.617	101 421.869	3 449.342	103,8	109 469.510	107,9	3 610.171	108,6	119 552.807	117,9

Perlés

	1978	1979	1980
Perelt olvasók száma	3.488	3.358	2.498
Perlésre adott könyvek száma	12.861	12.277	6.855
Perlésre adott könyvek értéke	909.505	846.924	503.715
Perlés útján befolyt kártérítés	395.963	331.322	359.249
Perlést követően visszahozott könyvek értéke	467.398	402.661	272.969

Szerződéses munkavállalás

1978 = 100 %

	1978	1979		1980	
	Ft	Ft	%	Ft	%
Árbevétel	850.499	725.687	85,3	1 236.349	145,4
Összes ráfordítás	394.991	309.988	78,5	678.859	171,9
Eredmény	455.508	415.699	91,3	557.490	122,4
Eredményből képzett alapok:					
– fejlesztési alap	159.428	145.494	–	195.122	–
– jutalmazási alap	273.305	249.420	–	334.497	–
– kult. szoc. alap	22.775	20.785	–	27.871	–

Házi könyvkötészet főbb munkái

	1978			1979			1980		
	Központ	Hálózat	Összesen	Központ	Hálózat	Összesen	Központ	Hálózat	Összesen
Könyvjavítás újra-kötéssel	3.632	44.995	48.627	3.446	42.533	45.979	3.764	44.817	48.581
Új kötés	385	1.994	2.379	677	2.071	2.748	438	2.297	2.735
Kartonkötés	32.206	—	32.206	31.586	—	31.586	18.048	—	18.048
Aranyozás (helyszámnymás)	27.878	—	27.878	49.426	—	49.426	38.883	—	38.883
Táskázás	5.967	12.708	18.675	6.386	8.356	14.742	6.351	9.735	16.086
Helyszíni könyvjavítás	—	18.877	18.877	—	10.063	10.063	—	11.339	11.339
Védőfólia borítás	1.011	38.474	39.485	392	15.118	15.510	—	22.959	22.959

X. T Á B L Á Z A T O K

A K É T É V I M U N K A F Ő B B A D A T A I

Év	Közp. és ker. kvt. ¹	Fiók kvt. ²	Összes kvt.	Könyvtári állomány db	Beiratkozott olvasók száma ³	Kölcsönzött kötetek száma
	s z á m a					
1979	54	43	97	3,222.102	179.200	4,458.337
1980	52	48	100	3,661.603	180.814	4,397.920

¹ A központi könyvtár a zenei gyűjteménnyel két egységként szerepel.

² A gyermekrészlegek nélkül.

³ Az olvasótermi beiratkozottakkal együtt.

A K Ö Z P O N T I K Ö N Y V T Á R T E V É K E N Y S É G E

Összefoglaló, főbb adatok

Központi könyvtár a zenei gyűjteménnyel együtt	1979	1980
Könyvtári állomány db	809.186	827.726
Beiratkozott olvasók száma	13.744	13.881
Kölcsönzők és helyben olvasók száma	86.330	81.665
Kölcsönzött és helyben olvasott könyvtári egységek	268.720	269.170

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR ÁLLOMÁNYA GYŰJTEMÉNYENKÉNT

	1979			1980		
	gyara- podás	csök- kenés	1979.XII.31. állomány	gyara- podás	csök- kenés	1980.XII.31. állomány
Monografikus raktár	5.645	985	299.819	6.828	538	306.109
Periodika	969	178	73.646	876	144	74.378
Budapest-gyűjtemény	1.842	12	60.921	1.383	31	62.273
Röpirat	1	—	4.499	14	—	4.513
Szüry-gyűjtemény	—	—	5.763	—	27	5.736
Könyvészeti gyűjtemény	145	4	9.844	161	42	9.963
Könyvtártani gyűjtemény	9	1	5.183	13	1	5.195
Könyvritkaságok gyűjteménye	6	—	9.072	21	1	9.092
Ballagi-gyűjtemény	—	—	4.839	—	—	4.839
Térkép-gyűjtemény	68	—	1.384	62	1	1.445
Zárt gyűjtemény	—	—	731	—	41	690
Bp. kisnyomtatvány	8.929	—	202.897	6.415	—	209.312
Bp. újságszelvény	—	—	59.082	—	—	59.082
Központi duplumraktár	—	—	26.059	—	—	26.059
Mikrofilm	1.764	—	1.764	488	—	2.252
Összesen	19.378	1.180	765.503	16.261	826	780.938
Zenei gyűjtemény, könyv	1.973	12	10.378	609	22	10.965
Zenei gyűjtemény, zenemű	—	9	29.298	1.720	71	30.947
Zenei gyűjtemény, hanglemez	885	—	3.998	869	—	4.867
Mikrofilm	9	—	9	—	—	9
Összesen	2.867	21	43.683	3.198	93	46.788
Mindösszesen	22.245	1.201	809.186	19.459	919	827.726

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR RÉSZÉRE BESZERZETT KÖNYVEK ÁTLAGÁRA

Könyvek	1979	1980
Külföldi	455	520
Szovjet	38	55
Népi dem.	144	127
Tőkés	553	649
Belföldi	79	89
Könyv	135	170
Kisnyomtatvány	28	20

A KÜLFÖLDI VÁSÁRLÁSOK MEGOSZLÁSA

Összeg, forint						
	1979			1980		
	Szocialista	Kapitalista	Együtt	Szocialista	Kapitalista	Együtt
	országokból			országokból		
Könyv	55.104	971.488	1,026.592	54.584	1,270.274	1,324.858
Folyóirat	25.300	513.004	538.304	63.480	830.284	893.764
Összesen	80.404	1,484.492	1,564.896	118.064	2,100.558	2,218.622
Darab, ill. évfolyam						
Könyv	498	1.615	2.113	589	1.958	2.547
Folyóirat	133	216	349	277	444	721
Összesen	631	1.831	2.462	866	2.402	3.268

A ZENEI GYŰJTEMÉNY VÁSÁRLÁSAI

	1979		1980	
	db	Ft	db	Ft
Saját keretből könyvtári egység	1.899	300.000	1.766	403.446
Központi keretből könyv (külf.)	138	200.000	153	200.000
Központi keretből folyóirat	51	—	51	—
ebből külföldről	38	—	38	—

A LELTÁRI GYARAPODÁS MEGOSZLÁSA

Szak	1979	1980	1979	1980
	darab		százalék	
0 Általános művek	936	736	11,0	8,0
1 Bölcsélet	407	513	4,7	5,6
2 Vallás	107	125	1,8	1,3
3 Társadalomtudomány	3.135	3.633	36,9	39,3
Ebből: 3K Marxizmus— leninizmus	201	181	2,4	2,0
30 Szociológia	1.058	1.475	12,5	16,0
31 Statisztika	154	138	1,8	1,5
32 Politika	417	549	4,9	5,9
33 Szociálpolitika	198	177	2,3	1,9
34 Jog	132	138	1,5	1,5
35 Közigazgatás	84	101	1,0	1,1
36 Társadalmi tevékenység	29	26	0,3	0,3
37 Nevelés	330	292	3,9	3,2
38 Közgazdaság	425	428	5,0	4,6
39 Néprajz	107	128	1,3	1,3
4 Nyelvtudomány	118	124	1,4	1,3
5 Természettudomány	142	180	1,7	2,0
6 Alkalmazott tudományok	525	495	6,2	5,4
7 Művészet	821	897	9,6	9,7
8 Irodalom	1.321	1.357	15,5	14,7
Ebből: Szépirodalom	720	632	8,4	6,7
9 Történelem	480	566	5,6	6,1
91 Földrajz	254	405	2,8	4,4
92 Életrajz	240	213	2,8	2,3
Összesen	8.486	9.244	100,0	100,0

AZ ÁLLOMÁNYGYARAPODÁS MEGOSZLÁSA

Nyelv	1979	1980	1979	1980
	darab		százalék	
Magyar	5.397	5.682	63,6	61,5
Orosz	363	582	4,3	6,3
Német	1.133	1.142	13,4	12,4
Angol	877	1.089	10,4	11,8
Francia	563	600	6,5	6,5
Olasz	92	60	1,1	0,6
Lengyel	9	—	—	—
Cseh	14	—	—	—
Román	6	—	—	—
Egyéb	32	89	0,7	0,9
Összesen	8.486	9.244	100,0	100,0

A KURRENS FOLYÓIRATOK ÉS NAPILAPOK MEGOSZLÁSA

Nyelv	Összesen		Ebből hírlap	
	1979	1980	1979	1980
Magyar	748	758	14	14
Orosz	55	57	2	2
Angol	101	104	4	4
Francia	46	48	3	2
Német	86	95	4	4
Olasz	7	7	1	1
Egyéb	31	31	1	1
Összesen	1.074	1.100	29	28

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR SZERZEMÉNYEZÉSE

A beszerzés módja	1979	1980	1979	1980
	darab		százalék	
Vásárlás	10.246*	11.648	52,9	60,2
Ajándék, csere	2.323	2.463	12,0	12,7
Kötelese példány	6.809	5.233	35,1	27,1
Összesen	19.378	19.344	100,0	100,0

* Ebből mikrofilm 1764

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR VÁSÁRLÁSA

	Összeg, forint					
	1979			1980		
	Belföldi	Külföldi	Együtt	Belföldi	Külföldi	Együtt
Könyv	450.464	908.950	1,459.414	542.970	1,150.766	1,693.736
Folyóirat	88.391	538.304	626.695	41.185	831.244	872.429
Összesen	538.855	1,447.254	2,086.109	584.155	1,982.010	2,566.165
Darab, ill. évfolyam						
Könyv	5.713	2.113	7.826	6.087	2.395	8.482
Folyóirat	529	216	745	204	649	853
Összesen	6.242	2.329	8.571	6.291	3.044	9.335

A BEÉRKEZŐ FOLYÓIRATOK ÉS HÍRLAPOK

Megjelenési hely	Szám		Ebből hírlap	
	1979	1980	1979	1980
Magyarország	722	748	14	14
Szovjetunió	57	57	2	2
Német Demokratikus Köztársaság	42	42	1	1
Románia	15	15	2	2
Csehszlovákia	10	10	1	1
Lengyelország	6	6	—	—
Bulgária	4	4	—	—
Egyéb szocialista ország	13	13	—	—
Szocialista országokból összesen	869	895	20	20
Franciaország	42	42	2	2
Nagy-Britannia	21	21	2	2
USA	47	57	—	—
Olaszország	7	7	1	1
Német Szövetségi Köztársaság	45	45	1	1
Ausztria	8	8	1	1
Svájc	11	11	1	1
Hollandia	7	4	—	—
Belgium	2	1	1	—
Ausztrália	3	1	—	—
Kanada	4	1	—	—
Izrael	1	1	—	—
Egyéb	7	6	—	—
Kapitalista országokból összesen	205	205	9	8
Összesen	1074	1100	29	28

A KURRENS FOLYÓIRATOK ÉS HÍRLAPOK MEGOSZLÁSA

Szak	Összesen		Ebből hírlap	
	1979	1980	1979	1980
0	174	184	27	26
1	39	51		
2	36	36		
3	546	545	1	1
4	16	16		
5	23	23		
6	43	41		
7	81	88	1	1
8	71	71		
9	45	45		
Összesen	1.074	1.100	29	28

FELDOLGOZÓ MUNKA

	1979	1980
Címfelvétel	6.539	6.445
Osztályozás	6.527	6.647
Sokszorosított katalóguscédula	93.940	76.925
Besorolt katalóguscédula	96.405	84.555

KÖLCSÖNZÖTT ÉS HELYBEN OLVASOTT KÖNYVTÁRI EGYSÉGEK

Gyűjtemények szerint	1979	1980
A kölcsönzött kötetek száma:		
Központban	68.111	77.595
Zenei gyűjteményben kötetek	23.094	10.116
Zenei gyűjteményben kották	9.566	
Összes kölcsönzött könyvtári egység	100.771	87.711
Helyben olvasott könyvtári egységek száma:		
Olasóteremben, könyv	49.883	60.397
Reference-ben, könyv	6.732	7.651
Folyóirat-olvasóban, hírlap (kurrens)	62.458	72.638
Folyóirat-olvasóban, hírlap (kötet)	18.410	18.700
Zenei gyűjteményben kötet	17.201	283
Szociológiai osztályon	4.478	4.959
Bp. gyűjteményben	18.367	16.831
Összes helyben olvasott kv. -i egység	177.529	181.459
Összesen	278.300	269.170

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI MŰVEK KÖLCSÖNZÉSE ÉS HELYBEN OLVASÁSA SZÁZALÉKBAN

	Kölcsönzés		Helyben olvasás	
	1979	1980	1979	1980
Társadalomtudományok	56,4	48,4	50,3	49,4
ebből: Szociológia	8,8	8,9	4,5	4,5

**A KÖZPONTI KÖNYVTÁRBAN KÖLCSÖNZÖTT KÖNYVEK MEGOSZLÁSA
SZÁZALÉKBAN**

Nyelv	1979	1980
Magyar	73,9	70,4
Orosz	0,6	0,7
Német	9,8	10,8
Angol	9,8	11,8
Olasz	1,0	1,0
Francia	4,1	4,5
Egyéb	0,8	0,8
Összesen	100,0	100,0

KÜLFÖLDI CSEREKAPCSOLATOK

Év		Összesen
1979	Beérkezett művek	210
	Küldött művek	143
1980	Beérkezett művek	214
	Küldött művek	240

A BEIRATKOZOTT OLVASÓK SZÁMA

	1979	1980
A központban		
kölcsonzésre	8.251	8.724
helyben olvasásra	3.503	4.084
A zenei gyűjteményben	1.990	1.073
Összesen	13.744	13.881

A KÖLCSÖNZŐK ÉS HELYBEN OLVASÓK SZÁMA

Gyűjtemények szerint	1979	1980
Kölcsönzők száma a központban	26.888	31.380
Kölcsönzők száma a zenei gyűjteményben	12.659	2.619
Kölcsönzők összesen	39.547	33.999
Helyben olvasók száma		
olvasóteremben	20.165	24.407
reference-ben	4.061	5.343
folyóirat-olvasóban	13.083	13.754
Budapest-gyűjteményben	2.479	2.472
Szociológiai osztályon	1.310	1.596
Zenei gyűjteményben	5.685	94
Helyben olvasók összesen	46.783	47.666
Összesen	86.330	81.665

A HÁLÓZAT ÖSSZEFOGLALÓ SZÁMADATAI

	1979	1980
Kerületi könyvtárak száma	38	38
Kerületi gyermekkönyvtárak száma	14	12
Fiókkönyvtárak száma	43	48
Összesen	95	98
Könyvállomány	2,367.923	2,497.000
Beiratkozott olvasók száma	165.456	166.933
Kölcsönzők és helyben olvasók száma	1,565.239	1,563.778
Kölcsönzött kötetek száma	4,357.496	4,310.209

A HÁLÓZAT FŐBB KÖNYVTÁRHASZNÁLATI MUTATÓSZÁMAI

	1979	1980
Egy olvasóra jutó kölcsönzési eset	7,6	7,4
Egy olvasóra jutó kölcsönzött kötet	26,3	25,8
A könyvek forgási sebessége	1,8	1,7
Egy alkalommal kölcsönzött kötet	3,5	3,5

A KÖNYVTÁRI ÁLLOMÁNY ALAKULÁSA

	1979. XII. 31.	1980. XII. 31.
Kerületi könyvtárak könyvállománya	2,367.923	2,497.000
Összes hálózati könyvállomány	2,629.424	2,771.222
Teljes könyvtári állomány (dia-, brosúra-, lemez-, magnószalag stb. állománnyal)	2,694.867	2,833.877

AZ ÁLLOMÁNY MEGOSZLÁSA

Év	összes állomány	felnőtt állomány	%	gyermek állomány	%
1979	2,367.923	1,701.806	71,9	666.117	28,1
1980	2,497.000	1,780.036	71,3	716.964	28,7

ÖSSZHÁLÓZATI ÁLLOMÁNY CSÖKKENÉS

Év	db
1979	122.487
1980	71.826

A BEIRATKOZOTT OLVASÓK SZÁMA AZ ÉV VÉGÉN

	1979		1980	
	Fő	%	Fő	%
Felnőtt	113.118	68,4	113.666	68,1
14 éven aluli	52.338	31,6	53.267	31,9
Összesen	165.456	100,0	166.933	100,0

KÖLCSÖNZŐK ÉS OLVASÓTERMI LÁTOGATÓK

	1979		1980	
	száma	%	száma	%
Kölcsönzők				
felnőtt	887.388	56,1	871.261	55,7
gyermek	366.989	23,2	356.085	22,8
összesen	1,254.377	79,3	1,227.346	78,5
Olvasótermi látogatók				
felnőtt	162.379	10,3	170.362	10,9
gyermek	148.483	9,4	166.070	10,6
összesen	310.862	19,7	336.432	21,5
Teljes olvasóforgalom mindösszesen	1,580.541*	100,0	1,563.778	100,0

1 % * 15.302 zenehallgató

KÖLCSÖNZÖTT KÖTETEK SZÁMA

	1979		1980	
	száma	%	száma	%
Felnőtteknek kölcsönzött kötetek	3,289.791	75,5	3,219.453	74,7
Gyermekeknek kölcsönzött kötetek	1,067.705	24,5	1,090.756	25,3
Összesen	4,357.496	100,0	4,310.209	100,0

RENDEZVÉNYEK

	1979	1980
Felnőttek számára	689	598
Gyermekek számára	3.238	3.482
Összesen	3.927	4.080

A KERÜLETI KÖNYVTÁRAK FŐBB ADATAI 1979-BEN

Kerület	Könyvtár száma	Fiókok száma	Könyvvállomány száma az év végén	Beiratkozott olvasók	Kölcsönzők száma az évben	Kölcsönzött kötetek	A könyvtár kölcsönzési napja az év folyamán
Hálózati könyvraktár Létesítendő könyvtárak raktára			261.501				
I.	11.	1	44.041	2.847	22.222	76.965	255
	20.	—	24.688	2.145	16.875	60.098	242
	11. gy.	—	15.485	1.260	9.636	25.819	250
	20. gy.	—	13.193	—	—	—	—
		1	97.407	6.252	48.733	162.612	747
II.	37.	2	92.483	7.869	62.848	217.045	252
	26. gy.	—	13.353	836	6.089	19.649	217
		2	105.836	8.705	68.937	236.694	469
III.	8.	—	43.200	1.564	5.444	17.992	59
	21.	1	37.656	2.458	21.352	62.861	291
	8. gy.	1	27.222	2.379	16.812	42.041	217
		2	108.078	6.401	43.608	122.894	567
IV.	28.	2	110.749	7.441	56.139	190.065	254
		2	110.749	7.441	56.139	190.065	254
V.	1.	—	32.355	2.951	24.620	101.973	252
	14.	—	23.776	2.319	17.914	69.357	212
	5. gy.	—	12.663	817	5.464	15.405	245
	14. gy.	—	8.342	522	4.134	13.937	118
		—	77.136	6.639	52.132	200.672	827
VI.	10.	—	65.732	6.050	50.556	189.100	253
	1. gy.	—	37.359	2.986	17.473	55.393	244
		—	103.091	9.036	68.029	244.493	497
VII.	2.	—	64.376	5.077	40.480	138.152	244
	22.	—	55.927	4.100	32.726	126.281	253
		—	120.303	9.177	73.206	264.433	497
VIII.	9.	—	63.684	4.220	35.789	140.332	254
	44.	—	43.111	2.714	20.946	82.049	337
	9. gy.	—	18.076	1.510	10.814	26.732	250
	44. gy.	—	12.430	861	6.326	18.314	233
		—	137.301	9.305	73.875	267.427	1.074
IX.	26.	—	24.750	2.013	15.278	58.672	226
	39.	—	45.781	3.865	26.311	92.245	237
	48.	2	79.464	3.532	30.841	135.587	337
	7. gy.	—	11.911	746	4.588	15.384	194
		2	161.906	10.156	77.018	301.888	994

Kerület	Könyvtár száma	Fiókok száma	Könyvvállomány száma az év végén	Beiratkozott olvasók	Kölcsönzők száma az évben	Kölcsönzött kötetek	A könyvtár kölcsönzési napja az év folyamán
X.	12.	2	122.020	10.676	87.806	257.347	322
		2	122.020	10.676	87.806	257.347	322
XI.	3.	1	100.176	7.592	40.986	117.377	173
	6.	1	81.257	2.111	10.618	37.325	6
	6. gy.	—	20.145	982	4.453	7.995	151
		2	201.578	10.685	56.057	162.697	330
XII.	38.	4	71.203	6.862	58.156	206.552	252
		4	71.203	6.862	58.156	206.552	252
XIII.	4.	—	24.369	2.411	21.085	75.976	249
	7.	2	51.700	3.257	30.275	122.188	254
	19.	—	34.017	2.030	13.452	53.266	258
	2. gy.	—	13.774	904	5.452	13.490	151
	10. gy.	—	10.285	537	3.929	9.285	238
		2	134.145	9.139	74.193	274.205	1.150
XIV.	5.	—	24.753	1.995	17.393	70.691	198
	18.	1	54.315	4.321	31.283	115.562	234
	43.	—	20.834	1.916	14.971	52.561	238
	43. gy.	—	12.504	1.056	6.323	21.282	243
		1	112.406	9.288	69.970	260.096	913
XV.	29.	1	37.011	2.160	17.091	61.751	252
	34.	3	46.161	4.147	29.281	96.968	126
		4	83.172	6.307	46.372	158.719	378
XVI.	32.	1	59.081	6.054	49.676	173.977	235
		1	59.081	6.054	49.676	173.977	235
XVII.	36.	4	74.866	3.814	38.502	140.267	212
		4	74.866	3.814	38.502	140.267	212
XVIII.	24.	1	65.108	3.938	29.851	105.469	256
		1	65.108	3.938	29.851	105.469	256
XIX.	25.	3	113.372	8.611	58.481	204.186	270
		3	113.372	8.611	58.481	204.186	270
XX.	27.	4	84.821	4.845	39.243	132.104	220
	35.	—	45.416	2.554	19.767	64.305	294
		4	130.237	7.399	59.010	196.409	514

Kerület	Könyvtár száma	Fiókok száma	Könyvállomány száma az év végén	Beiratkozott olvasók száma az év végén	Kölcsönzők száma az évben	Kölcsönzött kötetek száma az évben	A könyvtár kölcsönzési napja az év folyamán
XXI.	30.	2	62.996	3.249	19.851	57.416	240
	46.		30.023	964	5.200	26.264	121
		2	93.019	4.213	25.051	83.680	361
XXII.	13.	3	42.268	2.587	19.172	64.731	224
		3	42.268	2.587	19.172	64.731	224
Bibliobusz		—	43.641	2.771	20.403	77.983	181
Összesen		43	2,629.445	165.456	1,254.377	4,357.496	11.524

A KERÜLETI KÖNYVTÁRAK FŐBB ADATAI 1980-BAN

Kerület	Könyvtár száma	Fiókok száma	Könyvállomány száma az év végén	Beiratkozott olvasók száma az év végén	Kölcsönzők száma az évben	Kölcsönzött kötetek száma az évben	A könyvtár kölcsönzési napja az év folyamán
Hálózati könyvraktár Létesítendő könyvtárak raktára			274.222				
I.	11.	1	46.812	3.104	23.614	92.811	254
	20.	—	26.086	1.750	13.136	45.027	210
	11. gy.	—	16.394	1.162	7.988	22.148	224
	20. gy.	—	13.970	—	—	—	—
		1	103.262	6.016	44.738	159.986	688
II.	37.	2	99.527	8.054	64.701	256.334	252
	26. gy.	—	14.014	858	6.700	22.206	237
		2	113.541	8.912	71.401	278.540	489
III.	8.	—	45.667	1.822	10.208	38.758	169
	21.	2	41.811	2.847	17.275	74.008	292
	8. gy.	1	29.323	2.007	16.156	37.076	200
		3	116.801	6.676	43.639	149.842	661
IV.	28.	2	115.527	6.553	46.475	157.404	180
		2	115.527	6.553	46.475	157.404	180
V.	1.	—	34.420	3.381	28.055	113.960	251
	14.	1	33.387	940	8.105	20.519	31
	5. gy.	—	13.260	881	5.364	15.395	251
		1	81.067	5.202	41.524	149.874	533

Kerület	Könyvtár száma	Fiókok száma	Könyvtárolomány száma az év végén	Beiratkozott olvasók	Kölcsönzők száma az évben	Kölcsönzött kötetek	A könyvtár kölcsönzési napja az év folyamán
VI.	10.	—	64.087	5.486	35.117	132.682	180
	1. gy.	—	38.719	2.868	15.923	53.410	254
		—	102.806	8.354	51.040	186.092	434
VII.	2.	—	67.772	4.834	38.925	143.246	254
	22.	—	60.825	4.100	29.637	121.808	254
		—	128.597	8.934	68.562	265.054	508
VIII.	9.	—	60.659	4.260	35.272	139.326	254
	44.	—	45.315	2.633	19.012	72.468	227
	9. gy.	—	18.834	1.500	10.246	24.569	248
	44. gy.	—	13.239	900	5.889	16.242	226
		—	138.047	9.293	70.419	252.605	955
IX.	26.	—	24.753	1.889	15.627	61.012	254
	39.	—	46.808	3.862	32.108	119.170	300
	48.	2	72.529	3.460	27.383	127.202	334
	7. gy.	—	12.559	748	5.597	19.131	252
		2	156.649	9.959	80.715	326.515	1.140
X.	12.	2	132.814	11.042	84.037	247.272	323
		2	132.814	11.042	84.037	247.272	323
XI.	3.	2	121.438	11.094	78.585	223.678	324
	6.	1	95.330	3.858	17.432	63.160	85
		3	216.768	14.952	96.017	286.838	409
XII.	38.	4	76.124	6.827	43.370	151.992	156
		4	76.124	6.827	43.370	151.992	156
XIII.	4.	—	25.711	2.513	20.767	77.087	231
	7.	2	57.643	3.343	29.294	111.153	251
	19.	—	34.652	1.684	9.655	35.696	230
	2. gy.	—	14.442	1.120	10.184	26.077	253
	10. gy.	—	10.739	492	3.073	8.640	201
		2	143.187	9.152	72.973	258.653	1.166
XIV.	5.	—	25.884	2.170	17.776	67.869	256
	18.	1	57.001	4.344	29.539	109.879	235
	43.	—	22.004	1.886	14.655	55.602	250
	43. gy.	—	13.315	904	4.822	16.713	186
		1	118.204	9.304	66.792	250.063	927
XV.	29.	2	38.377	2.229	17.704	52.088	231
	34.	3	52.858	3.595	25.215	86.851	45
		5	91.235	5.824	42.919	138.939	276

Kerület	Könyvtár száma	Fiókok száma	Könyvvállomány száma az év végén	Beiratkozott olvasók száma az év végén	Kölcsönzők száma az évben	Kölcsönzött kötetek száma az évben	A könyvtár kölcsönzési napja az év folyamán
XVI.	32.	1	57.457	5.851	48.146	168.861	253
		1	57.457	5.851	48.146	168.861	253
XVII.	36.	4	79.802	3.800	33.796	119.809	210
		4	79.802	3.800	33.796	119.809	210
XVIII.	24.	1	68.384	3.669	22.940	83.565	254
		1	68.384	3.669	22.940	83.565	254
XIX.	25.	4	121.649	9.172	64.538	220.583	288
		4	121.649	9.172	64.538	220.583	288
XX.	27.	4	89.640	4.649	36.043	118.605	120
	35.	—	47.501	2.299	16.673	58.152	259
		4	137.141	6.948	52.716	176.757	379
XXI.	30.	2	78.193	3.561	24.805	69.390	251
	46.	—	31.727	1.046	9.303	40.746	252
		2	109.920	4.607	34.108	110.136	503
XXII.	13.	3	43.084	3.143	26.395	84.860	254
		3	43.084	3.143	26.395	84.860	254
Bibliobusz		1	44.934	2.743	20.086	85.969	209
Összesen		48	2,771.222	166.933	1,227.346	4,310.209	11.195

Az alábbi dokumentumra Kőhalmi Béla házi archivumának azon hagyatékrészében bukkantam rá, amelyet leánya, Uray Gézané Kőhalmi Katalin a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak ajándékozott. Az aláírás nélküli kéziratról - a markáns, egyéni vonalvezetése, a felvetett gondolatai és az írásmódja alapján - minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy az 1910-es évek elején Szabó Ervin tolla alól került ki. A kézirat vázlatos jellegű, befejezetlen, mégis fontosnak tartom - a tiszteleten túl is - nyilvánosságra hozását.

Remete László

I. A Könyv.

1. Művelődés eszköze. - A mai Könyv tágabb értelemben mint valaha a művelődés eszköze. Legáltalánosabban a gazdasági haladás alapja, amelyet a tudás és kultúra idős elő.

2. Műcsmi tárgy. - A Könyv mint ipari termék lehet műcsmi tárgy. A Könyv mint olyan szabad forgalom tárgya.

3. Használati tárgy. - Akárc a Könyv töltötte be célját, amelyet a szabványos használat fönkrített.

4. Áru. - A Könyv - a Könyv. Árutban is - áru és a Könyv és áru piaca.

5. Értéktárgy. - A Könyv mint értéktárgy a műcsmi

ragy terített érdeklődés tárgya, de nem a modern Könyvtár.

6. A tudás forrása. - A ma használatára a tudás forrásait mindig a modern Könyv szolgál. A régi Könyv a történeti ragy a Könyvredelés gyűjtő dolga.

7.

II. A Könyvtár

7. Főadata. - A nemzeti állagor emelése a Könyvtár legelső mai főadata.

8. Kiindulópont. - A Könyvtár Kiindulópontja csak a Könyvtár állapota lehet.

9. Megtermékeztetés. - A Könyvtár mint az állam szerve egyetlen megtermékeztető ragy nemcsak intermezt sem csak fönkrlegessé; hanem inkább valamelyik megtermékeztető is főadatokat teremt.

10. Könyv-Redovis. — A titkár
fília a műveintézet való ragy
a tudós. és forráskönyvtár ága,
de nem felelőse a ^{rajtkönyvtár} könyvtárnak
~~rajtkönyvtár~~

11. Köztársatudomáj. — A
Köztársatudomája gyakorlati tuds.
mája tudomájai részeit is. A
rég. Köztársatudomája a nyelvel.
hez tartozik, is ezért a Köztárs.
tudomájában belül csak régéstud.
máj.

12. Közvetéshírnök. - Az áll-
talános, a köztárs álltalános
alapvető hírnök az állta.

lános nyitrai Rózsár. É
Kire a Rieppert Kire csoporto-
sulnak, ettől igaznak Riar
össes többi Rózsáitiparok,
a legnagyobb leváltás is
indul Rózsáitól a legnagyobb
nép Rózsáig.

13. Kőgyő-Rupac. - 1 Kőgy.
Rupac még nem Kőgytis. Kő-
reket a kassánál által
megelőreniteni: ez Kőgytis.

14. Bürokrácia. — A Kőztársaság fejlődése ellenkötés bürokráciájára vezírel.

15. Kötés. - A titkosítási Kötés
alapjában a Rész használatát
gátló rendszerrel.

16. Fejlődés. — Állomajánát
egy része az a Kijótást mindig
is mindinkább forrás Kijótásra
teszi. Hozzá megterheléssel ha-
tára hol van: minden Kijótás
maga döntse el.

17. neulés. — A neulés a
Kőtár létének nem föladata,
de Kővetheze. A Kőtár
ismeretek magyarázása végül.

18. Tüdõmäz. A Riõtär
Tüdõmäzfelelõto fõladata, Ri-
õtre u, a nemretneet i oar
igen Riõ rietet nõlgälä.
A Riõ Riõtär

19. dec. — Săptămîna războiului
arca hăteakint, se nje clăre.

20. Szentpéter. — A Ríztár
Szentpéter — nemcsak a Kereszt
úti hármára. hogy is kell
vessni.

21. Íffjúsági Rózsák. —
Az íffjúságok nyugvóit a

népi hitettség jöjjön, és
germekelővő ^{intet} gyermekkel
sem lehet megenni, ahol
arról van szó, hogy a gyermek.
Rét az akától elcsúsz.

22. Verseng. — A resey min.
den Rjorfa's életnedre.

23. Újékezőg. — Újékező
Röjtár megrovás, mert a
Röjtár előfötkéke a teljes
is tökéletes kannálhatóság.

24. Megoldásokr. — Külön-
köz idők Röjtári föladatai
Különbözők, tehát a megoldás
is.

25. Hason. — Hónk is
erköleri dech ma más oendit
sem görnek meg a Röjtári
kannáról. Csak a volgálda-
járak.

26. Perenc Röjtári. — A
keriltári is forás Röjtári elő-
leg perenc Röjtári is Röjtári
otthon tartja.

27. Probléma. — Minden
Röjtári főproblémája, hogy
a legirodottabb atadok találja
meg mindenkiket.

28. Propaganda. — Kis cektört
is segítézik a Röjtári legirodottabb
propagandája. Mindenkinek tud.
ma kell, hogy bajával hozzá
fordulhat.

29. Forás Röjtári. — A
forás Röjtári, ameford a Röjt-
reket az utókor számára kell
megöriznie, ma is a ^{való} keriltári
Röjtári csatlósa.

30. Mányel. — A jó Röjt-
ket amfina hozzáfötkéke
kell tenni, amefina a 10012
Röjtök hozzáfötkéke.

31. Szűjtés. — Szűjtési
mindent lehet. Kedvezően
csak Konlatóriával is elérhető
előrkkel — Röjtök is.

32. Foratag. — Az
irodalmi kemelés folyamánad
figgelése úgy, hogy a Röjtári
volgáldatatai natáj neint
megelőzzék a kereltet —
előfötkéke a modern Röjt-
tárnak.

33. Iskola. — A Röjtök
nygaa iskolába való nygaa
Röjtök, de az iskola nem
való a Röjtökbe.

34. Isenyzirodalom. —
Isenyzirodalom mindaz, amit
alactory öntözött a néps
alactory öntözei kirsádmája.
látára a piara kornak.
Véit a tulajdon köp nem
erkölettelentől vagy a jó
valamif nemelvezetől is
vállalhat Isenyzirodalom.

35. Külföldi Ríztár. —

A Ríztár lényege egy. csak
a Ríztár végtelen. Kétféle.
másként tekintve csak kü-
lföldi Ríztárak van.
nak.

36. Állami ügy. — A régi
Ríztár a magyar. is tudós.
Ríztár vállain áll, az álla-
mra felül is. Az új az állami
műveltség tudatában neves
léte.

37. Jórend. — A Ríztár
a legelső sorban áll — a mű-
veltség is megelőzi, mert
az élet önmagának káros-
latára tanít.

38. Elmélet. — A Ríztár
társ elméletének elején va-
gyunk. Azt az elméletet a
munka Ríztár-
megváltoztatott & gyakorlat.
tal először meg kell alapozni.

39. Égyetemes Ríztár. —
Égyetemes Ríztár minc.
Vagy épp, ^{teljes} tagozással meret.
degen leplezik a ^{valóság} képeket,
vagy public library len, ha
barrak is leváltani is forrás.

reiser, vagy vízfej.

40. Iskolaadás. — A nőia.
Kutatásnak kidombrítása
egyik oka a népi Ríztár alko-
rendiségének, pangásának és
a hiány éreklődésének.

41. Elmélítés. — Lehetőség,
hogy a szabad nyitranos Ríztár
felületes műveltséget ered.
meyer — de végtelenül sokak.
nál, a Ríztár ^{csak} a felületes
műveltségnek is hiányos van.
nak. De az általános ma-
gasság ^{valóban} nem ^{csak} a
jóakadátia, több kutató-
ját majd a mélybe mint
ma. Kevesebb bizonyára nem.

42. Váratlan állás. —
A Ríztárnak Ríztárjével
nemten váratlan állásba
kell befejeznie. Csak
a legkisebb népi Ríztárnak
német Ríztárzott olvasó-
Ríztárjével nemten parvi-
tásából kilépnie.

43. Cél. — A Ríztár
^{háttér} kifejlődése az iskola ma-
gasságába a távoli cél.

44. Jövő eredmény. —
Vetünk, ahol nem fogunk
aradni és aradjuk, amit
nem vetettünk — ezt
vissza minden köztársaság
kapuja fölé.

III. Kivétel

a) Előzetes kérdések

45. Hivatal. — A köztársaság
hivatalait a kefevel való más
köztársaságok való tekintettel
kell megvizsgálni — hogy a közt.
gátlásokkal munkamegteremtés
térrel és az önkormányzatokkal
fokozhatunk.

46. Megalapozás. — A
megalapozást a legjobb ember
nek kell végrehajtania — tovább
elozzatheti sok más.

47. Modernség. — Az új
köztársaság más valaminek mint a régi
— a tudós nemcsak a jogalkotás
cikk lett. Vélt az új nagydolgozat
nem lehet a régi nagydolgozat

oltani — megint csak a régi
dolgozatokból kell.

48. Nyugalom. — Biztonság
és nyugalom kérését a köztársaság
alapítását. Minél nagyobb
a hárs, annál biztonságosabb.
nek látszik a világos nándér
is a problémák ismerete.

49. Hirtelenség. — Amit
tapogatóként is értelem tapasz.
talat vagy vészfürdő kerek.
ben vélt, azt sokszor a közt.
társ egész jövője sem kéri
jövő.

50. Környezet. — Egy ország,
vagy több köztársaság köztársaságai
kell hogy legyenek, de lehetőleg
decentralizálva dolgozzanak. A
köztársaságok közötti köztársaság
sége a hársátal legelősebb adak.
dafa. Sokak önkormányzatok egy
kefen nem kerekthetik el lehet
kerülni, el kell kerülni.

b) Anyagi kérdések

51. Pénzforrás. — A pénzt leg-
előbb nem lehet az államtól
várni, hanem meg kell keresni.
megjött vagy kérésből.

12. Közértekezés. — A Kőp. Kereskedés nem jó akkor, ha a Kőp. társ. melegebben és az arra alapított vállalat nem bírja — eltekintve a ment ügy iránt való figyelemmel.

levegőből.
53. Könyvtári adó. — A Könyvtári
 adó által méltaján is járhat
 utja a gyűjtőnk közönség
 Könyvtár létesítésénél. Mivel
 adó a termékek befektetés.

54. Kőgyökéskedői engedély. —
A Kőgyökéskedői engedélyről
nem érdemes a Kőgyökéskedői be.

Nélszi. Hogy valamiret keressék
Közvet vásárol, a jól vandereth
Közstárnak nem fontos, ha Kélm-
ben a Kereskedelem Káiroitra
czi magát. Leben und leben
taren.

55. Värsäli poliitika. —
 "Eggs nähtu tein" elustamine
 art värsäli "nähtu"
 jät värsäli — igi nähtu
 epilõõne, amir a Rõõstama
 Kell.

√6.

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR SZOCIOLÓGIAI PERIODIKAÁLLOMÁNYÁNAK KELETKEZÉSÉRŐL ÉS FEJLŐDÉSÉRŐL

– 1870–1982 –

A legrégibb társadalomtudományi folyóiratok

Az első, már mai értelemben is társadalomtudományinak minősíthető folyóiratok a XIX. században bukkannak fel. A szociológia monografikus irodalmának a múlt század első felében indult kialakulását követően évtizedekig a határtudományok folyóiratai adtak helyet a diszciplína körébe tartozó cikkeknek, tanulmányoknak. Az önálló szociológiai periodikák ugyanis emberöltős késéssel, a múlt század végén jelennek meg először, előbb szórványosan, majd növekvő számban.

A FSZEK legrégibb keletkezésű és már a szociológiai kutatásnak is forrásokat kínáló általános társadalomtudományi periodikája az 1844-es 1. évfolyamától 1960-ig terjedően beszerzett *Zeitschrift für die Gesamte Staatswissenschaft*. A több mint félévszázadot átívelő 1844–1903-as példányokból a város statisztikai hivatalának tulajdonpecsétjeit látjuk, ami azt illusztrálja, hogy a Körösy József irányítása alatt 1870-ben szervezett hivatal társadalomtudományi anyagát visszamenőlegesen is kiegészítette. Világviszonylatban is a rendkívül becses ritkaságok közé sorolható a K. Marx és A. Ruge szerkesztésében 1844-ben kiadott párizsi *Deutsch–Französische Jahrbücher*. Ezt már Szabó Ervin igazgatása idején, az első világháború alatt dolgozták be a FSZEK állományába. 1847-es évfolyamával kezdődően, különösen az első évtizedekből jelentékeny hiányokkal találjuk itt meg a *Journal of the Royal Statistical Society*-t, 1863-tól a *Vierteljahrsschrift für Volkswirtschaft und Culturgeschichte*-t, ugyanattól az évfolyamtól a szintén tartós életű *Jahrbuch für Nationalökonomie*-t. Tudtunkkal Magyarországon unikum, de nemzetközi szempontból is ritkaság az Első Internacionálé német szekciójának *Der Vorbote* című folyóirata (benne Marx, Frankel Leó egykorú elemzései). A FSZEK a *Vorbote* 1868–1871-es évfolyamait névadójától, Szabó Ervintől örökölte, aki a nagy áldozatokkal és hozzáértéssel gyűjtött 5000 kötetes, társadalomtudományi ritkaságokban páratlanul gazdag bibliofil magánkönyvtárát az általa szervezett intézményre testálta. 1873-as évfolyammal kezdődően sorakoznak a raktár polcain a szociológia történetében is nevezetessé vált, szinte „örökéletű” *Schmollers Jahrbuch* példányai. Szabó Ervintől örökölte az intézmény a marxista *Die Zukunft* és *Die Wage* ugyancsak nagybecsű 1870-es évfolyamait is. 1879-től 1918-ig kiadott számaival, illetve köteteivel szerepel az *Österreichische Monatsschrift für Gesellschaftswissenschaft und Volkswirtschaft* (utóbb címének módosításával). A tulajdonpecsétek tanúsága szerint még Körösy József könyvtárépítése idején szerezték be a szociológia, egyszersmind a szocialista ideológia története szempontjából is forrásértékű *Jahrbuch für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik* 1879–1881-es folyamait (benne L. F., azaz Frankel Leó egy „Ungarn” c. helyzetjelentése). 1881-től 1907-ig található az *Arbeiterwohl* (utóbb *Sociale*-, majd *Soziale Kultur*). A Marx halálának évében, 1883-ban K. Kautsky szerkesztésében indított és fél évszázadon át (a hitleri hatalomátvételig) élő *Neue Zeit*, első évtizedeiben (1918-ig) a marxista társadalomelmélet legtekintélyesebb orgánuma, nemcsak hiánytalanul került be a FSZEK állományába, hanem nagyrészt igen szép kötésű másodpéldányokkal is – a Szabó Ervintől örökölt bibliofil gyűjtemény révén, sok helyen az egykori tulajdonos ceruzával írt széljegyzeteit is őrzi. A nyolcvanas évek végétől megjelent évfolyamaival a *Réforme Sociale* egyik előfutára az önálló szociológiai periodikáknak. A kiragadott példák mellett csak utalunk arra, hogy a múlt század második feléből még számos határterületi, statisztikai, gazdaságtudományi, közigazgatási, politikai stb. lapot is örökölt a FSZEK, amelyeket előfizetés, vagy csere útján a „Körösy érában” (1870–1903) szereztek be.

1888–1903 között keletkezett időszakai sajtó a FSZEK-ben

Megkockáztatjuk e helyen, hogy az önálló szociológiai folyóirattermés keletkezése szempontjából 1888-at jelöljük meg kezdőpontul. Ebben az évben indult az Archiv für Soziale Gesetzgebung und Statistik, amely 1904-es címváltozása nyomán mint *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik* vált híressé a diszciplína történetében. A szoros szakirodalom ma röviden mint „Webers Archiv”-ot emlegeti, a lap hosszú ideig volt szerkesztőjére, Alfred Weberre, illetve ennek fivérére, a folyóirat arculatát elhatározóan befolyásoló, önálló iskolát teremtő Max Weberre utalva. A Webers Archiv jelentőségét illusztrálja, hogy néhány éve az USA-ban érdemesnek találták a folyóirat sok tízezer oldalának lemásolását, sokszorosítását, terjesztését. Ezen az alapon dollárezrekre becsülhető a FSZEK birtokában lévő *eredeti* sorozat devi-

zaértéke. Hozzá kell tenni, hogy a FSZEK-ben az 1888–1933-as sorozatból csupán az 1906–1907-es hiányzik és hogy a húszas évekből való köteteit barbár kéz megcsonkította, egész tanulmányokat tépett ki. (Amennyiben a tettes, aki nyilván a fáradságos jegyzetelést akarta megtakarítani, munkáját utóbb a publikációig tudta eljuttatni, úgy kiléte némi irodalmi kutatással utólag is azonosítható, hiszen hivatkozni kellett forrásutalásaiban a rendkívül ritka folyóiratnak a FSZEK-ben általa megcsonkított évfolyamaira.) A FSZEK legöregebb, ma is megjelenő társadalomtudományi periodikái közé tartozik az *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, amely már 1890-es kötettől növekvő számban hozott elsődlegesen szociológiai anyagokat is (utóbb önálló fejezetcím alatt). Az egymást váltó könyvtáros-nemzedékek jóvoltából 1982-ig teljes a sorozat. Az 1890-ben kiadott 5. évfolyamától található az állományban az ugyancsak ma is létező, előfizetett és kezdettől fogva jelentős politikai szociológiai anyagot tartalmazó *Political Science Quarterly*. 1890-től 1913-ig sorakoznak a polcokon a településszociológia számára érdekes *Société Française des Habitations à Bon Marché* kötetei, valamint ez időponttól a *Revue Socialiste*. Az előbbieknél is jelentősebb ritka forrás a Clara Zetkin által indított *Die Gleichheit*, az első magas színvonalú lap, amely marxista szempontból vizsgálta a nőmunkások helyzetén túl általában a nők társadalmi helyzetét, emancipációjuk kérdéseit. 1892-ben indult, 1927-ig van meg a *Zeitschrift für Volkswirtschaft, Sozialpolitik* (utóbb: *Sozialpolitik und Verwaltung*, melynek szociológiai érdekességét a címe is jelzi, ugyancsak 1894-től a szociálpszichológia felé mutató *Der Moderne Völkergeist* és az ezzel egy időpontban alapított *L'Année Psychologique* (1938-ig szerepel az állományban), 1892-től a *Sozialpolitisches Centralblatt* (utóbb: *Sociale Praxis...*) – utolsó évfolyama 1942-ből való.

A teljesség igénye nélkül a profilt is kifejező címekre szorítkozva említjük meg a francia szindikalistáknak a század végén indított *Mouvement Socialiste*-jét (a Szabó Ervintől is több írást közlő lap hiánytalanul megvan), a hasonló című, de szociálpolitikai jellegű *Mouvement Sociale*-t, a *Sozialistische Monatshefte*-t (1899–1933), a *Soziale Rundschau*-t (1900–1917), az angol *Social-Democrat* vaskos, századeleji évfolyamait, a *Politisch-Anthropologische Revue*-t (1901–1923), a *The International Socialist Review*-t (1902–1904). (A Chicagóban kiadott folyóirat 1909-es kötete elkallódott, belőle csak Szabó Ervin ott megjelent angol tanulmányának különnyomatával rendelkezik a FSZEK), továbbá az olasz *Socialismo* c. elméleti lapot (1902–1905), a *Centralblatt für Allgemeine Gesundheitspflege*-t (1902–1915), a *Zentralblatt für Wohnungswesen* (1903–1941), az *Archiv für Kulturgeschichte*-t (1903–1944), végül B. Croce irodalomszociológiai anyagot is tartalmazó *La Critica*-ja 1903–1922-es évfolyamait.

A kilencvenes évek közepe tájától lépnek színre az első olyan periodikák, amelyek már címükben is világosan jelzik a szociológiai főprofil. 1894-től, 1. kötetétől szerezte be a FSZEK a párizsi *Annales de l'Institut International de Sociologie*-t. 1896-ban alapította É. Durkheim a *L'Année Sociologique*-ot, amely átmeneti szünetelésekkel súlyos történelmi megrázkódtatásokat (pl. Franciaország náci megszállását) is átvészelt. Ez első évfolyamától a legújabbakig hiánytalanul sorakozik a FSZEK polcain. 1896–1900-as kötetekkel szerepel a brüsszeli *Annales de l'Institut des Sciences Sociales*, 1897-től 1913-ig a *Rivista Italiana di Sociologia*, 1901-től 1939-ig a *Revue Internationale de Sociologie*, 1898-től 1931-ig a *Zeitschrift für Sozialwissenschaft* stb.

A külföldi folyóiratbázis Szabó Ervin vezetése időszakában (1904–1918)

Szabó Ervin 1904-ben átvéve az új intézmény vezetését, megrostálta a gondjaira bízott régebbi két gyűjtemény állományát. Különösen a Fővárosi Levéltártól örökölt anyag követelt heterogén összetétele miatt selejtezés. Könyvtáregyesítő és építő tevékenysége során természetszerűen megtartotta, bedolgozta az új intézmény állományába az összes korábbi értékeket, folyamatosan megrendelte az addig járatott külföldi lapokat és már 1904-től elkezdte a folyóiratbázis kibővítését is. A fejlődést jellemzi, hogy 1908-ban 355 lapot járatott a FSZEK központja, 1914-ben 423-at, 1918-ban pedig 855 időszaki kiadványt.

A kurrens anyag összetételének illusztrálására csak az 1904–1907-es évekre vonatkozóan térünk itt ki bővebben, mert akárcsak az előző évtizedekéről, úgy ezekből az évekből sem maradt fenn egykorú jegyzék a FSZEK-be járó lapokról. (E sorok írójának irányításával a visszatérő olvasói-kutatói igények kielégítése céljából 1970–1971-ben egy munkaközösség felállította ugyan a központi könyvtár folyóirat-termében használható „Folyóiratok kronológikus katalógusa” kéziratot segédeszközt, ez azonban különböző objektív, főként technikai okokból csak 80–90 %-ban tárja fel évről évre haladva a FSZEK periodika-

állományát.) Kedvezőbb a helyzet 1908-tól, ugyanis a Szabó Ervin által az előző évben megindított A Fővárosi Könyvtár Értesítője 1908-tól már évenként egyszer lekötözte a központba járó kurrens folyóiratok és évkönyvek hiánytalan listáját, eleinte csak szakrendben, ezen belül külön „Szociológia” alcím alatt az oda tartozó lapokét (utóbb, nyilván a szociológiai gyűjtőkör elleni támadások miatt ezeket a „Társadalomtudomány” címszó alá sorolták), emellett a folyóiratok betűrendes jegyzékét is rendszeresen közreadták. A hagyományt az Értesítő helyébe 1931-ben lépett A Fővárosi Könyvtár Évkönyve is (kisebb szünetekkel) folytatta.

Az 1904–1907 közötti új gyarapodásokból említést érdemelnek a következők: *Die Alkoholfrage* (1904–1941), *Archiv für Rassen- und Gesellschaftsbiologie* (1904–1941), *Études Sociales* (1904–), *Sociological Papers* (1905–1906), *Kritische Blätter für die Gesamten Sozialwissenschaften* (1905-től, utóbb *Bibliographie der Sozialwissenschaften*), *Zeitschrift für Soziale Medizin* (1906–1910), *Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie* (1907–1932). Ekkor került végre sor a szakterület egyik legrégebbi lapja, a ma is járatott *American Journal of Sociology* megrendelésére. A folyóiratot ugyan még 1895-ben indították, de a FSZEK-nek sajnos csak az 1906-os 12. évfolyamtól van belőle (azóta hiánytalan) sorozata. 1907-ben jelent meg az American Sociological Society éves konferenciáinak anyagát időről időre összegező *Proceedings of Annual Meeting*, ezeket az első kötettől beszerezte a FSZEK. Az előbbiekhöz hasonlóan szaporodtak a szocialista társadalomtudományi folyóiratok, Eduard Bernstein *Dokumente des Sozialismus*-át 1903-as indításától, az olasz szindikalisták *Divenire Sociale*-ját 1905-től járatta, az első orosz forradalomról készített helyszíni értékeléseket eszer (szociálforradalmár) nézőpontból tartalmazó, bizonyára nemzetközi ritkaságot képviselő *La Tribune Russe*-t az 1904–1907-es évekből őrizi a FSZEK. (Az utóbbit Szabó Ervin hagyatékával örökölte az intézmény.) 1907-ben bocsátották útjára az osztrák szociáldemokratáknak a német Neue Zeit színvonalával versengő elméleti lapját, a *Der Kampf*-ot, amely Dolfuss fasiszta hatalomátvételéig jelent meg és mindvégig (1907–1934) járatta a könyvtár.

Az 1908-tól már évenként nyomtatásban kiadott folyóiratjegyzékek felmentenek bennünket attól, hogy a kurrens periodikák számának 1918-ig elért megháromszorozódását címekre lebontva illusztráljuk. Itt csupán az A Fővárosi Könyvtár Értesítője 1918. évi 1–3-as számához mellékelte, 855 címet tartalmazó jegyzékre utalunk. Belőle csupán néhány 1908–1918 között felbukkant és beszerzett szaklap címét emeljük ki. Ilyen az *American Anthropologist*, a francia *Anthropologie*, az osztrák *Anthropos*, a német *Archiv für Anthropologie*, *Archiv für Frauenarbeit*, *Archiv für Frauenkunde und Eugenetik*, *Archiv für die Gesamte Psychologie*, a „Grünbergs Archiv” néven emlegetett *Archiv für die Geschichte des Sozialismus* (a mai Kölner Zeitschrift für Soziologie und Anthropologie őse), az *Archiv für Kriminologie*, *Archiv für Philosophie* (utóbb: ... *Philosophie und Soziologie*), *Archiv für Soziale Hygiene*, a svájci *Demain*, a *Deutsche Psychologie*, a *Dokumente des Fortschritts*, a *Eugenics Review*, a *Die Frau*, a *Frauenfrage*, *Das Freie Wort*, a *Die Glocke*, Freud *Imago*-ja, a *Jugendfürsorge*, az angliai *Sociological Review*, a *Zeitschrift für Sexualwissenschaft*, *Zeitschrift für Wohnungswesen*, ezek háttereként még több tucat marxista-elméleti, filozófiai, valláspszichológiai, pszichológiai, szociálpszichológiai, közgazdasági, közigazgatási, statisztikai, demográfiai, etnográfiai, politikai, szociálpolitikai, jogelméleti folyóirat, amelyeket ugyancsak a jelzett periódusban fizettek elő. Közülük néhány, több mint 60 éve beérkezett, elsődlegesen szociológiai lap címét jelen kutatás időpontjáig nem sorolták be a szakkatalógus „Szociológiai folyóiratok” c. cédulái közé (ilyen pl. a *Philosophische Monatshefte*, utóbb *Archiv für Systematische Philosophie und Soziologie* (1917-től), a *Studien zur Ethnologie und Soziologie* (1917), a *Monatsschrift für Soziologie* (1909) stb.) (Ilyen kisebb pontatlanságokkal minden hasonló nagykönyvtár katalógusában találkozhatunk.)

A gyűjtőkör kontinuitása 1920–1969 között

A gyűjtőköri törekvéseket az évről-évre revideált folyóiratrendeléseken lehet érzékeltetni. Ezen a vonalon megállapítható, hogy bár a FSZEK élére 1919 augusztusában az ellenforradalmi rendszer maradványaként bizalmát élvező új vezetés az 1925-ben jóváhagyott és a Fővárosi Közlönyben publikált szervezeti szabályzattal megtagadta a régi gyűjtőkört és formálisan „általános tudományos” könyvtárnak nyilvánította a FSZEK központját –, mindezek ellenére, legalábbis a polgári és persze a fasiszta társadalomtudományt tovább gondozta 1942-ig (amikor a Horthy-rezsim Anglia és az USA ellen is fordult, tehát velük

megszakadtak a kulturális kapcsolatok). A forradalmi sajtó kivételével csaknem valamennyi 1919 előtt megrendelt fontosabb társadalomtudományi periodikát továbbra is előfizették. Felfigyeltek új polgári szociológiai lapokra is. Így például 5. kötetétől megrendelték a *Kölner Vierteljahrshefte für Soziologie*-t (1925-től), a *Jahrbuch für Soziologie*-t (1925–), a *Zeitschrift für Völkerpsychologie und Soziologie*-t (1925–1931, 1932-től: Sociologus). A szakterület régi, a FSZEK által ma is járatott orgánumai közé tartozik az amerikai *Social Forces*, ezt 1922-ben indították, a könyvtár 1928-ban figyelt fel rá és fizette elő. 1929-től érkezett a központba a ma már széles sajtóval rendelkező társadalomtudományi információs szolgáltatás egyik első, modern terméke a *Social Science Abstracts*, 1930-tól az *International Jahrbuch der Sozialpolitik*, 1941-től a ma is létező *Sociology and Social Research*, 1931-től a Th. Braun és Leopold von Wiese által szerkesztett *Sozialrechtliches Jahrbuch*, 1932-től a *Zeitschrift für Sozialforschung* stb.

A társadalomtudományi profil, amely 1945-ig a FSZEK takargatni való „bűne” volt, a felszabadulást követően érdemévé lett a központi könyvtárnak. A főváros romhalmazzá tételét követő anyagi nyomorúság ellenére pl. 1946-tól járatta a könyvtár a *Cahiers Internationaux de Sociologie*-t, a *Journal of Social Psychology*-t, 1947-től a *Rural Sociology*-t, az *American Sociological Review*-t, 1948-tól a *Kölner Zeitschrift für Soziologie*...-t. Köztudott, hogy az 1949-et követő években átmenetileg ismét nehéz időket élt át a magyar szociológia. Ez a társadalomtudományi jelzőt továbbra is nyíltan és büszkén viselő központi könyvtár tudományos rendeltetését hátrányosan befolyásolta, noha ekkor a FSZEK szociológiai szerzeményezését senki sem támadta. Mégis kárt okozott, hogy a hozzá csatlakozó közművelődési hálózat elmaradottságára hivatkozva, a központot a költségvetési keret szűkössége mellett a szerzeményezésből mindaddig kirekesztett efemer szépirodalom és mindenfajta tudománynépszerűsítő kiadványok tömeges vásárlására és forgalmazására is kötelezték. Másfelől viszont a központi gyűjtemény szerzeményezését semmiféle politikai szempontú korlátozás nem érintette. A régi szociológiai folyóiratokat továbbra is járatta az intézmény, sőt ebben az időszakban is bővíthette újakkal azok körét. Így pl. az 1. évfolyamától rendelte meg az 1950-ben indított *British Journal of Sociology*-t, ugyanazon évtől a *Sociometry*-t (1978 óta: *Social Psychology*), 1953-tól az *Informations Sociales*-t, 1949-től a szocialista országokkal ellenséges *Slavic Review*-t (a most is érkező lap akkori címe: *The American Slavic and East European Review*), 1951-től a *Bulletin International des Sciences Sociales*-t (utóbb: *Revue Int. des Sci. Soc.*), 1952-től az *Impact of Science on Society*-t stb.

Ez a folyamat az 1960-os években valamivel intenzívebbé vált a korábbiaknál. Ezt dokumentálják az adott időszakban megrendelt további szaklapok címei: 1960-tól az *Archives Européennes de Sociologie*, 1961-től a *Social Sciences Journal*, 1962-től a dániai kiadású *Acta Sociologica*, 1963-tól a *Rivista Italiana di Sociologia*, 1965-től a *Revue Française de Sociologie*, 1966-tól a cseh *Sociologický Časopis*, 1967-től a *Rassegna Italiana di Sociologia*, 1969-től a New York-i *Soviet Sociology* c. cikksfordításokat hozó lap (akkor még nem volt önálló sajtója a szovjet szociológiának) stb.

A szociológiai folyóiratállomány nagyméretű továbbfejlesztése 1970 óta

A szociológiai kutatás újabb gyors hazai térhódítása szükségessé tette az ehhez elengedhetetlen irodalmi bázis színvonalának vizsgálatát. Hivatalos kezdeményezésre a Könyvtártudományi és Módszertani Központ végzett egy országos adatgyűjtést annak megállapítására, hogy a hatvanas években a nemzetközi szociológiai irodalom milyen arányban jutott el hazai könyvtárainkba. A felmérésből kiderült, hogy a könyvek beszerzésében a FSZEK állt ugyan az első helyen, ám a folyóiratok számát illetően csak az ötödik helyet foglalta el. Az 1969-ben *A szociológia szakirodalmi ellátottságának vizsgálata* címen kiadott mérlegnek a FSZEK folyóiratrendelését érintő része annál is inkább vetett kedvezőtlen fényt az intézményre, mert éppen 1968-as kijelölésétől már nem önkéntesen, hanem törvényes kötelezettséggel kellett ellátnia országos szakkönyvtári feladatkörét.

Tény, hogy az 1950-es évektől előbb a fejlett tőkés országokban, majd a szocialista államokban is korábban nem tapasztalt fellendülésnek indul a szociológia, meggyorsul ágazatokra való differenciálódása, rohamosan nő szakfolyóiratainak száma. A harmincas évek 30–40. első felében szociológiai lapjával szemben a földkerekség teljes periodikatermését időről-időre regisztráló amerikai *Ulrich-féle* katalógus a hetvenes évek végén már 550 szociológiai lapot sorol fel. Az is tény, hogy a hatvanas években egymás

után kiterjesztik azok a magyar könyvtárak is szerzeményezésüket a diszciplína irodalmára, amelyek korábban elzárkóztak előle, emellett politikai-állami ösztönzésre és támogatással egymás után keletkeznek a diszciplínát gondozó új intézmények, amelyek létrehozzák saját szakkönyvtáraikat és ezzel tehermentesítik a FSZEK-et országos funkciója ellátásában; csakhogy ezt sajátos feladatkörükhöz igazodva, csupán kis részben tehetik.

Az 1969-es mérleg tanulságai alapján az elkövetkező években a FSZEK igen jelentős erőfeszítésekkel végre tudta hajtani a mulasztás korrekcióját. Ezt illusztrálják a folyóiratbázis fejlesztésében 1970-től elért eredmények: 1970-től 1982-ig kerekben megduplázta, 80-ról 160-ra növelte az intézmény fő szakterülete kurrens külföldi lapjainak számát, ezzel a szociológiai periodikák szempontjából is a legjobban felszerelt hazai gyűjteménnyé vált a FSZEK.

A felfejlesztés első szakaszában, 1970–1973 között, a még viszonylag jól ellátott könyvtárnak szerzeményezési keretére támaszkodva, csaknem 30 lappal sikerült bővítenie a választékot. Új helyzet állott elő 1973 után. A fejlett tőkés országokban megindult krónikus, ma is tartó válság hatása a velük élénk gazdasági kapcsolatban álló hazánkat is érintette. Ennek a FSZEK életében mutatkozó következménye, hogy bár az utóbbi 7–8 év alatt is rendszeresen növelték költségvetését, ám a szerzeményezési keret így is mindinkább elmaradt a tőkés könyv- és folyóiratpiacon bekövetkezett, az 1970-es szinthez képest az évtized végéig már a 400 %-ot is túlhaladó áremelkedések mögött. Ezt az ellentmondást részben úgy sikerült áthidalni, hogy cserekapcsolatainak kiépítése mellett fokozott figyelmet fordított saját szerzeményezésének a hasonló orientációjú többi hazai gyűjteménnyel való koordinálására. Lemondott több olyan folyóirat előfizetéséről, amelyeket csak néhány kutató igényel s e lapokat más könyvtárak is járatják. Az így megtakarított összeg terhére sikerült, bár a korábbinál szerényebb keretek között, a hetvenes évek második felében is tovább bővíteni bázisát. Emellett egyes esetekben sikeresen ajánlott társzkönyvtáraknak megrendelésre olyan interdiszciplináris jellegű szociológiai folyóiratokat, amelyek az illető intézmények profiljába is beillenek. A gazdasági problémák súlyosbodásának hatására 1980-ban, majd 1981-ben növekvő számú társzkönyvtár képviselőinek részvételével sikerült ismét magasabb fokra emelni a külföldi rendelés koordinációját.

A szociológiai folyóiratok számának különösen az 1970-es évek folyamán világviszonylatban megindult rohamos szaporodása természetesen megkövetelte a FSZEK-től, hogy most már a diszciplínán belül kristályosítsa ki határozottabban saját szerzeményezési szempontjait. Ezek érvényesítését a legszemléletesebben a folyóiratbázis fejlesztésében 1970–1982 közt elért eredményekkel illusztrálhatjuk.

Országos központként a FSZEK mindenekelőtt különös figyelmet fordított a szükséges szakinformációs segédeszközök számának növelésére. A Nemzetközi Szociológiai Társaság (ISA) égisze alatt 1952-ben indított amerikai *Sociological Abstracts*, továbbá a földkerekség teljes szociológiai termésének címanyagából 1952 óta szerkesztett és az UNESCO támogatásával indított *International Bibliography of Sociology* évenként kiadott köteteinek beszerzése mellett 1968 óta ajándékként kapja az intézmény az éves átlagban 500 referátumot nyújtó *Soziologie* című referáló levelezőlap sorozatot az NDK-ból. Ezek kiegészítésére az információs szolgáltatás szempontjából ugyancsak nélkülözhetetlen francia *Bulletin Signalétique* 1975 óta – *Sociologie-Ethnologie* című negyedéves tájékoztatóját járatja az intézmény. 1977 óta csere keretében (a FSZEK szociológiai osztálya két kiadványsorozata fejében) a Szovjet Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Információs Intézete (INION) különféle referáló lapjait, bibliográfiáit küldi rendszeresen az osztálynak. Megrendelte a FSZEK a szakterületen ugyancsak hézagpótló amerikai *Contemporary Sociology*-t, továbbá az 1978-ban az NSZK-ban indított és az előbbihez hasonló jellegű *Soziologische Revue* c. referáló lapot, valamint a románok, a bulgárok társadalomtudományi abstracts-eit, a tematikus számokat publikáló holland–amerikai *Current Sociology* stb.

A lehetőség szerint bevonta szerzeményezésébe a könyvtár az ugyancsak profiljába tartozó és a hazai kutatás számára nélkülözhetetlen általános, elméleti szociológiai periodikákat, mint amilyen a cserepéldányként érkező *Dialectics and Humanism*, *Philosophy of Social Science*, a *Social Theory and Practice*, *Theory and Society* stb., valamint a diszciplína egyetlen történeti lapját, a bostoni *Journal of the History of Sociology* stb.

Ugyancsak a FSZEK feladata a szociológia módszertanával, oktatásával foglalkozó irodalom biztosítása a hazai kutatás számára, ennek jegyében dolgozza be állományába a *Quality and Quantity*, a *Teaching Sociology*, valamint a *Behavioral Science*, *Scientometrics*, *Sociological Methodology* c. stb. periodikákat.

Az olyan közismert, számos hazai gyűjteménybe érkező lapok mellett, mint a *British Journal of Sociology*, vagy a *Revue Française de Sociologie*, a FSZEK kötelességszerűen előfizette – az esetek túlnyomó többségében egyedül az országban – a kisebb európai államok részint csak a hetvenes évek folyamán alapított, központi jellegű szaklapjait, mint az *Österreichische Zeitschrift für Soziologie*, a *Schweizerische Zeitschrift für Soziologie*, a görög *Greek Review of Social Research*, a portugál *Análise Social*, a spanyol *Revista Internacional de Sociología*. A korlátozott lehetőségekhez igazodva és szakemberek véleményét is meghallgatva, igyekezett biztosítani egyes színvonalas ázsiai és tengerentúli szaklapoknak is legalább egy példányban való hazai jelenlétét, ennek jegyében járattja a színvonalas, kutatók által igényelt *Australian and New Zealand Journal of Sociology*-t, a *Canadian Review of Sociology and Anthropology*-t, a *Revista Mexicana de Sociología*-t, az indiai *Journal of Contemporary Sociology*-t, *Journal of Comparative Sociology*-t stb.

A periodikák jelentős hányada természetesen, ismét a FSZEK profiljának megfelelően, általános tartalmú. Ezek között az 1890 óta érkező *Annals*-t, az 1895-ben indított *American Journal of Sociology*-t, az 1896-tól kiadott *L'Année Sociologique* legújabb köteteit, az 1922 óta létező *Social Forces*-t is a hagyomány hű ápolása dokumentumaiként a legfrissebb számokig megtalálhatjuk a FSZEK-ben. Rajtuk kívül természetesen az újabban indított és gyorsan tekintélyre emelkedett olyan kiadványokat is beszerez, mint az 1976 óta megjelenő *Actes de la Recherche*, a *Berkeley Journal of Sociology* (cserébe a szociológiai dokumentációs osztály egyik kiadványáért), a *Journal of Social Issues*, a *Pacific Sociological Review*, *Sociological Quarterly*, *Sociology and Social Research*, a *Zeitschrift für Soziologie* stb.

Gazdasági szempontból összehasonlíthatatlanul kisebb gondot jelentett a szocialista országok szociológiai sajtójának rendelkezésében táguló hiányok pótlása a 70-es években, hiszen egyetlen tőkés országbeli folyóirat átlagárából 6–8 népi demokratikus szaklapot lehet előfizetni. A hetvenes évek végéig e téren is nagyrészt sikerült felkutatni és megrendelni a még hiányzó, vagy épp ebben a periódusban indított kiadványokat, a szovjet, a lengyel, a cseh, a román, a bolgár lapok mellett két jugoszláv szociológiai orgánusmot is. Könyvtáraink sorában egyedül a FSZEK-ben található a kínai szövegek fordításával szerkesztett amerikai *Chinese Sociology and Anthropology*.

Az interdiszciplináris szakszociológiai lapok száma a 40 körül mozog a FSZEK-ben, amely e szempontból erős szelekciót alkalmaz, annál is inkább, mert azok nagy részét (a nyelv-, katonai-, zene-, sport-stb. szociológiai, szociálpszichológiai, gazdaság- és nevelésszociológiai tartalmúakat) a más oldalról érdekelte gyűjtemények járatják.

Ennek ellenére bizonyos gazdátlan területeken kötelességszerűen magára vállalta a FSZEK a hazai könyvtárakból hiányzó, részint éppen a hetvenes években indított szakszociológiai folyóiratok előfizetését is. Ilyenek a kultúra–szabadidő problematikáját tárgyaló *Loisir et Société*, *Leisure Science* c. kanadai, illetve amerikai kiadványok. Cserepéldányként érkezik a jugoszláv politikai szociológiai *Savremenost*, pénzes kiadványként a horvát *Kultura*, valamint a nőkérdés színvonalas amerikai folyóirata, a *Signs*, a városzociológiai tartalmú *Urban Change and Society*, a cigányság helyzetét tárgyaló olasz *Lacio Drom*, az ifjúságszociológiai *Youth and Society* stb., továbbá az ugyancsak amerikai *Family Therapy*, *Journal of Youth and Adolescence* stb. Miután a FSZEK állományában a múlt század utolsó harmada óta felhalmozott, nemzetközi mércével mérve is kiemelkedően gazdag szociálpolitikai folyóiratállomány továbbfejlesztésének máig sem akadt más gazdája Magyarországon, a tradíció igen szerény folytatásaként néhány szociálpolitikai lapot is járat a FSZEK, köztük az igen fontos, csak itt található *Informations Sociales*-t, a *Journal für Angewandte Sozialforschung*-ot, a *Social Work*-öt, *Soziale Welt*-et. Ez annál is inkább indokolt, mert a FSZEK helyébe máig sem lépett szociálpolitikára specializált könyvtár.

Az állománygyarapítás egy új lehetőségére szolgáltatott példát 1980-ban a Társadalmi beilleszkedési zavarok kutatási főirány előkészítő bizottsága, amely e célokra pénzügyi keretéből 200 000 forintot helyezett át a FSZEK-hez a szükséges, de hiányzó külföldi irodalom beszerzésére és dokumentációjára. Ennek eredményeként – többek között – 1981-től 11 olyan színvonalas külföldi periodikával gyarapodhatott a FSZEK kurrens folyóiratállománya, amelyek eddig hiányoztak hazai bázisunkból.

A Szabó Ervin-i időszakról az 1960-as évekig tartó viszonylagos lanyhulás után, amint a fenti példák is dokumentálják, az 1970-es évek eleje óta – minden nehézség ellenére – újabb nagyívű fejlődés következett be a FSZEK külföldi szociológiai folyóiratállományának építésében. Az eredményekkel azonban távolról sem lehetünk elégedettek. A könyvtár szociológiai dokumentációs osztálya 1975 óta évről-évre

azzal készül fel a következő évi folyóiratrendelésre, hogy számba veszi hazai ellátottságunk lassan szűkülő, de még mindig jelentékeny fehér foltjait. A hézagok felszámolása annál is inkább nehéz, mert menet közben új és újabb, az egyes nálunk is előtérbe került szakszociológiák művelése szempontjából gyakran nélkülözhetetlennek bizonyuló lapok indulnak külföldön.

Az elmúlt évek tapasztalatai meggyőzően igazolták, hogy a szerzeményezésben érdekelt gyűjtemények koordinációs tevékenységének további tökéletesítésével, a rendelkezésre álló anyagi források mind racionálisabb kihasználásával az ismert gazdasági problémák ellenére, a jövőben is van lehetőség az előre lépésre.

Remete László

THE BEGINNING AND DEVELOPMENT OF THE FIELD OF SOCIOLOGICAL PERIODICALS

The sociological collection interest of the central library has formed since 1904, the establishment of the library, according to the idea of Ervin Szabó, the organizer of the institute.

In its stock there are with more or less fullness, such series of periodical's in the field of marginal sciences - published in the beginning of sociology - like the Zeitschrift für die Gesamten Staatswissenschaften, started in 1844, the Deutsch-Französische Jahrbücher edited by Marx and Ruge, the volumes of the Journal of the Royal Statistical Society since 1847, etc. The Institute tried to acquire all the published sociological literature of periodicals becoming self-reliant at the time of the end and beginning of the century, from Max Weber's "Archiv", Durkheim L'Année Sociologique and the American Journal of Sociology to the today also living Social Forces, which was started in 1922. The Metropolitan "Ervin Szabó" Library was officially signed as the nationwide research library of sociology in 1968, particularly in the seventies it has spread its activity to acquire periodicals.

О ВОЗНИКНОВЕНИИ И РАЗВИТИИ ФОНДА СОЦИОЛОГИЧЕСКИХ ПЕРИОДИК ГОРОДСКОЙ БИБЛИОТЕКИ ИМ. ЭРВИНА САБО

Социологический профиль центральной библиотеки Городской Библиотеки им. Эрвина Сабо - по намерению основоположника учреждения Эрвина Сабо - формировался с основания библиотеки (1904 г.). В фонде библиотеки с большей или меньшей полнотой имеются серии таких периодических изданий маргинальных наук, как Zeitschrift für die Gesamten Staatswissenschaften основан в 1844-ом году), редактированы Марксом и Руге Deutsch-Französische Jahrbücher и томы Journal of the Royal Statistical Society и т.д. Учреждение целесоустремленно и стараясь к полноте стремилось приобретать социологическую литературу становящуюся самостоятельной в конце XIX., в начале XX-ого века, начиная с "Archiv" Макса Вебера до L'Année Sociologique Дюркгейма и с American Journal of Sociology до основанных в 1922-ом году и в наши дни живущих Social Forces. В 1968-ом году Городская Библиотека им. Эрвина Сабо была официально назначена общегосударственной спецбиблиотекой по социологическим наукам. Приобретение социологических журналов расширилось особенно в 70-ые годы.

A 12-ES KÖNYVTÁR 50 ÉVES TÖRTÉNETE

1979-ben ünnepelte a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fennállásának 75. évfordulóját, s ezzel egyidőben lett 50 éves a 12. sz. kőbányai kerületi könyvtár, az utolsó azok közül a fiókkönyvtárak közül, amelyek a felszabadulás előtt alakultak, az ötödik azok sorában, amelyeket a 25 éves ellenforradalmi időszakban létrehozottak.

Kőbánya ma már földrajzilag nem peremkerülete Budapestnek, a főváros mértani középpontja ugyanis e kerület területére esik.¹ Közigazgatási története 1873-ban kezdődött, amikor a főváros önálló X. kerületévé vált, hozzácsatolva Rákosfalvát és Tisztviselőtelepet. Az előbbi 1935-ig, az utóbbi 1950-ig tartozott a X. kerülethez.² Így nem mondható, hogy a kerületnek 1929-ig nem volt városi könyvtárfiókja, hiszen 1913-ban a Százados úton (akkor a X. kerület, 1950 óta a VIII. kerület) nyílt meg a 3. sz. könyvtár. Csak az a tény, hogy a mai 32,54 km²-es Kőbányának kellett várnia a könyvtárra 1929-ig. 1920-ban iparból élt a kerület lakosainak fele (50,9 %), s vagyonából a lakosság 4,4 %-a.³ E két adat önmagában igazolja a kerület munkásjellegét.

1926. november 13-án, amikor dr. Bánóczy László szociáldemokrata városatya, bizottsági tag indítványozta és a könyvtári bizottság elfogadta, hogy Kőbánya lakossága számára könyvtár állíttassék fel⁴ – a Népszava hírt adott a házfelosztásról, új országgyűlési választások kiírásáról. „Tiszta választást!” címmel írták a vezércikket, s más helyen „Bethlenék a nyílt szavazási terrort december 12-én és 14-én akarják lefolytatni”. 1926-ban a X. kerületben az MSZDP 3146 szavazatot szerzett, a leadott szavazatok 34,8 %-át.⁵

Az utókor anélkül, hogy erre közvetlen írásos bizonyítéka lenne, összefüggést vélhet-e választási eredmény és ezt követően a könyvtár létesítése között. Bár az 1926. évi javaslat és a tanácsi XI. ügyosztály leirata között két év telt el, mégis az 1928. október 14-i leirat közli, hogy „a X. ker. Kolozsvári út 39. sz. fővárosi kislakásos bérházban két üzlethelyiséget fenntartottunk könyvtár céljaira”.⁶

A könyvtár igazgatója „helyszíni szemle” alapján megírta, hogy a nem egészen 20 m²-nyi alapterület túl kicsiny ahhoz, hogy egy fejlődőképes fiókkönyvtárat befogadhasson. 3000–3500 kötet könyv helyezhető el szerinte, „s ez a kötettség egy kezdő külvárosi fiókkönyvtárnak elegendő is” [volt az igazgató véleménye], bár jelezte, hogy „legfeljebb két éven belül a helyiség nagyobbítására szükség lesz”.⁷

1929 – 1944

Az 1928-as Évkönyvben jelentik: ... a Kolozsvári úti helyiség berendezési munkálatai teljesen befejeződtek, az új fiókkönyvtár megnyitása pedig a következő esztendőre maradt.”⁸

1928. májusától egy fő havidíjas állást kért a könyvtár vezetősége a fiók számára. 16 000 pengőt engedélyezett Budapest Székesfőváros Tanácsa költségvetési keretként, amiből 4000-et berendezésre, 12 000-et könyvbeszerzésre fordítottak.

1929. május 1-én nyílt meg a könyvtár, amely a fennmaradt leltár alapján, rendelkezett a legszükségesebb felszerelési tárgyakkal. 1929. február 23-án engedélyt kértek, hogy 635 pengőért írógépet is vásárolhassanak, s a nyitás előtti napon, április 29-én kértek 4 db villanykörte védőkosarat is.⁹

A Fiókkönyvtárak címszó alatt az 1929. évi beszámolóban ugyan nem szerepel az új könyvtár nyitása (létezéséről csak a statisztikai táblázat tudósít), de figyelemreméltó az a megjegyzés, hogy: „A közönség özönlése könyvtárainkba olyan mértékű, hogy ha a tagfelvételt nem korlátoznók, könnyűszerrel megkét-szerezhetnők forgalmunkat.”¹⁰

Az új könyvtár működését mindenesetre már megnyitáskor korlátozták, hiszen a 18 és fél m²-en nem fogadták a gyermekolvasókat és olvasóterem sem volt. Heti 21 órás nyitvatartási idővel indultak, de fél 6 után csak egyetlen napon volt nyitva a könyvtár. A könyvtár vezetője Romhányi Károly volt, amint ez a Magyar Minerva VI. kötetéből kiderül. A FSZEK történetére vonatkozó elsődleges forrást jelentő Évkönyvekben ugyanis csak 1933-tól közölték az egyes fiókkönyvtárak személyzetének névsorát.

Az első (töredék-) évben 190 olvasó iratkozott a könyvtárba, a legnagyobb számban szakiskolai és polgári iskolai tanulók, ugyanakkor középiskolás egy sem volt. Minthogy a következő évben 62 középiskolai tanuló volt nyilvántartva és mindössze 3 szakiskolai és polgári iskolai tanuló, fel kell tételnie a statisztikai pontatlanságot. Az olvasók száma töretlenül emelkedett 1944-ig. 1943-ban működött utoljára a teljes év folyamán a könyvtár, s ekkor 1039 olvasónak 74 278 kötet könyvet kölcsönöztek, közöttük 26 560 ismeretterjesztő művet. Megfelelő források hiányában arról, hogy melyek lehettek ezek a művek, még csak megközelítő kép sem alkotható. Más kerületi fiókkönyvtárak anyagát ismerve azonban tudjuk, hogy a klasszikus magyar és külföldi szépirodalmon kívül nagyszámban található itt is az olvasó nacionalista, sovinszta, szovjetellenes, irredenta törekvéseket népszerűsítő műveket.

Ugyancsak a fiókkönyvtárak, így a 12-es fiókkönyvtár állományáról alkotható kép abból a válaszból, amellyel Enyvvári Jenő igazgató reflektált Jávor László újságíró hírlapi támadására. Jávor a Nagyvilág című lap 1936. március 1-i számában kifogásolta, hogy a fővárosi könyvtárban József Attilától, Gelléri Andor Endrétől, Bálint Györgytől, Fenyő Lászlótól, Szép Ernőtől és az új magyar irodalom más művelőitől egyetlen írást sem talált. A könyvtár történetének írója, Remete László így kommentálja a könyvtár-igazgató választ: „A könyvtárigazgató azonban ekkor, a fasizmus előretörésének időszakában, már a széles nyilvánosság előtt sem titkolta, hogy milyen szempontok szerint folytatják a könyvbeszerzést és hogy a haladó írók alkotásait egyszerűen kirekesztik a könyvtár állományából.” Az igazgató szerint: „A Fővárosi Könyvtár a legnagyobb gonddal válogatja ki azokat a könyveket, amelyeket állományába iktat... Megvédi a fiókkönyvtárak szellemi életben elhagyott olvasóit a túlekedő eszméáramlatok csábításaitól, a könyvtár irányít és ezért szelekcióval él...”¹¹ Feltehetjük, hogy a kőbányai könyvtár olvasóit még inkább elhagyatottaknak tekintették, s még inkább kímélték őket a „kérszéletű zsurnalizmus és politikai világnézetű agitációk termékeitől”. A szellemi elhagyatottsággal együtt nem említette a könyvtárigazgató az egyéb irányú elhagyatottságot, pl. azt, hogy Kőbánya volt a szükséglakótelepek városrésze, a bódévárosok és viskók birodalma.¹² S azt sem írta meg, ami pedig szintén nem lehetett lényegtelen szempont a könyvbeszerzésnél, hogy Kőbányán az 1935-ös választások idején a szavazatok több mint negyedét, 27,7 %-át kapta meg az MSZDP, miközben országosan ez az arány 13,1 %-ra zsugorodott össze.¹³

Az olvasók összetételének alakulását követve, elsősorban a köztisztviselők nagy száma és arányuk fokozatos növekedése szembetűnő. Számuk 1943-ban 215 volt, az olvasók több mint 20 %-a. 100-nál több a magántisztviselők, iparosok és kereskedők, bér munkások és kereskedelmi alkalmazottak, a középiskolások és a háztartásbeliek száma. A tanárok, tanítók (tanszemélyzet a nyilvántartásban) száma 1940-ben volt a legnagyobb, 62, 1943-ban csak 48. A középiskolások közül a legtöbben 1939-ben voltak itt könyvtártagok: 155-en. A bér munkások számát csak 1939-ig tükrözi a statisztika, addig is olyan nagy az ingadozás évenként, hogy indokolt a kétség a közlések megbízhatósága iránt, pl. 1934-ben 4, 1935-ben 37, 1936-ban 55, 1937-ben 16 stb. 1939-ben az olvasói statisztika foglalkozási jegyzékének sorrendjét megváltoztatták, az egyetemi tanárok, írók, művészek kerültek az élre, s őket követi a szabadfoglalkozású, a tanszemélyzet, ezután a katonatisztek következnek (előbb csak a 12. helyen szerepeltek). Iparos – kereskedő, magántisztviselő a sorrend és csak ezután a bér munkás, de már nem önállóan, hanem együtt a kereskedelmi alkalmazottakkal. Így aztán nem lehet tudni, mennyi munkás olvasott ebben a könyvtárban pl. 1941-ben, amikor bontás nélkül 164 bér munkás és kereskedelmi alkalmazottról ad hírt a statisztikai táblázat. A tanoncok (a mai ipari tanulók), a jövődi szakmunkásai közül a legtöbben 1943-ban voltak a könyvtár olvasói, 54-en. Ez négy és félszerese az 1931-ben beiratkozottaknak, s ebből, minthogy az összes olvasók száma a 12 év alatt nem egészen háromszorosára nőtt, az ifjúmunkások érdeklődésének nagyobb arányú növekedésére következtethetünk.

Az olvasótábor összetételére nemcsak foglalkozásuk lehet jellemző, hanem rétegződnek lakóhely szerint is, különösen a periferián. A környékről bejáró dolgozók, tanulók közül sokan találhatták meg a könyvtárat. A Budapesti Állami Szent László Reál Gimnázium „növevényeinek 40 %-a a környékről járt be. Időnként még ennél is magasabb volt az arányszám. Mint az értesítő mondja: „Az évek folyamán egyre növekszik a bejárók száma. 1936–37-ben 708 diák közül 356, 1939–40-ben 622-ből 311, 1941–42-ben 650-ből 325 közelíti meg vonattal az iskolát.”¹⁴

Míg 1929-ben a közönség özőnléséről szóltak a jelentésben, 1934-ben már a hálózat egészét illetően a „könyvtár forgalmának az utolsó három évben egyre fokozódó visszaeséséről” szólnak, s arról, hogy „a költségelvonás a Fővárosi Könyvtárat létfalapjában támadta meg”.¹⁵ Mindebből a 12-es könyvtárban nem

sok érezhető. 1931-ben az olvasók száma 370 volt, 1934-ben 422, s az állománya is 6397 kötet, 1000 kötetel több, mint 1931-ben.

Csak 1936-ban emelkedett a könyvtár könyvbeszerzési dotációja 5000 pengővel, de az 1939. évi jelentésben már újra ez olvasható: „könyvbeszerzési dotációja a jelentés évében sem emelkedett”.¹⁶ Ezzel összefüggésben érdemes megírni a közvetlen politikai célok kiszolgálásának illusztrálásaként a következőket. Ugyanez az 1939-es jelentés az olasz–magyar kultúregyezmény egyik vívmányaként értékeli, hogy a könyvtár az olasz anyag gyarapításához 40 000 líra értékű könyvet válogathatott, s a további bővítésre az 1940. évi költségvetési tervezetbe 5000 pengőt szántak az olasz nyelvű könyvanyag gyarapítására – tehát annyit, amennyivel 1936-ban a könyvbeszerzési dotáció emelkedett.¹⁷

A könyvtár működésére az olvasókon kívül az állomány és a kölcsönzött kötetek számának alakulása is jellemző. Az állomány évenként 400–450 kötetel gyarapodott, 14 év alatt együttesen 5815 kötetel. Kiemelkedő volt az 1939-es év gyarapodása, amikor 750 kötetel növekedett az állomány. A kölcsönzött kötetek száma nem követte automatikusan sem az olvasók, sem az állomány növekedését. Pl. 1931-ben csak 70-nél több olvasó iratkozott be a könyvtárba, de a kölcsönzött kötetek száma megkétszereződött. Ha a statisztikának hinni lehet, minden olvasó 100 kötet könyvet kölcsönzött ebben az évben. Az ismeretterjesztő irodalom forgalma az összes kölcsönzött kötetekhez viszonyítva, az első, még csonka évben alig haladta meg a kölcsönzött művek 10 %-át, 1943-ban már fölülmulta a 30 %-ot.

1940-re már ismét a fiókok túlterheléséről szól a jelentés. „Ezen a helyzeten – írják – csak a fiókkönyvtárak szaporítása segíthetne gyökeresen. Eerre azonban, sajnos a mai viszonyok között alig van lehetőség.”¹⁸ Kétségtelen, amikor az „országgyarapítás” lázában minden erővel a háborúra készültek, már nem juthatott pénz könyvtárakra. De arról sem lehet megfedkezni, hogy nem jutott pénz 1929 óta, tehát több mint 10 éven át egyetlen könyvtár sem, s míg a Tanácsköztársaság 133 napja alatt két új könyvtárat nyitottak, az ellenforradalmi korszaknak 25 év kellett öthöz.

1942-ben feltűnően emelkedett a fiókkönyvtárak forgalma. „A már a múlt évben bevezetett nyári szünet és a háborús szükségintézkedések ellenére, amelyek fiókjaink kölcsönzési forgalmának nagyarányú, több hónapra kiterjedő korlátozását vonták maguk után, 75 697 kötetel többet kölcsönzött a közönség, mint az előző évben” – olvashatjuk az 1942-es jelentésben.¹⁹ A 12-es könyvtárban viszont ez nem tapasztalható. Míg 1940-ben 73 373, 1941-ben 69 111 és 1942-ben csak 66 552 kötetet kölcsönöztek, s csupán az 1943-as év hozott még egy fellendülést, amikor egész eddigi történetéhez képest a legnagyobb volt az olvasók száma és növekedett a kölcsönzött köteteké is.

E „periférián” működő könyvtárról lényegesen kevesebb írásos dokumentum maradt fenn, mint a többiekéről. Az itt dolgozó könyvtárosokról is kevés adatot sikerült gyűjtenünk. 1933-ban a könyvtár vezetője: Dvihally Anna, beosztott tisztviselő: Romhányi Károlyné, 1938-tól vezető Scheilling Istvánné könyvtári gyakornok volt.

Az 1937-es Évkönyvben megemlékeznek Romhányi Károlyné könyvtári gyakornok elhúnytáról. 13 évig teljesített fiókkönyvtári szolgálatot. Hét évvel utóbb Sárosi (Scheilling) Istvánnénak jutott osztályrészül, hogy az általa vezetett könyvtár bombatámadás miatti megsemmisüléséről jelentést tegyen 1944. szeptember 20-án.²⁰ Sárosiné Horváth Anna a kézírásos jelentésen túl kérte, hogy az egyik helyiségben épségben maradt 9000 kötetet szállíttassák el. Enyvvári Jenő igazgató azonban a háborús viszonyokra hivatkozva lemondott a mentési munkálatokról. Így történt, hogy a kerület, amelynek legtovább kellett várnia városi könyvtár létesítésére, újra könyvtár nélkül maradt.

1947 – 1957

A könyvtár tehát romokban érte meg a felszabadulást, s volt vezetője, Sárosi Istvánné ekkor a 2. sz. mozgókönyvtárat vezeti, amint ez az intézmény összevont 1943–1946-os Évkönyvének jelentéséből ki derül.

Az 1944-ben rommá lett könyvtárnak új otthont nyújtott Sárosiné, aki felajánlotta a könyvtár céljaira a Zalka Máté tér 6. szám alatti családi háza egy részét. A lakásrész átalakítása 1946 márciusában kezdődött. Az 1947-es Évkönyv fényképet is közölt a könyvtár megnyitásáról, s a beszámolóban olvasható: „A fiókkönyvtárak történetében az 1947. évet a helyreállítás szakaszának nevezhetnénk”, „... június 17-én

megnyitottuk a 12. fiókunkat, amelyet a háború folyamán elpusztult kőbányai fiók helyett a Zalka Máté téren állítottunk fel. A fiók vezetője: Sárosi Istvánné Horváth Anna kezelőtiszt, altiszt: Holmik Imréné.”²¹

Sárosi Istvánné 43 évet töltött el a könyvtárban, 1960-ban bekövetkezett haláláig. Szabó Ervin munkatársaként kezdett dolgozni. A róla szóló nekrológban olvasható: „Mélységes emberségére jellemző a fehérterror kezdetén tanúsított magatartása. 1919 nyarán–őszén a Fővárosi Könyvtár számos dolgozóját vetette börtönbe az ellenforradalom. Sárosi Istvánné egy pillanatig sem fordított hátat régi munkatársainak, vigasztalta, bátorította őket s otthonába nemegyszer vendégül hívta a börtönből szabadultakat.”²²

Holmik Imréné ma is hűséges olvasója a 12-es könyvtárnak.

A Szabad Nép hírei között jelent meg a közlemény: „A Zalka Máté téren ünnepélyes keretek közt adta át rendeltetésének Goda Gábor főjegyző elvtárs a Fővárosi Könyvtár 12-ik számú fiókját.”²³

A régi anyagból mindössze 746 kötet került az új könyvtár polcaira, az év végére 3229 kötet volt az állománya. Új szolgáltatásként gyermekeket is fogadhatott, s volt lehetőség helybenolvasásra is.

1947-ben 130 napon volt nyitva a könyvtár, olvasóinak száma ekkor 662, közülük 39 elemi iskolai alsó tagozatú, 175 a közép-, a szak- és a polgári iskolai tanuló. A kölcsönzött kötetek száma 13 327, ebből 3794 gyermekkönyv. Joggal állítható, hogy a 12-es könyvtár a felszabadulás után újjászületett. Ha ennek a csonka évnek az adatait az első teljes évhez, 1930-hoz hasonlítjuk, jól látható a különbség. Több mint kétszer annyi olvasó iratkozott a könyvtárba, mint 1930-ban (301), s a fél év alatt csupán 3000 kötettel kölcsönzött kevesebbet, mint akkor egy egész év alatt. A Friss Újságban a könyvtár vezetője nyilatkozott az első tapasztalatokról: „A munkások elsősorban szakkönyveket, társadalomtudományi könyveket olvasnak, de a regényeket is keresik.”²⁴

1948-ban új foglalkozás szerinti nyilvántartást vezettek be. Az élre a tanszemélyzet került annak igazolására is, hogy milyen jelentőséget tulajdonít az új rendszer a jövő nemzedék nevelőinek. 1017 olvasó iratkozott ebben az évben a könyvtárba, majdnem annyi, mint 1943-ban. 369 volt az általános iskolai tanuló, az olvasóknak több mint 30 %-a. Végre önállóan szerepeltek a munkás-olvasók, ők 146-an voltak.

A felszabadulást követő három év alatt nem lehetett pótolni az elpusztult állományt. 4390 kötettel tehát, igen szerény anyaggal nem kevesebb, mint 44 254 kötet kölcsönzését bonyolították le ebben az évben, ami azt jelenti, hogy átlagban minden könyvet tízszer adtak az olvasó kezébe.

A forulat évét követően új lendületet kapott a könyvtári élet is. 1949-ben megindult az addig ismeretlen olvasómozgalom, amelynek általános célja a széles körű könyv- és könyvtárpropaganda volt. Keretében csoportos könyv-megbeszéléseket szerveztek a könyvtárosok, s arra törekedtek, hogy a Magyarországon addig szinte ismeretlen szovjet és emigrációs magyar irodalmat megkedveltessék olvasóikkal. A túlzások, egyes esetekben a mutató forgalmi számok hajszolása, e tekintetben is károsnak bizonyultak, de e hibák nem fedhetik el e korszak nagy eredményeit, azt, hogy nagy tömegek ekkor jutottak először olyan irodalmi értékek élvezetéhez, amilyenek pl. Szimonov: Nappalok és éjszakák, Illés Béla: Kárpáti rapszódia és hasonló művek voltak.

1950-ben Nagy-Budapest megteremtésével létrejöttek a kerületi tanácsok, s azt követően ezek irányítása alá helyezték szervezeti decentralizálással az addig központi irányítás alatt dolgozó könyvtárfiókokat.

A X. kerületi tanács jó gazdája volt a könyvtárnak, gondoskodott működéséről, s hozzájárult, hogy beépüljön a kerület kulturális életébe, hogy jó kapcsolatok alakuljanak ki a kerület tömegszervezeteivel, iskoláival, üzemeivel. Szorgalmazta a kerületi könyvtárosok látogatásait az üzemi könyvtárakba, hogy szakmai segítséget nyújtsanak a többségükben társadalmi munkában dolgozó kollégáiknak.

A könyvtár dolgozói a kerület három mozijában rendszeresen készítettek kiállításokat. Ezek kapcsolódtak politikai, gazdasági eseményekhez, nemzeti ünnepekhez, vagy igazodtak a filmszínház műsorához. Plakátokkal hívták fel a közönség figyelmét a könyvtár szolgáltatásaira.

A nyári hónapokban más kerületi könyvtárakhoz hasonlóan, a 12-es könyvtár is kihasználta a kerület parkját, hogy az ott szórakozó, időt töltő gyermekeknek, felnőtteknek könyvet, folyóiratot kölcsönözön. A Népszavában írták: „Könyvsátrat állítottak fel a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fiókjai Budapest 13 parkjában. – Nagy a látogatottsága a Csajkovszkij parkban felállított könyvsátnak, amelyet naponta 30–40 olvasó keres fel.”²⁵

1954-ben megalakult a könyvtári tanács a könyvtár aktív olvasóiból. Tagja volt ennek a pártbizottság nevelési felelőse, középiskolai és általános iskolai tanár, diák, háziasszony, üzemi munkás, műszaki érte-

miségi. A tanács feladata volt, hogy képviselje az olvasókat a könyvtárlomány fejlesztésében, segítse a könyvtárosokat a könyvismertetések, kiállítások szervezésében.

A módszertani irányítás, továbbképzés feladata továbbra is a központban maradt. Ekkor készültek itt az első olvasótervek. Előtérbe került az az igény, hogy az olvasókkal személyes kapcsolatba kerüljenek a könyvtárosok, hogy ezek segítsék őket olvasmányaik megválasztásában, s egyúttal a mindennapok eseményeinek értelmezésében. Egy-egy olvasóval hosszabban elbeszélgettek, s a feljegyzések, melyeket ezekről a beszélgetésekről a módszertani osztály munkatársai készítettek, tükrözik a kor szellemét.²⁶ 1953-ban a választásokat megelőző agitáció, amelybe a könyvtárosok is bekapcsolódtak, külön is indokolta e beszélgetéseket. Ma olvasva lenyűgöz és elgondolkodtat a B. L. főiskolai hallgatóval folytatott beszélgetésben a meggyőződés ereje és naivitásában is őszintesége. A felszabadulás előtt 6 elemi végzett, napszámos volt és négy évig hadifogoly. „... tüzes lelkesedés csapott ki beszédéből. — Rendkívüli boldogság volt számomra, hogy felnőtt fejjel is nekiállhatok tanulni, hogy a Párt jóvoltából pótolhatom azt, amitől gyerekkoromban elűtöttem. Hallatlan örömmel, szenvedéllyel láttam neki az iskolának. A Közgazdasági Egyetemen tanulok, idén végzek. Tiszta jeles vagyok és a legnagyobb ösztöndíjat kapom... Előrehaladásomban nagy segítségemre volt a könyvtár és az a segítség, amellyel a könyvtárosok mindig biztosították, hogy a legfontosabb könyvek a kezemhez jussanak.” A könyvtárosok kérdésére, vajon folyik-e választási agitáció az egyetemi tanulóitársai körében ... „Elmosolyodik, olyan magától értetődőnek tartja a dolgot. — Természetesen alaposan foglalkozunk a választások előkészítésével. ... A könyvtáros a választási agitáció szempontjából néhány fontos könyvet említett.... — Mindet ismerjük és foglalkozunk velük. Különben mi saját helyzetünkön is lemérhetjük a Népfrent célkitűzéseinek helyességét. Nekünk, ha végzünk, nem kell állás után talpalni, rettegni az állástalanságtól. ... A könyvtáros: az elvtársak a választási anyag tanulmányozásánál felhasználhatnak szépirodalmat is. Itt van egy bibliográfiánk, amely a régi és az új választásokkal foglalkozó szépirodalmi műveket tartalmaz. — Mi csak ideológiai műveket néztünk át eddig — mondja az olvasó. ... Lebecsültük a szépirodalom jelentőségét az agitációban. ... Asztalos és Ehrenburg könyvével távozott és azt mondta: Hiába, az ember mindig tanul valami újat...”

Ma nem tudjuk, hogy B. L. valóban az Országos Tervhivatalban kezdett-e dolgozni az egyetem elvégzése után — ahogyan mondta —, s azt sem, hogyan telt el a következő három évtizede, de akkor és ott B. L. is, a könyvtáros is és a módszertani osztály munkatársa is, aki a feljegyzést készítette, mindannyian nyilvánvalóan meg voltak győződve arról, hogy helyesen gondolkodnak, cselekszenek.

E korszak törekvése, a könyvtárak mozgalmi jellegének kialakítása, az eddigiekből is érzékelhető. A ma olyan fontosnak ítélt public relation első eredményei születtek, amikor a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 12. számú fiókjának munkaközössége és a Magyar–Szovjet Társaság X. kerületi szervezete meghívóval adott hírt műsoros irodalmi ankétjukról, amelyet 1949. december 30-án tartottak.²⁷

A kis fiókkönyvtárak, letétek, kölcsönzőhelyek, amelyek tucatszámra létesültek egy-egy könyvtár, így a 12-es könyvtár szervezésében is, MNDSZ-helyiségekben, pártalapszervezetekben, kórházakban, kisipari szervezetekben — mind azt szolgálták, hogy közelebb kerüljenek a könyvek azokhoz, akikhez eddig még nem jutottak el. „Könyvkölcsönző állomások — budapesti lakóházakban a kerületi könyvtárak kezdeményezésére” — közölte a hírt a Népszava. Megemlíti a X. kerületet is, s azt, hogy a könyvtárlások könyveit a házkezelőség egyik dolgozója, vagy a házfelügyelő kezeli majd.²⁸

Ma már köztudott, hogy kevesebb több lett volna, hogy 1952-ben 28 könyvismertetés és 36 felolvasás egyetlen könyvtárban bizonyára a színvonal rovására szerveződhetett, hogy 1953-ban 29 könyvtárlomás működtetése meghaladta egy könyvtár teljesítőképességét. De itt élnek még azok, akik ebben az időben olvasták el az első igazi élményt nyújtó irodalmi műveket, akik ebben az időben találkoztak először írókkal, költőkkel a könyvtárak szervezésében, akik a könyvtárosok biztatására kezdték el tanulmányaikat az addig tőlük elzárt felsőfokú intézményekben — s Kőbányán ilyenek sokan élnek.

Sárosi Istvánnét Somlai Jenőné váltotta fel a könyvtár vezetői posztján, 1951-ben nevezte ki a kerületi tanács, amikor a személyzeti ügyeket már itt intézték. Az ő irányításával került sor a könyvtár költöztetésére 1955-ben. A Zalka Máté téren ugyanis a könyvtár épülete előtt autóbusz-indító volt, ahonnan négy járat indult, 8–10 autóbusz mindig benn állt. Különösen veszélyes volt ez az általános iskolások számára, a balesetveszély miatt csak kevés gyermek járhatott a könyvtárba. 1952-től napirenden volt az új helyiség keresése, a jobb elhelyezés gondja.

Új helyiségbe, a Kőrösi Csoma út 3. sz. alá 1955 nyarán költözött a könyvtár, s a megnyitó ünnepséget 1955. augusztus 10-én tartották. A könyvtári célra való átalakítás 86 000 Ft-ba került. A megnyitón a könyvtár fejlődését Harmati Sándor, a X. kerületi Tanács elnöke ismertette, s az Írószövetség képviselőjeként megjelent Murányi Kovács Endre író.

1955-ben, a költözés évében a könyvtár állománya 21 062 kötet volt, a beiratkozott olvasók száma 2427; 412 munkás, 152 értelmiségi, 1034 tanuló és 829 egyéb foglalkozású. 85 073 kötet könyvet kölcsönöztek, a gyermekek 14 971 kötetet.

Az 1956-os ellenforradalmi események következtében a könyvtár helyisége megrongálódott. A házat ért találatok miatt az ablakok betörték, az ajtótokok meglazultak. A könyvtárosok hetekig a romokat takarították.

A könyvállományt a kerületi könyvtárban kár nem érte, de széthordták a városszéli telepen lévő kölcsönző állomás teljes anyagát. A legtöbb tömegszervezeti, ktsz-beli s egyéb kölcsönzőhelyek állománya részben elveszett, részben használhatatlanná vált.

1957 – 1969

1957. április 1-én a könyvtár addigi vezetője, Somlai Jenőné nyugállományba vonult, utódjának Szőke Tibornét nevezték ki. Az ő nevéhez fűződik az ellenforradalmat követően a könyvtári rend újrateremtése, s egy új költözés megszervezése. A könyvtár helyet kapott a kerületi pártbizottság korábbi épületében, a Fűzér u. 13-ban, ahová a művelődési házzal együtt költözött.

Szőke Tibornét a vezetői poszton Csernák Béláné váltotta fel 1958 novemberében. 1958–1968 között a 12. sz. könyvtár vezetőhelyettese Kerékgyártó Ferencné volt.

Az olvasók száma átmenetileg lényegesen csökkent, 1907 főre, de a viszonylag gyorsan kibontakozó konszolidáció jeleként is 1958 elejére az olvasói létszám elérte a 2700-at.

A konszolidáció a könyvtár dolgozóira is mind szakmailag, mind politikailag nagy feladatokat rótt. 1957-ben a fő feladatok a következők voltak:

- vissza kellett szerezni a régi olvasók bizalmát és új olvasókat toborozni;
- meg kellett tisztítani és jelentősen gyarapítani a könyvállományt, elvégezni az átszakozást;
- együttműködve a kerület társadalmi szerveivel és a művelődési házzal, közös erővel aktív kulturális tevékenységet kifejtetni.

E célkitűzések eredményes megvalósításához nagy mértékben hozzájárult az a körülmény, hogy 1957. április 1-től tanácsi irányítás alól a kerületi könyvtárak ismét visszakérültek a FSZEK központi könyvtárához, újra létrejött a városi hálózat egysége. A könyvállomány bővítését, a szerzeményezést minden könyvtár továbbra is önállóan végezte, de lehetőség nyílt központosított szakmai, módszertani irányításra, a szellemi és anyagi erők összpontosításában rejlő előnyök jobb kihasználására. Meg kell jegyezni, hogy a kerületi tanács továbbra is törődött a területén működő könyvtárral, ily módon a X. ker. Tanács a közszervezési alapról támogatta a 12. sz. könyvtárat, s újabb helyiségeket is a könyvtár rendelkezésére bocsátott. Ezzel nyílt mód későbbiekben pl. a gyermekrészleg két új helyiségeivel a gyermekkönyvtári tevékenység gazdagítására, a szabadpolc-rendszer bevezetésére, mind a felnőtt, mind pedig a gyermekkönyvtárban, vagy a Gergely utcai fiókkönyvtár létrehozására.

Lehetőségeket kerestek a könyvtárosok további letéti könyvtár létesítésére, hogy a nagy kiterjedésű kerület távolabbi területein is mód nyíljon könyvek kölcsönzésére.

A *Városszéli telepen* már 1958 utolsó negyedében letéti állomást létesítettek. A helyhiány miatt évente cserélték a mintegy 300 kötetnyi állományt, melyből hetente először egyszer, később kétszer kölcsönöztek.

A *Bihari úti lakótelepen* 1960-ban kezdtek kölcsönözni a művelődési házban, majd ennek megszüntetése után, a *Zágrábi úti* pártkörzet adott helyet a letéti fióknak.

A *Paprika utcai* pártkörzet helyiségében is folyt kölcsönzés néhány évig.

1959-től folytatták a már bevált gyakorlatot: a nyári hónapokban a Csajkovszkij parkban kölcsönöztek. Az odalátogatóknak lehetővé tették, hogy helyben olvassanak könyveket, folyóiratokat, képeslapokat, a gyermekek mese- és képeskönyveket. A könyvtáros – Arató Béláné, a könyvtár mindenki által szeretett

Lenkéje — kezdetben társadalmi munkában, később tiszteletdíjasként minden alkalommal két bőröndben vitte ki az olvasnivalót, hívta fel a parkban pihenő emberek, játszadozó gyerekek figyelmét az olvasásra. Egy 1961-es felmérés adatai szerint, három hónap alatt 352 felnőtt és 803 gyermek vette igénybe ezt a szolgáltatást. (Könyvet 128 felnőtt, 881 gyerek, folyóiratot 403 felnőtt, 295 gyermek olvasott.)

A *Gergely utcában* 1963-ban egy újabb, de a korábbiaktól típusában már különböző, máig is működő fiókkönyvtár létesült egy megszüntetett üzlet helyén, 33 m²-en. A 3000-es állománnyal induló szabadpolcos fiókban nemcsak kölcsönözhettek, mód nyílt helybenolvasásra, író—olvasó találkozók rendezésére is. Évekig Antal Benedekné, Vera kedveltette itt meg az olvasást a környék lakóival, az ő tevékenységének köszönhető, hogy az olvasólétszám év végére már 415 volt, 241 felnőtt és 174 gyermek. Antalné rendszeres kapcsolatot teremtett a Kada utcai iskola tanáraival, diákjaival. Ma is a kőbányai könyvtár kollektívájának tagja, főiskolát végzett, csoportvezető.

A költségek a kollektívának nem kevés energiáját emésztették fel, de mind a munkatársak, mind az olvasók örömmel fogadták a javulás mai szemmel talán nem oly átütő, de akkor mégis jelentősnek számító eredményeit, mint pl. azt is, hogy 1959-ben a könyvtár a kályhafűtésről áttérhetett a légfűtésre.

A konszolidáció folyamata a művelődéspolitikában, a könyvtári életben is jelentős változásokkal járt. Némi túlzással talán az is elmondható, hogy extenzív szakaszából intenzív szakaszába lépett. Előtérbe kerültek az állománygyarapításnak, feltárásnak és kölcsönzésnek olyan módszerei, melyek mind a könyvtárosok, mind az olvasók fokozott tudatosságát, személyes aktivitását igényelték. Megnőtt a könyvtár érdemi politikai nevelő szerepe is. Tükrözik ezt a széles körű kooperációs kapcsolatok, rendezvények, akciók, melyeknél számításba vették a különféle olvasói rétegek differenciált igényeit.

1956 decemberében a könyvállomány 25 900 kötet, a beiratkozott olvasók száma 2782, ebből 804 fő 14 éven aluli. 1956 előtt 28 letéti könyvállomás működött iskolákban, párhelyiségekben stb. Ezekkel együtt látták el Kőbánya akkor 70 000 létszámú lakosságát.

1959 novemberétől a szabadpolcos kölcsönzési rendszer általános elterjedését megelőzve, mintegy 1000 kötet ismeretterjesztő művet helyeztek szabadpolcra, tematikus elrendezésben. Ennek mérhető kezdeti eredménye volt az ismeretterjesztő irodalom forgalmának jelentős emelkedése. Egészen kiemelkedő a természettudományi irodalom forgalmának 109 %-os emelkedése két év folyamán.²⁹

A munkát megkönnyítette, hogy 1961-ben megalakult az Olvasók Tanácsa. A társadalmi aktívák segítették az új módszer meghonosodását.

1961-ben határozat született arról, hogy három (munkás)kerület (Ujpest, Kispest, Kőbánya) könyvtáraiban *műszaki részleg* létesítsenek, az üzemi munkások és a műszaki értelmiség szakkönyvekkel való jobb ellátása céljából. A könyvtár 28 ezer forintot kapott a műszaki könyvállomány fejlesztésére. A műszaki könyvek gyarapodásának és célszerű feltárássának számszerűen is mérhető eredményei rövid idő alatt megmutatkoztak.

A kölcsönzött kötetekből

1961-ben 25 % ismeretterjesztő mű volt, ebből műszaki könyv 1,5 %	
1962-ben 32,4 %	” ” ” ” ” 5,6 %
1963-ban 36,3 %	” ” ” ” ” 7,1 %

A megnyitás évében 215 olvasó vette igénybe a műszaki részleg szolgáltatásait. Szecsődi János, a részleg vezetője — együttműködve a másik két műszaki részleg vezetővel —, elkészítette és rendszeresen továbbfejlesztette a műszaki tárgyszó katalógust, amely a tájékoztatás hatékony eszközévé vált. Munkája kiadvány formájában is megjelent.³⁰

A *szabadpolc-rendszer* bevezetésére 1962-ben került sor.³¹ A felnőtt könyvtárban 180 m²-en nyílt szabadpolcos kölcsönző tér, 25 m²-es zárt raktárral a többletpéldányok számára. A gyermekrészleg két új helyiségéből az egyikben szabadpolcra került a teljes állomány, kb. 6000 kötet, a belső szobában olvasóterem nyílt, itt tarthatták a különböző, színesebbnél-színesebb foglalkozásokat.

Az a körülmény, hogy az olvasóközönség közvetlen kapcsolatba került a könyvekkel, új helyzetet teremtett a könyvtárosok számára. A kerületi tanács rendkívüli juttatásaival mód nyílt arra, hogy a nagysikerű szépirodalmi és ismeretterjesztő műveket több példányban is vásárolhassa a könyvtár. A könyvkiadás

nyitottabbá válása így a könyvtár állományát meghatározó módon gyarapíthatta. Az állomány elhelyezése a szabadpolcon a feltárás új lehetőségét nyújtotta. Az olvasó–könyvtáros kapcsolat megváltozott, a tartalmi munkára, a tájékoztatásra koncentrálni lehetett. Az olvasó önállósága, választási készsége a könyvvel való közvetlen kapcsolat révén fejlődött.

A szabadpolc-rendszer bevezetésével egyidőben megnőtt azoknak a segédesszközöknek a szerepe, amelyekkel színvonalasabb és aktívabb olvasószolgálati tevékenységet lehetett végezni. A katalógusok és különkatalógusok (műszaki, 8-as szak analitikus), tematikus kiemelések (pl. irodalmi, politikai, évfordulós), a bibliográfiák, melyeket elkezdtek kölcsönözni – elsősorban a középiskolák és főiskolai diákok számára – jól szolgálták az olvasók segítségét a könyvek kiválasztásában.³² Egyidejűleg növekedett a könyvtárosok semmivel sem pótolható személyes érintkezése az olvasókkal, ezáltal a tájékoztatás és az ízlésfejlesztés nevelő funkciója. Mindezek mellett nagyobb gondot kellett fordítani az állományvédelemre, ehhez nagy segítséget nyújtott a központi kötetzet könyvjavító brigádja.

A *gyermekkönyvtári részleg* az 1956 utáni években ugyanúgy, mint a felnőttek részlege, gondokkal küszködött. 1959-ben az olvasók 24 %-a gyermekolvasó volt. Kevés volt a jó gyermekkönyv, szűkös a kölcsönzési tér. A fordulatot az 1962-es év hozta, az új helyiségekbe költözés, a szabadpolc-rendszer bevezetése. A foglalkozási tér bővülése, az olvasóterem létesítése tette lehetővé, hogy megalakuljon a fiatal olvasók klubja. Már 1961-től megindult az intenzív kapcsolatok létesítése az iskolákkal és a kerületi Utőrházakkal. Az osztályfőnöki órák a könyvtárról, könyvtárlátogatásokról, különböző vetélkedőkről, pl. irodalmi törvényszék, játékos vetélkedő, „Hősök nyomában”, „Robogj fel láznak ifjú serege” címen vetélkedő a KMP megalakulásának 50 éves évfordulójára, író–olvasó találkozók, pl. Hárs Lászlóval, Jobbágy Károlylyal stb., irodalmi szakkörök, kirándulások, ifjú könyvtári aktívák szervezése, mind gyarapították az olvasók számát és fokozták a gyermekek olvasási kedvét. A kerület magyar–történelem szakos tanárai munkaközösségi üléseit a gyermekkönyvtárban tartották 1964-ben, megbeszélték a könyvtárral való további együttműködés lehetőségeit. A Móra Könyvkiadó munkatársa ismertetést tartott a megjelenő ifjúsági irodalomról.

Több éven át a tanévnyitói értekezletekre meghívták a gyermekkönyvtárost, ahol elmondhatta az együttműködésről, a kölcsönös segítségnyújtásról szerzett tapasztalatait.

1958-tól néhány évig diakölcsönzéssel is foglalkozott a gyermekkönyvtáros. Mivel a kölcsönzéshez szükséges személyi és helyi feltételek hiányoztak, ezt a szolgáltatást beszüntették.

Közel 10 éven keresztül Bóta Gyuláné, „Zsuzsa néni” volt a gyermekkönyvtár vezetője. Sokszínű, gazdag munkát végzett. Érdemes megemlíteni, hogy 1964-ben először itt szerveztek a fővárosban gyermekkönyvet, amikor az új gyermekkönyvek bemutatásán túl, számos író–olvasó találkozó is volt. Az írókat a kőbányai iskolák látták vendégül. Dékány András, Weöres Sándor, Vasvári István, Kertész Erzsébet, Szalay Lenke, Szász Imre volt a gyermekkönyvhét vendége Kőbányán.³³

Már az 1961–1962-es évek adatai is tükrözik, hogy a könyvtár sikeresen teljesítette a konszolidációs folyamat ráháruló feladatait, az 1969. évi adatok pedig a további fejlődést mutatják.

	1961	1962	1969
<i>Könyvállomány</i>			
összesen	33.540	38.521	54.248
ebből szépirodalom	15.220	16.670	22.199
gyermekirodalom	5.240	7.060	10.303
<i>Beiratkozott olvasó</i>			
felnőtt	3.249	4.567	5.509
gyermek	2.379	3.254	4.123
	870	1.313	1.386
<i>a felnőttek közül</i>			
munkás	758	1.048	1.338
pedagógus	57	89	92
közép- és főiskolai tanuló	339	449	810
ipari tanuló	124	168	210
<i>Kölcsönzők száma</i>	38.950	48.698	61.645
<i>Kölcsönzött kötet</i>	134.270	173.221	181.088

Könyvanyagával, eszmei—politikai felvilágosító munkával, programjaival, az olvasói igények kielégítésével illeszkedett a könyvtár az országos feladatokhoz.

A rendezvények a könyvtári tevékenység szerves részét alkották. Soha nem voltak öncélúak, mindig az olvasókkal való kapcsolat elmélyítésének, írók és olvasók közötti találkozásnak, a könyvek feltárásának eszközei, s nemegyszer ünnepélyes politikai megnyilvánulások is voltak.

Megkülönböztetett jelentősége volt az 1957. május 1-e előtti irodalmi műsornak, amikor élvonalbeli művészek, pl. Péchy Blanka, Ujlaki László, 500 főnyi hallgatóság előtt lépett fel. Fontos politikai szerepe volt még, az ugyenebben az évben rendezett Gorkij-előadásnak és műsornak is. 1959-ben, a Magyar Tanácsköztársaság 40. évfordulója alkalmából író—olvasó találkozó volt Várnai Zseni írónővel. Ugyanebből az alkalomból, kiemelkedő esemény volt az az előadás, melyet Pataky László elvtárs, az 1944-ben mártírháttal halt kőbányai ifjúmunkás, Pataky István testvére tartott „Hogyan éltek, harcoltak, emlékeztek a Tanácsköztársaságra az illegalitás éveiben Pataky Istváné?” címmel. Ezen az összefüggésben a könyvtár vendége volt Pataky István édesapja is.

A következő években számos író—olvasó találkozóra került sor. Vendégük volt többek között Tatay Sándor, Molnár Gábor, Illés Béla (ezt a találkozót az I. László gimnáziumban rendezték, az iskolával közösen), Móricz Virág, Mesterházi Lajos, Moldova György, Passuth László, Bihari Klára, Szabó Magda, Fekete Gyula, Sánta Ferenc, Oravecz Paula, Vészi Endre stb.

Előadást tartott Hubay Miklós a modern drámáról, Földes Anna az irodalmi giccsről, Koczás Sándor irodalomtörténész pedig az I. László gimnázium érettségi előtt álló diákjainak a mai magyar irodalomról.

1963-ban a műszaki könyvnapok keretében közösen rendeztek kiállítást és ankétot a kerületi Keravillal. Bemutatták a legújabb háztartási gépeket, szóltak azok biztonságos használatáról és kiállították az ezzel kapcsolatos legújabb szakirodalmat.

1964-ben a Művelődési Házsal együtt emlékeztek Shakespeare születésének 400. évfordulójára. Az ünnepségnek 350 résztvevője volt, Hegedüs Géza tartott előadást és az irodalmi műsort neves művészek tolmácsolták.

1966-ban „Egy új tudomány: a molekuláris biológia” címmel Gánti Tibor kutató adott elő az érdeklődő ifjúságnak.

A könyvtár rendszeresen részt vett a központilag szervezett akciókban, a jubileumok megünneplésében, az olvasómozgalmak szervezésében.

Előadásokkal jól előkészített, sikeres vetélkedőt bonyolított le a szovjet irodalom népszerűsítése jegyében szervezett „Az Aurórától a holdrakétáig” versenyen.

1969-ben az ünnepi programot meghatározta a KMP megalakulásának és a Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója. Mind a felnőtt, mind a gyermekkönyvtár számos előadást és vetélkedőt rendezett. A jelesebbek: „A tűz márciusa”, Ady-est, melyen az előadást Lengyel Dénes irodalomtörténész tartotta. „Irodalom-forradalom” címmel Remete László méltatta a nagy kort. A kerületi tanács méltányolta ezt a tevékenységet, ezért erkölcsi és anyagi támogatással járult hozzá a rendezvények sikeréhez.

A szűkös helyviszonyok ellenére könyvkiállításokkal is megemlékeztek rendszeresen a jeles napokról. A vetélkedők alkalmával az ajánlott szak- és szépirodalmat mutatták be, s adtak ízelítőt a legfrissebb könyvekből. Készítettek könyvvédelmi kiállítást is. „Ismerd meg hazánk szép tájait” címmel honismereti kiállítást, könyvanyagot tártak az olvasók elé. „Népek barátsága” címmel az NDK-ról állítottak össze kiállítást. Megemlékeztek Karinthy Frigyes, Benedek Elek születéséről stb. Szakirodalom felsorakoztatásával kapcsolódtak a tanácsválasztási előkészületekhez.

A 12-es könyvtár, más könyvtárakhoz hasonlóan, csak akkor működhetett eredményesen, ha kapcsolatot teremtett a területén működő társadalmi—állami szervekkel, ezek tolmácsolhatták a terület sajátos igényeit, támogathatták a könyvtár törekvéseit. A kapcsolatok történetéről szólván első helyre kívánczik a X. kerületi Tanács VB-vel és a művelődési osztállyal létesített kapcsolat. A VB több alkalommal napirendre tűzte a könyvtár munkájáról szóló írásbeli és szóbeli beszámolót. A bizottság tagjai hozzászólásokkal, javaslatokkal nyújtottak támogatást. Emellett a kerületi tanács szinte minden évben a közsegfejlesztési alapról 40 000 Ft-ot bocsájtott a könyvtár rendelkezésére.

Rétházi Feri bácsi, nyugdíjas igazgató, a kerületi tanács könyvtári szakfelügyelőjeként rendszeresen tartotta a kapcsolatot a könyvtárral. Összekötő munkájának nagy szerepe volt abban, hogy jó kapcsolat

alakult ki a 12-es könyvtár és egyes nagyüzemi szakszervezeti könyvtárak között, így az EVIG, Kőbányai Sörgyár, Kőbányai Textilgyár, Északi Járműjavító könyvtáraival. Segítségnyújtás céljából a könyvtár 1959-ben részt vett több üzemi szakszervezeti könyvtár felülvizsgálati munkálataiban is. (Kőbányai Konzervgyár, EKA, Lampart, Fehérneműgyár.)

A kerületi tanács művelődési osztálya 1960-tól létrehozta és működtette a Népművelési Tanácsot, mely a koordinációs tevékenysége mellett, havonta adott ki írásos tájékoztatót a kerületben folyó kulturális eseményekről. A könyvtár e tájékoztató számára irodalomjegyzéket állított össze a rendezvényekhez és rövid ismertetéseket közölt a megjelenő új könyvekről.

A kerületi pártbizottság mellett működő kulturális, könyvtárügyi albizottságnak tagja volt a könyvtár vezetője is. Egy alkalommal párttitkároknak és üzemi főmérnököknek adott tájékoztatást a könyvtár szolgáltatásairól. Kapcsolatban álltak a kerületi Nőbizottsággal, a Hazafias Népfronttal és az ifjúsági szervezetekkel is. Eredményeket értek el az együttműködésben a kerület négy közép- és egy szakközépiskolájával is.

Az 1957–1969-es időszaknak maradandó eredménye volt a jó munkatársi kollektíva kialakulása. A már említetteken kívül ekkor kezdte pályafutását Lakatosné Bér Piri ebben a könyvtárban és idekerült Kelecsényiné Fogarasi Éva. Mindkettő jól felkészült tájékoztató könyvtárossá fejlődött a társadalomtudomány, illetve a műszaki irodalom területén. A szakmai és társadalmi munkában egymást kölcsönösen segítő együttes alkalmas volt az új nagy feladatok teljesítésére.

1970 – 1979

A X. kerület főkönyvtárának fejlődésében ez az évtized izgalmas és mozgalmas időszak volt, hiszen ekkor alakult át a középszintű feladatokat ellátó könyvtár napjaink követelményeinek megfelelő korszerű és felsőfokú ellátást nyújtó intézménnyé.

Fejlődésének választóvonalra 1975. decembere volt, amikor a Füzér utcát elhagyva, a Pataky István téren felépült új művelődési központban 1500 m² alapterületen megnyitotta kapuit. Ezért ezt az időt 2 részre bontva érdemes áttekinteni: 1970-től az új könyvtár megnyitásáig, 1975. decemberéig, majd a megnyitástól 1979. december végéig, az ötvenéves jubileumig.

A könyvtár vezetője e periódusban Bacsa Andrásné volt, helyettese 1970–1975 között Lakatos Péterné, 1975–1979 között Tverdota Miklósné.

Az 1970-es évek elején megnőtt az igény a könyvtári tájékoztatás, és az elmúlt évek gyakorlatától eltérő, új elképzelésekre épülő könyvtári pedagógia iránt.

A III. Országos Könyvtárügyi Konferencián megfogalmazták a közművelődési könyvtárügy új, korszerű követelményeket tartalmazó követelményrendszerét. Az olvasószolgálati munka irányának alakulásában fontos szerepet játszott még az 1972-es oktatáspolitikai határozat és a Művelődésügyi Minisztérium által a 18. éven aluli ifjúság könyvtári ellátásának javítására kiadott Irányelvek.

Ezekben az években a kőbányai könyvtár fő feladatait is az említett dokumentumokban megfogalmazott követelmények alakították. Tehát feladat volt a tájékoztató munka megszervezése, az olvasói ízlésnevelés, és az ifjúsággal való céltudatos könyvtárpedagógiai foglalkozás. Mindezek teljesítésével párhuzamosan kellett előkészíteni az új könyvtárat. Állománya 1970-ben a fiókokéval együtt 47 359 kötet volt. A befogadóképesség ezzel a mennyiséggel teljesen telítődött. Raktárában a polcok a mennyezetig értek. Az 1970-es jelentés szerint az állományfejlesztés legnagyobb akadályát a helyhiányban látták. A kerületi tanács népművelési osztályának vezetője a kerület könyvtári helyzetéről összeállított anyagában hasonlóképpen nyilatkozott. „Működésük színvonalas, de a jelenlegi szűkös lehetőségeik nehezítik a továbbfejlesztést.”³⁴

Ebben az évben, 1970-ben vált le a gyermekrészleg, s Bóta Gyuláné vezetésével önálló gyermekkönyvtár lett. A gyermekekkel való foglalkozásban az elért eredményekre támaszkodva dolgoztak. Külön figyelmet fordítottak a fizikai dolgozók gyermekeire.³⁵

A felnőtt könyvtárhoz 2 vegyes fiókkönyvtár tartozott. A jelentősebb a Gergely utcában lévő, amelynek állománya 1975-ben 6995 kötetből állt, olvasóinak száma 767 volt. A Városházai telepen működő fiók lényegesen kisebb volt. Itt 800 kötetet és 98 olvasót tartottak nyilván. Kezelését kezdetben a kerületi

könyvtár munkatársai végezték, később társadalmi munkában egy pedagógus. Az állandóan csökkenő érdeklődés miatt 1975-ben felszámolták. Olvasóinak száma ekkor 30 alá esett.

A X. kerületi Tanács és a Pártbizottság mindig értékelte és fontosnak találta a könyvtár munkáját. Ennek köszönhető, hogy mind eszmeileg, mind anyagilag támogatták a könyvtárügyet.

1971-ben felmerült egy művelődési központtal egybeépített korszerű könyvtár építésének terve, és 1973-ban április 4-én lerakták az alapkövet. Az új könyvtár funkciójának megfelelő gyűjtemény gyarapítását már 1972-ben megkezdték. Ennek egyik leglényegesebb feladatát jelentette az olvasótermi állomány kialakítása. A zenei részleg anyagát 1974-ben kezdték gyűjteni.

Az állománygyarapítás munkáját jól reprezentálja az 1970-es és 1975-ös év záró adatainak összehasonlítása.

	1970. dec. 31.	1975. dec. 31.
Könyvállomány	47.359	80.669
Kézikönyvek	1.763	8.138
Gyermekkönyvek	11.004	17.974
Zenei gyűjtemény, lemez	—	854

Az 1975. év végén az állomány 49,2 %-a volt szépirodalom és 50,8 %-a ismeretterjesztő. Az ismeretterjesztő irodalomon belül a társadalomtudomány vezetett 16,4 %-kal, ezt követte a műszaki irodalom 8,4 %-kal.

A könyvtár olvasóinak száma 1970-ben 4406 volt, a következő években folyamatosan csökkent. Ennek fő oka Kőbánya átépítésének megkezdése, amely a kerület középpontjában lévő lakások lebontásával kezdődött. Ezekben az években — kisebb százalékos eltéréssel — az olvasók közül kor szerint a legtöbben a 15–19 évesek voltak (23–24 %). A foglalkozás szerinti megoszlásban első helyen álltak a fizikai dolgozók (29–31 %). A könyvtár reprezentatív statisztikáiból az látható, hogy a kölcsönzött könyvek között az ismeretterjesztő irodalom aránya jobb a hálózati átlagnál.

Az objektív nehézségek (zsúfolt raktár, olvasóterem hiánya stb.) és az új könyvtár előkészítő munkái nehezítették a dolgozók folyamatos, mindennapi tevékenységét. Mindezek ellenére az olvasószolgálati munka szakmai igényességet és tudatos munkát tükrözött. Színvonal a külső elvárásokkal párhuzamosan fokozatosan emelkedett. A tájékoztatás eredményesebbé tétele érdekében elemzéseket, olvasószolgálati figyeléseket is végeztek. Pl.: mérték a több éve működő műszaki részleg kihasználtságát, a műszaki és természettudományos irodalom olvasottságát.³⁶ Az olvasószolgálati munkát kiegészítő rendezvények részben követték az előző évek hagyományait, részben az új irányelveknek megfelelően közelítettek az iskolai oktatáshoz, kiegészítve azt a könyvtár eszközeivel, lehetőségeivel. Így a kialakult szokásokhoz hasonlóan minden évben a Pataky Művelődési Házzal közösen, nagy rendezvények formájában, neves írókkal és művészekkel emlékeztek meg a könyvek ünnepeiről.

1973-tól középiskolások részére rendszeresen tartottak könyvtárbeutatókat. Ugyancsak 1973-ban szervezték meg Jakubecz Ilona vezetésével a Fiatal Olvasók Körét, a FOK-ot. Célja a fiatalokkal való jobb kapcsolat kialakítása és az intenzívebb kiscsoportos foglalkozás lehetőségeinek megteremtése; világnézet-politikai nevelés és a könyv és könyvtárhasználatra nevelés volt központi feladata. A klub a költözködés végéig változatos programmal, sikeresen működött. Volt tagjai napjainkban is visszajárnak a könyvtárba.

Az 1975-ös esztendő az új feladatra való intenzív felkészülés ideje volt, bár a könyvtár a költözködés 3 hónapjától eltekintve (szeptember, október, november) folyamatosan működött, és olvasószolgálati feladatait ellátta. Ebben az évben konkretizálták a könyvtár előre elkészített funkciótervét, amelyre alapozva kidolgozták a szervezeti felállást: állománygyarapító- és feldolgozó csoport, felnőtt részleg olvasószolgálati csoport, gyermekrészleg olvasószolgálati csoport, zenei részleg, fiókok. A létszámkeretet a felsőbb szervek 33 főben határozták meg: könyvtáros 19, könyvtárkezelő 6, raktárkezelő 2, könyvkötő 1, kisegítő 5.³⁷ Erre az időszakra esett az új dolgozók felvétele, az új munkakörökre való felkészülés, a könyvtár teljes állományának megtisztítása, a gyermekkönyvtár szervezeti be, ill. visszaszervezése, „részlegesítése” leltározással egybekötve. A jó kollektívának, a jó szervezésnek, a fenntartó és felügyelő szervek segítségének köszönhető, hogy a könyvtár 1975 novemberében kiköltözött a Füzér utcából, és másfél hónap múlva, 1975. december 17-én ünnepélyes keretek között megnyílt.

Megnyitása nem csupán a 12-es könyvtár dolgozóinak, a kőbányai olvasóknak, és az egész Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak jelentett örömet, hanem így üdvözölték szakmai körökben mindenhol, kíváncsian, várakozással tekintettek működése elé.

A Könyvtáros c. folyóiratban is értékelték az új könyvtár megnyitását, amelynek „megépítésével régi adósságát törlesztette Budapest”.³⁸ Ugyanitt ismertették az intézmény objektív lehetőségeit: „új a változatos tömegbázisra alapozott rendezvénytudomány megvalósítását lehetővé tevő előadóterem, új a könyvtár munkájához szervesen kapcsolódó, de időnként a gyerekek saját világába való elkülönülést is megengedő gyermekrészleg, új a zenei gyűjtemény, a szemináriumi szoba, de legfőképpen a galérián kialakított olvasóterem”.³⁹ Ezek az adottságok, a szakma követelményei, a közeli és tágabb környezet elvárásai, új és nehéz feladat elé állították a könyvtár dolgozóit, amelyet úgy kellett megoldani, hogy közben a könyvtár állandó reflektorfényben, hazai és külföldi érdeklődők kereszttüzében állt. A legfelsőbb állami és pártvezetők közül is többen tekintették meg a kerületi művelődési központot, s benne a könyvtárat. Pl. Kádár János, Lázár György, Aczél György, Ajtai Miklós, Apró Antal, Czinege Lajos, Fock Jenő.⁴⁰

Az olvasók száma minden évben nőtt, már az első évben meghaladta a tervezési időszakban megálmodott 7000-et.

	Összes	Felnőtt	Gyermekek
1976.	8.376	5.977	2.399
1977.	9.407	6.681	2.826
1978.	9.874	6.818	3.056
1979.	10.676	7.156	3.520

A felnőtt részleg olvasói közül legnagyobb érdeklődést az aktív korosztály mutatott, 1979-ben az olvasók 83,3 %-a a 15–49 évesek közé tartozott. Foglalkozás szerint legmagasabb a munkás olvasók száma volt, 34,1 %. Ezt követték a középiskolások 19,5 %-kal, majd az értelmiségiek 15,5 %-kal. A gyermekrészleg olvasói közül 46,7 % alsó-, 52 % felső tagozatos tanuló volt és 5,3 % óvodás. A kerület minden iskolájából jöttek a könyvtárba, legnagyobb számban természetesen a főkönyvtár közelében lévők közül.

A Pataky István téri főkönyvtár olvasóinak gyarapodásával párhuzamosan a Gergely utcai fiókölaszóinak száma fokozatosan csökkent. 1978 tavaszán a Keresztúri úti általános iskolában lévő, 1972 óta működő letét helyén vegyes fiókölaszókat létesítettek, amelyben a gyermekolvasók száma 1979-ben 648 volt, a felnőtteké nem érte el a százat.

Nagyon hamar kiderült, hogy a főkönyvtárban nem volt sok a heti 49 órás nyitvatartás. Szombatonként jelentős számú kölcsönző (kb. 150) és olvasótermi látogató (kb. 70) jött. Vasárnap délelőttönként szintén sokan használták az olvasótermet. Szükség volt az olvasóterem gondosan összeválogatott, de korántsem kielégítő prézensz állományára, szükség volt az idegen nyelvű lexikonokra, enciklopédiákra, kézikönyvekre. Az olvasók igényelték a közel 300-féle folyóiratot, sőt a választék bővítését kérték. A zenei részleg hallgatói megtöltötték a férőhelyeket. A hangzóanyag átírása meghaladta a zenei könyvtárosok teljesítő-képességét. A kiépülőben lévő vizuális állomány iránt az érdeklődés állandóan nőtt.⁴¹ A kerület általános és középiskolái kérték a könyvtári órákat és a könyvtárhasználati foglalkozásokat.

A szolgáltatások további fejlesztéséhez gondosan tovább épített és sokoldalúan feltárt állományra volt szükség. A körültekintő szervezés érdekében öttagú szervezőbizottság alakult. A hangzóanyag gyarapítása a zenei gyűjtemény vezetőjének, a vizuális gyűjteményé pedig ennek az állományrésznek a kezelésével megbízott könyvtárosnak a feladata lett. 1976-tól 1979-ig az állománygyarapításra éves átlagban félmillió forintot költöttek. A folyóiratok árát ezen túl külön központi költségvetésből egyenlítették ki. 1979 januárjától a képzőművészet és a sport irodalmából kötelezpéldány-szolgáltatásban részesült a könyvtár. Ebből az állományrészről képzőművészeti szakrészleget készültek kialakítani.

A kézikönyvtár gyűjteményének gondos gyarapítását változatlanul kiemelt feladatnak tekintették. Erre kötelezte a könyvtárat a kényelmes olvasóterem, amely ekkor a budapesti közművelődési könyvtárak olvasótermei közül a legnagyobb volt. Egy 1977-ben végzett vizsgálat alapján az olvasótermi állományról a következőket állapították meg: „A viszonylag nagymérvű hiány ellenére a kőbányai könyvtár kézikönyvtári állománya gazdag és jól használható. Felmérésünk is azt bizonyítja, hogy az utóbbi években kapható legfontosabb munkák a könyvtárosok és az olvasók rendelkezésére állnak.”⁴²

1976 és 1979 között a gyűjtemény évente átlagban 10 500 könyvvel, 450 hanglemezzel és kb. 10 000 Ft értékű vizuális anyaggal gyarapodott. 1979-ben a könyvtár teljes állománya 121 020 dokumentumból állt. A felnőtt részleg könyvállományának 46,98 %-a szépirodalom és 53,02 %-a ismeretterjesztő irodalom, a gyermekrészleg könyvállományának pedig 62,46 %-a szépirodalom és 37,64 %-a ismeretterjesztő irodalom volt. A zenei részlegben 3083 hanglemez és 344 magnószalag, ill. kazetta között válogathattak az érdeklődők.⁴³

A könyvtár mennyiségileg megnövekedett, minőségileg magasabb szintű, többféle dokumentumtípust tartalmazó állományát katalógusrendszer tárta fel.⁴⁴

Az épület építészeti adottságai lehetővé tették a felnőtt és gyermekrészlegben egyaránt az olvasószolgálati munka tartalmi és technikai részének elválasztását.

A felnőtt részlegben az olvasószolgálati munkát a következő új feladatok köré szervezték: a közművelődési könyvtári szaktájékoztató munka megszervezése; az olvasókkal való kapcsolatteremtés és az egyéni foglalkozás új lehetőségeinek megtalálása; a színvonalas olvasótermi szolgálat kialakítása; a csoportos tájékoztatás, könyv- és könyvtárhasználati foglalkozások, könyvtári órák kidolgozása és szervezése. A gyermekrészleg olvasószolgálati munkájának feladatai közül kiemelkedtek: az új raktári renden (egybeosztott szépirodalom) alapuló irodalomajánlás, az olvasáspedagógiai feladatok; az iskolákkal közös könyvtári foglalkozások kidolgozása, megszervezése.

A zenei részleg első négy évében a géppark gyakori meghibásodása és a hibák gyakran hosszú ideig tartó rendbehozatala miatt a tervek és az elképzelések folyamatos megvalósítására nem volt lehetőség. A munkát gátló tényezők ellenére a zenei részleg új színekkel gazdagította a könyvtár arculatát. Új szolgáltatásokat nyújtott: egyéni fejhallgatós zenehallgatást, csoportos hangos zenehallgatást, színes zenei foglalkozásokat, hangzóanyagok átmásolását, műsorokhoz zenei anyagok összeállítását. A zenei könyvtárosok tanácsokkal, anyagválogatással segítették a könyvtár más részlegeinek munkáját. A felnőtt, de különösen a gyermekrészleg foglalkozásai elképzelhetetlenek lettek hangzó anyagok, zenei és prózái betétek nélkül. A könyvtár vizuális dokumentumai kezdetben hasonló célt szolgáltak. Menet közben derült ki, hogy a diapozitívek és a diafilmek, valamint a posztterek, az olvasótermi tájékoztató munkában is jól használhatók.

1977 júliusától a könyvtár viszonylag nagy alapterületű technikai előterében megnyitották a 12-es Galériát. Rendszeresen kiállításokat rendeztek élő képzőművészek (grafikusok, festőművészek, textilművészek) alkotásaiból. (Melléklet) Ezek a kiállítások a könyvek, hangzóanyagok, a vizuális dokumentumok mellett gazdagabbá és változatosabbá tették a könyvtáron belüli esztétikai nevelést. 1976–1979 között a könyvtár rendezvényeinek száma 1642 volt. Ez átlagosan évi 412 rendezvényt jelent. Nagyságából következően, hogy áttekintésükre ebben a történeti összefoglalóban nincs mód, csupán a fő irányok bemutatása lehet a cél. Bár az előző évekhez képest szembejövő a mennyiségi növekedés, a valódi változás mégsem ebben kereshető, hanem a könyvtár rendezvénytárgyában. Az alapvető szempont az olvasószolgálati munka, az olvasókkal való foglalkozás lehetőségeinek tágítása, tulajdonképpen a csoportos tájékoztatás kereteinek megteremtése, rendszeressé tétele. Szükségessé tette ezt a könyvtár alapterületének nagysága, olvasóinak magas száma, ugyanis ezek a tényezők gátolták a minden olvasóra kiterjedő egyéni foglalkozást. A rendezvények erősen könyv- és könyvtárcentrikusak voltak, a könyvtár használatának népszerűsítését szolgálták. Közülük első helyen álltak a könyvtárbeutatók és könyvtárhasználati foglalkozások. Ezeket rendszeresen igényelték az általános és középiskolák, a dolgozók általános és középiskolái, az óvodák, szocialista brigádok stb. A foglalkozások tartalma és mélysége mindig a résztvevők életkorától, foglalkozásától függően változott, vagy éppen aktuális témára épült.

Az általános és középiskolások körében egyaránt kedvelté váltak a különböző tantárgyak könyvtárban tartott összefoglaló órái, amelyeken a könyvtár írásos, hangzó és vizuális dokumentumait egyaránt felhasználták. Ugyancsak gyakoriak voltak a hasonló módon összeállított és megtartott szakköri foglalkozások. Rendszeresek voltak a tanulmányi versenyekre felkészítő előadások. Az egyéni érdeklődés kielégítését és az olvasószolgálati terület bővítését szolgálták a gyermekrészlegnek a különböző témákból és különböző korú gyermekek részére indított klubjai. Kapcsolódva a kerület kulturális életéhez, a könyvtár rendszeresen csatlakozott a más művelődési intézmények, tömeg- és ifjúsági szervezetek által indított mozgalmakhoz, rendezvénysorozatokhoz. A gyermekrészleg folyamatosan részt vett az Úttörőszövetség által indított különböző kultúrákciókban.

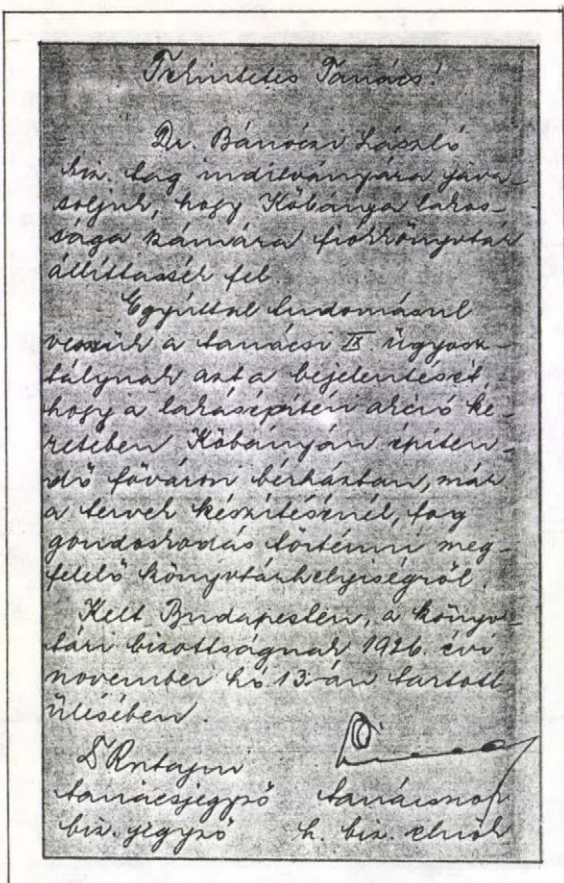
Ahhoz, hogy a könyvtár munkáját eredményesen tudja végezni, szükség volt széles körű kapcsolatrendszer kialakítására. E kapcsolatrendszer 2 fő irányba mutatott. Olyan iskolák, intézmények, társadalmi és tömegszervezetek felé, amelyekben népszerűsíteni kívánták a könyvtárat, ismertetni és tudatosítani szolgáltatásait. Olyan társintézmények és könyvtárak felé, amelyeknek segítségével szolgáltatásait színvonalasabbá, többértékűvé és a kívánt igényeknek megfelelőbbé, pontosabbá tudták tenni. Ezért a könyvtár részlegei és fiókkönyvtárjai a feladat körüknek megfelelő társintézményekkel, iskolákkal, társadalmi és tömegszervezetekkel építették ki munkakapcsolataikat, s az igények és lehetőségek egyeztetésével végezték közös munkájukat. A könyvtár a kerület elismert kulturális intézménye lett, sőt híre túljutott Kőbánya határain, s Budapest legtávolabbi részeiből is jöttek az érdeklődő olvasók.

Az ötvenéves jubileumot a kőbányai könyvtár közmegebecsülésben ünnepelhette, mint egy olyan intézmény, amelynek kollektívája élni tudott az új lehetőségekkel.

Bíró Ferenc – Csernák Béláné – Tverdota Miklósné

JEGYZETEK

- ¹ Szalay György: Kőbánya története. Bp. 1970. Budapest Főváros, X. kerületi Tanács Végrehajtó Bizottsága. 11. l.
- ² Szalay: i. m. 43. l.
- ³ Szalay: i. m. 52. l.
- ⁴ Irrattár. 12. sz. könyvtár iratai
- ⁵ Szalay: i. m. 257. l.
- ⁶ Irrattár. 12. sz. könyvtár iratai
- ⁷ Irrattár. 12. sz. könyvtár iratai
- ⁸ Budapesti városi Nyilvános Könyvtár jelentése. Fővárosi Könyvtár Évkönyve 1928. 1. l.
- ⁹ Irrattár. 12. sz. könyvtár iratai
- ¹⁰ Fővárosi Könyvtár Évkönyve 1929. 12. l.
- ¹¹ Remete László: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története. Bp. 1966. 277–278. l.
- ¹² Szalay: i. m. 247. l.
- ¹³ Szalay: i. m. 258–259. l.
- ¹⁴ Szalay: i. m. 213. l.
- ¹⁵ Fővárosi Könyvtár Évkönyve 1934. 6. l.
- ¹⁶ Fővárosi Könyvtár Évkönyve 1939. 6. l., 7. l.
- ¹⁷ Fővárosi Könyvtár Évkönyve 1939. 6. l., 7. l.
- ¹⁸ Fővárosi Könyvtár Évkönyve 1940. 25. l.
- ¹⁹ Fővárosi Könyvtár Évkönyve 1942. 5. l.
- ²⁰ Irrattár. 12. sz. könyvtár iratai
- ²¹ Fővárosi Könyvtár Évkönyve 1947. 17. l.
- ²² Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve 1961. 65. l.
- ²³ Szabad Nép, 1947. jún. 26.
- ²⁴ Friss Újság, 1947. okt. 12.
- ²⁵ Népszava, 1952. aug. 6.
- ²⁶ Irrattár. 12. sz. könyvtár iratai
- ²⁷ Irrattár. 12. sz. könyvtár iratai
- ²⁸ Népszava, 1954. jan. 15.
- ²⁹ Csernák Béláné: Ismeretterjesztő művek ajánlása egy részleges szabadpolcos könyvtárban. = Könyvtáros, 1961. 531–533. l.
- ³⁰ Műszaki tárgyszó-katalógus. (Összeáll. Szecskódi János.) Bp. 1967. FSZEK. 445 l.
- ³¹ Gerő Gyula: Szépülő könyvtárak. = Könyvtáros 1963. 129–131. l.
- ³² Szecskódi János: A bibliográfiák felhasználása a kőbányai könyvtárban. = Könyvtáros, 1967. 734–735. l.
- ³³ —: A matematikai művek népszerűsítése a közművelődési könyvtárakban. = Könyvtáros, 1969. 340–341. l.
- ³⁴ Bóta Gyuláné: A TV ismeretterjesztő műsorainak és a könyvtár ismeretterjesztő munkájának hatása a gyermekek olvasmányaira. = A televízió hatása a gyermekolvasókra. Bp. 1969. FSZEK. 43–63. l. (Tapasztalataink 9.)
- ³⁵ Szerző István–Rétházy Ferenc: A X. kerületi könyvtárak 1970. évi helyzete. Kézirat.
- ³⁶ Bóta Gyuláné: A fizikai dolgozók gyermekei a könyvtárban. (Megfigyelések a X. kerületi 12. sz. könyvtár gyermekrészlegében.) = Olvasószolgálati megfigyelések a fizikai dolgozók gyermekeiről. Bp. 1972. FSZEK. 31–55. l. (Tapasztalataink 11.)
- ³⁷ Kelecsényi István: A műszaki és természettudományi irodalom olvasottsága a 12-es kerületi könyvtárban. Kézirat. 1975. 15 l.
- ³⁸ Kelecsényi István: Az olvasószolgálat főbb kérdései a kőbányai könyvtárban. FSZEK Évkönyve. 1977–1978. 140–154. l.
- ³⁹ Gerő Gyula: Léptékváltás Budapest is. = Könyvtáros, 1976. 59. l.
- ⁴⁰ Kelecsényi: uo.
- ⁴¹ (B. A.): A kőbányai könyvtárban. = Könyvtáros, 1977. 126. l.
- ⁴² Bíró Ferenc–Jakubecz Ilona: Vizuális gyűjtemény Kőbányán. = Könyvtáros, 1979. 346–347. l.
- ⁴³ Bereczky László–Sallai István: Történet a léptékváltás? = Könyvtáros. 1978. 447. l.
- ⁴⁴ Kovácsné Mozer Gabriella: A kőbányai könyvtár zenei műhelyében. = Könyvtáros, 1979. 400–403. l.
- ⁴⁵ Kelecsényi: uo.

Tekintetes Tanács!

Dr. Bánóczi László biz. tag indítványára javasoljuk, hogy Kőbánya lakossága számára fiókkönyvtár állíttassék fel. Egyúttal tudomásul vesszük a tanács IX. ügyosztálynak azt a bejelentését, hogy a lakásépítési akció keretében Kőbányán építendő fővárosi bérházban, már a tervek készítésénél fog gondoskodás történni megfelelő könyvtárhelyiségről.

Kelt Budapesten, a könyvtári bizottságnak 1926. évi november hó 13-án tartott ülésében.

tanácsjegyző
biz. jegyző

tanácsnok
h. biz. elnök

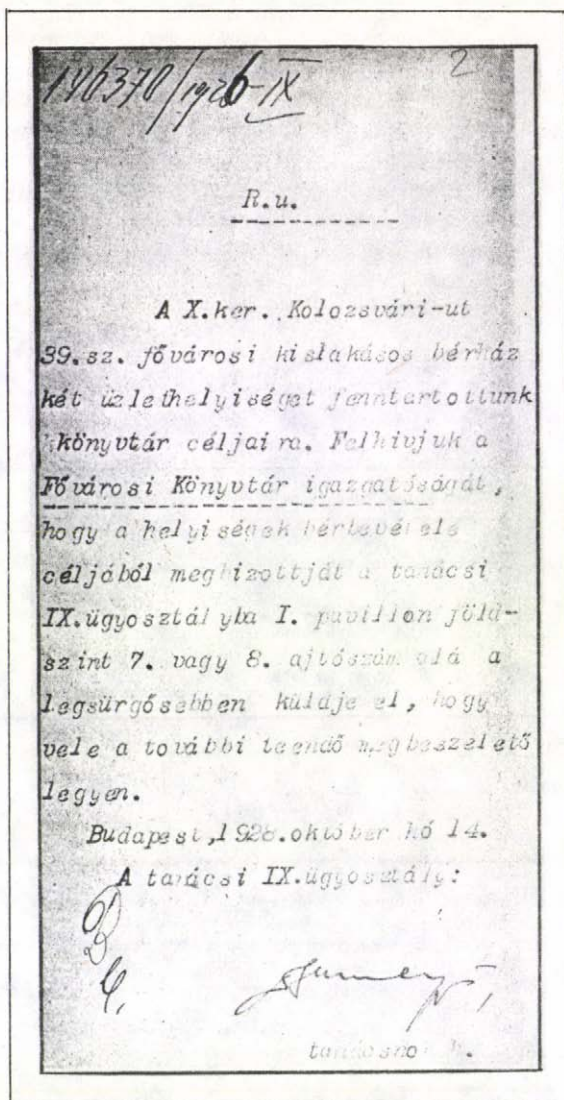
R. u.

A X. ker. Kolozsvári út 39. sz. fővárosi kislakásos bérházban két üzlethelyiséget fenntartottunk könyvtár céljaira. Felhívjuk a Fővárosi Könyvtár igazgatóságát, hogy a helyiségek bérebevétele céljából megbízottját a tanács IX. ügyosztályba I. pavilon földszint 7. vagy 8. ajtószám alá a legsürgősebben küldje el, hogy vele a további teendő megbeszélhető legyen.

Budapest, 1928. október hó 14.

A tanács IX. ügyosztály:

tanácsnok h.

Jelentés
Jelentem, hogy a 12. sz. fiók amely
a X. Harmat u. 1-3. sz. alatt működött
1944. szept. 17-én bombázás következté-
ben egészen megsemmisült
Szept. 1944. IX. 20. a.
Sárosiné

Jelentés

Jelentem, hogy a 12. sz. fiók, amely a X. Harmat u. 1-3. sz. alatt működött 1944. szept. 17-én bombázás következtében egészen megsemmisült.

Budapest, 1944. IX. 20-án

Sárosiné

B 0244/1/1949 hrs. 12

M e g h i v ó .

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 12.számú fiókja és a Magyar Szovjet Társaság X.kerületi Szervezete meghívja 1949.november 25.-én pénteken délután 7 órakor a Magyar Szovjet Társaság X.Körösi Csoma ut 2.szám alatti helységében rendezendő

műsoros irodalmi ankétjára

melynek keretében Iljin:"Nagy futószalag" c. regényéről

Dr. GERÉB L Á S Z L Ó N É

tart előadást. Az előadást megbeszélés és vita követi, melynek során olvasóink és vendégeink hozzászólásait kérjük és várjuk.

(A meghívó belépőjegyük szolgál.)

A könyvek ünnepeinek alkalmából 1976–1979 között a könyvtár vendége volt:

Berkes Péter
Bertha Bulcsu
Csabai Dániel
Csórsz István
Földes Anna
Földes Mihály
Granasztói Szilvia
Hegedüs Géza
Horgas Béla
Janikovszky Éva

Jókai Anna
László-Bencsik Sándor
Lengyel Dénes
Liener György
Rockenbauer Pál
Szabó Magda
Székácsné Vida Mária
Takács Tibor
Vadász Ferenc
Várkonyi Ágnes, R.

a GALÉRIA eddig kiállításai

1. SÁNTA LÁSZLÓ grafikái	6. NAGY MAGYAR FESTŐK
M. KISS JÓZSEF grafikái	7. ÉSZT KISGRAFIKÁK
2. DÁNIEL KORNÉL festményei	8. KISS TERÉZIA grafikái
3. ZEBEGÉNYI MŰHELY grafikái	9. PÁNCZÉL TIBOR fotói
4. MORVAY LÁSZLÓ grafikái	10. PHILIPPE GIELEN fotói
5. KONDOR LAJOS illusztrációi	11. RADÓCZY MÁRIA textiljei
RÉBER LÁSZLÓ illusztrációi	12. MAGYAR JÓZSEF grafikái
REICH KÁROLY illusztrációi	13. MAGYAR DIAFILM-GRAFIKÁK
SZÁNTÓ PIROSKA illusztrációi	14. ZEBEGÉNYI MŰHELY grafikái
WÜRTZ ÁDÁM illusztrációi	15. KÓRUSZ JÓZSEF grafikái

THE HISTORY OF THE DISTRICT LIBRARY No 12.

It gives an account of the five decade history of one of the largest district library of Budapest and the various relations of it with the population, schools and other cultural institutions. The increasing and enrichment of the book-stock, the wider services given by libraries, the improvement of conditions caused significant increase of readers and the frequency of their visits. Today the library is one of the appreciated institutions of the district.

ИСТОРИЯ РАЙОННОЙ БИБЛИОТЕКИ № 12

История пяти десятилетий одной из крупнейших районных библиотек Будапешта отчитывается о всесторонних связях с населением, со школами и с другими учреждениями народного просвещения. Наряду с умножением и обогащением книжного фонда, с расширением библиотечных услуг и с улучшением условий в значительной мере росли число читателей и посещаемость. В наши дни библиотека считается одним из признанных учреждений района.

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
44. sz. KERÜLETI KÖNYVTÁR IFJÚSÁGI MŰVELŐDÉSI KÖRÉNEK TÖRTÉNETE
1961–1980

Tapasztalatok, módszerek

„Az a célunk, hogy megtanítsuk a fiatalokat az élet hitére és szeretetére. Hősiességre akarjuk tanítani őket. Az embernek meg kell értenie, hogy ő a világ ura és teremtetője, hogy az ő vállán nyugszik a felelősség minden szerencsétlenségért a Földön, de övé a dicsőség is mindenért ami jó az életben.”

M. Gorkij

A FSZEK 44. sz. kerületi könyvtára 1951-ben nyílt meg a VIII. kerületben, a Kulich Gyula téren. Szolgáltatásai az évek folyamán az igényeknek megfelelően és a lehetőségek szerint bővültek. A könyvtárosok felismerték, hogy a könyvtár sajátos eszközeivel hatékonyan támogathatja a kultúrpolitikai célkitűzéseket. Különösen fontos feladat volt ez, a főleg munkáslakta VIII. kerületben, ahol a könyvtár olvasóinak többsége rossz lakásviszonyok között élt. Ezért is kellett a könyvtárnak többet vállalnia olvasói kulturálódásáért. A művelődési kör e célt elősegítendő jött létre.

1961-től a könyvtár vezetésében, dolgozóinak összetételében is változások történtek, de a megkezdett munkát, törekvéseket a mindenkori könyvtárosi gárda folytatta.

Az MSZMP KB határozata a közművelődés helyzetéről és fejlesztésének feladatairól (1974), továbbá az 1976. évi V. törvény a közművelődésről a következőket határozza meg a közművelődési könyvtárak feladataiként:

„A közművelődési könyvtárak nevelési és tájékoztatói funkciójuk mellett az önművelésnek fontos, nélkülözhetetlen eszközei, nagy szerepük van az igényes szórakozásban is.” (1974)

23. § (1) „A művelődési otthonok és a közművelődési könyvtárak a közművelődés helyi, esetenként területi feladatokat is ellátó alapintézményei.

(2) Feladatuk a dolgozók, a helyi lakosság és különösen az ifjúság művelődési igényeinek fejlesztése és változatos szolgáltatásokkal való kielégítése. Művelődési közösségeket hoznak létre; sajátosságaiknak megfelelő nevelő tevékenységet fejtenek ki; ösztönzik és segítik az egyéni művelődést, önképzést; fejlesztik az olvasási kultúrát, szervezik a szabadidő kulturált eltöltését; helyet adnak a csoportos és egyéni művelődési kezdeményezéseknek.” (1976)

Ezek szellemében, de már 1961-ben határoztuk el, hogy egyéb feladataink mellett kiemelten kívánunk foglalkozni a 15–22 éves korú fiatalokkal. Ezt a munkát a mindenkori könyvtárosi kollektíva segítségével az ifjúsági felelős végezte.

A művelődési kör létrehozásának célkitűzései

Elsődleges szempont volt a fiatalok gondolkodó, politizáló, kulturált felnőtté nevelése, illetve annak segítése, hogy ilyenné válhassanak.

Arra törekedtünk, hogy a művelődési kör tagjai rendszeresen járjanak a könyvtárba. Két feladatot kellett ezzel megoldanunk. A fiatalok könyvtárhasználatra nevelését, s a programokon való részvétel megszervezését. A megjelenés a könyvtári foglalkozásokon a tagok szabadidejének hasznos eltöltése. Érvényesül itt bizonyos könyvközpontúság és az olvasási kultúra fejlesztése. Célunk volt a fiatalok öntevékenységének, beszédkészségének fejlesztése; a tudat- és ízlésformálás, s meghatározott ismeretek átadása.

A célkitűzések megvalósításához különféle eszközöket vettünk igénybe. Ilyen például a programok összeállításához könyvjegyzék készítése, melyből szabadon választhattak azok, akik a témával bővebben kívántak foglalkozni. A művelődési közösségek létrejöttével egyidős a könyvtárnak az a szolgáltatása, hogy bizonyos folyóiratokat az olvasók kölcsönözhetek. Ez a fiatalok rendszeres folyóirat olvasását segítette. A programok megvalósításához olyan módszereket választottunk, hogy a fiatal a kis közösséget magának érezhesse. Ez úgy volt lehetséges, hogy a kör tagjai aktív részesei voltak a programoknak, feladatoknak, munkának.

A FSZEK 44. sz. kerületi könyvtára művelődési körének rövid története

1961-ben a Széchenyi Gimnázium igazgatójának kérésére a könyvtár előadássorozatot szervezett világnézeti, politikai és filozófiai alapkérdések tisztázására. Ezen az előadássorozaton mindig a Széchenyi Gimnázium IV.-es tanulói vettek részt. Kiegészítése volt ez a történelemóráknak. Abban az időben az iskolai tananyagban még nem volt világnézeti kérdéseket feldolgozó tanóra. Ezt a szerepet töltötte be 1961–1967 között a 44. sz. kerületi könyvtár filozófiai köre. Az előadásokat Barna László főiskolai docens tartotta, ezt követően kérdések hangzottak el, végül beszélgetés, esetleg vita alakult ki. A tematika minden évben ismétlődött:

Burzsoá nacionalizmus, hazafiság, nemzetköziség

Proletár internacionalizmus

A szocialista forradalom továbbfejlődésének perspektívái és formái

A kommunizmus technikai bázisa

Művészet a technika korában

Ifjúkori szerelem

Nagy emberek szerepe a történelemben

A vallási ünnepek eredete

A kommunista társadalom erkölcsi arculata.

A létszám 25–50 között volt, átlagban 40 fiatal volt alkalmanként egy-egy foglalkozáson. Az előadót a TIT-en keresztül hívtuk és a VIII. kerületi Tanács népművelési csoportja fizette. Ennek az időszaknak a jellemzésére álljon itt a könyvtáros visszaemlékezése.

„A nagy emberek szerepe a történelemben című előadás épp olyan színvonalas volt, mint a sorozat bármelyike. Az előadó világosan fejtette ki a vezetők szerepét egy-egy forradalomban, népi megmozdulásban. Értékes volt a diákok számára, mert erről az oldaláról a történelemnek ilyen összefogó képet az iskolában nem kapnak.”

Az előadások szervezéséért Regéczy Mariann volt a felelős. Ez a jól sikerült előadássorozat adta az ötletet, hogy a könyvtár fiatal olvasóiból is lehet szervezni állandó csoportot, melyet ifjúsági klubnak, később művelődési körnek neveztünk el. Az alakuló ülés 1962. október 24-én volt, melyen 15-en vettek részt.

Megállapodtak a klub feladatában: aktívszolgálat, tanácsadás, önképzés. Az összejöveteleket körülbelül hathetenként tervezték, de a résztvevők aktivitása miatt a programok sűrűsödtek.

Megszokottá vált, hogy a szerdai nap a fiatalok napja, ilyenkor tartottuk a művelődésköri foglalkozásokat és ezen a napon a művelődési kör vezetője bármikor a fiatalok rendelkezésére állt.

A művelődési kör vezetője 1962–1965-ig Gujgicz Imréné, majd 1966–1970-ig Gujgicz Imréné és Forgács Tiborné, 1971–1975-ig Klein Judit, 1975-ben Oroszki Györgyné, 1976–1978-ig Fers Márta és 1978–81-ig Szeginé Hammel Erzsébet volt.

A művelődési kör történetét áttekintve észrevehetjük a tematikai folyamatosság mellett a tagok érdeklődésének változását. Az 1962–1965-ig terjedő korszakra a cselekvési készség volt jellemző. Önkormányzatot hoztak létre, önálló előadásokra vállalkoztak és az egymás munkái iránti érdeklődés is ekkor volt a legnagyobb. Például képzőművészeti kiállítást készítettek; verseket írtak és bíráltak; irodalmi előadásokat tartottak. A fiatalok cselekvőképessége vitákban bontakozott ki. Például több alkalommal tartottak vitát a modern fiatalok problémáiról, a vallás szerepéről, az élet kezeltetéséről stb. Ebben az idő-

szakban több volt az író–olvasó találkozó. Igényelték a fiatalok a közvetlen beszélgetést az alkotókkal. Ekkor látogatott el a könyvtárba Bella István, Gergely Márta, Kelen Jolán, Jobbágy Károly.

1970-ben szerveztünk először a költészet napja alkalmából szavalóversenyt a művelődési kör tagjai-
nak. Ez a rendezvény új korszakot nyitott. 1980-ig a programok középpontjában egy-egy irodalmi műsor
állt, melyet saját maguk szerkesztettek, rendeztek és adtak elő. Ugy vettük észre, hogy a kör tagjai szíve-
sen választották az önmegvalósításnak ezt a formáját. Az évek folyamán így került sor a következő irodal-
mi műsorokra:

1973 Petőfi	1976 Ady Endre
1974 Csokonai, amelyet a FSZEK HMO szerve- zésében szakmai közönség előtt is előadott	1978 József Attila
1975 Baudelaire	1979 Karinthy Frigyes
	1980 Radnóti Miklós

Az egy-egy időszakra jellemző programok mellett minden évben szerveztünk színház-, múzeum-, csil-
lagvizsgáló látogatásokat, kirándulásokat, beszélgetéseket, tudományos előadásokat és vitákat. Ezek a kü-
lönöző korú és foglalkozású gyerekek közösséggé válásának jó segítői voltak.

A művelődési kör tagjai a könyvtár 15–22 éves korú olvasóiból szerveződtek, gimnazisták, szakközép-
iskolások, ipari tanulók, egyetemisták, dolgozó fiatalok voltak. Megfigyeltük, hogy a művelődési körbe
járók közül sokan rossz családi körülmények közt éltek, többen nem találták a helyüket az iskolai közös-
ségekben. Így számukra a művelődési kör a társadalmi beilleszkedés egyik lehetősége volt. A könyvtári
közösség azért is szerencsés egy fiatal életében, mert itt olyan szerepet játszhat el, amelyet akar, illetve a-
mire képes, mivel egzisztenciálisan nem függ a könyvtártól.

Éveken keresztül olyan szerencsés volt az összetétel, hogy a műveltségbeli különbségek miatt senki
sem maradt ki az ifjúsági klubból. Az ipari tanulóknak eleinte külön művelődési kört szerveztünk, félve
attól, hogy a műveltségbeli különbségek lemorzsolódáshoz vezetnek. Később úgy láttuk, hogy a két cso-
port összevonható. Az ipari tanulók eleinte hallgatva tanultak, majd ők is bekapcsolódtak a vitákba, be-
szélgetésekbe. A jobb tanulók, egyetemisták több esetben is külön foglalkoztak gyengébb előmenetelű
társaikkal. Így a műveltségbeli szintkülönbségek nem letörték, hanem magasabb mérce elérésére sarkall-
ták a kevesebbet tudókat.

A szervezés módjai

Az első szervezés kérdőíves felmérés alapján történt. A kitöltött válaszok alapján hívtuk meg az ifjú-
sági klub munkájában résztvenni kívánókat. Körülbelül 50–70 fiatal jelentkezett, akiknek ezek után
rendszeresen küldtünk meghívókat. Aki öt alkalommal nem jött el, annak a következő meghívóra ráírtuk,
hogy amennyiben most sem jelenik meg, több értesítést ne várjon. Esetenként sokszorosított meghívókat
küldtünk, de sokszor személyre szóló szövegeket is postáztunk.

A szervezés minden évben újra ismétlődő feladata volt a kör vezetőjének. A következő évben nem a
kérdőíves formát választottuk, hanem a személyes beszélgetést. Az ifjúsági felelős minden újonnan beirat-
kozott 15 éves olvasó tasakját megjelölte és névvel ellátott, feljegyzésre alkalmas cédulát helyezett el a ta-
sakban. A cédulán feltüntetett kérdések:

1. Hány évig jártál gyermekkönyvtárba?
2. Milyen könyveket olvastál ott szívesen?
3. Eligazodsz-e a felnőtt könyvtárban?
4. Akarsz-e a művelődési kör tagja lenni?

A beszélgetést – a lehetőségek szerint – az ifjúsági felelős végezte, vagy annak távollétében valame-
lyik olvasószolgálatos könyvtáros. Így alakult minden évben az újonnan meghívandók névsora. Átlagosan
egy-egy fiatal 3–4 évig járt a foglalkozásokra. A 20 év folyamán körülbelül 400–500-an vettek részt
ezekben a kis művelődési közösségekben.

A könyvtáros minden fiatalnak a beiratkozás alkalmával felhívta a figyelmét a művelődési körre. Az
osztálylátogatásoknál pedig, amikor bemutatták a könyvtárat, külön kitértek a művelődési kör munkájá-
ra, az abban való részvétel módjára.

A mindenkori ifjúsági felelős feladata volt a gyermekkönyvtárból átiratkozott, vagy az újonnan beiratkozott 15 évesekkel való kiemelt foglalkozás. Ez nagyon fontos, mert a 15 évesek, amikor átiratkoznak a felnőtt könyvtárba, kissé elveszítettnek érezhetik magukat. Még nincs személyes kapcsolatuk a könyvtárossal, mint a gyermekkönyvtárban volt és a könyvvállomány elrendezése, nagysága is riasztó lehet. Éppen ezért a lehető leghamarabb meg kell teremteni velük a személyes kapcsolatot. A velük való személyes beszélgetés egyik lehetősége a művelődési kör újrászervezésének. Ilyenkor szoktuk kézbeadni a „Kedves fiatal olvasó” című röplap bibliográfiát, amely máris segítséget adhat a tájékozatlan olvasónak a kezdeti bizonytalanság leküzdésében. Ezt a beszélgetést körülbelül két hónap múlva egy meghívás követte (akár művelődési kör tag lett, akár nem), ahol megbeszéltük, megtalálták-e helyüket a felnőtt könyvtárban. A beszélgetést mindenkor könyvtárhasználati játékkal fejeztük be és ismét szó került a művelődési körrel.

1972-ben K. J. készített egy felmérést a 15 évesekkel való kiemelt foglalkozásról. Ekkor volt egy kontrollcsoport, akikkel nem beszélgettünk külön. Két év múlva megnéztük, hogy a két csoportból milyen a lemorzsolódás. Megállapítottuk, hogy akikkel beszélgettünk, azok az 1971-es évfáratban 34,8 %-ban; az 1972-es évfáratban 35 %-ban, akikkel pedig nem foglalkoztunk, azok 1971-ben 71,9 %-ban, 1972-ben 55,1 % arányban maradtak ki a könyvtárból.

A művelődési körbe járók és a könyvtár kapcsolata

Ha egyszóval akarnám kifejezni ezt a viszonyt, akkor azt írnám le: bensőséges.

A művelődési körbe járók otthon érezték magukat a könyvtárban. Nemcsak az ifjúsági felelős ismerte őket, hanem a többi könyvtáros is. Iskolai gondjaikkal, tanulmányaikkal könyvek, egy-egy dolgozathoz külön segítség kérésével, de még magánjellegű problémáikkal is gyakran keresték fel a művelődési kör vezetőjét. Miután jól érezték magukat a könyvtárban, esetenként olvasó-szervező is váltak: elhozták barátaikat, ismerőseiket a művelődési körbe. L. Gy. tizenegy hónapig volt katoná. Társai leveleztek vele, s ő amikor szabadságot kapott, mindig részt vett a művelődési kör akkori összejövetelén. Aki pedig rendszeresen járt a foglalkozásokra, előbb-utóbb olvasóvá is vált. Az egyik fiatal a katonaságtól írt levelében a következőkre kérte a művelődési kör vezetőjét: „... valamire meg szeretnék kérni. Az öcsém, Árpival irodalom ügyben foglalkozz (a helyesírás hiba a levélírótól származik!) egy kicsit. Ugy mint velem.” Olvasmányaik megválasztásához segítséget kértek, olvasmány-élményeiket pedig megvitatták a könyvtárossal.

A művelődési kör tagjai más könyvtári programra is bármikor eljöttek. Biztos bázisai voltak a könyvtári életnek. A saját korosztályuk közül kiemelkedtek, mint rendszeres olvasók.

„A könyvtári csoportos foglalkozás lényege, hogy könyvközpontú legyen. Összejöveteleken, ha a téma megengedi, utalni kell irodalomra, sőt részleteket, gondolatokat idézni egy-egy könyvből, hogy az érdeklődést az olvasmányok iránt felkeltsük. Ezt igyekezünk megvalósítani azáltal is, hogy ... a művelődési kör programjához ajánló bibliográfiát adunk...

Az ifjúsági klub tagjainak olvasmányait az elmúlt év klubfoglalkozásainak idején figyeltük. Felmérést 29 fiatallal végeztünk. Ennek alapján a következőket állapítottuk meg:

29 fő összesen 1042 db könyvet olvasott. Ebből 72 db könyvet (37 mű) az ajánló bibliográfia alapján választottak. Ez 6,9 %-a olvasmányaiknak...

Az 1042 db könyv megoszlása: 65,8 % szépirodalom, 34,2 % ismeretterjesztő irodalom... Összehasonlítva a könyvtár 1966. első félévi jelentésével, megállapíthatjuk, hogy olvasmányaik kiválasztásában – már amennyire ezt a statisztika tükrözni tudja – magasabb szintet képviselnek, mint a könyvtár statisztikai átlaga.”¹

A művelődésköri tagokkal való egyéni foglalkozás

A művelődési kör tagjai nemcsak az előadásokra jártak be a könyvtárba. A nyitvatartási idő alatt bármikor érkeztek is, az ifjúsági felelős azonnal szabaddá tette magát és a fiatalok rendelkezésére állt. Ez rendkívül lényeges, s talán ezzel is magyarázható, hogy ő is bármikor számíthatott a kör tagjaira. A jó csoportos összejövetel csak színvonalas egyéni foglalkozás eredménye lehet. A 44. sz. könyvtár birtoká-

¹ Forgács Tiborné–Gujgiczter Imréné: A könyvtári csoportos foglalkozások kidolgozása és megvalósítása a felnőtt könyvtárban. – Az olvasók művelődési körei. (Módszertani tanácsok és tapasztalatok.) Bp. FSZEK. 1969. 55–62. p. (Tapasztalataink a felnőttkönyvtárakban. 9. sz.)

ban van több figyelő füzet, melyben a könyvtárosok, de főleg az ifjúsági felelős feljegyzései találhatók egy-egy fiatalról, a velük való folyamatos foglalkozásokról és olvasmányaikról. A könyvtárosok feladata volt, hogy olvasóik közül válasszák ki azokat a hátrányos helyzetű fiatalokat, akik továbbtanulásra alkalmasak. Velük külön foglalkozzanak és könyvtári eszközökkel segítsék továbbtanulásukat. Ezekből a fiatalokból többen meghívtunk a művelődési körbe is. Éltek a lehetőséggel és a könyvtáros segítségét is igénybe vették. Talán ennek is köszönhető, hogy a kiválasztottak közül nagy százalékban tanultak tovább, s továbbtanulási problémáikkal is hozzánk fordultak. Aki bizonytalan volt, azt egyénileg irányítottuk a Fővárosi Pályaválasztási Intézet egyik pszichológusához, akivel ilyen jellegű munkakapcsolatunk volt. A művelődéskori programokban is többször szerepelt pályaválasztást előkészítő megbeszélés. Szinte nem volt olyan csoportunk, akikkel ne vitattuk volna meg a nyári munkát, később a munkába állás tapasztalatait.

Az egyéni foglalkozás fontosságára több példát is említhetnénk, de csak egyet-egyet emelek ki. Feljegyzés az ifjúsági felelős füzetéből:

„M. S. körülményei elég rosszak! Értelmes, közösségi ember, Most rossz időszakát éli. Megpróbálom átsegíteni. Tovább kell tanulnia!” Majd olvasmányai következnek. A könyvtáros K. J. beszélt az iskola egyik tanárával, elmondta tapasztalatait M. S.-ről, s kérte, intézze el, hogy a fizikai dolgozók gyermekeinek létesített kollégiumba felvegyék a IV. gimnazista fiút. Az iskolában semmit sem tudtak M. S. rossz körülményeiről. Kollégista lett. A füzet további feljegyzései:

„Azt hiszem, lassan rendeződik a sorsa! Sokkal nyugodtabbnak látszik azóta, amióta koleszban lakik.”

Végül: „Jelese érettségizett! Jelentkezett a SOTE-ra. Felvették!... Elvégezte az első évet.”

M. S. ma már orvos, és élete nagyobb eseményeiről: vizsgáiról, gyermekei születéséről, elsőként a könyvtárat szokta értesíteni.

D. L. állami gondozottként élt testvéreivel szüleinél, nagyon rossz körülmények között. Nem sokat törődtek vele otthon. A művelődési kör tagjai észrevették ezt és D. L. 16. születésnapját tortával, gyertyákkal és könyvajándékkal ünnepelték meg. Hányatott sorsa volt. Iskoláit, munkahelyeit intő szavunk ellenére is többször váltogatta. Ilyenkor elmaradt, majd újra jelentkezett. Családi örömeit ma is elsőként nekünk mondja el. S talán az sem véletlen, hogy hosszú idő óta az egyik központi szakszervezeti könyvtárban dolgozik.

Folytathatnám a sort, de ennek a tanulmánynak nem ez a feladata. Csupán jelezni szerettem volna azt az összefüggést, amely az egyéni és a csoportos foglalkozások között van.

A kör tagjai hosszú időre szóló baráti kapcsolatokat létesítettek, voltak, akik összeházasodtak. Az összejövetelek, viták, az előadások igazi közösséggé kovácsolták minden esetben a résztvevőket. Sajnos a művelődési kör két tagját örökre elveszítette. A temetéseken való részvétel mindig megrázóan hatott a többiekre, akik talán akkor találkoztak először az élet végességével.

Az, hogy a művelődési kör mennyire aktív közösség volt, bizonyítja az a tény is, hogy 1975-ben, amikor a 44. számú kerületi könyvtárat több mint egy évig tatarozták, nem oszlott fel a társaság. Ekkor összejöveteleiket egymás lakásán, a FSZEK klubjában tartották. Kapcsolatot létesítettek a 12. sz. könyvtár művelődési körével és Baudelaire irodalmi műsorukat náluk mutatták be. Találkoztak Fábri Péterrel, múzeumokba jártak, közösen mentek színházba, kirándultak Szentendrére, ellátogattak a csillagvizsgálóba és meglepettették a Szovjet Kultúra és Tudomány Házát.

A művelődési kör, mint aktív kulturális közösség

A művelődési kör tevékenysége többirányú lehet. Mivel a fiatalok minden iránt érdeklődnek, ezért tartottuk helyesnek az általános ifjúsági művelődési kört. A FSZEK 44. sz. kerületi könyvtáré 1962–1980-ig általános művelődési kör volt.

A program összeállításánál elengedhetetlen szempont volt, hogy a témák érdeklődésre tarthatnak számot és ugyanakkor összhangban legyenek a kultúrpolitikai és nevelési célkitűzésekkel. A tervkészítés mindig igénykutatással kezdődött.

Minden évben visszatérő foglalkozás volt a programmegbeszélés. Kis cédulára írták fel a résztvevők azt, amit hallani szerettek volna, és a legtöbb szavazatot kapott témák kerültek megvalósításra.

A művelődési körbe jelentkezők és a meghívandók névsora mindig több volt, mint amennyien egy-egy foglalkozáson részt vettek. A résztvevők egyrészt érdeklődési körüknek megfelelően is választottak, másrészt egyéb programjaik is befolyásolták őket abban, hogy melyik foglalkozásra jöttek el. Egy stabil gárda így is kialakult. Az évek folyamán egy-egy foglalkozáson a résztvevők száma 10–25 között mozgott.

A programösszeállításnál a művelődési kör tagjainak öntevékenységre a körvezető mindig számított. 1964-ben a körvezető könyvtáros munkáját a tagok közül választott vezetőség is aktívan segítette.

A programok között gyarapodtak az öntevékenységre jellemzőek, mert ez segíti a művészetek megértését. 1963-ban a művelődési kör tagok saját verseinek felolvasása és bírálata többször is szerepelt. M-M. Sz. tanulmányt írt Garai Gáborról, s ennek felolvasásával emlékeztek meg 1964-ben a költészet napjáról, majd máskor F. G. saját magnójáról hallgatták az Egyetemi Színpad költészet-napi előadását, Somlyó György bevezetőjével.

A klubtagok képeiből, ötvösmunkáiból tárlatot készítettek, melyet a VIII. kerületi Tanács előadója nyitott meg.

R. Gy. klubtag előadása a mai francia irodalomról is jól sikerült, melyet könyvajánlás és vita követett.

1965-ben Cs. I. klubtag tartott vetítéssel egybekötött előadást a mai lengyel irodalomról, melyen részt vett Bába Mihály író, s kiegészítette a hallottakat.

Az 1966-os évben az öntevékenységre a viták szervezése volt jellemző. A művelődési kör egy-egy tagjának bevezető előadása után a csoportból választott elnök irányításával folyt a vita. Ezekre hozzáértő vitavezetőt kértünk a TIT-ből, aki engedte hullámozni a vitát, a végén az elhangzottak alapján összefoglalta azt. Ezek a foglalkozások maradandó élménnyel gazdagították a jelenlévőket. Ilyen vitatéma volt többek között Az ifjúság és társadalom; A cinizmus; Gyilkosság-e az abortusz; Nacionalizmus és sovinizmus; Pályaválasztás – hivatás. A vitavezetők között volt többek között dr. Halák László, dr. Fényi András. Dr. Harsányi Istvánt egy alkalomra hívtuk, de az ifjúsági klub következő vitájára is eljött, ami a résztvevők aktivitásának, lelkesedésének volt köszönhető.

A könyvtáros klubvezető 1966. IV. 6-i feljegyzését idézem a nacionalizmus–sovinizmus vitáról: „S. L. klubtag készült fel a vitára. A TIT részéről Rimaszombati László volt a vitavezető. Résztvevők száma 15. Összinté hangjuk, vitájuk megnyugtató volt. Nem zavarta őket az sem, hogy a Fazekas Gimnázium akkori igazgatóhelyettese Genzwein Ferenc, Rácz Aranka az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács munkatársa és Mikó Zoltán, a FSZEK központjából is jelen volt. Az igazgatóhelyettes jelenlétében mondták el a Fazekas Gimnázium tanulói, hogy van tanár, aki a történelmet úgy tanítja, hogy az az óra anyaga, és nincs mögötte meggyőződés. Így több kárt okoz hallgatóiban, mint amennyi eredménye van. Rimaszombati történész a vitát nagyon jól foglalta össze. Körülbelül 30 percben történeti áttekintést adott.”

Az előadó kitűnő együttesnek tartotta a klub tagjait, a Fazekas Gimnázium igazgatóhelyettese pedig itt a könyvtárban ismerte meg más oldalról diákjait.

A filozófiai, világnézeti és politikai kérdések megbeszélésének jól bevált formája, a nagy előkészítést igénylő vitaestek rendezése. A fiatalokat ezek a viták jobban kielégítették, mint egyes előadások, hiszen ilyenkor saját véleményüket, problémájukat látták megcáfolva, vagy megerősítve. Ezek a foglalkozások gondolatébresztőek voltak és a klub tagjait aktivizálták. Lényeges volt a vitavezető szerepe, aki a foglalkozás záróaktusaként a vitát rendszerbefoglalva kiselőadást tartott a témáról, hogy a résztvevők közül senki se távozzék nyitott kérdéssel. A viták összinté, nyílt légkörben zajlottak. A témák felét a fiatalok jelölték ki. Ezeknek az összejöveteleknek mindig fontos nevelő, személyiségformáló szerepük volt.

A művelődési kör tagok öntevékenységeinek egy másik megnyilvánulási formája volt az irodalmi előadások szervezése. A műsorokra való készülést mindig megelőzte az adott költő verseinek elemzése, melyet Forgács Anna az OPI munkatársa hozzáértően, élményszerűen beszélt meg a gyerekekkel.

Ezután választottak a fiatalok a versekből, melyeket először felolvastak. Egy ilyen alkalommal derült fény arra, hogy az egyik művelődési kör tag alig tud olvasni. F. M. a művelődési kör akkori vezetője könnyebb olvasmányok adásával, megtanította őt olvasni és értelmezte is vele a szöveget. F. M. becsülte a fiataalt, aki leküzdve szégyenérzetét, tovább is járt a művelődési körbe.

Ezeket az előadásokat a fiatalok maguk szerkesztették, tanulták be és adták elő a könyvtár többi olvasójának, mindig a költészet napján. Egyes produkciójukat más intézmények KISZ-eseinek szervezésében is bemutatták. Például a pilisszentkereszti művelődési házban, a SOTE, a Kertészeti Egyetem, Madách Gimnázium tanulói előtt, s szerepeltek a 12-es és a 34-es könyvtár művelődési körében is. Több éven át mutatták be műsoraikat a VIII. kerület két nyugdíjas klubjában, illetve az öregek napközi otthonában is.

Ezekben a műsorokban olyanok is szavaltak, összekötő szöveget mondtak, akik soha életükben ilyen tevékenységet nem végeztek. Akik pedig a produkciókban nem kívántak részt venni, azok a dekorációt, a fotók készítését, a zenei összeállítást és a világítást vállalták magukra. Az előadás után a művelődési kör vezetője minden részvevőnek ajándékkönyvet adott át. Érdekes volt megfigyelni, hogy ezekben a műsorokban kétféle típusú fiatal vett részt: egyrészt azok, akik aktívak voltak az iskolában és így aktívak voltak a művelődési körben is (K. T.); másrészt olyan fiatalok, akik nem tudtak kibontakozni az iskolában (pl. M. S., R. K.), de ki tudtak bontakozni a művelődési kör tevékenységében. Számunkra a lényeg az volt, hogy mindkettő idetalált.

Az egyik szakközépiskolás a műsorok szerkesztésében aktivizálódott (N. V.). Iparitanuló iskolába járó barátját is bevonta a kör munkájába, aki ezek alatt az évek alatt sokat fejlődött.

Vannak olyan programok, melyek nem oldhatók meg a könyvtár falain belül. Ilyenek a színházi előadások, filmek megtekintése, majd a látottak megvitatása. Szinte minden csoport járt múzeumaink egyes kiállításain. Több művelődésköri vezető is elvitte a fiatalokat a Csillagvizsgálóba, majd a Planetáriumba. De jártak a Műszaki Egyetem atomreaktorában, a TIT Természettudományi Stúdiójában, a Parlamentben stb. Kirándultak Szentendrére, Hollókőre, a Mátyás barlangba. Jártak Dési Huber István özvegyénél, Kor-ga György festőművész műtermében, a SOTE klubjában, ahol külföldi diákok műsorát nézték meg stb.

*

A Mikroszkóp Színpad kezdeményezésére 1978–1980 között a művelődési kör a Mikroszkóp Színpad Baráti Társaságához tartozott. Megtekintették – részben ingyen, részben fizető vendégként – a színház előadásait. (A versenyló halála, A tengerparton futó tarka kutya, 60. szimfónia stb.) Ennek kapcsán jött el a könyvtárba Komlós János, aki a színházban látottakról beszélgetett a fiatalokkal.

*

Ha a húsz év művelődésköri programjait csupán cím szerint felsorolnám, az is több oldalt venne igénybe, de az eddigiekből is érzékelhető, hogy milyen lehetőség adódott az idejövő fiatalok számára. Az előadásokon, vitákon kívül zenehallgatás, utiélmenybeszámoló, kirándulások, filmviták, színházi esték, műzeumi tárlatok, ping-pong verseny, baráti találkozók is tarkították a programot.

A művelődési kör programjai könyvközpontúak. Ezt nemcsak a témákhoz ajánlott irodalomjegyzékek segítették, hanem a foglalkozások menetében rendszeresen megjelenő könyv-, vers- és folyóiratismertetések, viták és beszélgetések is. Egy-két példát említenék:

Thurzó Gábor: A szent
Lengyel József: Prenn Ferenc hányatott élete
Németh László munkásságáról
Palotai Boris: Zöld dió
Berkesi András: Húszévesek

Gyurkó László: Szerelmem, Elektra!
Keyes: Virágot Algernonnak
Cseres Tibor: Hideg napok
Sánta Ferenc: Húsz óra stb.

Ha azoknak a nevét akarnám felsorolni, akikkel a művelődési kör tagok az évek folyamán találkoztak, az is hosszú felsorolást igényelne:

Millock Éva
Dr. Halák László
Gergely Mihály
Tóbiás Áron
Sánta Ferenc
Cseres Tibor
Váci Mihály
Ponori Thewrewk Aurél

Faragó Vilmos
Jobbágy Károly
Csértői Oszkár
Sas György
Jókai Anna
Kalácsa együttes
Dr. Dénes György barlangász
Dinnyes József pol. beat

Bella István
Gergely Márta
Kelen Jolán
Koczkás Sándor
Földes Anna
Fábri Péter
Dr. Jasinsky István

Hargita Árpád
Kertész Ákos
Jancsó Andrienn
Firon András
Solymosi Ottó
Czine Mihály
Földes László stb.

Az előadók, vitavezetők névsorában mindig megtalálhatók voltak azok a családtagok, akik valamilyen szakterületen jártasak és akik így részt vállaltak a művelődési kör munkájában.

Az előadások szervezésekor a művelődési kör vezetője ismeretei alapján a téma legjobb képviselőjét igyekezett meghívni a fiatalok körébe. Ez viszonylag passzív forma, de meg volt az előnye is, mégpedig az, hogy egy ismeretlen témában rendszerezett előadást hallgathatott a résztvevő.

Egyetlen művelődésköri csoport életéből sem hiányzott soha a katalógus- és könyvtárhasználati játék. Ezen kívül feljegyzést találtam logikai-, irodalmi játékról, szőlánc feladatról, fejtörőkről stb.

Mészárosné Fers Márta 1978-ban készített könyvtári játéka egy adott időszak évfordulói közül a fontos, de nem eléggé ismert személyek és események emlékét idézi fel.

„A cél kettős: egyrészt az, hogy a játékosok otthonosabban érezzék magukat a könyvtárban ... Együttal az is kiderül, hogy mennyire tudják elsajátítani a könyvtár eszközrendszerét; másrészt, hogy az elhangzott kérdések mindig az adott évben aktuális évfordulókkal kapcsolatosak. Így olyan nevekkal és fogalmakkal találkozhatnak a játékosok, akikről, vagy amelyekről eddig még nem hallottak.”*

1974-ben alkalmunk volt arra, hogy egyetemi hallgatóknak, szeminárium keretén belül a művelődési kör munkájáról beszéljünk.

*

A művelődési kör vezetőjének kiválasztása

Politikai, világnézeti elkötelezettsége, megfelelő általános műveltsége, felkészültsége, helyes ítézőképessége teszi alkalmassá a könyvtárost a művelődési kör vezetésére. Szükséges, hogy tekintélye legyen a fiatalok között. A tekintélyt erkölcsi, etikai magatartása, segítőkészsége, helyes döntései, a témákban való jártassága, pozitív emberi tulajdonságai és nem utolsósorban a fiatalok iránti szeretete, türelme és áldozatkészsége teremti meg számára.

A művelődési kör vezetőjének kora nem döntő, de az eddigi tapasztalatok birtokában megállapíthatjuk, hogy az érett gondolkodású, a tagokhoz korban közelálló művelődési kör vezetői érték el a csoportokban a legjobb eredményeket.

A könyvtár vezetőjének tekintettel kell lennie a kör vezetőjének személyiségére, amikor munkaprogramját helyesli, kiegészíti, vagy bizonyos kérdésekben tanácsot ad. Rugalmasan lehet válogatni a módszerekben.

A művelődési kör tagok véleménye a kör munkájáról

A művelődési kör volt tagjai közül többnek feltettük a kérdést: mit jelentett számára a művelődési kör?

Az egyikük, Sz. K. — aki ma már kétgyermekes apa — lakonikus rövidséggel azt válaszolta: „... én egy szóban meg tudom fogalmazni: „MINDENT”, csupa nagybetűvel.”

M. S. nem tudta teljesen különválasztani a könyvtárat a művelődési körtől. 10 éves volt, amikor édesapja meghalt, ekkor kezdett templomba járni és ministrálni. 1968-ban, 14 évesen iratkozott be a könyvtárba, beszélgettek vele, megemlézték a művelődési kört, és küldték a meghívókat. M. S. elkezdett olvasni és a művelődési körbe járni. Amikor az egyik művelődési kör tag meghalt, akkor a kollektív megrendülés láttán érezte, hogy ez nem csupán egy alkalmi társulás.

* (Ezzel a tanulmánnyal 1978-ban Mészárosné Fers Márta díjat nyert a FSZEK HMO által meghirdetett ötletpályázaton.)

M. S. fontosnak tartotta, hogy igénybe vették őket az irodalmi műsoroknál. A Petőfi-, Csokonai-, Ady-műsorok számára olyanok voltak, mint a közös éneklés.

Végkövetkeztetésként azt mondta: Ha nincs az életében a könyvtár és a művelődési kör, talán el sem jut az egyetemig, vagy a II. évben abbahagyta volna. Talán szakbarbárrá válik, mert nem olvasott volna annyit, nem ismert volna meg novellákat, verseket, folyóiratokat. A művelődési kör könnyebbé tette az akkori életét: olyan többletet kapott, amibe bármikor bele lehetett kapaszkodni, amikor valaki megingott. A templom helyett kezdett járni a művelődési körbe. A könyvtárban nem volt példakép, de a légkör olyan volt, ami miatt a jelentősebb problémáival akkor is, és néha még most is idejön. A művelődési körben alakult ki kapcsolata F. M.-val, aki felesége lett és jó házasságban nevelik gyermekeiket.

*

Kérdésekre M.-M. Sz. a következő levélben válaszolt:

„Kedves Éva néni!

Július eleje-közepe óta, mióta megkaptam levelét, vissza-visszatér gondolataim közé az a néhány év, amikor a könyvtár klubjában találkozott néhány fiatal. Töröm a fejem, hogy bár nagyon kedves-kellemes emlékeim közé tartozik a klub, mégis mi volt a lényege? S mindannyiszor arra a következtetésre jutok: itt érlelődtek igazán gondolataink, itt volt igazi vita, gyerekből itt érlelődünk ifjúvá, felnőtté. Gondolom másoknak is hasonló élménye kell legyen, mert az egészben ez volt a legfontosabb. Itt tanultuk meg tisztelni a mások véleményét, érvekkel vitázni, győzni és meggyőzni, vagy meggyőzetni. És nagyon sok mindent innen elindulva fedeztünk fel, vagy hívtuk fel rá egymás figyelmét. Irodalmat, képzőművészetet, színházat, politikát, szerelmet... Egyszóval: a világot, amelyben élünk. És itt szembesítettük az eddig ismereteket a valósággal.

(Talán külön tanulmányt érdemelne, talán épp e tanulmány témájába vág: miért épp a könyvtár klubja volt ez a hely? Az iskola, az ifjúsági szervezet miért nem volt képes mindezekre lehetőséget teremteni? A nyolc osztályos régi gimnáziumok, ahol az önképzőkörbe minden belefért, megteremtették ezt a lehetőséget. Bár én magam is voltan önképzőkör tag, de ez a lehetőség megmaradt lehetőségnek. Lélektelen vezetés mellett nem is lehet másképp...)

Konkrétan sajnos nem sok összejövétel maradt meg emlékezetemben. Néhányra azonban határozottan emlékszem, s szívesen is. Ezek közül is a legkedvesebb Váci Mihállyal való találkozásunk. Ez — ha nem csalódom — 1963 márciusában, vagy áprilisában lehetett. Mindenesetre nem sokkal azután, hogy az akkor rendkívül nagy felháborodást és visszhangot kiváltó Weöres Sándor vers, az Antik ecloga az Új Írásban megjelent. Rendkívül izzó hangulatú beszélgetés volt, irodalomról, szerelemről, annak ábrázolásáról az irodalomban. S természetesen politikáról is. Váci személyisége valamennyiünket magával ragadott. Ez a beszélgetés nem is ért véget a könyvtárban. Nyolcan vagy tízen még egy Baross utcai eszpresszóban Váccal együtt, sőt az ő meghívására folytattuk. Szeretném hinni, hogy ez azt is jelentette számára, hogy jó közönségre, értelmes emberekre akadt.

Egy másik alkalommal Harsányi István — ugye jól emlékszem a nevére — pszichológus volt a klubban nálunk. Sőt, ha jól emlékszem, ezután még egyszer vagy kétszer ingyen is eljött. Ekkor főleg a barátságról és a szerelemről volt szó.

A harmadik alkalom, amelyre jól emlékszem, amikor kifejezetten politikáról, vallásról, világnézetéről volt szó, Ekkor Barna (vezetéknevű, a Színház- és Filmművészeti Főiskola marxista tanszékének a tanára) volt a vendégünk.

S a végére hagytam, de nem utolsósorban beszélnem kell a könyvtárosokról. Akik végtelen nagy szeretettel és türelemmel segítettek minket, hogy minél többet legyünk képesek megismerni és felfogni a világból. Segítettek olvasmányainkat megválasztani, kiértékelni. Ugy orientáltak, hogy mindenkinek az őt érdeklő könyvekre — és nemcsak könyvekre, hanem egyéb kulturális rendezvényekre, eseményekre — hívták fel a figyelmünket. Köszönet érte!

Jelenleg az Ország-Világ tördelőszerkesztője vagyok, a fiam most megy iskolába.

Örülök, hogy összegyűjti a kör történetét. Talán valaki valahol hasznosítja majd. Ahogy nekünk is hasznunkra volt maga a kör.

Kézcsók: Major-Maróthy Szabolcs

Bp. 1980. augusztus

*

A művelődési körünkbe a húsz év alatt körülbelül 500 fiatal szerzett közösségi élményt. Az a meggyőződésünk, hogy ez tovább él munkájukban, hivatásukban.

Forgács Tiborné

A könyvtár munkatársai a művelődési körről

Forgács Tiborné—Gujgiczer Imréné: A könyvtári csoportos foglalkozások kidolgozása és megvalósítása a felnőtt könyvtárban. = Az olvasók művelődési körei. (Módszertani tanácsok és tapasztalatok.) Bp. FSZEK. 1969. 55–62. (Tapasztalataink a felnőttkönyvtárakban. 9. sz.)

Klein Judit: A 15 évesekkel való foglalkozás a felnőtt könyvtárakban. (Kéziratban.)

Feljegyzés a művelődési kör munkájáról a KMK kérésére. 1974. (Kéziratban.)

Mészárosné Fers Márta: Évfordulós játék a könyvtárban. = Az olvasóvá nevelés módszerei a szakmunkásképző intézetekben. A tanórán kívüli nevelés módszerei. Bp. Munkaügyi Minisztérium Szakoktatási és Továbbképzési Intézete. 1978. 31–45. p.

*

A témával foglalkozó kiadványokból:

Grosz László: Cselekvő ismeretszerzés az ifjúsági klubban. Bp. FMH–NPI. 1974. 88 p.

Havas Katalin: Klubfoglalkozások a könyvtárakban. Bp. OSZK–KMK. 1970. 78 p.

Ifjúsági klubok Magyarországon és a Német Demokratikus Köztársaságban. Szerk.: Bögel Nóra, Tihanyi József. Bp. NPI. 1972. 80 p.

Illés Zsuzsa: A vers- és színműbarátok klubjának tartalmi és módszertani leírása. Bp. FSZEK. 1970. 51 p. (Tapasztalataink a felnőttkönyvtárakban. 12. sz.)

Klubvezetők kiskalauza. Szerk.: Jankó Ágnes. Bp. FMH. 1976. 128 p.

Kopias Sándor: Vita a klubban. Bp. NPI. 1975. 27 p.

Könnnyűzenéről „csak fiataloknak”. Kézikönyv a művelődési házak és ifjúsági klubok részére. Szerk.: Wilpert Imre. Bp. NPI. 1976. 52 p.

Kutas Rudolf—Pálos Miklós—Széchy Ágnes: Az ötlettől a megvalósításig. Ötlettár ifjúsági kluboknak. Bp. NPI. 1968. 90 p. Illusztr.

Mit — hogyan? Módszertani útmutató a Kiváló ifjúsági klub pályázat követelményeinek teljesítéséhez. Szerk.: Havas Katalin, Bögelné Ésik Nóra. Bp. NPI. 1973. 121 p. (Klubvezetők könyvtára. 7–11.)

Módszervásár. Ifjúsági klubok bemutatóival, kiállítással egybekötött ötletbörzeje. Bp. NPI. 1975. 1–2. köt. (Klubvezetők kiskönyvtára. 14., 18.)

Padisák Mihály: Ötlettár. Az első Országos Módszervásár forgatókönyveiből. Bp. NPI. 1975. 132 p. Illusztr. (Klubvezetők kiskönyvtára. 17.)

Sántha Pál: Diákok iskolai klubélete. Bp. Tankönyvkiadó. 1978. 153 p.

Sántha Pál: Szabadidő-közösségek az iskolában. Bp. Tankönyvkiadó. 1980. 151 p.

THE HISTORY OF THE JUVENILE CULTURAL GROUP 1961–1980.

The author gives an account of the organization, aims, programme of the juvenile cultural club operating in the district library, the connection between the library and its members, the community's cultural activity and the member's activity. It examines the effect of the little community's activity not only from the library's side but on the basis of the member's opinion.

ИСТОРИЯ МОЛОДЕЖНОГО КУЛЬТУРНОГО КРУЖКА РАЙОННОЙ БИБЛИОТЕКИ

№ 44 С 1961 ДО 1980-ОГО ГОДА

Автор отчитывает о целевой установке и программе молодежного кружка народного просвещения работающего в районной библиотеке, о взаимоотношении членов и библиотеки, об общественной культурной деятельности и об активности членов кружка. Он исследует влияние деятельности малого общества, не только с точки зрения библиотеки, но и на основе мнений членов кружка.

A GYERMEKKÖNYVTÁRAK SZÉPIRODALMI ÁLLOMÁNYÁNAK ELHELYEZÉSE

BEVEZETŐ HELYETT

Az olvasói igény, az érdeklődés és ízlés alakításában a könyvtár a társadalom többi intézményével együtt fejti ki hatását. A KMK a hetvenes évek első felében vizsgálatot végzett abból a célból, hogy megismerje *hogyan* illeszkedik be e hatássorba a könyvtár (a könyvtáros).

A vizsgálat – amely két jól működő megyei könyvtárban zajlott le – kitért a könyvtárhasználati szokások alakulására is. Az összegzés egyebek közt a könyvtárban való eligazodás nehézségeit is jelezte. Arra a kérdésre: „Az ember általában igen jól kiismeri magát a lakásában, munkahelyén, szülőhelyén. Mit gondol, mit jelent az, ha az ember a könyvtárban is jól kiismeri magát?” a megkérdezettek 10 százaléka nyíltan bevallotta tájékozatlanságát, a legtöbben csak a térben igazodnak el, s csupán 5 százalék említette a katalógusok, bibliográfiák ismeretét.

A téma folytatásaként közvetlenül is megkérdezték: „Ön szerint milyen katalógusok találhatók a Megyei Könyvtárban?” A válaszolók egyharmada egyetlen katalógust sem ismert, 15 százalékuk egy katalógust, 50 százalékuk egynél többet tudott megnevezni. (Az egyik megyei könyvtárban 11-, a másikban 14-féle katalógus áll a használók rendelkezésére.¹ Papp István „Van-e még hús a lerágott csonton?” c. cikkében idézi az ismertetett vizsgálati eredményt, majd így folytatja: „Ez a tény a könyvtárhasználat tanítására hívja fel ismét figyelmünket... Bármennyire is determinálják az egyén információs, tanulási és szórakozási szükségleteit a különféle tényezők, a tapasztalatok azt mutatják, hogy lehetséges eredményesen ösztönözni kifejlődésüket. Természetes, hogy a gyermekkor és a fiatalság éve nyújtják erre a legjobb esélyt... A gyermekekben kétségkívül a szórakozási igény dominál, de ezen igény kielégítésétől várhatjuk a tájékozódási és tanulási igény megszületését is; ezt minden gyermekkönyvtáros tanúsíthatja.”²

A hármas igény felkeltésének és kielégítésének színhelye a könyvtár olvasószolgálat, ahol a feltárás eszközei: a szabadpolcos állomány kihelyezési rendje, a könyvkiemelések, a katalógusok, a bibliográfiák, az ajánló albumok stb. *együtt, egymást kiegészítve – és nem helyettesítve – hatnak.*

Ahogy ezek az eszközök egymást nem helyettesíthetik, ugyanúgy *nem pótolhatják a könyvtáros tevékenységét sem*, hiszen „... szerepe a célszerűen feltárt állományon felül éppen abban a többletben van, amit az olvasó szabad választásán felül tud nyújtani.”³

A szabadpolc-lehetőség az állomány korszerű elhelyezésére

A gyermek az első lépést az olvasói szokások kialakításához az otthoni környezetben és az óvodában teszi meg. Itt kerül először kapcsolatba a könyvvel, amely intézményesen az iskolában kezd szerepet játszani képzésében és nevelésében. A gyermekkönyvtárak legfiatalabb és legidősebb olvasói között hozzávetőlegesen 10 év korkülönbség van. Ez az időszak azonban a „nagy változások kora” és speciális követelményeket támaszt a könyvtárosi munkával szemben. Hiszen a gyermekek különböző életkorúak és fejlődésük során *változó életkori sajátosságaik következtében olvasmányigényeik is erősen eltérőek.*

A fejlődés egyes szakaszai egy-egy sajátos olvasmánytípushoz kapcsolódnak – ezeket részletesen ismerteti Mérei-Binét: Gyermeklélektan c. könyve.⁴

E típusok pedagógiai funkciójának ismerete különösen fontos, s ennek megfelelően mindenkor feladatunk:

- az életkori sajátosságok következtében eltérő és változó olvasmányigények tekintetbevételé,
- az önálló könyvkiválasztásra, tudatos könyvtárhasználatra nevelés.

E két szempontnak hatékonyabb érvényesítése hívta életre 1960-ban a gyermekkönyvtárak szépirodalmi állományának tematikus kihelyezési rendjét.

Mielőtt ezt részletesen ismertetnénk, egy kis kitérőt kell tennünk.

A szabadpolcrendszerre való áttérés – bár maga a rendszer nem volt egészen új hazánkban – nagy váltást váltott ki⁵, és az 50-es évek végén, a 60-as évek elején a közművelődési és ezen belül a gyermekkönyvtárak fejlődését felgyorsította.

A viták lezárásaként jelent meg Sallai István és Vargha Balázs „A szabadpolcos közművelődési könyvtár” c. módszertani útmutatója (1963), amely az addig megjelent cikkek és előadások felhasználásával összegezte a szabadpolcos könyvtár berendezésének és olvasószolgálatának kérdéseit.

„... A modern közművelődési könyvtár a könyvkölcsönzés mellett információs központ, kényelmes otthon, vitafórum és az elmélyült tanuláshoz, önképzésnek a helye. Az új követelmények mind tartalom, mind formában, mind pedig a könyvtári szolgáltatások tekintetében szétfeszítik a régi kereteket. Olyan működési rendszerre van szükség, amely az olvasót a könyvvel, az irodalommal a legközvetlenebb kapcsolatba hozza, önálló kutatásának a legnagyobb lehetőséget biztosítja, amely tehát alkalmas az olvasó önállóságának, kritikájának fejlesztésére, ... s kifejlesztve a tájékoztatás eszközeit tanácsot ad, tájékoztatást nyújt.”⁶

Ezeknek az igényeknek a szabadpolcos rendszer felelt meg a legjobban, s vele lényegében a feltáráshoz új eszköze teremtetődött meg: lehetőség arra, hogy a könyvállomány – bizonyos csoportosítással – önmagában is tájékoztasson, megkönnyítse az olvasó választását.

Rácz Aranka 1958-ban megjelent egyik cikkében így fogalmaz: „A szabadpolc nevelési értéke és határfoka a gyermekek számára talán még sokkal nagyobb, mint a felnőttek esetében” – és hozzáteszi: – „... katalógusokra azonban a szabadpolc mellett is szükség van.”⁷

A Szabó Ervin-könyvtárakban a szabadpolcos rendszerre való áttérés és a gyermekkönyvtárak alapkatalógusának központi elkészítése szinte egy időben zajlott le.

A hálózat gyermekkönyvállományának felmérése után egy munkabizottság – tagjai a hálózat irányítását végző kerületi könyvtárak osztályának munkatársai és gyermekkönyvtárosok – kidolgozta a témacsoportok kialakításának tervét, amelyet az Országos Könyvtárügyi Tanács gyermekkönyvtári szakszabványok bizottsága is jóváhagyott.

A kialakított 18 szakcsoport közül 10 a szépirodalmat tárta fel, ezek egységes raktári jelzetekkel ellátva a következők voltak:

- K (képeskönyvek)
- M (meséskönyvek)
- Á (állattörténetek)
- Gy (gyermekvilág, úttörőélet)
- T (mondák, regék, történelmi regények)
- Kt (kalandos történetek)
- É (híres emberek életrajzai)
- V (költemények, verseskötetek)
- Sz (kisszínház, bábjáték)
- S (válogatás a felnőttek irodalmából)

A fenti csoportok tehát a feltáráshoz két eszközt jelentettek egyidejűleg:

- egyrészt egy tematikus katalógus rendszerét képezték,
- másrészt a szépirodalmi könyvállomány szabadpolcon való csoportosítását is meghatározták.

A központi alapkatalógust a könyvtárak tematikus csoportosításban – a szerkesztés alapelveit rögzítő útmutatóval együtt – kapták meg, s nekik kellett a többpéldányos katalóguslapok felhasználásával a betűrendes és tematikus katalógust megszerkeszteniük saját állományuk alapján.

Az útmutató szerint a tematikus katalógusban egy-egy könyv katalóguslapja csak egy csoportban szerepelhetett, a betűrendes katalógus esetében alkalmazták a melléklapozást.

A szépirodalom műfaji-tematikus csoportjainak sorrendje meghatározott volt, s lényegében követte a gyermek fejlődési szakaszainak egymásutánját.

Ez a katalógusrendszer, s az állomány – vele párhuzamosan kidolgozott – műfaji-tematikus elhelyezése elterjedt az egész országban. A vidéki könyvtárosok ugyanis tapasztalatcserék alkalmával meggyőződtek olvasószolgálati hasznosságukról és népszerűségükről a gyermekek körében. Mindezt segítette, hogy Sallai István és Vargha Balázs idézett művében, a gyermekkönyvtárak kérdéskörét tárgyalva, az állomány elrendezésénél a Szabó Ervin Könyvtár csoportosítási elvét veszi át és ismerteti.⁸

Az állománykihelyezésnek ezt a rendjét néhány helyen kissé módosították (pl. Szolnokon⁹), de az eredeti csoportosítás is differenciálódott az évek során. A „költemények” közül kivált a „versek kicsiknek” (Vk), a „gyermekvilág, úttörőélet”-ből a „gyermekvilág kicsiknek” (Gyk), a „kisszínház, bábjáték”-ból a „drámák” (D); külön csoport jött létre a „fantasztikus történetek” (Ft) számára.

Az „élet” korrigál

Amint a fentiekből is kiderül, a gyermekkönyvtárak szépirodalmi állományának a műfaji tematikus rendjét több mint húsz éve alakították ki. A gyakorlatban azonban különböző állásfoglalások csaptak össze, amelyek csak 1977-ben – a Könyvtáros hasábjain – Vargha Balázs „A betűrend diadala és nyomórúsga” című cikkében és az azt követő vitában kerültek felszínre.¹⁰

Említett cikkében a szerző szövegesíti, hogy „... néhány budapesti gyermekkönyvtárban... a képeskönyveket, meséskönyveket, verseket és színdarabokat kivéve közös betűrendbe sorolták a szépirodalmat, gyermekregényt, kalandosat, fantasztikusot, történelmit stb. ... Ujjáéledt az az elv, amely a drámák-versek belekeverését javasolta a betűrend masszájába.”

Valóban, 1975 őszén – kísérletképpen – a kőbányai 12-es és a József Attila lakótelepi 48-as, 1976-ban pedig a kispesti 25-ös könyvtár gyermekrészlegében és az óbudai 8-as számú gyermekkönyvtárban összevontak bizonyos műfaji-tematikus csoportokat.

A módosítás nem érintette a legkisebbeknek és a serdülőknak szóló szépirodalmat, s a 48-as könyvtár gyermekrészlegének kivételével a vers és a dráma is kiemelt állományrész maradt.

Összevonták és egy betűrendbe sorolták azonban a „gyermekvilág, úttörőélet”, a „történelmi regények”, „kalandos történetek”, „fantasztikus történetek”, s végül az „életrajzi regények” elnevezésű témacsoportokat.

Melyek voltak a húsz éve bevezetett rendszernek azok a problematikus pontjai, amelyek hatását ezzel a módosítással csökkenteni, vagy éppen ellenkezőleg, erősíteni kívántuk?

– a műfaji-tematikus csoportok kialakításának szubjektivitása

Egyéni megítélés dolga a tematikus csoportok kialakítása, több, meglehetősen eltérő felosztás képzelhető el. Pl. Lengyel Balázs a következőképpen csoportosítja az ifjúsági irodalmat: 1. klasszikusok, 2. „örök ifjúsági olvasmányok”, 3. mai írók által létrehozott művek.¹¹

– a mű csoportba sorolásának szubjektivitása

Egyéni megítélés dolga az is, hogy melyik műfaji-tematikus csoportba kerül egy-egy sokszálú regény, valamely szerző verset, mesét, gyermektörténetet egyaránt tartalmazó kötete, vagy egy változatos tematikájú antológia. Pl. Rónaszegi Miklós: A királynő kalóza c. regénye egyaránt helyén van a történelmi, életrajzi és kalandos regények témacsoportjában; vagy Móra Ferenc: Titulász bankója c. kötete, melynek műfaji megjelölése „történelmi elbeszélések, mesék” besorolható e két téma bármelyikébe, sőt a „gyermek-történetek” közé is.

Azaz a fenti művek esetében a csoportba sorolás nemcsak kiemelésüket jelenti a „betűrend masszájából”, hanem egyben beszorításukat is egy-egy nekik többé-kevésbé megfelelő téma Prokrüsztesz-ágyába.

– az életkori sajátosságok módosulása

A műfaji-tematikus csoport kialakításánál és sorrendjének meghatározásánál alapvető szempont volt az életkori sajátosságok figyelembe vétele.

Ez a csoportosítás nagyjából eligazítja a gyermekeket abban, hogy életkoruk szerint hol találhatnak nekik való könyvet. A gyerekek olvasása azonban igen egyenlőtlenül fejlődik. Vannak olyan 8–9 évesek, akik bármelyik témából válogathatnak, de vannak 12 évesek, akik legszívesebben még mindig meséket olvasnak.

Az életkori sajátosságok egyénenkénti módosulása mellett a tömegkommunikációs eszközök, elsősorban a televízió elterjedésével általánosságban is akcelerációs folyamat figyelhető meg.

– az olvasás túlzott irányítása

Gyakori véleménye és aggodalma volt a könyvtárosoknak, hogy a tematikus elhelyezéssel túlzottan irányítjuk a gyermekeket. Ez olyan következményekkel járhat, hogy később a felnőtt könyvtárban is „leragadnak” a megszokott témánál.

A gyakorlatból tudjuk, hogy még egy érdekes, fordultatos regény forgalmát is jelentős mértékben befolyásolja, hogy a témába sorolásnál a kedveltebb (pl. kalandos történetek) vagy a kevésbé népszerű (pl. életrajzok) csoportba került.

A legkedveltebb témába, a „kalandos történetek” közé – hálózatunkban – Defoe, Cervantes, Cooper, Kipling és Verne művein kívül többnyire azok a regények tartoztak, amelyekre jellemző volt: a külső események kizárólagos ábrázolása, az egyoldalúan epikus jelleg, az események váratlan fordulata által elérhető izgalomkeltés, a sablonos érzelmi és jellemábrázolás.

Ugyanakkor a gyermek- és ifjúsági irodalommal foglalkozó esztéták hangsúlyozzák nemcsak az életkori sajátosságokban beállott korhatár-módosulásokat, a társadalmi és emberi viszonylatok megváltozását, hanem a kaland, a cselekmény változatlan jelentőségét is, hiszen a gyermekek minden egyebet a fordultatos cselekmény közvetítésével vesznek tudomásul: a műalkotásban rejlő esztétikumot, jellemábrázolást, társadalomrajzot, stílusfordulatot.

Tehát a kalandosság mint feldolgozási mód nemcsak a kalandregényeknek, hanem az egész gyermek- és ifjúsági irodalomnak nélkülözhetetlen eszköze.

– a könyvtárhasználat tanítása

Már a bevezetőben utaltunk rá, hogy a gyermekkorban van a legnagyobb esély azoknak a könyvtárhasználati készségeknek a kialakítására, melyek később is az önképzés alapvető módszerét alkotják.

A könyv- és könyvtárhasználati ismeretek az új általános iskolai tantervek feladat- és követelményrendszerébe is beépültek, elsajátíttatásuk iskolai, de gyakoroltatásuk közművelődési könyvtári feladat is. Célunk az, hogy a gyermek a könyvtár teljes eszköztárával megismerje, s mindig azt használja, amelyikből – funkciója, szerkezete stb. miatt – a leggyorsabban választ kap kérdésére.

Az természetes, hogy egy mű a raktári rendszerben csak egy helyre sorolható be. Azonban éppen ezért hangsúlyozzuk, hogy az állomány kihelyezése a feltárásnak csak egyik eszköze, mert az itt „elvező” információnak az eszköztárral egy másik pontján, pl. a katalógusban kell visszakereshetővé válnia.

A könyvtárak tematikus katalógusa azonban, melyet az állománykihelyezéssel párhuzamosan – vele azonos alapelvek (szerzői betűrend), melléklapozás nélkül szerkesztettek, lényegében nem rendelkezett önálló funkcióval. Csak annyi többletinformációt nyújtott a benne keresőnek, hogy egy bizonyos témakörből, a kölcsönözhető állomány éppen bent lévő kötetekén kívül még mi található a könyvtárban.

Úgy összegezhetjük, hogy a Könyvtáros hasábjain 1977/78-ban folyó vitában megszólalók többsége – lényegében mindegyikük – a fenti szempontok valamelyikével érvelve, a műfaji tematikus raktári rend módosítása mellett tette le voksát.

A téma ismét napirendre került a Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1978. évi soproni vándorgyűlésén, a gyermekszekcióban.

Erre az alkalomra – korcsoportok szerinti – felmérést végeztünk 10 könyvtár 1978. áprilisi forgalmi adatai alapján. A könyvtárak közül ötnek a szépirodalmi állománya a hagyományos műfaji tematikus rendben, öt pedig a módosított változatban volt kihelyezve.

A továbbiakban röviden ismertetjük a felmérés eredményeit:

I. Állományarányok a 10 vizsgált könyvtárban (1977. december 31.)

hagyományos elhelyezés

Könyvtár	Szépirod. %-a összeáll. belül	Szépirodalom 100 %-nak véve, ezen belüli aránya (%)							
		K–M	Á	Gyk–Gyu	T	Kt–Ft	É	V–V(k)Sz	S
1. gy.	51,2	24,6	2,3	18,7	9,8	12,3	4,0	10,3	18,0
4. gy.	47,4	23,7	2,3	18,9	9,7	14,7	4,3	13,3	13,1
5. gy.	50,6	20,1	2,7	20,9	10,1	14,1	5,2	12,2	14,7
20. gy.	50,2	21,5	2,0	18,0	10,9	14,8	5,0	12,4	15,4
44. gy.	52,2	21,9	2,0	19,5	9,5	14,4	5,1	11,9	15,7
Átlag	50,4	22,4	2,3	19,2	10,0	14,1	4,7	12,0	15,4

módosított elhelyezés

3/1. gy.	54,8	21,7	1,9	22,3	12,9	11,5	5,4	10,0	14,3
8. gy.	47,7	23,9	2,5	19,7	10,3	14,9	4,5	9,8	14,4
8/1. gy.	50,8	22,7	1,9	22,7	9,9	13,0	4,7	9,2	15,9
12. gyr.	59,9	24,3	2,6	21,7	11,4	12,4	5,6	9,5	12,5
25/3. gyr.	59,8	24,6	2,4	23,1	11,3	14,0	4,2	9,7	10,7
Átlag	54,6	23,4	2,3	21,9	11,2	13,2	4,9	9,6	13,6

II. Forgalmarányok

6 éves korig

Könyvtár	←-----→												
	K	M	V(kicsi)	Á	Gyk	Gyu	T	Kt	Ft	É	V	Sz	S
hagyományos elhelyezés	1. gy.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	4. gy.	68,7	18,8	12,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	5. gy.	50,0	31,0	4,0	—	2,5	—	—	7,5	—	—	—	5,0
	20. gy.	53,5	35,0	4,6	4,7	2,2	—	—	—	—	—	—	—
	44. gy.	58,6	31,0	3,4	—	—	—	3,5	—	—	—	—	3,5
	Átlag	57,7	28,9	6,1	1,2	1,2	—	—	2,7	—	—	—	2,1
módosított elhelyezés		92,7		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	3/1. gy.	60,0	5,0	1,7	—	1,7	—	11,6	10,0	—	8,3	—	—
	8. gy.	56,8	32,4	10,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	8/1. gy.	73,6	12,5	5,6	1,4	6,9	—	—	—	—	—	—	—
	12. gyr.	60,2	18,3	13,7	0,6	3,1	1,2	0,6	0,6	—	—	—	1,7
	25/3. gyr.	53,7	38,5	—	—	2,6	—	2,6	—	—	2,6	—	—
	Átlag	60,9	19,3	6,4	0,4	2,8	0,2	2,4	2,6	1,7	0,5	—	0,3
		86,6		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Csak az összeosztott állománycsoportokat figyelve úgy tűnik, hogy a módosítás következtében a gyerekek szélesebb skálán olvasnak. (A „kalandos történetek” aránya a hagyományos elrendezésnél 23,8 %, a módosítottnál 20,8; ha a „kalandos történetek” és „fantasztikus regények” forgalmát együttesen nézzük, a különbség már szembetűnő: $23,3 + 6,2 = 30$ % a régi és $20,8 + 4,9 = 25,7$ % az új elhelyezés esetében.)

Lényeges eltérés a forgalmi arányok között nincs, mivel ennek a korosztálynak szóló irodalmat a módosítás nem érinti.

gy. = gyermekkönyvtár
gyr. = gyermekrészleg

7–9 éves korban

Könyvtár	K	M	V(kicsi)	Á	Gyk	Gyu	T	Kt	Ft	É	V	Sz	S
1. gy.	31,6	45,5	3,3	1,5	8,9	3,3	1,5	3,1	0,2	0,3	0,5	0,0	0,3
4. gy.	24,3	40,1	10,2	3,6	10,5	4,9	0,8	4,4	1,2	0,0	0,0	0,0	0,0
5. gy.	22,7	30,1	5,0	8,0	8,8	11,3	3,0	8,0	0,4	0,0	1,6	0,0	1,1
20. gy.	14,6	22,9	1,4	0,7	15,3	20,1	0,7	21,5	0,7	0,7	0,7	0,0	0,7
44. gy.	26,0	41,3	3,7	4,6	4,1	5,0	4,6	7,8	0,4	0,0	0,4	0,0	2,1
		64,5											
Átlag	23,8	36,0	4,7	3,7	9,5	8,6	2,1	9,0	0,6	0,2	0,6	0,0	0,8
3/1. gy.	44,9	24,8	5,3	2,4	9,3	4,2	2,1	2,3	0,4	0,5	2,6	0,0	1,2
8. gy.	24,2	38,9	4,1	5,5	10,9	6,5	1,0	4,5	2,4	1,7	0,3	0,0	0,0
8/1. gy.	23,4	34,2	3,3	4,1	12,5	12,5	1,6	7,1	0,3	0,3	0,5	0,2	0,0
12. gy.	23,4	33,7	7,8	4,3	9,9	7,2	3,6	5,4	1,1	0,0	1,7	0,1	1,8
25/3. gy.	24,1	30,4	3,0	5,2	13,5	15,6	4,1	3,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
Átlag	28,0	32,4	4,7	4,3	11,2	9,2	2,5	4,5	0,8	0,5	1,0	0,06	0,8
		65,1											

Ez a korosztály még mindig inkább az azonos elhelyezésű állományból válogat, a forgalmi arányok is lényegében azonosak (K–M–Vk a hagyományos rendben 64,5 %, a módosítottban 65,1 %; az Á és Gyk forgalma magasabb azoknak a könyvtáraknak az esetében, ahol a regényeket összeosztották). Azok közül a témák közül, amelyeket érint az összeosztás, különösen a „kalandos történetek” forgalmában figyelhető meg lényegesebb eltérés a két állománykihelyezés között. Míg a hagyományosnál forgalmi aránya 9,0 %, a módosítottnál ennek fele, 4,5 %.

10–12 éves korban

Könyvtár	K	M	V(kicsi)	Á	Gyk	Gyu	T	Kt	Ft	É	V	Sz	S
1. gy.	4,8	8,9	1,0	4,2	4,2	24,5	8,9	24,8	5,9	0,5	2,3	0,8	9,2
4. gy.	2,7	17,3	2,1	4,8	13,6	23,9	6,0	20,3	2,7	0,9	0,6	0,6	4,5
5. gy.	2,7	8,6	2,0	4,0	5,3	24,8	10,0	20,5	7,0	2,0	2,2	0,6	10,1
20. gy.	2,8	6,4	0,7	1,8	4,3	25,3	15,6	30,6	7,5	1,8	0,4	0,0	2,8
44. gy.	6,7	17,3	2,1	3,2	5,3	19,1	11,3	22,8	8,1	0,5	0,7	1,1	1,8
		17,2											
Átlag	3,9	11,7	1,6	3,6	6,5	23,5	10,4	23,8	6,2	1,1	1,2	0,6	5,7
3/1. gy.	3,5	12,4	0,2	4,5	10,2	24,3	10,3	23,9	3,1	0,2	2,3	0,6	4,5
8. gy.	3,8	14,8	2,0	4,9	5,5	18,1	7,8	27,2	7,5	2,7	1,5	0,3	3,9
8/1. gy.	4,6	18,3	1,9	4,6	9,8	25,5	8,5	16,4	4,0	1,7	0,7	0,4	3,6
12. gy.	8,5	14,6	1,4	4,9	5,6	23,7	11,4	17,8	4,2	0,9	1,0	0,3	5,7
25/3. gy.	6,2	16,0	1,9	2,2	8,4	20,4	7,8	18,5	5,6	0,6	2,0	0,6	9,8
Átlag	5,3	15,2	1,5	4,2	7,9	22,4	9,2	20,8	4,9	1,2	1,5	0,4	5,5
		22,0											

Csak az összeosztott állománycsoportokat figyelve úgy tűnik, hogy a módosítás következtében a gyerekek szélesebb skálán olvasnak. (A „kalandos történetek” aránya a hagyományos elrendezésnél 23,8 %, a módosítottnál 20,8; ha a „kalandos történetek” és „fantasztikus regények” forgalmát együttesen nézzük, a különbség már szembetűnő: $23,3 + 6,2 = 30$ % a régi és $20,8 + 4,9 = 25,7$ % az új elhelyezés esetében.)

Könyvtár	K	M	V(kicsi)	Á	Gyk	Gyu	T	Kt	Ft	É	V	Sz	S
1. gy.	1,5	3,3	0,8	0,3	0,5	12,9	9,3	18,7	12,3	1,3	4,9	1,8	32,4
4. gy.	0,0	1,7	0,7	2,0	0,7	17,0	7,8	37,1	4,1	3,4	1,0	0,0	24,5
5. gy.	1,9	2,5	0,7	0,5	0,5	19,3	10,0	21,2	10,0	3,1	4,0	0,3	26,0
20. gy.	0,0	2,3	0,7	1,3	0,3	14,5	11,5	17,8	13,5	2,3	3,9	2,6	29,3
44. gy.	0,3	6,3	0,6	0,9	1,2	16,7	11,6	28,1	12,8	2,1	0,9	1,8	16,7
Átlag	0,7	3,2	0,7	1,0	0,6	16,1	10,0	24,6	10,5	2,4	2,9	1,3	25,8
		1,6						63,6				30,0	
3/1. gy.	1,6	0,5	0,0	3,8	0,5	17,3	11,4	25,5	11,9	3,2	0,5	0,0	23,8
8. gy.	0,4	3,8	0,0	0,6	0,2	16,4	12,4	28,5	11,3	2,8	0,9	0,0	22,7
8/1. gy.	0,6	2,7	0,9	0,9	1,8	20,0	11,8	24,5	8,9	5,4	0,3	0,9	21,2
12. gyr.	1,2	3,4	0,1	0,8	1,1	21,6	12,9	21,1	8,7	4,3	2,3	1,9	20,6
25/3. gyr.	1,1	2,5	0,5	1,1	1,1	18,4	13,5	27,3	7,5	3,0	0,4	0,0	23,6
Átlag	1,0	2,6	0,3	1,4	0,9	18,7	12,4	25,4	9,7	3,7	0,9	0,6	22,4
		3,6						69,9				23,9	

Az összeolvasztott állománycsoportok közül a „fantasztikus történetek” kivételével minden téma forgalmi aránya magasabb a módosított kihelyezésnél, igaz a „kalandos történetek”-é is 0,8 %-kal. Pozitív hatás figyelhető meg a „gyermekvilág” (2,5 %), a „történelmi regények” (2,5 %), és az „életrajzok” (1,3 %) esetében. (Ez a magasabb arány adódhat a hagyományos raktári rendű, de egyben önálló gyermekkönyvtárak más olvasói összetételéből. Azonban a lefolytatott vizsgálat ennek elemzésére nem vállalkozott.)

Összegezeként: anélkül, hogy a fenti egy hónapos forgalmi adatokat tükröző felmérésnek túlzott jelentőséget tulajdonítanánk, megállapíthatjuk, hogy az állománykihelyezés módosítása következtében a gyerekek 6 éves kor után kissé szélesebb skálán olvasnak, nem „ragadnak le” annyira egy-egy témacsoportnál.

A szépirodalmi állomány módosított szabadpolcos elhelyezése

A könyvtárosok véleményének és a fenti felmérés eredményeinek figyelembevételével 1978 őszén, a hálózati és módszertani osztályon elvi döntés született a szépirodalmi állomány kihelyezésének módosításáról. A módosítás mellett szóló érveket és az új elképzelést szakmai vitán ismertették a hálózat gyermekkönyvtáraival. Az új kihelyezési rend végső kidolgozásához, olvasószolgálati és ügyviteli vonzatainak összehangolásához szakbizottságot hoztunk létre.

Munkájuk eredményét a következőkben összegezhetjük:

1. Az állomány kihelyezésénél továbbra is elkülönítettük
 - az olvasás kezdeti fokán álló óvodás és kisiskolás,
 - a megközelítően 8–12 éves korosztály, valamint
 - a gyermekkönyvtár törzsanyagát kinövő, magasabb fejlettségi szinten lévő serdülők olvasmányait.
2. E három nagy életkori csoportosításon belül műfaji tagolást követtünk.

A legkisebbek olvasmányainál külön csoportot képeznek a:

- Képeskönyvek (K)
- Mesék, történetek (M)
- Gyermekversek (V)

A „mesék, történetek”-hez soroltuk az e korosztálynak szóló állattörténeteket, s ide vontuk össze az eddigi „mesék” és „gyermekvilág kicsiknek” állománycsoportokat. Ezekkel a raktári csoportokkal egy térben helyeztük el a 8 éven aluliaknak írt ismeretterjesztő elbeszéléseket, a Bölcs bagoly, a Mít mesél a természet stb. sorozat köteteit.

A 8–12 évesek olvasmányainál

– Regények, elbeszélések (R)

elnevezéssel összevontuk az eddigi „gyermekvilág, úttörőélet”, a „kalandos történetek”, „fantasztikus történetek”, „életrajzok”, „történelmi regények” témacsoportokat, s ide soroltuk az e korosztálynak íródott állattörténeteket is.

A *serdülők* számára továbbra is kiemeltük

– Ismerkedj a felnőttek szépirodalmával! (S)

jelöléssel, az ún. átvezető olvasmányokat. A hasonló elnevezésű régi állományrészt felülvizsgáltuk, s a válogatásnál nemcsak azt mérlegeltük, hogy van-e a műben „nem gyerekeknek való” részlet, hanem azt is, hogy olvasása milyen felkészültséget, élettapasztalatokat kíván. A próza művek fenti csoportjai mellett külön egységet képeznek még a:

– Versek (V)

– Színművek, drámák (Sz)

3. Az állomány kihelyezésének szoros kiegészítője – a többi mellett – a *témakatalógus*. A témakatalógus *nem a könyvek elhelyezésének rendjét követi, ismétli meg* (kivéve a „képeskönyvek” és az ún. „átvezető olvasmányoknál”), hanem a könyv tartalmáról, műfajáról, esetleges felhasználási lehetőségéről ad információkat. Ezeknek jelölésére a gyermekkönyvtári gyakorlatban eddig is bevált témajeleket alkalmaztuk:

K (képeskönyvek)

M (mesék, meseregények)

Á (állattörténetek)

Gyk (kisebb gyermekekről szóló történetek)

Gyu (nagyobb gyermekekről, fiatalokról szóló művek)

Kt (kalandos történetek)

Ft (fantasztikus történetek)

T (történelmi tárgyú regények, elbeszélések, mondák)

É (életrajzi vonatkozású írások)

V (versek, benne gyermekversek is)

Sz (drámák, színművek, műsoros összeállítások)

S (Ismerkedj a felnőttek szépirodalmával!)

A témakatalógus szerkesztésénél egy műről *több helyre is beosztható* katalógus cédula. Különösen indokolt ez, ha

- tartalmából következően több témába is sorolható (pl. a már idézett Rónaszegi könyv esetében – T, É, Kt; vagy egy állatmesegyűjteménynél: „Egérbirkózás” – M, Á),
- műfaja teszi szükségessé (pl. verses mesék, Puskin mesék – M, V);
- szerkezete indokolja (pl. vers és próza egy kötetben – V + megfelelő témacsoportok);
- a különböző állományrészekben (pl. „Regények, elbeszélések”, „Ismerkedj a felnőttek szépirodalmával”) található antológiák felhasználhatók egy-egy műsor összeállításához, évforduló megünnepléséhez – minden esetben „Sz” jelzetet is kapnak;
- a mű az „Ismerkedj a felnőttek szépirodalmával” állományrészbe kerül. Ugyanis az „S” raktári jelzetként és témajelként egyaránt szerepel, s csak a melléklapozással biztosítható, hogy ez az alapvetően életkorhoz alkalmazkodó állományegység a többihez hasonlóan tartalmilag is feltárt legyen.

A munka megkönnyítése érdekében útmutatót és címjegyzéket adtunk ki, amely tartalmazta az 1958–78 között megjelent, s a gyermekkönyvtárak többségében megtalálható műveket (raktári csoport – műcím – témakatalógus jelzete). Ez utóbbi segédlet célja az volt, hogy a módosítás – az új raktári csoportok kialakítása, egy-egy mű besorolása – a hálózatban egységesen történjék.

Tapasztalatok, vélemények

A szépirodalmi állomány kihelyezésének módosítása, a katalógusok átjelzetele, a változásnak a törzslapokon és a csoportos leltárkönyvben való átfuttatása a könyvtárosoktól nagy munkát igényelt.

Az átmenet évében 1979-ben, majd a munka befejeztével 1980-ban arra kértük a gyermekkönyvtárosokat: év végi jelentésükben számoljanak be tapasztalataikról, írják meg véleményüket. Ezek közül idézünk néhány jellemzőt: „A gyermekkönyvtár szépirodalmi állományának új kihelyezési rendjével kapcsolatban az a tapasztalatunk, hogy a gyermekek nehezen fogadják el... Még mindig tanácstalanok és sokkal gyakrabban kérik a könyvtáros segítségét, mint azelőtt. Egy azonban vitathatatlan, hogy a katalógust többen és rendszeresebben használják, csak a katalógustól a polcon lévő könyvig való eljutás nehézkes.” (Soroksári 35-ös könyvtár.) „... a munka jelentősége az eltelt néhány hónap alatt is értékelhető: többen használják a katalógust, mint eddig és nem választanak mechanikusan csak egy témából, mint a téma szerinti besorolás idején.” (Boráros téri 39-es könyvtár.) „... az a tapasztalat, hogy jobban elmélyednek a szépirodalmi művekben, keresgélnek és kiválasztják a számukra érdekes, megfelelő könyveket, természetesen sok könyvtárosi segítséggel.” (Zuglói 5-ös könyvtár.) „... a gyermekek rövid idő alatt hozzászoktak az új rendhez, de most gyakrabban fordulnak a könyvtárhoz kéréssel, s többen használják a téma és sorozati katalógust.” (Kulich Gyula téri 44-es gyermekkönyvtár.) „... a gyerekek megszokták az új rendet, így is könnyen eligazodnak a könyvek között. Előnye az új kihelyezésnek, hogy a gyerekek többen használják a katalógust egy-egy téma keresésénél. Ettől függetlenül szívesen vették, hogy egy-egy sorozatot pl. „Már tudok olvasni”, „Delfin” kiemelt számukra. Ezek a tapasztalatok arra készítetnek, hogy a továbbiakban is kiemeljek olyan könyveket, amelyek éppen az érdeklődés középpontjába kerülő témákkal foglalkoznak, vagy a tananyaghoz kapcsolódnak.” (Pesterzsébeti 27-es könyvtár.)

A könyvtárosok véleményeit, tapasztalatait úgy foglalhatnánk össze, hogy:

- jelentős mértékben megnőtt a *katalógust használók* száma, amely mindenképpen a könyvtárhasználatnak egy fejlettebb fokát feltételezi;
- az új rend segíti a *változatosabb olvasói igény* kialakulását, több a böngésző gyerek;
- a gyerekek tájékozódás, segítségkérés céljából gyakrabban fordulnak a könyvtárhoz, s ez a tény az *olvasószolgálati munka megújítását* kívánja tőlük.

A gyerekekkel való *egyéni foglalkozás lehetőségének* kibővülése mellett megnőtt az *alkalmi kiemelések* szerepe is. Hiszen a gyerekek böngésző kedvének nem mindig hathatós eszköze a katalógus, célszerű számukra kérdés-polc kialakítása is. Azaz, a könyvtár meghatározott polcain időről-időre megjelenő – érdekes, aktuális – kérdések mellett sorakozzanak ott a választ adó művek, az állomány valamennyi dokumentumtípusának (szép- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok stb.) felhasználásával készített válasz-összeállítások.

* * *

A szépirodalmi állomány kihelyezésének módosítása nem jelentette az eredeti rendszerrel való szakítást, csak a célt jobban segítő, a húszéves tapasztalatokat figyelembe vevő korrekciót. A gyermekek és az ifjúság időről időre megfigyelhető értelmi és érzelmi változása – most és a jövőben is – új és új igényeket támaszt a könyvtári szolgálattal szemben, s arra ösztönzi a könyvtárosokat, hogy az addigi módszereket felülvizsgálják és keressék a továbbfejlesztés útját.

Bánhegyi Júlia

J E G Y Z E T E K

- ¹ Halász László—Nagy Attila: Hatásvizsgálat könyvtárban. I. Kutatási jelentés. (Közread. az OSZK KMK.) Bp. 1974, NPI. 59–66. l.
- ² Papp István: Van-e még hús a lerágott csonton? Megjegyzések a közművelődési könyvtár információs, nevelési és szórakoztatási feladatainak egymásra hatásáról. = Könyvtáros, 1979/9. sz. 511–512. l.
- ³ Sallai István—Vargha Balázs: A szabadpolcos közművelődési könyvtár. (Közread. az OSZK KMK.) Bp. 1963. 82. l.
- ⁴ Mérei Ferenc—V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan. 5. kiad. Bp. 1981, Gondolat. 233–248. l.
- ⁵ Sallai—Vargha id. mű 13–14. l.
- ⁶ Uo. 12. l.
- ⁷ Rácz Aranka: A gyermekkönyvtárak katalógusai. = Könyvtáros, 1958/5. sz. 334. l.
- ⁸ Sallai—Vargha id. mű 126–128. l.
- ⁹ Pápayné Kemenczey Judit: A gyermekkönyvtári állomány feltárása. Szolnok, 1979. 7–9. l. (A Verseghy Könyvtár Módszertani füzetek – Gyermekkönyvtári sorozat 1.)
- ¹⁰ A Könyvtárosban e témával kapcsolatban a következő cikkek jelentek meg:
Vargha Balázs: A betűrend diadala és nyomorúsága. 1977/8. sz. 466–469. l. [468. l.]
Bánhegyi Gyuláné: A könyvkiemelés rendjét időnként változtatni kell. 1978/2. sz. 83–86. l.
Csernus Gyuláné: A könyvek elhelyezése a gyermekkönyvtárakban. 1978/5. sz. 275–276. l.
Sárány Lukácsy Sarolta: Teremtünk rendet a gyermekkönyvtári állomány felállításában! 1978/8. sz. 458–460. l.
Rácz Márta: Visszatértünk a betűrendes felállításhoz. 1978/9. sz. 519. l.
- ¹¹ Lengyel Balázs: Modernség az ifjúsági irodalomban. = Jelenkor, 1968/7–8. sz. 715–720. l.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bikácsi Lászlóné: Gyermekkönyvtárak a Szabó Ervin Könyvtár történetében. Bp. 1968, FSZEK. 304 l. illusztr. (Könyvtárosok kiskönyvtára 6.)
- Havas Katalin: Kérdés-pole – kísérlet a könyvajánlás megújítására. = Könyvtáros, 1976/4. sz. 210–211. l.
- M/a/cColvin, L. R.: Közművelődési könyvtárak gyermekrészei. Bp. 1960, OSZK KMK. 148 l. (Külföldi könyvtári szakirodalom 12.)
- Olvasó ifjúság. Tanulmányok, cikkek és dokumentumok az ifjúsági regény és az olvasónevelés kérdéseiről. Bp. 1972, Móra Kiadó. 378/3/1. Hagyományos és modern alkotói módszerek a magyar ifjúsági regényirodalomban c. fejezete. 9–72. l.
- Sándorné Hrubai Mária: A szabadpolc-rendszer története Magyarországon. Szakdolgozat. (Bp. 1965.) 59 l.

PLACING OF FICTION IN THE CHILDREN LIBRARIES

The author confronts the conventional and the modified system of putting fiction to the open shelves in children libraries on the basis of surveying carried out in ten libraries.

The rightness of the alteration is proved by the experiences of librarians and his conclusions made from the formation of turnover rate caused by the change of the stock rate.

РАССТАНОВКА БЕЛЛЕТРИСТИЧЕСКОГО ФОНДА ДЕТСКИХ БИБЛИОТЕК

Автор – на основе оценки проведенной в десяти библиотеках – противопоставляет традиционный метод положения фонда художественной литературы детской библиотеки на жанрово-тематическую полку со свободным доступом измененному методу. Его заключения, выведенные из изменения пропорции обращения последовавших изменения пропорций книжного фонда, а также опыты библиотекарей подтверждают правильность изменения.

KATALÓGUSHASZNÁLATI ÚTMUTATÓ

**A GYERMEKKÖNYVTÁRAK
OLVASÓI SZÁMÁRA**

MI A KATALÓGUS?

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár gyermek-könyvtáraiban több ezer kötet könyv található. A könyvek közötti tájékozódásban, a könyvállomány megismerésében segít a katalógus.

A katalógus görög szó, leírást, felsorolást jelent. A könyvtárban a könyvek címének felsorolását értjük rajta.

A könyvtári katalógus a könyvtárban található könyvek legfontosabb adatait tartalmazza. Minden könyv adatai külön kartonon szerepelnek.

MILYEN ADATOK TALÁLHATÓK A KATALÓGUSCÉDULÁN?

A szerző, vagy összeállító neve, a könyv címe /ha külföldi eredetű a mű, a fordító neve is/, az illusztrátor neve. Ezenkívül a kiadás helye /mely városban adták ki/, a kiadó neve, a könyv terjedelmét jelző lapszám, a mellékletek, valamint a könyv mérete.

R

GÁRDONYI Géza

Egri csillagok. 14. kiad.

Bp. 1978, Móra Kiadó. 524 l.
16 t. 20 cm.

T

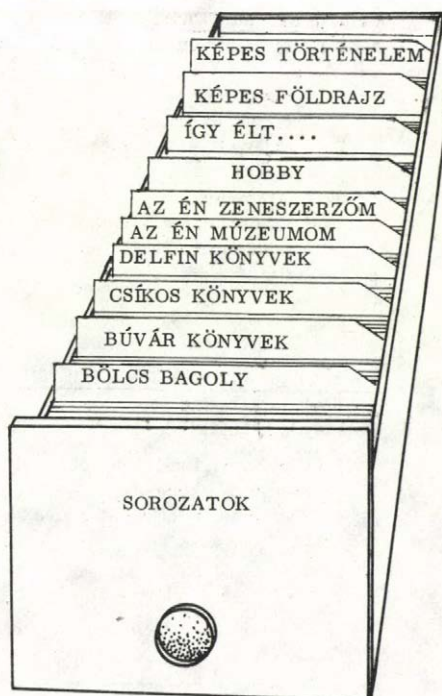
Ez a könyv a "Regények, elbeszélések" polcár, az író nevének kezdőbetűjénél, G-nél található. A T betű azt jelzi, hogy a mű tartalma szerint - történelmi regény.

V

WEÖRES Sándor

Ha a világ rigó lenne.

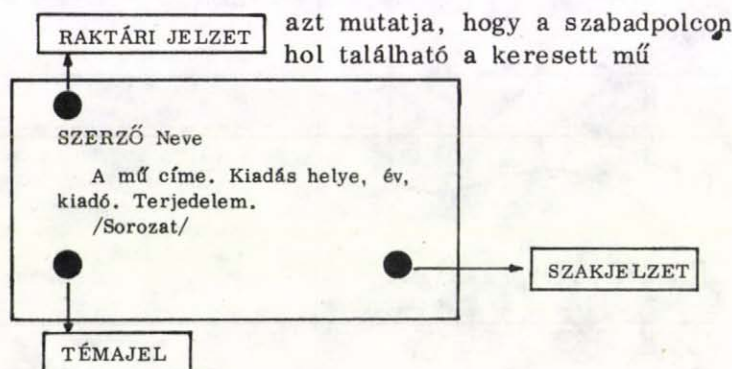
[Gyermekversek.] Ill. Hincz Gyula. Bp. 1973, Móra Kiadó. 75 l. 25 cm.

KATALÓGUS

CÉDULAJEGYZÉK A KÖNYVTÁRUNKBAN TALÁLHATÓ MŰVEKRŐL

MILYEN EGY KATALÓGUSCÉDULA?

Ha a jelzet BETŰKBŐL áll akkor ezek a könyvek szépirodalmi művek és a

- K - képeskönyvek
- M - mesék, történetek
- R - regények, elbeszélések
- V - versek
- Sz - színművek
- S - "Ismerkedj a felnőttek szépirodalmával!" feliratú polcon találod ezeket.

R

V 74 711127
VERNE, Jules (1828—1905)
Kétévi vakáció. (Deux ans de vacances.) [Ifjúsági] regény.
(Ford. Bartók Ilona. [Ill.] Gyulai Líviusz. 5. kiad.) Bp. 1971.
Móra Kiadó. 364, [4] l. 20 cm. —, — 32,— Ft
840(024.7)—311.3 Verne=945.11
A B ©

Kt

Ha a jelzet SZÁMJEGYEKBŐL áll, a könyv ismeretterjesztő vagy tudományos alkotás.

- Pl.: 510 matematikai könyvek
689 barkácskönyvek
750 festészetről szóló művek
911 útleírások

910 792467
K 94
KRÄMER, Walter
Új látóhatárok. (Neue Horizonte.) A nagy felfedezések kora.
(Ford. Auer Kálmán.) (Bp.) 1979, Kossuth Kiadó. 223, [4] l.
illusztr. 26 cm. —, — 60,— Ft
/Univerzum könyvtár./
Bibliogr. 213. l.
Előzményei: A világ csodái; A messzeség titkai.
ISBN 963 09 1416 6
Földrajz — Felfedezések 15—16. sz. 910.4(100),14/15"
a B I * 930.85(103),14/15"

SZÉPIRODALMI TÉMAKATALÓGUS

A SZÉPIRODALMI MŰVEK katalóguscédulájának
bal alsó részén látható betűkből álló jel a
könyv témájára utal:

K Képeskönyvek

Ft Fantasztikus történetek

M Mesék, meseregények

T Történelmi regények,
mondák

Á Állattörténetek

É Híres emberekről szóló
életrajzi regények

Gy.k Gyermektörténetek
kicsiknek

V Versek

Gy.u Gyerekekről, úttörőkről,
fiatalokról szóló művek

Sz Színművek, bábjátékok,
műsorösszeállítások

Kt Kalandos történetek

S Serdülő olvasmányai
"Ismerkedj a felnőtt
szépirodalmával!"

Ha az előbb felsorolt témák közül érdekel
valamelyik akkor

A TÉMAKATALÓGUST

használd!

Itt a katalóguslapok a keresett témán belül
az írók nevének betűrendjében találhatók.

SZAKKATALÓGUS

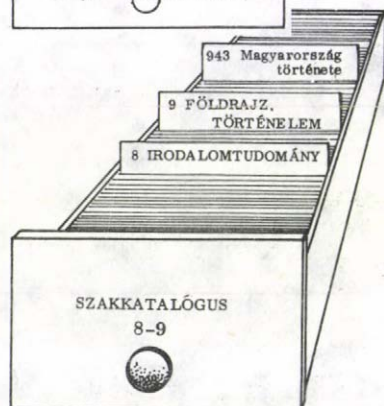
- A SZAKKATALÓGUSBAN a cédulákat az ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK tartalma szerint találod. Az egyes tudományokat és tárgyköröket - itt és a polcokon is - meghatározott számok helyettesítik. A cédulák a számok emelkedő sorrendjében követik egymást. Az egyes témákon belül - tehát a választólapok után - a cédulák a szerzők nevének ábécérendjét követik.

A LEGFONTOSABB ISMERETTERJESZTŐ

TÉMACSOPORTOK

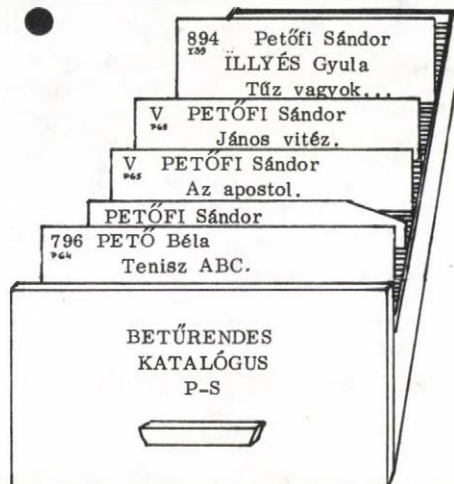
	0 Minden tudományra kiterjedő
ÁLTALÁNOS MŰVEK
	1 FILOZÓFIA
Lélektan, Esztétika
	2 VALLÁS
	3 TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK
	4 NYELVTUDOMÁNY
	5 TERMÉSZETTUDOMÁNYOK
Matematika, Csillagászat, Fizika,
Kémia, Biológia, Növénytan,
Állattan
	6 ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK
Orvostudomány, Műszaki tudományok,
Mezőgazdaság
	7 MŰVÉSZET - SZÓRAKOZÁS - SPORT
	8 IRODALOMTUDOMÁNY
Írókról, könyvekről
	9 FÖLDRAJZ - ÉLETRAJZ - TÖRTÉNELEM
Hazánkról és a nagyvilágról

943
#37
FEKETE Gyula
Fortélyos félelem igaz-
gat. Magyarország 1919-
1945 között. Bp. 1970, M6-
ra Kiadó. 158 l., 4 t. 29
cm.
/Képes történelem./

A következő katalógusok SZÉPIRODALMI
ÉS ISMERETTERJESZTŐ MŰVEKET
egyaránt tartalmaznak. A cédulák az alá-
húzott szavak szoros betűrendjében
sorakoznak:

SZERZŐI BETŰRENDES KATALÓGUS

Ha tudod a keresett mű szerzőjét, akkor a
SZERZŐI BETŰRENDES KATALÓGUST
használd!
Ebben keress, ha kíváncsi vagy kedvenc
íród művei közül mi található könyvtárunkban!
Itt a könyvtárban meglévő összes műről
szerző szerinti betűrendben találod a cédu-
lákat.

SOROZATI KATALÓGUS

A SOROZATI KATALÓGUS tájékoztat
a legismertebb sorozatokban megjelent
művekről.

CÍMKATALÓGUS

Amikor arra vagy kíváncsi, megvan-e egy
bizonyos mű könyvtárunkban, de az író ne-
vét elfelejtetted, akkor a
CÍMKATALÓGUS segít
megtalálni a polcon.

NEMZETKÖZI GYERMEKÉV 1979
"BARÁTUNK A KÖNYV"

A PRÉZENSZ GYŰJTEMÉNY HELYE A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR RENDSZERÉBEN

A FSZEK kerületi egységei a könyvek kölcsönzésén kívül mindig fontosnak tartották a könyvek helyben való használatát is, azaz kézikönyvtárakat a helyi adottságokhoz igazítva bővítették, állományrészüket feltárták, a kihasználtságukat figyelték.¹

1965-ben, a hálózat akkori két legnagyobb olvasótermében történt felmérés alapján az újpesti könyvtár kézikönyvtári állománya 1746 kötet könyv, 85 féle napilap és folyóirat volt, a Kertész utcai könyvtárré 1200 db könyv, 4 napilap, 19 hetilap és 23 féle folyóirat. A felmérés összegezésekor már akkor felmerült az igény a tanulóifjúság számára a kötelező olvasmányokhoz kapcsolódó irodalom mindenkor hozzáférhetőségének biztosítására és a közművelődési szintű társadalomtudományi művek prezensz példányainak bővítésére.²

Az eltelt időszak fejlődését két számadat jól mutatja: ma a kőbányai könyvtár helyben használható állománya: 14 588 db könyv, 3774 db hanglezet, 2068 dia és 388 féle folyóirat, s a kelenföldi könyvtárré több mint 10 000 kötet könyv és számos folyóirat.

A mennyiségi fejlődés velejárója, hogy előtérbe kerülnek a tartalmi kérdések: mit foglaljon magába a megnövekedett gyűjtemény, milyen alapelvek szerint történjen a válogatás.

Szakmai irányelvek, hálózatfejlesztési elképzelések

A hetvenes évektől kezdve szakmai irányelvek körvonalazták a különböző nagyságrendű könyvtárak szolgáltatásait és állományösszetételét, megszabva a kézikönyvtár és a prezensz állomány nagyságát és összetételét is. A felsőfokú, általános könyvtári ellátásra alkalmas „A” típusú (megyei és több kerületre kiterjedő közművelődési könyvtár) helyben használható állománya az „Irányelvek”³ szerint „a magyar és világnyelveken megjelenő kézikönyvek, általános és szakmai segédkönyvek gazdagon válogatott készletével és a hazai könyvkiadásból a XX. századot reprezentáló prezensz gyűjteménnyel rendelkezik, s így a szakirodalmi ellátás területi bázisa és „központja”. A „B” típusú, középfokú általános könyvtári ellátásra alkalmas könyvtár „a magyar nyelven megjelenő kézikönyvek és általános segédkönyvek gazdag készletével, a világnyelvek legfontosabb általános szintéziseivel és a hazai könyvkiadás 1945 utáni időszakát reprezentáló prezensz gyűjteménnyel rendelkezik.”

Az országos szakmai elképzelésekhez igazodva a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szervezeti továbbfejlesztésére vonatkozó elképzelések között szerepel a prezensz könyvtár gondolata is: „A fővárosban a színvonalas közművelődési könyvtári szolgáltatásnak nélkülözhetetlen eleme, hogy legalább egy-két – centrális, ill. jól megközelíthető – helyen mindenkor hozzáférhető legyen a közművelődési könyvtári állomány egy példánya és emellett egy széles spektrumú periodikagyűjtemény helyben olvasás céljára.”⁴

A hálózat egységeinek minőségi fejlesztése és összehangolása érdekében elkészültek a gyűjtőköri szabályzatok⁵, amelyek a könyvállomány gyűjtésének mélységére vonatkozóan adnak részletes útmutatást, igazodva a könyvtárak nagyságrend szerinti differenciálódásához. A gyűjtőköri szabályzatok körvonalazzák a helyben használható dokumentumok körét is.

Prezensz könyvtár – prezensz részleg

A tervben szereplő prezensz könyvtárak közül elsőnek egy kerületi főkönyvtár szervezeti keretén belül alakul ki prezensz gyűjtemény, bizonyos értelemben módosítva az eredeti gyűjtőköri elképzeléseken is. A teljes közművelődési állomány egy-egy példány helyett széles körű általános olvasótermi állományt gyűjt és érdemi válogatást biztosít a magyar könyvtermésből.

Ugyanakkor részt vállal a hálózatban kialakult feladatmegosztásból: a meglévő képzőművészeti (12. kv.), természettudományi- biológiai (3. kv.), zenei (több helyen), műszaki (több helyen), és az alakuló-

ban lévő földrajz–néprajzi (7. kv.) szakrészlegek mellett nyelvészeti, irodalomtudományi szakrészleget is kialakít.

A hálózatfejlesztési beruházások elhúzódnak nem teszi lehetővé, hogy egy helyen valósuljon meg a teljes szakrészlegesítés, ezért a hálózati egységekkel gazdálkodva alakultak ki – szükségmegoldásként – a felsorolt ún. „kihelyezett” szakrészlegek. Mándy Gábor szakrészlegekre vonatkozó nemzetközi felmérését alapul véve⁶ ezek valójában tematikus különgyűjtemények inkább. „A könyvtárak különböznek egymástól abban a tekintetben, hogy hagyományos formában elrendezett állományukból emelnek-e ki egy-két tematikusan szervezett gyűjteményt (nevezzük ezt tematikus különgyűjteménynek), vagy egész állományukat osztják fel a szakrészlegek (és az általános részleg) között. Mindkét változatnak van egy olyan alfaja, amely csak a helyben használható dokumentumokra terjeszti ki a specializációt (szakolvasótermek).” A prézensz részleg állományára ez utóbbi lesz a jellemző.

Érdemi teljesség – érdemi válogatás

Az előzőekben jelzett gyűjtőköri változás alátámasztására érdemes megnézni egy év könyvtermését ahhoz, hogy a számok önmagukban jelezzék, milyen nagyságrendű állományt jelentene a közművelődési könyvtári állomány egy példányának gyűjtése.

1979-ben megjelent kiadványok száma: ⁷	32 691
1979-ben megjelent könyvek száma:	8 153
ebből első kiadásban:	6 620

Az első kiadásban megjelent könyvek megoszlása:

tudományos könyv:	846
ismeretterjesztő:	1 191
szakkönyv:	3 251
szépirodalmi könyv:	586
ifjúsági- és gyermek:	204
tankönyv:	505
egyéb könyv:	37
Összesen:	6 620

Leszámítva a tudományos- és szakkönyvek egy részét, mint nem közművelődési állományt, az általános iskolai tankönyveket és a gyermekirodalmat, az „érdemi teljesség” évente kb. 3–4000 könyvtári egység beszerzését és tárolását jelentené. Ezen túl következnenek még az idegen nyelvű kézikönyvek, a bekötött folyóiratok és egyéb, pl. hangzó dokumentumok.

Ezért – figyelembe véve a helyiség befogadóképességét – az érdemi teljesség helyett eleve az érdemi válogatást vehettük alapul, mint fő állománygyűjtési szempontot.

Az állomány nagyságának határt szabott a meglévő alapterület, a fő célkitűzés azonban változatlan maradt: a közművelődési könyvtár váljon az általános tájékozódás központjává, s ehhez nem elegendő csak a hagyományos értelemben vett kézikönyvek állandó jelenléte, ennél többre tart ma már az olvasó igényt. „A lényeg, hogy állandó készenlétben tartsuk mindazokat a kiadványokat, melyek iránt megnyilvánuló használói igények tömege, jellege, társadalmi fontossága indokolttá teszi, hogy bármikor kézbe adhassuk.”⁸

Ilyen elvi előzmények után indult a prézensz részleg megvalósítása, s kezdődtek el a gyűjtemény kialakításával kapcsolatos előkészítő munkák.

Az épület

A FSZEK 1975. évi munkatervében szerepel először a VII. ker. Lenin krt. 26. szám alatti újonnan ki-
utalt helyiség könyvtári üzemelésre történő rendbehozása.⁹

Az építési és átalakítási munkák érdemlegesen 1979-ben indultak meg. A bejáratot a tervezők a Ker-
tész utcai oldalra tették át, megszüntetve a Lenin körút felőlit. A kétszintesre kialakított helyiség kb. 400
m², két 45–45 személyes olvasóterem, egy gyorstájékoztatóra alkalmas szoba „mini” lapozgatóval és egy
hangtár-stúdió kialakítására került sor. Összesen százan használhatják egyidejűleg a helyiséget.

A nyitvatartás

A nyitvatartási idő a hálózat egységeiben szokásosnál hosszabb, heti 52 óra. Naponta 9–20-ig tart
nyitva, szombaton és vasárnap 4–4 órát. A zárvatartási nap a csütörtök, figyelembe véve a FSZEK köz-
pont szerdai zárvatartását. A szünnap azon túl, hogy megoldja a dolgozók heti szabadnapját, alkalmas
lesz könyvtári órák tartására és helyet biztosíthat központi továbbképzési programokhoz is.

Az igénybevevők köre

A VII. kerület a főváros egyik legkisebb alapterületű és egyik legsűrűsebb kerülete, 2,1 km²-en 92,5
ezren élnek. Az új részleg elsősorban a VII. kerületi lakosok, az itt tanulók és dolgozók helybenolvasási
igényeire számít. Az olvasóterem állománya, belső centrális elhelyezkedése és hosszabb nyitvatartása al-
kalmassá teszik a FSZEK hálózati feladatainak segítésére is. Javítja a hálózat szűkös helybenolvasási lehe-
tőségeit, hatóköre tehát megfelelő propagandamunkával kiterjedhet a kerületen túl is.

A belső kerületekben (az V., VI., VII. és VIII. kerületben) összesen 13 393 gimnáziumi és szakközép-
iskolás tanuló van és közel ötezer (4906) a hetedik és nyolcadik osztályosok száma¹⁰, és igen jelentős a
szakmunkástanulók száma is. A felsorolt adatokból már érzékelhető, hogy elsősorban a 14 éven felüli fia-
talok tanulását, nyugodt helybenolvasását kívánja segíteni az új létesítmény. Ez a korosztály – ma már
ide tartoznak a hetedik, nyolcadik osztályosok is – nem számíthat a nagy olvasótermekkel rendelkező tu-
dományos és szakkönyvtárakra az érettségik és felvételik idején, a tanulmányi versenyeknél és a különbö-
ző szintű pályázatoknál, hiszen az ülőhelyek száma szűkös, a felsőfokú oktatási intézmények tanulóinak
is kevés.

Az új nevelési-oktatási tervvel összefüggő iskolán kívüli programok is nagyobb szerepet szánnak a
könyvtáraknak, több, könyvtárban megoldható feladatot adnak a diákoknak.

Az oktatási szempontok előtérbe helyezésén túl – a részleg állománya az 1945 utáni időszakot repre-
zentáló magyar könyvtermés gyűjteménye is lesz, ezért új igények jelentkezését várjuk. Reméljük, hogy a
felnőtt lakosság tanulásának, önművelésének, hasznos szabadidő eltöltésének is színtere lesz az új olvasó-
terem.

Az állomány gyűjtése

Szabadpolcon kb. 10 000 kötet könyv és 200–250 féle folyóirat elhelyezésére nyílik lehetőség, a tö-
möraktárban további kb. 20 000 kötet könyv és bekötött folyóirat tárolására számíthatunk.

A válogatás önmagában sok hibalehetőséget rejt, hiszen sem az értékítélet nem lehet tökéletes, sem a
várható és köztudottan állandóan változó igényt nem könnyű előre bemérni. E problémára utal Kertész
Károly a már említett művében:¹¹ „Amennyire fontosnak tartják a B-típusú könyvtárak a tájékoztató
kézikönyv-bázisának összeállítását, annyi bizonytalanság tapasztalható a „hazai könyvkiadás 1945 utáni
időszakát reprezentáló prézensz gyűjteménnyel.” A fogalom is csak a Szakmai irányelvekkel lett közis-
mertté, de „jelenséggé” még nem vált. A prézensz funkció kifejezi és elmélyíti azt a követelményt, hogy a
városi könyvtárak már nemcsak kölcsönkönyvtárak, amelyek ad hoc jellegű tájékoztatást is nyújtanak

kézikönyvtárak lehetőségei szerint... A hazai könyvkiadás érdemi teljességét kell prézensz gyűjteményükben tartani, persze úgy, hogy ezzel ne csorbítsuk a mindig fontos kölcsönzési funkciót. Anyagi gond és gyűjteményszervezési gond ez egyszerre, melyek közül nagyobbak az utóbbit érzem.”

Valóban, a kézikönyvtári állomány kiegészítésére egy sor régebbi és újabb segédkönyv áll rendelkezésre, de az 1945 utáni irodalomról válogató, értékelő jegyzékek csak az utóbbi években megindult „Könyvtári kis tükrök” sorozat néhány eddig megjelent kötete tekinthető.¹² Kontrollként igen jól használható művek, mivel az olvasók tájékoztatása szempontjából kulcsfontosságú, s emellett a könyvtárak számára elvileg beszerezhető műveket vettek fel a szerkesztők.

A tájékoztatás kézikönyv-bázisa egyértelműen körülhatárolható, feladatot a már meglévő kézikönyvek kiegészítése adott. A megfelelő segédeszközök felhasználásával elkészült a deziderata katalógus. Főként a régebbi kiadású referenz könyvek hiányoztak, amelyeket nehéz pótolni. Pl. Kemény Ferenc: Magyar pedagógiai lexikon 1933–34, Czuczor Gergely–Fogarasi János: A magyar nyelv szótára, Schöpplin Aladár: Magyar színművészeti lexikon 1929–31, Új Idők lexikona stb.

Minden különgyűjtemény, szakrészleg, szakosított tér egyik problémája, hogy a fontos kézikönyvek szerepeljenek minden egységben, tehát több példányos beszerzésük indokolt. A FSZEK hálózati rendszeréből adódó előnyöket hasznosítva több száz kézikönyv duplikálására kerülhetett sor. Valamennyi fontos kézikönyv pótlása még évekig tartó aprólékos munka lesz, az antikváriumok és egyéb források kínálatától függően.

Az 1945 utáni magyar nyelvű könyvtermés leválasztása a kölcsönzési törzsanyagból történt, néhány alapvető szempont figyelembevételével.

Bekerültek a gyűjteménybe azok a művek, amelyek valamilyen szintű oktatási formában forrásanyagként hasznosíthatók. Többségük eddig is szerepelt az olvasótermi állományban, azonban szükségessé vált a fontosabb sorozatokat teljessé tenni. Pl. Gondolkodók, az Etikai gondolkodók, a Filozófiai írók tára, a Társadalomtudományi könyvtár sorozat kötetét stb. A színvonalas, irodalmi értéket képviselő sorozatok leválasztására is sor került, pl. a Magyar Hírmondó, a Magyar klasszikusok, a Magyarország felfedezése, Universum könyvtár stb. Egy-egy téma átfogó, összefoglaló irodalmának kiválasztásánál külön figyelmet kaptak azok a művek, amelyekben bőszes bibliográfia található az adott témáról.

Gazdagítják az állományt a tankönyvek, egyetemi segédkönyvek, egyéb kiadványok, amelyeket az Új Könyvek nem vesz jegyzékre, pl. Új- és legújabbkori egyetemes szöveggyűjtemény 1–6. kötete, Bibliai atlasz, Imrédi-Molnár: Térképalkotás stb.

Számítani lehet arra, hogy a vetélkedők, a tanulmányi versenyek irodalma, a nagyon keresett, előjegyzett művek egy példánya – átmeneti megőrzésre – mintegy „mozgó” állományt képezve kerülnek a prézensz gyűjteménybe. Ide tartoznak majd azok a művek is, amelyek új szakterületekről az első publikációk, ezeknél a megőrzés addig tart, amíg a témából összefoglaló mű nem jelenik meg.

Nyelvi és irodalmi részleg

A prézensz gyűjtemény szakosított tere, szakrészlege teljességre törekvően gyűjti az 1945 után magyar nyelven megjelenő közművelődési szintű irodalomtörténeti és kritikai, valamint nyelvészeti műveket. Ehhez szépirodalmi rész kapcsolódik, amely a magyar klasszikus írók és költők műveinek kritikai kiadásait, a magyar irodalmat reprezentáló antológiákat, életmű sorozatokat, szöveggyűjteményeket, szemelvénygyűjteményeket stb. tartalmazza. Hálózati feladatmegosztásból kiindulva itt kapnak helyet a mai magyar költők és színműírók művei. 1981 elejétől a központ megküldi a beérkező kötelezpéldányok közül a fenti irodalmat. A világirodalomból a referenz szolgáltatáshoz szükséges alapvető művek kerülnek a gyűjteménybe. Természetesen nem hiányozhatnak a különböző szintű oktatáshoz szükséges kötelező olvasmányok sem. A nyelvi és irodalmi gyűjteményhez kapcsolódik az

audio-vizuális részleg.

Irodalmi és nyelvtanulást segítő lemezek, kazetták, rádiófelvételek, diaképek, képkivágatok képezik majd az állományát.

Kísérleti jelleggel itt helyezik el hálózatunk első video felszerelését, így a tervek között szerepel a hanganyag kiegészítése videokazetták gyűjtésével, a rádiófelvételek mellett irodalmi vonatkozású képi anyag gyűjtése is.

Szótárak és nyelvkönyvek jelenléte ebben a részben elengedhetetlen, ezek több példányos beszerzése folyamatosan történik.

Hírlap- és folyóiratállomány

A magyar nyelven megjelenő irodalmi és nyelvészeti folyóiratok 1981-től szintén a központból érkeznek, kötelespéldányokból. Ezenkívül az idegennyelvűekből válogatva, a magyar nyelvűekből teljességre törekvően gyűjtjük a fontosabb folyóiratokat az ismeretek minden területéről.

A főkönyvtár ma jelentős bekötött folyóirat állománnyal rendelkezik. Ennek továbbfejlesztése, megőrzése fontos, de előbb-utóbb a tömörített tárolásukra. Ezért, helymegtakarítási szempont figyelembevételével, a kevésbé keresett, de fontos folyóiratok korábbi évfolyamainak megőrzése a jövőben mikrofilmlapon képzelhető el.

Feltáró munka

A prézensz gyűjtemény alapkatalógusa a jelenlegi kézikönyvtári katalógus. A nyelvi és irodalmi rész állományát szűkséges önállóan is feltárni, mivel emeleti elhelyezése és önálló gyűjtemény jellege ezt indokolta. A kiegészítő katalógusok közül a társadalomtudományi és az irodalmi analitikus katalógus a megfelelő olvasótermekbe kerül, a központi szolgáltatásként kapott cédulákat a szakreferensek kiegészítik a legfrissebb információkkal.

A raktári katalógus szerepét a kiszedett könyvkártyák betű- és szakrendbe sorolása tölti be.

A prézensz gyűjtemény a VII. kerület főkönyvtárának szervezeti keretén belül valósul meg, helyileg elkülönülve a kölcsönzési résztől, ezért mindenekelőtt azt a problémát kell megoldani, hogy az olvasó lehetőleg pontosan tudja, mit hol talál. Ennek érdekében a főkönyvtár alapkatalógusaiba is bekerül a prézensz gyűjteményben található valamennyi mű cédulája, így pontos felvilágosítás adható arról, hogy a könyv melyik egységben van.

Szolgáltatások

Az olvasóterem, prézensz gyűjteményével reggel kilenctől este nyolc óráig áll az olvasók rendelkezésére, így biztosítja mindenki számára a helybenolvasást.

A szolgáltatások kialakításánál a hálózat néhány nagyobb könyvtárában már meghonosodott, bevált formák a mérvadók: az általános tájékoztatók telefonon a gyorsan megválaszolható kérdésekre egész nap választ adnak; a szaktájékoztatók a könyveket, folyóiratokat folyamatosan, analitikusan feltárják, így az olvasószolgálat színvonalát emelhetik; részt vállalnak a tanulmányi versenyekhez, pályázatokhoz, dolgozatokhoz összeállított irodalomjegyzékek készítésében, bekapcsolódnak a könyvtárhasználati foglalkozásokba, a rendhagyó irodalomórák tartásába.

Az AV részleg lemezekről, kazettákról átjátszást vállal, hangzó állományából műsoros összeállítást készít az iskolai rendezvényekhez.

Hálózatunkban egyre jobban kibontakozik a könyvtárközi kölcsönzés. Felvetődik a kérdés, vajon megteheti-e a prézensz gyűjtemény 20–30 ezres állományával, hogy ebből egyoldalúan részesül, vagyis csak kér majd. A kérdés megközelítésének az alapja ismét a kézikönyvtári állomány, hiszen abból is csak kivételes esetben adnak kölcsön.

A jelentős anyagi befektetéssel és központi módszertani irányítással létrehozott prézensz gyűjtemény – a kölcsönzési részleggel közös helyi feladatokon túl – egyik bázisa lesz annak a központi elképzelés-

nek, amely szerint néhány egységben koncentráltabb anyagi, személyi, felszereltségi lehetőségeket teremtve a módszertani elképzelések gyakorlati szembesítésére alkalmas helyek alakuljanak ki, s az itt folyó munka az egész hálózat hasznára is szolgáljon.

A fenti elképzelések egyfajta megközelítését jelentik az „Irányelvek”-ben jelzett prézensz gyűjtemények kialakításának. Létjogosultságát, kihasználtságát, esetleg más irányú gyűjtés szükségességét majd a gyakorlat igazolja, vagy cáfolja.

Tóthné Tamás Éva

JEGYZETEK

- 1 Csep Attiláné: Hogyan tanítottam a kézikönyvtár használatát. = Klubfoglalkozások a könyvtárban. OSZK KMK, 1976, 68–79. l.
- 2 Vukán Viktória–Molnár Sándorné: Helybenolvasás a kispesti könyvtárban. = Könyvtáros 1970. 3. sz. 138–140. l.
- 3 Marton Tiborné–Nitsch Lászlóné–Vági Lajosné: Kézikönyvtár – Olvasóterem a 28-as és 22-es könyvtárban. Bp. 1966, FSZEK 38 l. (Tapasztalataink 6.)
- 4 Szakmai irányelvek a tanácsi közművelődési könyvtárak távlati fejlesztéséhez. = Művelődési Közlöny 1972. 11. sz. 315–320. l.
- 5 Király Lászlóné–Szőke Tiborné: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatának fejlődése 1970–1975. = FSZEK évkönyve XVII. 1974–1976. Bp. 1979, 128. l.
- 6 Szabó Jánosné–Benkőné Bartha Ilona: Alapfokú szolgáltatást nyújtó könyvtárak gyűjtőköri szabályzata. Bp. 1977, FSZEK 14 l.
- 7 —: Középszintű kerületi könyvtárak gyűjtőköri szabályzata. Bp. 1976, FSZEK 19 l.
- 8 —: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár részleges felsőfokú könyvtárainak gyűjtőköri szabályzata. Bp. 1976, FSZEK 20 l.
- 9 Mándy Gábor: Szakrészlegek külföldi közművelődési könyvtárakban. Nemzetközi felmérés. 1979/80. Kézirat. 38. l.
- 10 A magyar könyvkiadás adatai 1979. Bp. 1980, Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése. 278 l.
- 11 Kertész Károly: Az állományépítés kérdései a középfokú közművelődési könyvtárakban. Bp. 1979, NPI. 29 l.
- 12 A FSZEK 1975. évi munkaterve. Bp. 1975, 42. l.
- 13 Statisztikai tájékoztató I. A fővárosi oktatásügyének helyzetéről 1980–1981. Kiad. a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztálya. 156 l.
- 14 Kertész Károly: Az állományépítés kérdései... 29. l.
- 15 (Bereczky László): Könyvtári kis tükör. Ajánló könyvjegyzék. Kiad. az OSZK KMK Bp. NPI.
- 16 Gyermekirodalom 1965–1975. (Összáll. és szerk. Benkő Attiláné) 1978, 187 l.
- 17 Társadalomtudományok. 1945–1978. (Szerk. Mándy Gábor) 1981, 274 l.
- 18 Általános művek, filozófia, pszichológia, vallás. 1945–1978. (Összeáll. és szerk. Vajda Kornél) 1981, 88 l.

THE POSITION OF THE PRAESENS COLLECTION IN THE SYSTEM OF THE METROPOLITAN "ERVIN SZABÓ" LIBRARY

The article discusses the considerations in connection with the preliminary work of a reference collection established by the head-library of the 7th district of Budapest. Considering the formation of book-stock, the possibilities of the building to store the collection, the aspects of determining the opening hours, the circle of readers, it gives information about the services and the catalogues made for the readers.

МЕСТО СОБРАНИЯ БИБЛИОТЕКИ БЕЗ ВЫДАЧИ КНИГ В СИСТЕМЕ ГОРОДСКОЙ БИБЛИОТЕКИ ИМ. ЭРВИНА САБО

В статье говорится об обдумываниях в связи с подготовкой показательного собрания созданного в рамках главной библиотеки VII-ого района. Принимая в расчет формирование фонда, возможности здания служащего для складывания собрания, точки зрения формирования времени работы и круга пользователей, статья информирует о каталогах сделанных для читателей и об услугах.

FŐVÁROSUNK TÉRKÉPEINEK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

Bevezetés

Évszázadok során hazánk területéről, egyes részeiről, városainkról készült térképek szinte nélkülözhetetlen forrásértékű adatokat rejtenek a különböző tudományágak kutatói számára. Érthető tehát, hogy egyre bővül azoknak a köre, akik kutatásaikhoz a régi térképek adatait használják fel, vagy akik pusztán érdeklődésből tanulmányozzák a kartográfia történetének szép remekeit.

A fővárost ábrázoló kéziratos és nyomtatott térképek jelentősebb hányada a különféle közgyűjteményekben – levéltárakban, múzeumokban, könyvtárakban – található. A gyűjtemények nyilvánvalóan nemcsak a térképek összegyűjtését, megőrzését tekintik feladatuknak, hanem térképállományuk pontosabb számbavételét, teljesebb feltárását is.

Tanulmányunk célja, hogy áttekintést adjunk a fővárosi vonatkozású térképekről, időrendben haladva a térképezés nagy korszakainak kiemelkedő alkotásait ismertetjük, továbbá azokat a térképeket mutatjuk be, amelyek nélkülözhetetlenek a főváros helyrajzi történetének feltárásához. Segítségét kívánunk nyújtani azoknak a kutatóknak és érdeklődőknek, akik egy-egy korszak településtörténetének kutatásával, a várostervezés, városépítés történetével, a műemlékvédelem kérdéseivel, utcátörténettel stb. foglalkoznak.

A budapesti vonatkozású térképek vázlatos történetét a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest-gyűjteménye térképállománya alapján kísérik figyelemmel, kiegészítve azt más, budapesti közgyűjteményben található térképekkel is.

Az anyag szerteágazó nagy terjedelme miatt elsősorban a fővárosi polgári térképezés folyamatát és eredményeit, ezzel párhuzamosan a térképkészítést megelőző városmérés műszaki munkálatait vizsgáljuk, feltárva a térképek felhasználhatóságának mértékét a helytörténeti kutatásban.

Térképtörténeti és helyrajzi kutatások

A térkép a gyakorlati élet különböző területeinek – ipar, mezőgazdaság, közlekedés, közigazgatás, hadvezetés, várostervezés stb. – nélkülözhetetlen eszköze.

A térképkészítés az ábrázolni kívánt terület felmérésén alapszik. A felmérés adatainak sík területen való ábrázolásával készül a meghatározott méretarányú úgynevezett alaptérkép, amelyet számos tudományág felhasznál.

Irmédi-Molnár László meghatározása szerint „... az általános térképtörténet feladatának tekinti, hogy felkutassa az összes lehetséges térképeket, amelyet az emberiség hajnalától a mai napig készítettek. Ezt a hatalmas anyagot... történeti és időbeli sorrendben tárja fel, kiemelve a legtipikusabb módszereket és eljárásokat, amelyek a későbbi térképezésre nagy hatást gyakoroltak.”¹

A térképtudományi kutatások eddigi eredményeit jobbra háromféle aspektusból történt vizsgálódások – az általános térképtörténeti, könyvészeti, valamint a helytörténeti kutatások – segítették. Elsősorban Fodor Ferenc, Irmédi-Molnár László, Gazdag László, Bendefi László munkásságára² hivatkozhatunk, továbbá azokra a kisebb-nagyobb résztanulmányokra, amelyek egyes korok térképírásának történetével, térképészek életrajzával, munkásságával foglalkoznak. Úttörő jelentőségű volt az Országos Levéltár kéziratos térképeinek katalógusa³, valamint a Magyar geodéziai irodalom című bibliográfia⁴ összeállítása.

A térképek katalógizálásával foglalkozik Nagy Júlia és Vagács Antal összeállításában a Térképek katalógizálása⁵ című kiadvány. A régi kéziratos térképek feldolgozásához a Levéltárak Országos Központja készítette el a mindenre kiterjedő szabályzatot.

A fővárosi vonatkozású térképek adatainak összegyűjtésére több kísérlet történt. A Budapest történetének bibliográfiája 1. kötete⁶ nemcsak az eredeti térképeket, hanem a könyvekben, folyóiratok-

ban található térképmelléleteket is regisztrálja. A Fővárosi Levéltár térképeinek katalógusa⁷ a Levéltár állományát tárja fel. Eperjessy Kálmán összeállításában a bécsi hadilevéltár magyar vonatkozású térképeinek jegyzéke⁸, Glaser Lajos szerkesztésében a karlsruhei gyűjtemények magyar vonatkozású térképanyaga⁹, valamint a Térképek 1936–1940¹⁰ című összeállítások is tartalmazznak budapesti vonatkozású térképeket.

Budapest helyrajzi történetének kutatása során számos – XVII–XVIII. századi térkép került nyilvánosságra a közgyűjtemények anyagából. A XIX. századi történészeink közül Rómer Flóris¹¹ volt az első, aki Pest város topográfiája¹², 1873-ban megjelent munkájához nemcsak a levéltári okmányokat, jegyzőkönyveket használta fel, hanem a telekkönyvek régi köteteinek adatait is összevetette a régi kéziratos térképekkel. Rómer példája nyomán Nagy Lajos vette számba a topográfia céljára alkalmas összes forrásokat – térképeket, telekkönyveket, látképeket – felvázolva ezek felhasználásának tudományos módszerét.¹³ Nagy Lajos adta közre a pesti, a terézvárosi, a vízivárosi és a budavári telekkönyvi mutatókat és ismertett néhány pesti és budai térképet a XVII. és XVIII. századi kéziratos térképanyagból.¹⁴

A magyar térképezés kezdete a XVI. században

A hazai térképezés kezdete a reneszánsz korig nyúlik vissza. Levéltári kutatások igazolják azt a feltevést, miszerint a XVI. század előtt a mérési és a térképészeti munka hazánkban már közismert volt. Hivatalos szervek gyakran használták eredményeit. A jól ismert határjárások részben felmérési munkáknak feleltek meg, de kimondottan mérési munkákról is találunk rövid jelentéseket.¹⁵

Magyarország területét egységesen ábrázoló legkorábbi térképünket Lázár deák¹⁶ 1510–1515 körül készítette, amelyet 1528-ban a szerző barátja, Tannstetter rajzolt át és Peter Apianus adott ki Ingolstadtban. A térkép keletkezési körülményei még nem tisztázottak, sőt a szerző, Lázár deák személyét is homály övezi. A kitűnő munka hosszú időn át nem talált követőkre, bár jól ismerték Itáliában, Ausztriában egyaránt.

Lázár deák térképeinek adatait használta fel Wolfgang Lazius¹⁷ 1556-ban megjelent térképéhez¹⁸, amely Magyarország leírásával, a török harcokkal foglalkozó munkájának mellékleteként látott napvilágot. Eredeti kézirata ismeretlen, fametszetben készült sokszorosított példányaiból nem sok maradt fenn. Megfigyeléseit Lázár deák térképére alapozta, de annak anyagát vetületileg eltorzította, így évszázadokon át téves kartográfiai fogalmakat terjesztett Magyarországról.

1571-ben Zsámboky János¹⁹ szerkesztette meg Magyarország térképét.²⁰ Forrása szintén Lázár deák térképe volt, a nagy folyók folyásirányának ábrázolása még nála is pontatlan. Térképének jellegzetessége a névírása. Nemcsak magyarországi helyneveket, de magyar tájneveket is használ. Az ország gazdasági viszonyaira vonatkozó adatokat a háziállatok ábrázolásával illusztrálja. Zsámboky újabb térképe 1579-ben jelent meg Ortelius munkájában.²¹

A XVII. században Lázár deák térképéhez hasonló részletességű térkép nem készült. Sokáig a már meglevők felújítására, átmásolására került sor.

Buda és Pest látképei, első térképei a XVII. században

A törökkel vívott harcok során Magyarország – de főleg Buda és Pest – Európa érdeklődési körébe kerül. A hadszíntér állását, a török előrenyomulását, a hadműveletileg fontos területeket újabb és újabb kiadású térképeken tüntették fel, amelyek bizonyos hírközlő feladatokat láttak el. Jelentős szerepet kaptak az egyes városokról, várakról, erődítményekről – különösen Budáról és Pestről – készített látképek, ostromképek, helyszínrajzok, térképek.

A XVII. század Európa-szerte a veduta-műfaj fellendülésének korszaka volt. A földrajzi ismeretek gyarapodása, a csillagászat fejlődése a kartográfiát is fellendítette. A pontosabb mérések lehetővé tették a térképészeti tudományosabb módszereinek kialakulását, elterjedését. A látképek és helyszínrajzok mellett egy új műfaj kapott fontos szerepet – a madártávlati kép –, amelyen sok esetben már léptéket is feltüntettek.

A törökkel vívott harcok idejéből a három városról készült látképek – a mintegy 400 ábrázolás²² – jelentős része leírás alapján, emlékezetből vagy a korábbi metszetek másolása vagy kiegészítése útján keletkezett. E tekintetben csak az 1684. és az 1686. évi ostrom hozott változást.

A XVII. századi városábrázolások – Sibmacher, Zimmermann, Keller, Mattheaus Merian, a század végén Hallart, de la Vigne rajzai²³ – a Dilich-féle²⁴ metszetek alapján készültek. Wilhelm Dilich *Ungarische Chronica...* című, 1600-ban megjelent munkájában nyolc különböző nézetből készült ábrázolás²⁵ örökíti meg a XVII. századi Pest, Buda, Óbuda látképét. Közülük egyik madártávlati kép, amelyen már lépték is szerepel.

A három várost ábrázoló metszetek szemléltetően mutatják a török megszállás alatti Pest-Buda kiterjedését, a pesti és budai városfalakat, a fennálló templomokat és az újonnan épült mecseteket. E metszetek alapján a város körvonalainak jellege, a jelentősebb középületek elhelyezkedése, a beépítettség mértéke bizonyos fókig megítélhető, bár a lakóépületeket és az utcatorokat nem a tényleges állapotoknak megfelelően, hanem sematikusán ábrázolták.

Az 1684. és az 1686. évi ostrom idején a legtöbb látképet és helyszínrajzot Hallart készítette el, Michel Wening²⁶ bajor rézmetsző sokszorosításában. Leghitelesebb az a lap, amely a bajoroknak a Várpalota déli szárnya ellen intézett rohamát mutatja be a Gellérthegy felől. A 22 lapból álló sorozatnak értékes darabja egy keletről felvett alaprajz és három kisebb részletet – Óbudát, a Margitszigetet és környékét – ábrázoló helyszínrajz.²⁷

Az 1686. évi események aktív résztvevője, hiteles szemtanúja, Luigi Ferdinando Marsigli nemcsak a várostrom eseményeit örökítette meg, hanem Buda nevezetesebb épületeit is összeírta. Különösen értékes Marsigli hagyatékában talált két török felírású térkép, amely bő jelmagyarázatokat tartalmaz. Török nevükön tünteti fel a budai vár kapuit, tornyait, bástyáit, mecseteit. A felmérés alapján készített térképek feljegyzései és rajzai még sok tekintetben kiaknázatlanok.²⁸

Buda visszavívását követő időből számos kéziratos és sokszorosított alaprajzot ismerünk, ezek közül azonban csak kettő alapszik pontos mérnöki felvételen. Az egyik de la Vigne nagyméretű, hét részből álló rézmetszetű térképe²⁹, amely elsősorban ostromkép, de az első mérethelyesnek tekinthető térkép. A Vár körvonala és Pest a tényleges helyzetnek megfelelően szerepel. A pesti oldalon határozottan felismerhető a későbbi Váci út és a Soroksári út vonala. A budai oldalon a Bem József utca vonalában a külváros fala, a Krisztina körút vonalában az Ördögárok látszik. Az ostromképen a Vár és a Víziváros csaknem a mai utchálózatukkal szerepelnek.

Rabatta vezérhadbiztos hagyatékából került elő Joseph Haý 1687-ben készített térképe³⁰, amely a visszafoglalás idejéből a várbeli utcák, középületek és erődítményrendszer legpontosabb ábrázolása. A térképhez tartozó francia nyelvű mutató a házzszámok után az egyes házak utcai homlokzatának hosszát lábmértékben adja meg. Ez a legrégebbi térképünk, amely híven tükrözi a vár középkori városszerkezetét.

A városmérés kezdetei Buda 1686. évi visszavívása után

Buda és Pest történetében az 1686-os esztendő döntő jelentőségű volt. A másfél évszázados török megszállás, a 75 napos ostrom a két városban mérhetetlen pusztulást okozott.

Az ostrom után a győztes hadsereg mindenekelőtt a vár erődrendszerének helyreállításához látott hozzá. A katonai szervek mellett a polgári igazgatás érdekeit az udvari kamara képviselte, amelynek első rendű feladata volt az elnéptelenedett városok újból való betelepítése.³¹

A polgári közigazgatással kapcsolatos műszaki munkálatok nem az építkezésekkel, hanem a határ- és telekfelmérésekkel indultak meg. A kamara már 1688-ban elrendelte a budai határ felmérését, de a munka elvégzésére csak később került sor. Így közel egy évtizedig a polgári lakosság és katonaság önkényesen, rendszer nélkül vette birtokába a szántókat, a budai szőlőket.³²

Az új kamarai adminisztrátor, Kurcz János Ignác 1694-ben újból elrendelte a budai szőlők, majd 1695-ben a budai és a pesti városi telkek felmérését. Ekkor állították fel a kamarai adminisztráció telekkönyvi hivatalát.³³

A két város 1705-ben a telekkönyvezés jogát is megkapta, így a felmérésekkel kapcsolatos ügyek végrehajtása is a tanács hatáskörébe tartozott. A telekkönyvezési rendszabály a földmérésre vonatkozóan is tartalmazott fontos adatokat.³⁴

A kamara 1714-ben újabb intézkedéseket tett Buda gazdasági helyzetének megismeréséért. A Vár, a Horvát-, a Halász- és a Rácváros helyrajzi felvételével Prati Fortunatus³⁵ kamarai szolgálatban álló mérnököt bízta meg. A felmérés a város állapotának legkisebb részletére is kiterjedt. Számbavette az ép és a megrongált házak számát, a sértetlenek terjedelmét, a helyiségek számát, a dunai és a svábhegyi vízvezetékek állapotát. A városrendezési szempontokat szem előtt tartva közölte a terek és az utcák pontos leírását. Az írásbeli beszámolót térképmelléklettel és a vízvezetékek helyreállítási javaslatával kellett kiegészítenie. A térkép ez ideig még nem került elő, de a magyarázatul szolgáló részletes leírás Buda XVIII. század eleji állapotának hű tükré.³⁶

Pest városát ábrázoló legkorábbi térképünk³⁷ az 1710-es évekből való, csak fénymásolata ismeretes. Az utcahálózaton kívül a telkeket is feltünteteti számozás nélkül.

Rómer Flóris Pest topográfiájának elkészítéséhez használta fel a másik, XVIII. század elejéről származó kéziratos térképet. Rómer kutatásai szerint ez a Belváros 1720 körül készült és 1750-ig folyamatosan javított és bővített alaprajza.³⁸ A házszámokat és a telekkönyvi számokat is feltünteteti. A térképről 1830-ban rézmetszet³⁹ is készült. A másolat nem követi mindenben az eredetét. A városfalakat elrajzolta. A metszeten 22 felirat van, de ezek közül néhány téves. A hajóhivatalt sóhivatalnak, a piarista rendházat hercegi rezidenciának nevezi.

A Prati-féle felmérés után néhány évtizeddel később, 1743-ban került sor újra nagyobb szabású felmérésre. A megbízást Pest város tanácsától Matthey⁴⁰ mérnökkari tiszttá kapta meg. Térképe a Rákos árok és az általános városkép szempontjából figyelemre méltó, de a részletekre vonatkozóan nem használható.

A hazai földmérés és térképirás történetében kiemelkedő helyet foglal el Mikoviny Sámuel⁴¹, aki elsőként művelte a geodéziát matematikai alapon. Ő tekinthető a tudományos kartográfia magyarországi alapítójának. Csillagászati helymeghatározásaival és méréseivel évtizedekkel megelőzte hazánkban a katonai felmérések pontosságát. 1728-ban kezdte el térképezési munkálatait, hogy Bél Mátyás megyei monográfiáját térképekkel lássa el. Megyei térképei mellett jelentősek vízépítési és lecsapolási munkákhoz készített térképei. Bendefy László két fővárosi vonatkozású Mikoviny-térképet ismertet. Feltételezése szerint a hajóhíd javításával vagy újjáépítésével volt kapcsolatos a budai Várhegy térképe⁴⁰, amely a Várhegy déli részét, a Krisztinavárost, a Tabánt, a pesti oldalon a Margit-hídtól a Vigadóig terjedő Duna-partot ábrázolja. A másik Pest-Budáról készített térképe⁴³ a középkori vár alaprajzát mutatja be a török kivonulása utáni állapotban.

Mikoviny elméletileg is foglalkozott kartográfiával. Bél Mátyáshoz intézett levelében⁴⁴ a térképkészítés módszereit ismerteti, feltárva a XVIII. századi földmérés és térképszerkesztés tudománytörténeti helyzetét.

A budai vár területét ábrázolja François Langer hadmérnök százados 1749. évi kéziratos térképe.⁴⁵

A két város fejlődését szemléltetően mutatja be Waczpaur Lénárd 1764-ben készített térképe.⁴⁶ A Belvárost és a budai Várnegyedet csupán utcahálózatával ábrázolja. Elesen kirajzolódik a bástyákkal körülvett Pest, a Váci, a Hatvani, a Kecskeméti kapu, a Belváros már akkor kiépült tere, a Városház tér. Részletesen ábrázolja a külterület vízrajzát, a külvárosok mezőgazdasági jellegét, a majorok, szőlők elhelyezkedését. Feltünteteti a városból kivezető utak – a Váci út, a Kerepesi út, a Baross utca és az Üllői út – vonalát.

Az első hivatalos városmérések térképei a XVIII. században, II. József korában

Az első hazai, folyamatos kartográfiai munkálatokat, a 23 évig tartó úgynevezett I. katonai felmérést⁴⁷ 1764-ben – Mária Terézia rendeletére – kezdték meg. Mivel ezek a felvételi lapok főleg katonai célt szolgáltak – városaink esetében csak az utcahálózatot ábrázolják, legfeljebb a nevezetesebb épületek alaprajzát adják – ezért topográfiai célra korlátozott mértékben használhatók. Ennek ellenére figyelemre méltóak, számbavételük, tudományos feltárásuk a helytörténeti kutatás számára elengedhetetlenül fontos lenne.

A katonai térképezéssel párhuzamosan az 1763. évi rendeletre, amely elsősorban adópolitikai célokat szolgált, a városok is megkezdték területük feltérképezését. A rendeletet Pesten és Budán – az ország többi királyi városaihoz viszonyítva csak később – II. József újabb rendeletére 1785-ben hajtották végre.

Pest város tanácsa 1784-ben a városmérési munkákat elvégzésére és térképek készítésére Balla Antallal⁴⁸, Pest vármegye mérnökével kötött szerződést.

Balla Antal, a XVIII. század kiemelkedő kartográfusa Pestet és Budát ábrázoló térképein olyan kartográfiai feladatokat oldott meg, amelyekre előtte nem vállalkozott senki. Telekről-telekre látnyi pontossággal mérte fel a várost. A telkeken kívül az összes épületet megrajzolta, feltüntette a telekkönyvi számokat.

1785-ben készült el Balla nagyszabású térképe⁴⁹ Pest város külső határterületéről. A színes kéziratos munka Rákospalota és a Duna közé eső területet ábrázolja. A budai határról⁵⁰ készített térképe a második világháború alatt megsemmisült.

A soroksári Duna-ág és Cinkota határa közötti területet ábrázolja Balla kéziratos határtérképe⁵¹, amely az 1780-as évek második feléből való.

Balla egyik legszebb, tartalmában és terjedelmében legnagyobb alkotása az 1790 körül készített, Pest belvárosát és külvárosát igen részletesen ábrázoló kéziratos munkája.⁵² A város belterületén az egyes épületeket alaprajzban ábrázolja. Feltünteti a szőlőket, gyümölcsösöket, kaszálókat, mocsaras területeket, kőhidakat, hajómalmokat stb.

Várostérképei mellett jelentősek Balla vízrajzi térképei is. Az 1784-ben készített kéziratos alkotása⁵³ a Dunát ábrázolja Buda középső része és Soroksár közötti területen. Részletesen megjelöli az egyes partszakaszok magasságát. Külön megjegyzéseket közöl a hajózásra vonatkozóan. Különböző pontozással tünteti fel a hajók hajózási irányát, a veszélyes zátonyokat, a beomló partokat. A szép, színes kéziratos lap – kivitelét, gazdag tartalmát és pontosságát tekintve – messze kiemelkedik vitérképeink közül.

Balla Antal kéziratos pesti térképe alapján az 1804-ben készült kis méretarányú térképet⁵⁴ Karacs Ferenc metszette. A Városliget keleti pereme, a Gellérthegy és a Margitsziget déli csúcsa között bezárt területet ábrázolja. Csak az utcahálózatot mutatja az utcanevek nélkül, római számozással.

Balla Antal térképei a XVIII. századi Pest-Buda településtörténetének elsődleges forrásai.

Pest-Buda térképei a XIX. század elejétől a kiegyezésig

A XIX. századi kartográfiára jelentős hatást gyakorolt a század elején megkezdett tervszerű városfejlesztés, a Duna szabályozása, a térképek kivitelezését tekintve, a nyomdatechnika fejlődése.

Pest város tanácsa 1830-ban javasolta a Magyar Királyi Kamarának – egy minden változást feltüntető térkép szerkesztését szorgalmazva – Pest felmérésének végrehajtását.⁵⁵ A munkálatokat 1840 augusztusában meg is kezdték, de alig egy év múlva a felmérés holtpontra jutott.

A reformkorban a kéziratos térképek mellett egyre több, a két testvérvárost együttesen ábrázoló, a közlekedés, az idegenforgalom stb. igényeit szolgáló sokszorosított térképlap jelent meg. A litográfia elterjedésével a rézmetszéssel készült térképek helyébe – különösen a múlt század negyvenes éveitől – csaknem kizárólag a litográfia került. A reformkori térképek feliratai eltérően a korábbi latin nyelvűektől többnyire magyar–német, az 1840-es évektől kezdve túlnyomó részben magyar nyelvűek.

A XIX. századi pest-budai várostérképek sorát Lipszky János munkája nyitotta meg. Az 1805-ben készült pillacsíkos domborzat ábrázolású kéziratos térképe 1810-ben nyomtatásban is megjelent.⁵⁶

Hild János 1805-ben készített városrendezési térképe⁵⁷ volt az alapja annak a tervszerű városépítési tevékenységnek, amely a reformkori Pest, a mai Belváros arculatát egységesebb utcahálózatával, impozáns tereivel kialakította. A térkép a Váci út elejétől a mai Üllői út és József körút kereszteződéséig, valamint a Dunától a Városligetig terjedő területet ábrázolja.

Lipszky és Hild térképe után az első figyelemre méltó munka Tomola Ferdinánd kiadásában 1828-ban jelent meg.⁵⁹ A szép kivitelű litográfia Csintalan József munkája, amely városrészek szerint utcajegyzéket is közöl.

Blaschnek Sámuel, aki Schedius-szal dolgozott Magyarország térképén több térképlapot készített Pest-Budáról. Első német nyelvű munkája⁵⁹ 1830-ban, későbbi kiadásai 1831-ben, 1832-ben, magyar nyelven pedig 1835-ben⁶⁰ jelentek meg.

Magyar és német nyelven adták ki az 1830-as években a nagyközönség számára készült, közhasznú, átnézeti térképeket.

1836-ban látott napvilágot Matkowitz szép kivitelű litográfiája.⁶¹

Egészen különleges helyet foglal el a magyar kartográfia történetében Karl Vasquez Pestről és Budáról készült hat lapból álló díszalbuma.⁶² Közvetlenül, az 1838-as pusztító árvíz előtt megjelent alkotás szemléltetően mutatja be a reformkori városépítés eredményeit. A térképlapokat kézzel színezett metszetek díszítik. A városrészeket magyar és német nyelvű felirattal és színezéssel, a művelési ágakat térképpel és színezéssel jelöli. Az album első lapja címlap, a második Buda és Pest látképe gótikus keretben. A harmadik lap a város környékét, Káposztásmegyert és Csepelt, Disznófó és Rákospalotát közötti területet ábrázolja 22 keretképpel. A negyedik lap Buda térképe Farkasréttől a Dunáig 22 keretképpel díszítve. Az ötödik lap a Terézváros és a Lipótváros területét, a térkép szélén 16 városképpel ábrázolja. A hatodik lap a Ferenc-, a József- és a Terézváros térképe 16 keretképpel. Az album Bécsben jelent meg, a térkép metszetei művészi értékűek, Franz Weiss munkái.

A Duna-szabályozással kapcsolatos munkálatok során már az 1830-as években számos térkép készült.

Magyar mérnök, Vörös László⁶³ szerkesztette a két város – reformkorból származó – egyik legérdekesebb térképét⁶⁴, amely a Duna vízrajzi adatai mellett feltünteti az utcaneveket, a kerületek helyneveit.

A Belvárost, a Terézvárost, a Váci út és környékét, a Margitszigetet, Buda és Óbuda északi részét ábrázolja az a kéziratos térkép⁶⁵, amely Vörös László, Keller Ignác és Báthory István felmérései alapján készült. A Duna vízállására vonatkozó adatokat is rögzíti.

Az újpesti határtól Albertfalváig, az Orczy kerttől Kiscelláig terjedő területet ábrázolja az 1836-ban készített vízrajzi térkép.⁶⁶

Az Országos Építési Igazgatóság színes kéziratos térképe⁶⁷ feltünteti a Duna szabályozásának vonalát, sőt a folyó zátonyait is, de a városból csak a közvetlen partsávot.

Pest első csatornázási térképét⁶⁸ Keczkés Károly mérnök készítette el 1840-ben az Építési Igazgatóság megbízásából. A kéziratos térkép felöleli a Vízafogó és a soroksári vámt, a Városliget északi peremét és a Duna közötti egész területet. Feltünteti az utcákba tervezett csatornákat is.

Az 1838-as pesti árvízzel kapcsolatos térképek az árvíz okozta pusztításokat rögzítik. Az elpusztult épületekről statisztikát közölnek kerületenként.⁶⁹

A XIX. század elején rendszeres, központilag irányított városmérési munkálatokat nem végeztek. Így a reformkorban készített térképekhez részben a korábbi, részben a magán kezdeményezésekből származó felmérések adatait használták fel.

Az országos kataszteri felméréseket az 1849. október 20-i parancs indította el az Állandó Kataszter létesítésével. Ettől az időtől kezdve az állami földmérés – 1850–1856 között Földadó Ideglen, 1856–1894 között Állandó Kataszter elnevezés alatt – folyamatos volt.⁷⁰ A rendszeres, országos földmérő munka ellenére a fővárosi kartográfia történetében az 1870-es évekig nem született kiemelkedő alkotás, csupán néhány magánkezdeményezésről tudunk.

Pest város határát ábrázoló színes kéziratos átnézeti térképét⁷¹ Incze György készítette el 1850-ben.

Elsősorban dűlőnevei miatt érdemel említést Palugyay Ignác és Lukács Ignác szerkesztésében, 1852-ben megjelent, a két várost és határát ábrázoló térkép.⁷²

A Vasquez-féle térképhez hasonlítható Haeufler József Historische-topographische Skizzen von Ofen und Pesth című, 1854-es kiadású munkájának melléklete.⁷³ A barna színben nyomott finom metszésű térképet a város látképei díszítik.

Az 1860-as években egyre több és olcsóbb kiadású Pest-Budát ábrázoló térkép látott napvilágot. A kiegyezés körüli időszaknak legtermékenyebb térképésze Friewisz Ferenc⁷⁴ volt. Számos Pestről készült kéziratos munkája ismeretes 1859-től. Sokszorosított térképei általában a Margitsziget és a Soroksári uti katonai kórház, valamint a Kerepesi uti temető közötti területet ábrázolják. Túlnyomó részben idegenforgalmi, kereskedelmi igényeket elégítettek ki.

A modern trigonometrikus városmérés és térképezés eredményei 1867-től a századfordulóig

Az 1867. évi kiegyezés után a bankügy, a közlekedés, az ipar ugrásszerű fellendülése, majd a három város fővárossá egyesítése 1873-ban szinte korlátlan lehetőséget biztosított egy nagyszabású városépítési tevékenység kibontakozásához. A hihetetlen gyorsasággal megindult építkezésekhez, a várostervezéshez újabb, minden változást feltüntető alaptérképre volt szükség.

A főváros első szabatos, háromszögeléssel történő felmérése az 1860-as évek végén kezdődött meg. A „Pest városi határ” felmérésére 1864-ben írtak ki pályázatot, amelyet a kedvezőtlen feltételek miatt 1865-ben módosítottak. A felmérés célja volt „egyrészt, hogy minden, a város határában levő birtok idoma ábrázoltassék, másrészt pedig az, hogy ezen felvétel és az elkészítendő pontos fekráji térképek alapján az építési és szabályozási vonalak a város összes területében véglegesen meghatározassanak”.⁷⁵

A városmérés általános és műszaki feltételeinek előkészítését, a felmérés ellenőrzését külön erre a célra létrehozott bizottság Kruspér István⁷⁶ egyetemi tanár vezetésével végezte.

A háromszögelést, a részletes felmérést Halácsy Sándor⁷⁷ magánvállalkozó végezte. Halácsy elméletileg is foglalkozott felmérési kérdésekkel.⁷⁸

Pest felmérését 1867 tavaszán kezdték meg és 1873-ban fejezték be. Külön felmérték az utcák területén fekvő közműveket, az összes telekhomlokzatot.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa az általános szabályozási tervek elkészítése végett Buda, ill. Óbuda felmérését is elhatározta.⁷⁹

Buda háromszögelési hálózatának elkészítésével a Pénzügyminisztérium a Magyar Királyi Háromszögmérési Számító Hivatal vezetőjét, Marek Jánost bízta meg. A részletes felmérést a Kataszteri Felmérés végezte 1870–1875 között.⁸⁰

Óbuda felmérését 1874-ben kezdték meg az 1873-ban elkészült háromszögelés alapján. A részletes felmérést Satory Antal, a szintezést Hoffman Ferenc vezette.⁸¹

Budapest első szabatos felmérése az 1870-es évek közepén befejeződött. E munkálatok eredményeinek alapján készítették el Pest, Buda és Óbuda üvegtáblákra ragasztott alaptérképeit, a „beltelkekről” 1:720, a „kültelkekről” 1:1440 méretarányban.⁸² A térképek az új helyrajzi számokon kívül tartalmazták a telekkönyvi helyrajzi számokat és a házszámokat is. Minden parcellába bejegyezték a telkek hosszúsági és szélességi méreteit. Az eredeti üveglemezek szintezés nélkül készültek, a másolatokat – az 1874. évi megállapodás értelmében – az Államnyomda térképészeti osztályán nyomtatták.⁸³

Az 1870-es években kiváló nevekkel találkozunk a fővárost térképező mérnökök között. Az első szintvonalas térképet Pestről az 1864-i szintezés alapján Dolecskó Ferenc vette fel és rajzolta, Budáról pedig Varsády Lipót készítette el 1870-ben.

A fővárost térképező mérnökök közül kiemelkedik Halácsy Sándor, aki a főváros térképeinek szerkesztését modern és tudományos alapra helyezte. Első térképe 1867-ben jelent meg.⁸⁴ Ezt követték Pest belterületét, illetve Pest „összes határát” ábrázoló térképlapjai.

A múlt század hetvenes és nyolcvanas éveiben kiadott térképeken⁸⁵ nyomon követhetjük a Fővárosi Közmunkák Tanácsa tevékenységének eredményeit, az új modern városrendezési elvek megvalósítását, a 2300 méter hosszú Sugárút, az 5000 méter hosszú Nagykörút megépítését, a Duna-part kiépítését.

Az 1870-es évektől kezdődően a magyar térképészetnek igen jelentős műhelyévé vált az Államnyomda térképészeti osztálya.

Péchy Imre 1872-től az Államnyomda igazgatója volt. Ő szervezte meg a nyomda térképészetét. Péchy első budapesti térképe⁸⁶ 1872-ben jelent meg. Ez a főváros egész területét ábrázoló első rétegvonalas térkép. A színes litográfia Kalász és Csepel, valamint Törökbálint és Cinkota közötti területet ábrázolja.

Az Államnyomda másik nagy kartográfusa a múlt század utolsó negyedében Homolka József. Magyarországot ábrázoló térképei mellett várostérképeket⁸⁷ is szerkesztett. Péchy munkássága után Homolka nem sok újat adott. Erdeme, hogy a városképben bekövetkezett változásokat rögzítette. Homolka hozzáértő tevékenységének köszönhető a Budapest főváros sokszorosított tárlati [távlati] nagy térképe című, 1882-ben megjelent aprólékos, igen gondos munka.⁸⁸ A térkép a főváros egész területét ábrázolja, telkekig részletes.

A nyomdatechnika fejlődése lehetővé tette, hogy a közigazgatási, katonai, városrendezési térképek mellett mind nagyobb számban megjelenjenek az iskolai oktatás, a tudomány, a közlekedés, az idegenforgalom céljait szolgáló térképek.

A modern magyar térképészet kibontakozásához szükség volt egy önálló, tudományos műhely létrehozására. A már működő Posner-féle litográfiai intézetnek⁸⁹ igen nagy érdemei voltak a magyar térképészet történetében, de szép kivitelű termékei ellenére sem tudta betölteni a tudományos intézmény szerepét. Az 1850-től működő Államnyomda térképészeti osztályának feladatköre nem terjedt ki a tudományos és iskolai térképek kiadására.

Nagy előrelépést jelentett a hazai térképészet fejlődésében a Magyar Földrajzi Intézet⁹⁰ életre hívása. Kogutowitz Manó 1890-ben alapította az intézetet, amely kezdetben a bécsi Hölzel Ede cég fiók vállalata volt. 1892-ben, Hölzel halála után, a budapesti intézet önállósította magát Kogutowitz és Társa néven. Kiadványaikkal az 1900-as évek elején hazai és nemzetközi sikereket értek el. Az intézet 1901-ben vette fel a Magyar Földrajzi Intézet nevet, amely hat évtizedig működött.

Városmérési munkálatok a XX. században

Budapest néhány évtized alatt modern fővárossá fejlődött, és európai mércével mérve is Európa nagy városainak sorába lépett. A Halácsy-féle felmérés térképei már nem tükrözték a város településszerkezetében bekövetkezett változásokat, a század elején működő nagy térképészeti intézetek az 1870-es években készült városmérési adatait használták fel. Az 1910-es években tervezett, a főváros egész területét átfogó felmérés nem valósult meg.⁹¹

Az első világháború után a Magyar Földrajzi Intézet mellett megalakult az Állami Térképészet, amely főleg katonai vonatkozású térképeket adott ki. A két intézeten kívül még a Posner-féle intézetben, a Klösz cégnél és számos, más kisebb litográfiai üzemben nyomtattak fővárosi térképeket.

A Tanácsköztársaság leverése után, 1922-ben a Pénzügyminisztérium keretében megszervezték a Magyar Állami Térképészetet, amely 1938-ban Magyar Honvéd Térképészeti Intézet néven folytatta munkáját. Elsődleges célja az ország katonai térképekkel való ellátása volt, de kiadott, illetve szerkesztett iskolai atlaszokat, megyei és városi térképeket is.⁹²

Budapest városfejlesztési programjának kidolgozásához az 1930-as években újabb alaptérkép elkészítésére volt szükség. A főváros felmérését a törvényhatósági tanács 1932-ben határozta el. A munkálatok előkészítésében és annak végrehajtásában Oltay Károly műegyetemi tanár szerzett kimagasló érdemeket. A Háromszögelő Hivatal 1932-ben Papp Gyula vezetésével megkezdte a háromszögelési munkálatokat, amelyeket 1935-ben fejeztek be. A felmérési munkákra vonatkozó műszaki utasítás 4. pontja meghatározta, hogy „a térképezés 1:1000 méretarányban, alumíniumra ragasztott térképlapon történik, tetszetős kivitelben, biztosítva a rajzi felrakás pontosságának szélső határait”.⁹³

A részletes felmérést 1937-ben kezdték meg Budán, északról dél felé haladva. Az első 15 évben a munkát különböző magánmérnöki irodák végezték Oltay Károly vezetésével és ellenőrzésével. A második időszakban, 1952-től kezdődően a Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat végezte a felmérést. Az első periódusban elkészült a régi budai, sorrendben a III., II., I. kerület felmérése. (A felszabadulás után Pest térképét egyszerűsített felmérés után készítették el az újjáépítéshez.)

A második időszakban a még feltérképezésre váró terület – Nagy-Budapest megalakulásával – tetelesen megnőtt. A pesti oldalon időrendben a XVI., XIII., IV., XIX., IX., X., XV., VI., 1960-tól a XX., majd a XVIII., XVII., XVI., ezt követően a XXI. és a XXII. kerület felmérése készült el. Az V., VII., és a VIII. kerület felmérésénél sajátos technológiai eljárást dolgoztak ki.⁹⁴

Budapest síkrajzi felmérésével, a térképek elkészítésével a városmérési tevékenység nem szűnik meg. A felmérési anyagot a változásoknak megfelelően rendszeresen felújítják azzal a céllal, hogy a főváros alaptérképei mindenkor a város szerkezetének legfrissebb állapotát tükrözzék, a legújabb adatokkal segítve a jövő városának tervszerű fejlesztését, építését.

A BUDAPESTI VONATKOZÁSÚ TÉRKÉPEK LELŐHELYEI

A központi közigazgatási hatóságok – helytartótanács, kamara – szolgálatában álló mérnökök munkája révén több ezer térkép jutott el a hatóságok levéltáraiba, majd ezekkel együtt az Országos Levéltárba, ahol nagymennyiségű anyag gyűlt össze.

A fővárost ábrázoló térképek túlnyomó részét a budapesti közgyűjteményekben – elsősorban levéltárakban – őrzik, de a nagy könyvtárakban, múzeumokban kialakított térképgyűjtemények anyaga is jelentős értéket képvisel.

A további kutatások segítése érdekében célszerű ezek ismertetése.

Budapest Főváros Levéltára

A térképtár tartalmazza Pest, Buda, Óbuda területére vonatkozó 1705 és 1872 között, valamint a három város egyesítésétől napjainkig készített térképeket és terveket. A térképeinek repertórium szerint a gyűjtemény 658 pesti, 300 budai, 8 óbudai, 65 budapesti és 5 főváros környéki kéziratostérképet őriz az 1705–1918 közötti évekből.⁹⁵

Magyar Országos Levéltár

A térkép- és tervgyűjteményben a XVI–XIX. századból származó kéziratostérképek és tervek között számos budapesti vonatkozású térképlap és terv található.⁹⁶

Országos Széchényi Könyvtár Térképtára

A több mint 100 000 darab térképet számláló gyűjteményben a budapesti vonatkozású térképek száma 920 darab. A térképgyűjtemény négyféle csoportosításának megfelelően 9 kéziratostérkép, 6 kataszteri 34 atlaszt, illetve birtokvázlatot és 872 nyomtatott fővárosi térképet tartanak számon.⁹⁷

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest-gyűjteménye

A Budapest-gyűjtemény fővárosi vonatkozású térképeinek száma közel 750 darab. Az állomány nagy része közigazgatási, városrendezési, vízügyi, katonai, valamint a fővárosról készült, nyomtatott áttekintő térkép. Jelentős értéket képviselnek a XVII. századból származó, a török háborúkkal foglalkozó, javarészt idegen nyelvű munkákban található helyszínrajzok, térképek. Található néhány XVIII., illetve XIX. századi kéziratostérkép – Balla Antal, Vörös László munkái –, valamint a modern nyomdatechnikai módszerekkel nyomtatott XIX., XX. századi térképek.⁹⁸

A Budapesti Történeti Múzeum Várostitörténeti Osztályának Térképtára

A Budapesti Történeti Múzeum megalapításától kezdve gyűjtötte a fővárost ábrázoló kéziratostérképek és egyéb nyomdai sokszorosítási eljárásokkal készített térképeket. A gyűjtemény alapját a fővárosi mérnöki hivatalban őrzött régi térképek képezték. A kb. 250 térképből álló gyűjtemény 67 kéziratostérképet tartalmaz.⁹⁹

A Hadtörténelmi Intézet Térképtára

A térképgyűjtemény alapját a bécsi Hadilevéltárból származó katonai térképek képezik. A gyűjteményben megtalálhatók a hazánk területét ábrázoló I., II., III. katonai felmérésekből származó térképek szelvénylapjai, azokról készült filmek, fényképmásolatok, továbbá több ezer, kifejezetten hadtörténelmi vonatkozású térkép, helyszínrajz. A térképgyűjteményben 374 budapesti vonatkozású térkép található.¹⁰⁰

Budapestre és környékére vonatkozó térképek nemcsak a hazai, hanem a külföldi gyűjteményekben is fellelhetők. Számos budai és pesti térkép található a Bécsi Hadilevéltárban, a Bécsi Nemzeti Könyvtárban, a Bécsi Állami Levéltárban, a Bécsi Udvari Kamarai Levéltárban, a Lichtenstein Gyűjteményben, a Bolognai Egyetem Könyvtárban, a Karlsruhei Levéltárban.

A főváros helytörténeti, helyrajzi, valamint a térképtörténeti kutatásnak egyik fontos feladata lenne a még kallódó budapesti vonatkozású térképek felkutatása, számbavétele, adatainak több szempontú feltárása.

Faragó Éva

- 1 Irmédi-Molnár László: Térképkalkotás. Bp., Tankönyvkiadó, 1970. 13. p.
- 2 Fodor Ferenc: A magyar térképírás. 1–3. köt. Bp., Honvéd Térképészeti Int. 1952. (Továbbiakban: Fodor 1–3. köt.) – Irmédi-Molnár László Térképkalkotás. Bp., Tankönyvkiadó, 1970. 495 p. – Gazdag László: Utitársunk a térkép. Bp., Gondolat, 1969. 351 p. – Stegena Lajos: Térképtörténet. Bp., Tankönyvkiadó, 1980. 199 p. XII t. – Bendefy László: Levéltáraink kataszteri térképeinek forrásértéke. = Levéltári Szemle 1966. No. 23. 247–253. p.
- 3 Fodor Ferenc: A magyarországi kéziratok vízrajzi térképek katalógus 1867-ig. 1–3. köt. Bp., Tankönyvkiadó, 1954–1956.
- 4 A magyar geodéziai irodalom 1498–1960. Bibliográfia. Szerk. Bendefy László. Bp., Műszaki Könyvkiadó, 1964. 396 p.
- 5 Nagy Júlia–Vagács András: A térképek katalogizálása. Szerk. Csapody Csaba. Bp., Országos Könyvtárügyi Tanács, 1958. 64. 2 p.
- 6 Budapest történetének bibliográfiája. Szerk. Berza László. 1. köt. Bp., FSZEK, 1967. 90–164. p.
- 7 A Fővárosi Levéltár térképei. 1705–1918. Összeáll. Farkas Elemérné. Bp., 1964. 300 p.
- 8 Eperjessy Kálmán: A bécsi hadilevéltár magyar vonatkozású térképeinek jegyzéke. Szeged, [Városi ny.] 1929. VIII, 172 p.
- 9 Glaser Lajos: A karlsruhei gyűjtemények magyar vonatkozású térképnyelve. Bp., [Állami térképészet], 1933. 136 p.
- 10 Nagy Júlia: Térképek 1936–1940. Bp., OSZK, 1942. 203 p.
- 11 Rómer Flóris (1815–1889) régész, művészettörténész, az MTA tagja.
- 12 Rómer Flóris: A régi Pest. Történelmi tanulmány. Bp., Eggenberger, 1873. 240 p. 1 térk.
- 13 Nagy Lajos: Pest város XVII. század végi topográfiájának forrásai. = Tanulmányok Budapest múltjából. 14. köt. Bp., 1961. 161–212. p. (Továbbiakban: Nagy Lajos: Pest város...)
- 14 Nagy Lajos: A Tézváros kialakulása. = Tanulmányok Budapest múltjából. 11. köt. Bp., 1956. 97–126. p. – Nagy Lajos: A Víziváros XVII. század végi topográfiája. = Tanulmányok Budapest múltjából. 16. köt. Bp., 181–249. p. – Nagy Lajos: A budai Vár topográfiája a XVII. század végén. = Tanulmányok Budapest múltjából. 18. köt. Bp., 1971. 81–121. p.
- 15 Irmédi-Molnár i. m. 88. p.
- 16 Lázár deák XVI. századi magyar térképész, Bakócz Tamás esztergomi érsek titkára. Életről, munkásságáról kevés adat ismert. Az eddigi kutatásokat összefoglalja Stegena i. m. 91–95. p. A térkép részletes ismertetését l. Nemes Klára: Magyarország térképei a XVI. és XVII. századból faksimile kiadásban. Bp., Helikon, 1972. 1 térk.
- 17 Lazius, Wolfgang (1514–1565) I. Ferdinánd udvari orvosa, történetírója, kartográfusa. Nemes i. m. 4. térk.
- 18 Lazius, Wolfgang: Hungariae descriptio. M. 15 milliaria Hungarica = 72 mm. [H. ny. n. 1556.] 31.5x48.5 cm. (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Bp.-gyűjt. Btq 178)
- 19 Zsámboky János, Johannes Sambucus (1531–1584) történetíró, orvos, kartográfus.
- 20 Zsámboky János: Hungariae loca precipua rescens emendata atque edita per —. M. 30. mül[1]aria Hungarica = 100 mm. [H. ny. n.] 1592. 20.5x29.5 cm. (Bp.-gyűjt. Btq 212) Korábbi kiadások: 1571., 1572., 1575., 1579., 1580. Fodor 2. köt. i. m. 47. p.
- 21 Ortelius, Abraham: Theatrum Orbis Terrarum. Antwerpen, 1579. 108 t.
- 22 A látképek részletes leírását ld.: Rózsa György: Budapest régi látképei (1493–1800). Bp., Akad. K. 1963. 387 p. 49 t.
- 23 Sibmacher, Johann (? – 1611) nürnbergi festő rézkarcoló. Zimmermann, Peter Wilhelm augsburgi rajzoló rézmetsző, kiadó. Keller, Georg (1568–1634) frankfurti rézmetsző. – Hallart, L. N. Főhadsegéd Miksa Emánuel bajor választó fejedeleme seregében. – Vigne, Nicolo de la császári hadmérnök.
- 24 Dilich, Wilhelm (1571–1650) építész, grafikus, krónika író Kasselben. Rózsa i. m. 44. p.
- 25 Dilich, Wilhelm: Ungarische Chronica... Cassel, 1600. A képek leírását ld. Rózsa i. m. 44., 86., 105., 114., 161., 163., 253., 262–263. p.
- 26 Wenning, Michael (1654–1718) bajor rézmetsző.
- 27 Majláth Béla: A történelmi kiállítás kalauza. Bp., Fanda ny. 1886. 224–227. p.
- 28 Marsigli, Luigi Ferdinando (1658–1730) olasz hadmérnök. Munkásságára vonatkozóan ld. Veress Endre: Gróf Marsigli Alajos Ferdinánd olasz hadi mérnök jelentései és térképei Budavár 1684–1686-i ostromairól... = Budapest régiségei. 9. köt. Bp., 1906. 103–107. p.
- 29 Vigne, Nicolaus Maximilianus, de la: Budae ac Pesti ichonographica descriptio.... 1686. [Transcript] Horler Ferenc 1952. M. 3000 ped = 265 mm. 110x40 cm. Fénymásolat a Budapesti Hadilevéltár eredetijéről H. F. által készített másolatról. Az épületek jegyzékével. (Bp.-gyűjt. Bt 592)
- 30 [Haý, Joseph de]: Plan de la ville et chateau de Bude... 1687. [Copié par Horler Ferenc 1952.] M. 150 pied = 155 mm. 42x105 cm. Színes fénymásolat a bécsi Hadilevéltár eredetijéről.
- 31 Bánrévy György: Az első hivatalos intézkedések a visszafoglalt Budán 1686-ban. = Tanulmányok Budapest múltjából. 5. köt. Bp., 1936. 242–270. p.
- 32 Kovács Lajos: Buda telekkönyve a kamarai adminisztráció idejében. Szentpéter–Félmékkönyv. Bp., 1938. 206. p.
- 33 Uo... 223. p.
- 34 Nagy Lajos: Pest város... i. m. 169. p.
- 35 Prati, Fortunatus (? – 1738) a kamara építész. Életről, munkásságára vonatkozóan ld. Réh Elemér: A régi Buda és Pest építőmesterei Mária Terézia korában. Bp., 1932. 112. p.
- 36 Bánrévy György: Húsz év Buda fejlődéstörténetéből. 1714–1733. História, 1932. 118–127. p.
- 37 A cím nélküli térkép fénymásolatát a Budapest Főváros Levéltár Térképtárában őrzik. (Továbbiakban: BFL) A térképet ismerteti: Nagy Lajos: Pest város... i. m. 162. p.
- 38 Libera ac Regia Civitatis Pestiensis (Budapesti Történelmi Múzeum, a továbbiakban BTM) A térképet ismerteti: Rómer i. m. 94. p.; Nagy Lajos: Pest város... i. m. 163. p.
- 39 [Pest város térképe az 1758-as állapot szerint.] = Scheiben-Schützen Almanach für das Schützen-Jahr 1830... Pest, 1830.
- 40 Matthey, Johann: Plan Der König. Haupt Stadt und Festung Ofen nebst der über der Donau Befindlichen Pest. 1743. (Bécs, Kriegsarchiv, fénymásolat BTM)
- 41 Mikoviny, Sámuel (1700–1750) matematikus, mérnök, térképész. Korának jelentős polihisztorja. Bendefy László: Mikoviny Sámuel megyei térképei különös tekintettel az Akadémiai Könyvtár kézirattárának Mikoviny-térképeire. 1–2. köt. Bp., 1976. (Továbbiakban: Bendefy László: Mikoviny...)

- 42 Uo. 96. p.
 43 Uo. 135–136. p.
 44 Mikoviny Sámuel: Epistola de Methodo concinendarum mapparum Hungariae... [Posonii, 1732.]
 45 Langer, François: Plan de la forteresse de Bude. M. 1:1728 1749. 63x144 cm. (Hadtörténeti Intézet térképtára)
 46 Waczpaur, Lénárd: Mappa Universalis Territorii Regiae-Liberaeque Civitatis Pestiensis... 1764. M. 1000 öl = 180 mm. 118x118 cm. (BTM) Ismerteti Fodor 2. köt. i. m. 251. p.
 47 Borbély Andor–Nagy Júlia: Magyarország I. katonai felvétele II. József korában. = Térképészeti Közöny 1932. 1–4. füz. 35–85. p.
 48 Balla Antal (1739–1815) mérnök földmérő, 1777-től Pest vármegye mérnöke volt. Életére vonatkozóan ld. Fodor Ferenc: Balla Antal élete és műszaki munkássága. Bp., Tankönyvkiadó, 1953. 59 p. (Továbbiakban: Fodor Ferenc: Balla Antal...)
 49 Balla Antal: Mappa Universalis totius Territorii Liberae Regiaeque Civitatis Pestiensis... De Anno 1785... 500 Org Vienn = 129 mm. 88.5x121 cm. (BFL) Fodor Ferenc: Balla Antal... i. m. 36. p.
 50 Uo. 36. p.
 51 A színes kézíratos, cím és szerző nélküli térképet Fodor Ferenc Balla művének tekinti. (BFL) U. o. 38. p.
 52 Balla Antal: Mappa Universalis Territorii Liberae Regiaeque ac emporialis Civitatis Pest... 600 Org Vienn = 165 mm. 170x192 cm. (BTM) Uo. 39. p.
 53 Balla Antal: Mappa Cursum Danubii a ponte navali inter Budam et Pestum erecto usque margines I. Cottus Albensis ad terrenum Erd vulgo Hansabeg una cum tramite Navigationis... De Ao 1784... Scala bis Mille Orgyrum Vienne, sive dimini Millaris Germanici = 132 mm. 47x68.5 cm. (Bp.-gyűjt. Btf 155) Uo. 37. p.
 54 Balla Antal: Planum L. R. Civitatis Pesth... Metsz. Karacs Ferenc. 1803. [M. n.] 28.5x37 cm. = [Ráth Pál]: Wegweiser durch Pesth... Pesth, 1804.
 55 [Pest város felmérése.] = Nemzeti Újság vagy Hazai 's Külföldi Tudósítások 1834. 2. köt. 177. p.
 56 Lipszky János: Plan der beyden königlichen freyen Hauptstädte Ungers Ofen und Pest... gewidmet v. L. J. Gestochen v. Carl Stein. M. 300-W. Kl. = Vienn–Pest, 1810. 94x137 cm. (Bp.-gyűjt. Bt 202)
 57 Hild János: Situations Plan zur Regulierung und Verschönerung der Königlichen Freystadt Pest in Hungarn in Jahre 1805. (BFL)
 58 Tomola Ferdinánd: Buda 's Pesth szabad királyi városoknak 's környékének planuma. – Plan der Königlichen freyen Staedte Ofen u. Pesth samt ihren Umgebungen... Kőre metsz. Csintalan József. [M. n.] Pesth, 1828. 49x79 cm. (Bp.-gyűjt. Bt 41)
 59 Blaschnek Samuel: Plan der königl.[ichen] ungarischen Städte Ofen und Pesth sammt deren Umgebungen... M. 510 Kl. = 79 mm. Pesth, 1830. 53x64 cm. (Bp.-gyűjt. Bt 126)
 60 Blaschnek Sámuel: Sz[abad] K[irályi] Buda Pest városok terve. [M. n.] Pest, 1835. 31.8x41.8 cm. (BTM)
 61 Umgebung von Ofen und Pesth. Lithogr. A. L. Matkowitz. M. 1 Wiener Zoll = 200 Kl. Pesth, 1836. 144x209 cm. (Bp.-gyűjt. Btf 258)
 62 Vasquez, Karl: Buda és Pest Szabad Királyi Városainak tájleírása... Topographische der Königl.[ichen] ungarischen freyen Städte Ofen und Pesth. Bécs, [1837.] 2 t. 4 térk. (Bp.-gyűjt. Bf 769/55)
 63 Karacs Teréz feljegyzése szerint Vörös László Karacs Ferenc tanítványa volt. 18 éves koráig asztalosmesterként dolgozott, Pesten megszerezte a mérnöki oklevelet. Fodor 2. köt. i. m. 256. p.
 64 Vörös László: Alap és vízhezlyzeti térképe Buda és Pest szabad királyi fő városainak, mellyet... a Tekintetes Hídegylet... tagjainak alázatos tisztelettel ajánl Vörös László a Kiadó és országos dunamérési hiteles földmérő. Kőre metsz. A Kiadó. M. 1 hüvelyk = 100 bécsi öl. Buda, 1833. 83x170 cm. (Bp.-gyűjt. Bt 259)
 65 [Buda és Pest táblái.] Felméretett Báthory István–Keller Ignác–Vörös László által az 1826. esztendő... hónapjában a budai vízmérőn lévő 10'18" vízmagasság szerént. M. 1:2200. 1826. I–XVI t. 58x72 cm. (Bp.-gyűjt. Bth 151)
 66 Situations Plan der Königl.[ichen] Frey-Städte Ofen und Pesth nach der neuesten topographisch-hydrographischen Donau-stroms-Karte gezeichnet in der Donau-Mappirungs-Kanzley. M. 600 öl = 158 mm. [Kézirat.] 80x158 cm. (Bp.-gyűjt. Btf 153)
 67 Hydrographisch-hydrotechnische Detail Karte von der Donaustrecke zwischen Ofen und Pesth in Plan Sectionen von I–X. Gezeichnet in der Königl.[ichen] ung.[arischen] Donau Mappirungs Kanzley. M. 1 = 50 W. M. 300 öl = 161 mm. 1839. [Kézirat.] 59x95 cm. (Bp.-gyűjt. Bt 147)
 68 Situations und Niveau Plan über die systematische Regulierung der unterirdischen Abzug-Kanaln im ganzen Umfange der Königl.[ichen] Freystadt Pesth. Entworfen durch Keczkés. M. 450⁰ = 230 mm. 1841. [Kézirat.] 97x170 cm. (Bp.-gyűjt. Bth 278)
 69 Plan der Ueberschwemmung von Ofen und Pesth bei dem Eisgang des höchsten Wasserstandes vom 15. auf den 16. März. 1838. M. 3. W. Z. = 1500 Schritte. 40x56 cm. (Bp.-gyűjt. Btq 57) – Pestnek rajz-terve 1838-dik Vízáradat következtében munkába vett rendezéssel együtt... Hivatalos kútfők után ki adatott közöltségen. A vízáradat által szerencsétlenülkét javokra. M. 300 bécsi öl = 58 mm. Pesth, 1838. 45x65.5 cm. (Bp.-gyűjt. Bt 93)
 70 Gazdag i. m. 285–286. p.
 71 Ince György: Szabad királyi Pest Városa Határának átnézeti térképe. M. 100 öl = 25 mm. 1850. [Kézirat.] 178x202 cm. (BFL) Fodor 2. köt. i. m. 260. p.
 72 Palugyay Ignác–Lukács Ignác: Pest Sz[abad] kir[ályi] Város és határának átnézeti Térképe... M. 1 W. Z. = 800 Kl. = Palugyay Imre: Buda-Pest szabad királyi városok leírása. Pest, 1852. mell.
 73 Plan der Umgebungen von Ofen und Pesth. Lithogr.: v. A. P. Walzel – Fuchsthaler. Pesth, 1854. [M. n.] 35x52 cm. = Haeufler, J. [Joseph] V. [incenz]: Buda-Pest historisch-topographische Skizzen von Ofen und Pest und deren Umgebungen mit chromolithographirten Plänen von Ofen und Pest... 1–3 Theil. Pest, 1854.
 74 Frieuwisz Ferenc a múlt század közepén Pest főmérnöke volt. Kézíratos térképeinek jelentős része a BFL-ban található. A Fővárosi Levéltár térképei... i. m. 276. p.
 75 Idézi Erney István: Budapest városmérése. = A Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat munkái és eredményei. Bp., [Pécsi Szikra ny.] 1972. 63. p.
 76 Kruspér István (1818–1905) a hazai földmérés kiemelkedő egyénisége.
 77 Halácsy Sándor (1837–1885) mérnök, a főváros sokszorosított nagy méretarányú térképeinek szerkesztője.
 78 Halácsy Sándor: Szabad Királyi Pest Városa egész határában háromszögösített elsőrendű főlappontok kiszámításának jegyzőkönyve. 1867. Pest, 1867. 81–161. p.
 79 Futaky Zoltán: Buda és Óbuda felmérése az 1870-es években. Bp., Élet Irod. Rt., 1935. 2. p.

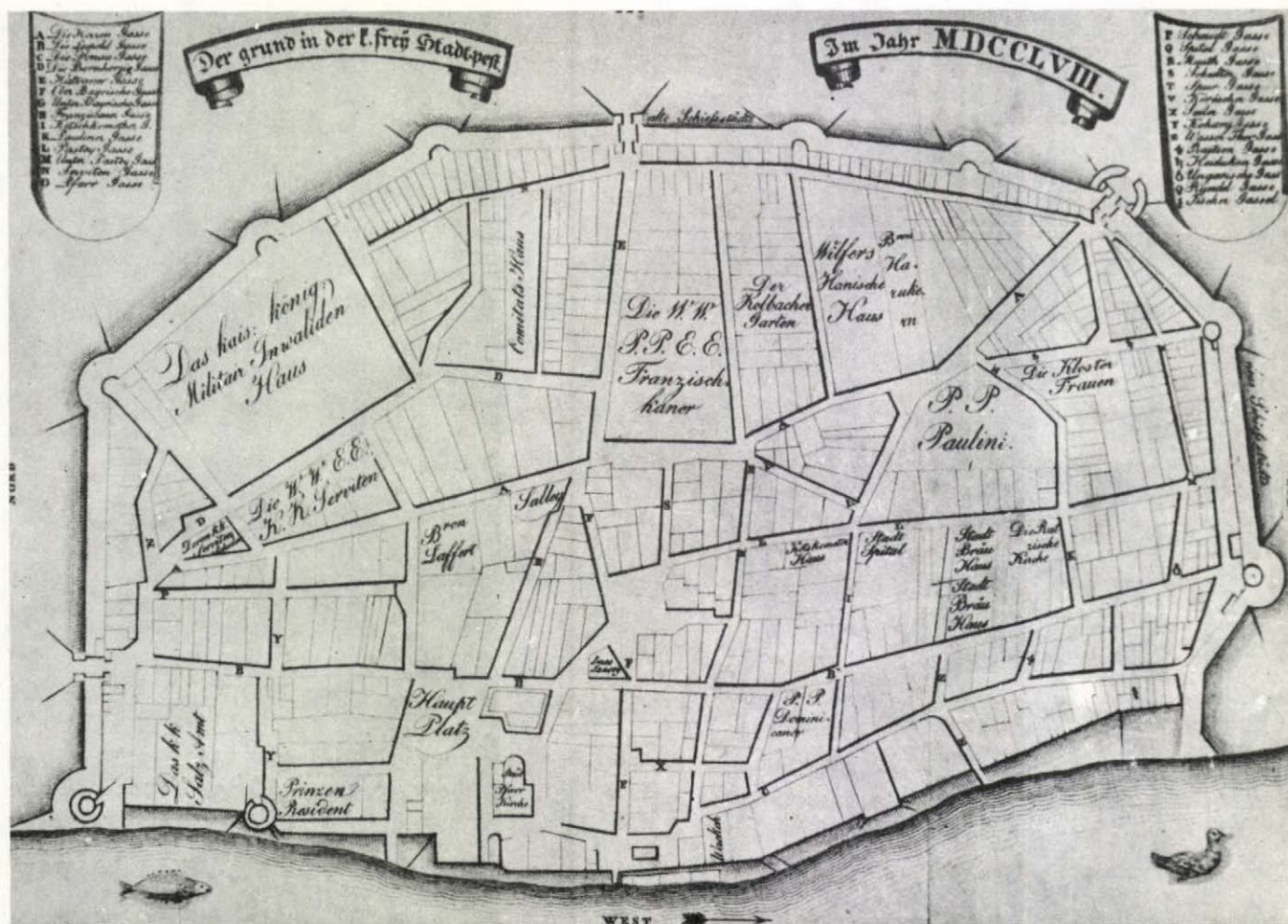
- 80 Buda főváros lejtmerése. A hossz- és keresztzelvények jegyzőkönyve. Végrehajtatott a magyar királyi háromszögmérési hivatal által 1871–1873. évben. Buda, [1874] [Kézirat.] (Bp.-gyűjt.)
- 81 Futaky i. m. 9. p.
- 82 A muzeális értékű üvegtáblákat a BFL-ban őrzik.
- 83 Futaky i. m. 5. p.
- 84 Halácsy Sándor: Szabad királyi Pest városa egész határában háromszögesített elsőrendű fő alappontok átnézeti térképe. M. 1" = 600⁰ [Pest], 1867. (Bp.-gyűjt. Bf. 526/1)
- 85 Budapest fővárosának térképe a budapesti Fővárosi Közmunkák Tanácsa által megállapított szabályozási vonalakkal. M. 150 öl = 105 mm. Bp., 1872–1875 között. 72x76 cm. (Bp.-gyűjt. Bt 52)
- 86 Péchy Imre: Budapest és környéke. A cs. kir. tábornok félé felvétel és a m. kir. háromszögmérési hiv. magasság mérései alapján... Metsz. Heslinger József. M. 1:36000. Buda, 1872. 68x76 cm. (Bp.-gyűjt. Bt 12)
- 87 Homolka József: Budapest főváros térképe. M. 1:10000. Bp., 1885. 80x94 cm. (Bp.-gyűjt. Bt 173)
- 88 Budapest főváros sokszorosított tárlati nagy térképe... Divald-Homolka félé sokszorosítási mód szerint készített Divald Károly fénynyomati intézetében. M. 1:10000. Bp.–Eperjes, 1882. I–VII. (Bp.-gyűjt. Btf 161) Fodor 2. köt. i. m. 268. p.
- 89 Posner Károly Lajos (1822–1887) Fodor 2. köt. i. m. 280–281. p.
- 90 Irmédi-Molnár i. m. 126. p.
- 91 Barczen Gyula: Budapest felmérése. = Városi Szemle 1912. 231–236. p.
- 92 Irmédi-Molnár i. m. 126–128. p.
- 93 Idézi Erneyi i. m. 69. p.
- 94 Uo. 69–75. p.
- 95 A Fővárosi Levéltár térképei... i. m. I–V. p.
- 96 Glaser Lajos: Az Országos Levéltár térképei. = Levéltári Közlemények 1939. 280–288. p.
- 97 Simai Norbert: Bemutatjuk a Széchényi Könyvtár térképtárát. = Könyvtáros 1977. No 6. 325–329. p.
- 98 Budapest történetének Bibliográfiája 1. köt. Bp., FSZEK, 1967. 92–164. p.
- 99 Seenger Ervin: Az Újkori Osztály Kiscelli Múzeum története. = Tanulmányok Budapest múltjából 16. köt. Bp., 1964. 31–32. p.
- 100 Gazdag László: A Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Térképtára. = Földrajzi Értesítő 1965. 359–371. p.

SURVEY OF THE MAPS OF OUR CAPITAL

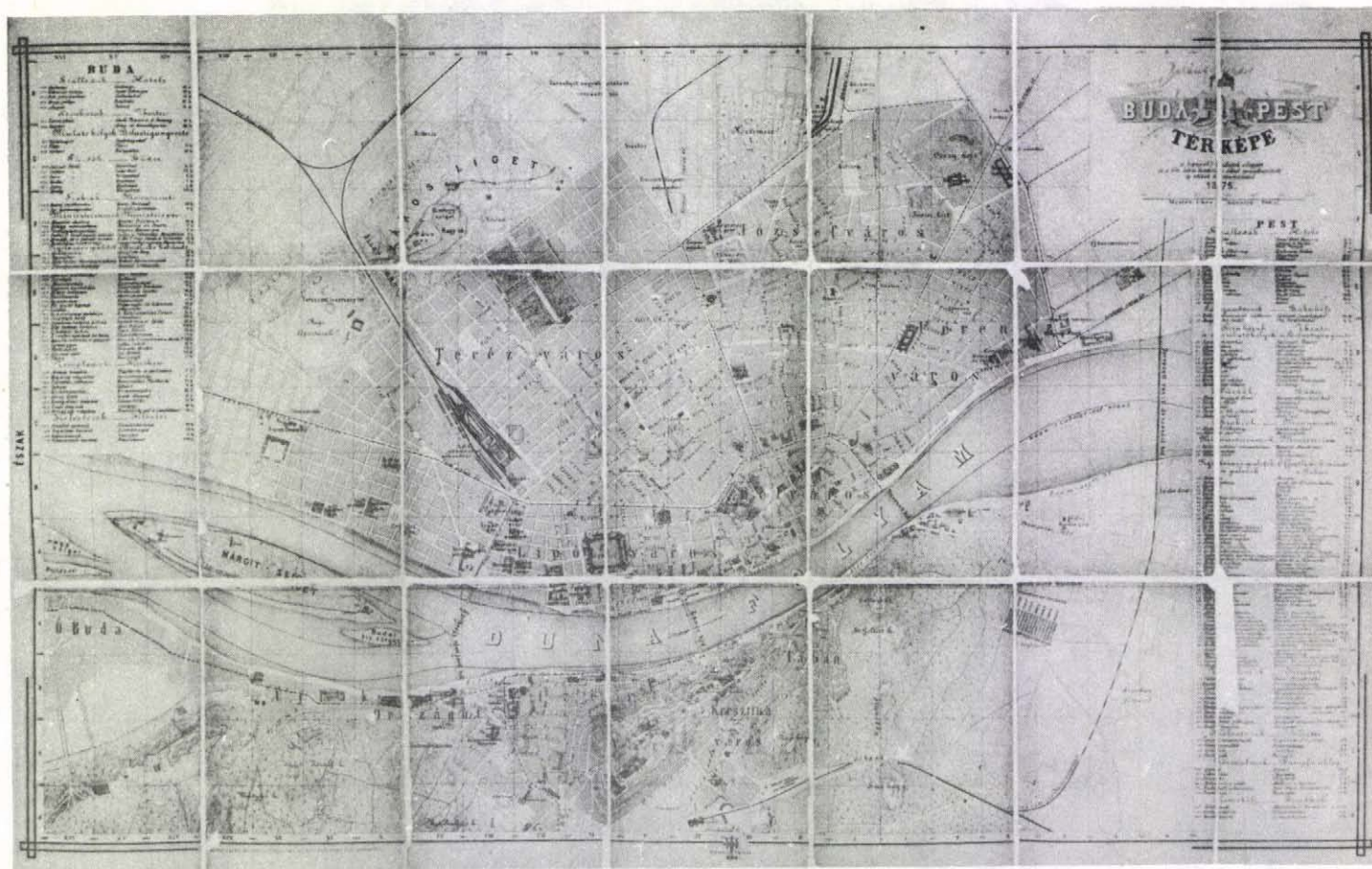
The essay gives an account of the history of the capital's civil map-making from the 17th century to nowadays. The various epochs are characterized by the activities of the outstanding map-makers like; Sámuel Mikoviny, Antal Balla, János Lipszky, Karl Vasquez, József Homolka, Imre Péchy, Manó Kogutovitz, Sándor Halácsy. It writes about the more important Budapest city-maps, the basic sources of the local history and the topographical research, with a special respect to the map-stock of the Budapest-collection of The Metropolitan "Ervin Szabó" Library.

ИСТОРИЧЕСКИЙ ОБЗОР КАРТ НАШЕЙ СТОЛИЦЫ

Сочинение дает обзор об истории будапештской гражданской картографии с XVII-ого века до наших дней. Каждая эпоха характеризуется деятельностью выдающихся картографов: Шамузелом Миковини, Анталом Балла, Яношем Липски, Карлом Васкуэзом, Йожефом Хомолька, Имре Печи, Мано Когутовицом. Статья знакомит с основными источниками местной истории, с более значительными картами Будапешта, с особой точки зрения на картинный фонд собрания "Будапешт" Городской Библиотеки им. Эрвина Сабо.

Pest város alaprajza 1758-ban. Az 1830-ban készített rézmetszet a Scheiben-Schützen Almanach 1830. évfolyamában jelent meg.

Halácsy Sándor: Buda-Pest térképe. 1875.

SEZMLÉLTETŐ PROPAGANDA A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁRBAN

Hetvenöt esztendő alatt több egymást követő generációban fogalmazódott meg – hagyományozódott is, de a társadalom életének, tevékenységének bonyolultabbá válásával gazdagodott és integrálódott is – a művelődéshez, ezzel együtt a könyvtárhoz fűződő társadalmi és személyes érdek. A társadalom, a termelési és művelődési viszonyok fejlődése és a könyvtár (állományának, szolgáltatásainak) gyarapodása, funkciójának bővülése, a társadalom eleven mozgásában érvényesülő tevékenysége alakította ki, és állandóan formálja a könyvtár társadalmi képmását. Abban tehát, hogy milyen módon él a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár az ország, a főváros lakosságának, az egyes embereknek a tudatában – igen nagy szerepe van magának a könyvtárnak. Intézményünk társadalmi megbecsülést vívott ki magának. Ebben közrejátszik a tudományos és közművelődési könyv- és folyóiratállomány kulturális értéke, az anyag sokoldalú feltárásának hagyományos színvonala (katalógusok, bibliográfiák, szabadpolcos rendszer), az egész fővárost átfogó hálózat viszonylagos szervezettsége, a szolgáltatások differenciálódó rendszere, a könyvtárosok általában szerény, segítőkész magatartása és az a törekvésük, hogy folyamatosan tanulmányozzák az olvasói igényeket és az állományt. A könyvtár központja és a kerületi könyvtárak létrejöttük pillanatától kezdve felvállalták társadalmi kötelezettségeiket és részt vettek eszmei-, politikai-, gazdasági, művelődési feladatok megvalósításában. Még az ellenforradalmi kurzus idején is a haladás bázisai maradtak, mentették és továbbadták a tudomány, az irodalom értékeit.

A könyvtár vezetői és könyvtáros kollektívái mindig nagy jelentőséget tulajdonítottak annak, hogy a gyűjtemény könyveit és egyéb dokumentumait, a könyvtár szolgáltatásait a társadalom hasznára fordítsák, ezért gondosan és folyamatosan foglalkoztak a könyvtár népszerűsítésével, a könyvek, az olvasás propagálásával. A tömegkommunikációs eszközök fejlődésével szélesedett és hatékonyabb lett a propaganda és természetesen jelentős változásokon is ment át. Mindig két iránya volt: egyrészt a könyvtárhálózat olvasóit tájékoztatta a könyvtár állományának gyarapodásáról, olvasószolgálati tevékenységéről, kulturális akcióiról – másrészt a lakosság különböző rétegei (a potenciális olvasók) körében népszerűsítette a könyvekben rejlő művelődési, szórakozási lehetőségeket. Ez állandóan ébren tartotta a könyvtár iránti érdeklődést, aminek bizonyítéka az olvasók, kölcsönzők, olvasótermi látogatók gyarapodása, újra feltöltődése.

A propagandaeszközök és módszerek a közvetlen célkitűzésektől, a társadalmi rétegektől, az adott időszaktól függően változtak ugyan, de közben kialakult egy jelképrendszer, a közönség által is elfogadott stílus. Volt kívánnivaló az eszközök és módszerek technikai minőségével kapcsolatban, de ezek nagyjából összhangban álltak a könyvtár szolgáltatásainak egyidejű állapotával, lehetőségeivel. Felvetődik az a kérdés is, elégséges-e, ha csak a propagandaeszközök és módszerek változnak? Természetesen a korszerű propaganda is vonatkozik a tartalom és forma egységének követelménye. A propaganda tartalmának változása a könyvtári szolgáltatások bővülésével és magasabb színvonalával hoz gazdagodást. A művelődés, információszerezés könyvtári feltételei (a könyvállomány összetétele, a feltárás és tájékoztatás színvonala, a helybenolvasás lehetőségei, a jólképzett könyvtári személyzet stb.) meghatározzák a propagandamunka tennivalóit. A gyatra könyvanyag, a szűk elhanyagolt, korszerűtlen könyvtári helyiség, a szervezetlenség, a szakszerűtlen és udvariatlan kiszolgálás, a felesleges időpocsékolással járó várakoztatás lerontja a legjobb propaganda, a legötletesebb reklám hatását is. Felajánlani, népszerűsíteni, a figyelem központjába állítani azt kell, amit biztosan nyújthatunk, amire képesek vagyunk, aminek igénybevétele a közönség érdekében való, társadalmi és egyéni haszonnal jár. Felesleges például helybenolvasásról beszélni ott, ahol a minimális olvasótér sem áll rendelkezésre. Hiányos, rosszul szervezett kézikönyvtárra nem lehet megbízható referenz-szolgálatot építeni. Csinján kell tehát bánni a „propaganda-ígéretekkel”. Ezért utólag is helyeselni lehet, hogy szerény adottságokkal rendelkező, a növekedés ezernyi gondjával küszködő központi könyvtárunk és a kerületi hálózat szolgáltatásait mértéktartóan reklámoztuk, inkább elviselve a szakmai berkek-

ben hangoztatott elmarasztalást „kölszönzőkönyvtári” szemléletünkről. Ahogyan szűk viszonyainkból szabadulunk, amint anyagi feltételeink javulnak, egyre több lehetőségünk van a differenciáltabb, megalapozottabb könyvtári szolgáltatásokról beszélni.

A propagandamunka az olvasószolgálat fontos része. Tapasztalatcserék, tanfolyamok

A propagandamunka elveinek tisztázására, a jó gyakorlati tapasztalatok közreadására a Könyvtári Híradó hasábjain, különböző módszertani kiadványokban, tapasztalatcsere értekezleteken került sor. Különösen a nagyobb akciók alkalmával (olvasómozgalmi kezdeményezések, olvasószervezési kampányok, gyermekkönyvtári pályázatok stb.) bizonyosodott be ezek fontossága. A szervezési feladatok, a szóbeli propaganda mellett mindig nagy jelentőséget kapott a megfelelő szemléltetés előkészítése, a megfelelő eszközök biztosítása. Útmutató füzetekkel, kiállítási forgatókönyvekkel, bibliográfiai tanácsadással, plakátokkal, rölapokkal, emléklapokkal, oklevelekkel, meghívókkal segítette a központ a könyvtári egységek tevékenységét. Könyvtárosok, pedagógusok, ifjúsági vezetők, népművelők részvételével tapasztalatcseréket, bemutató-foglalkozásokat és szemléltető kiállításokat szerveztek. (Gyermekekönvtárosok tapasztalatcseréje, művelődési körök vezetőinek találkozója, ötletvásár, Kell a jó könyv olvasómozgalom, „Barátunk a könyv és a múzeum” stb.) 1974–1975-ben, majd 1977–1978-ban külön propagandatanfolyam szervezésére is vállalkozott a propagandaosztály. Kifejezetten a szemléltető propaganda kérdéseinek tisztázására, az eszközök ismertetésére, a felhasználás módszereinek közös kialakítására, és legfőképpen a gyakorlati megvalósításra törekedtünk. A tanfolyamok résztvevői három csoportban dolgoztak propagandisták, grafikusok, szakemberek irányításával. Az első csoportban kiállítási forgatókönyvet készítettek meghatározott témákhoz saját könyvtáruk adottságait alapul véve, majd a tablók anyagát tervezték meg, végül a rendelkezésükre bocsájtott dokumentumok, illusztrációk és betűsablonok felhasználásával megszerkesztették és elkészítették a kiállítást. (Ezeket magukkal vihették és könyvtárukban fel is szerelték.) A második csoport plakát- és felirat készítését gyakorolta. A témákat a résztvevők választották és a kész plakátokat, feliratokat könyvtárukban hasznosították. Előre elkészített betűsablonokat vihettek magukkal későbbi felhasználásra. A harmadik csoportban az audio-vizuális eszközök kezelését tanulták. Fényképezőgép, filmfelvétel, diavetítő, keskenyfilmvetítő, epidiaszkóp, magnetofon, lemezjátszó állt rendelkezésükre. — A tanfolyam sikere, gyakorlati haszna a könyvtárak mindennapi munkájában megbizonyosodott. A képzést két esztendő múltával magasabb szinten megismételtük a TIT Budapesti Szervezetével közösen rendezett tanfolyamon. Itt a szemléltetés, a szemléltető eszközök alkalmazása más bemutatókkal és gyakorlatokkal együtt jelentkezett. Megismerkedtek a diatárral, az automata diavetítővel, írásvetítő készülékek használatával, valamint az iskolai szemléltetés eszközeivel. Bemutattuk a kiadványtervezés, műszaki szerkesztés folyamatát, a másoló és sokszorosító üzem munkáját. (1. sz. melléklet.) A tapasztalatcserék, a tanfolyamok, a módszertani kiadványok alapvetően azt a célt szolgálták, hogy a könyvtárosokban tudatosítsák, hogy a „Dolgozz jól és beszélj róla!”, „Csinálj jó könyvtárat és a propaganda minden eszközét használd fel, hogy a lakosság széles körében minél többen tudjanak róla!” a public relations mottói azt is kifejezik, hogy jó propaganda nélkül nincsen jó olvasószolgálat, nincsen jó könyvtári munka.

Értékjelző jelképeinkről

A hagyomány és az időtálló érték jelzése Szabó Ervin nevéhez, életművéhez, a könyvtári szolgálat minden megszervezéséhez, a tudatos társadalomformáláshoz kapcsolódik. Szabó Ervin neve megemeli a könyvtár rangját, a könyvtár pedig — nevével — elkötelezettséget vállalt: a társadalom művelődésének szelvény, önzetlen szolgálatát.

A központi könyvtár épületének jellegzetes sziluettje, „patinát” kölcsönöz az egész intézménynek. Budapesti kézzelfogható jelenvalóságát a városképhez, a mindennapi élethez való hozzátartozását sugallja. A hálózat könyvtárainak bejáratánál elhelyezett barna-sárga színű táblák azonnal felhívják a figyelmet jellegzetes egyszerűségükkel és komolyságukkal. Minden más intézménytől meg is különböztetik, a hálózat többi egységeivel pedig összekapcsolják. Ezek a márkajelek „szinte védjegyeink” is. Nyomtatványainkon, kiadványainkon, eligazító tábláinkon, rölapjainkon és meghívóinkon való megjelenésük fémjelzi, hogy könyvtárunk a tudás, a kultúra szerény, de hatékony terjesztője, a társadalom alakításában aktív, felelős szerepet játszik. Könyvtárunk „rangja”, jelentősége igényli is ezeket a jelképeket. Természetesen visszatetszést szül, ha a jelképek megjelenésével nincs összhangban a könyvtári szolgálat, a könyvtárosi magatartás vagy a kiadvány színvonala. (2. sz. melléklet)

Központi ellátás

A hálózati rendszer az ezzel együttjáró központi gazdálkodás eleve lehetővé és szükségessé tette a szemléltető propaganda-anyagok központi tervezését és a hálózat ellátását. A központi könyvtárban és a kerületi könyvtárakban nagy az olvasólétszám, gyakori a kölcsönzés. A könyvtárosokra jelentős terhet ró a szolgálat folyamatos ellátása, a munkaerő éppen csak erre elegendő. Nagy segítség számukra, hogy plakátokat, rölapokat, meghívókat, kiállítási anyagokat – kívánságaiknak megfelelően – a központtól kapnak. Az igénybejelentésen és a tervek elfogadásán túl más dolguk ezzel nem akad. Sok előnye és hátránya is van ennek. Előnye – többek között –, hogy egyszerre több könyvtár számára lehet (mutációkkal vagy anélkül) kiállítási anyagokat, rölapokat előállítani. Így nemcsak olcsóbb, de a kivitelezés is gondosabb. Szövegezésükben azonban általánosabbak, kissé sematikusak, ezzel veszítenek hatékonyságukból. Előnye, hogy az előállítás gyorsabb, különféle megoldások között lehet választani. Szükség esetén bianco-meghívók, plakátok, rölapok is készülnek, ez pedig kiegészíti időzavarából a könyvtárost, ha későn ad választ az író, vagy előadó, hogy ráér-e a felkért előadásra, ha gyorsan kell értesítenie valamilyen könyvtári akcióról az olvasókat. Előnye, hogy a legfontosabb szemléltető anyagokat, rölapokat, prospektusokat egy évre előre megrendelhetik. Szükség esetén bármikor biztosítható a változatlan utánnyomás. A központi ellátás előnye, hogy a másutt megjelenő plakátokat, dekorációs anyagokat, feliratokat, képes táblákat egyszerre minden könyvtár számára beszerzik (pl. olvasómozgalmi, könyv népszerűsítő, nemzeti ünnepeinkét és a nemzetközi akciókat propagáló plakátok).

Több olyan kezdeményezés született, amely ezt a központi ellátást volt hivatva javítani, illetőleg szélesíteni. Némelyek ma is élnek, mások a kezdeti lelkesítő eredmények után befulladások.

Kiállítási tanácsadás, vándorkiállítások és dokumentum-sorozatok kiállítás, szemléltetés céljára

Még a hatvanas években is gyakorlat volt, hogy a hálózat könyvtárjai módszertani levelekben kaptak útmutatást a kiállítások, könyvbemutatók készítéséhez. Ezek a szájbarágó módszertani tanácsok (sokszor utasítások) sematizálták a munkát. A hozzájuk kapcsolt bibliográfiák viszont praktikus segítséget nyújtottak a könyvek kiválasztásához. Néhány sikeres vándorkiállítás (pl. Daumier, A Magyar Tanácsköztársaság plakátjai, Az ember fejlődése, Budapest szocialista fejlődése, Petőfi, A Szovjetunió külpolitikája stb.) saját könyvtárainkon kívül eljutott szakszervezeti könyvtárakba, kerületi művelődési házakba is. – A budapesti és a vidéki, a szakszervezeti közművelődési könyvtárhálózatok igényei szülték azt a törekvést, hogy következetesen hozzásegítsük a szerény feltételekkel rendelkező könyvtárakat az évfordulók, események, fontos kulturális akciók, megemlékezések dokumentumaihoz. Így jött létre a KMK, majd 1972-től a KMK és a FSZEK közös szerkesztésében az Eseménynaptár c. negyedévenként megjelenő kiadvány,

melyet a Népművelődési Propaganda Iroda ad ki és terjeszt az ország könyvtáraiban, általános és középiskoláiban, valamint más közművelődési intézményekben.

Az Eseménynaptár füzetében a könyvtári propaganda- és a kapcsolatszervezési munka útmutatásai mellett elsősorban a fontosabb évfordulókhoz készített cikkek, kronológiák jelennek meg, kiegészítve bibliográfiai összeállításokkal. A mellékletekben a könyvtári és iskolai kiállításokhoz, megemlékezésekhez, előadások szemléltetéséhez készült feliratok, fotók, illusztrációk közreadásával gyorsan és bárhol felhasználható egyszerű – de alkalmas – eszközöket sikerül így a népművelők, könyvtárosok, pedagógusok, klubvezetők kezébe adni. Ez a kiadvány funkcióját betölti, igen hasznos. Nem hallgathatjuk el azonban apróbb-nagyobb gyengeségeit, és a kiadvány rendeltetésével kapcsolatos megfontolásainkat. Mindenekelőtt – általában is, meg a kiadvány szerepével kapcsolatban is – jogosan vetődik fel kiadóban, szerkesztőben, felhasználókban egyaránt az a kérdés: nem kellene már végre fontolóra vennünk a túlméretezett évfordulósdit? Nem lehetne és kellene-e ezen a területen is a társadalmi kezdeményezéseknek, a különböző mozgalmi, művelődési közösségeknek nagyobb lehetőséget biztosítani? Megfontolandó az is, nincs-e deformálódás és a sematizálás veszélye abban, hogy a művelődési intézmények, könyvtárak és a különféle társadalmi mozgalmi, politikai szervezetek, a rádió, sajtó, televízió munkájának tervezésénél a szükségességnél nagyobb hangsúllyal alapozunk az évfordulókra és a megemlékezésekre? Ezeknek a végiggondolása egyben a kiadvány szükségességének megkérdőjelezése is, legalábbis a mai formájában. Mai anyagával is hatékonyabb lenne, ha a füzetben bővülne a kapcsolatszervezéssel, kiállításmódszertannal, a könyvtári szemléltetőeszközök tervezésével foglalkozó anyag. A cikkek információ tartalmát erősítve a tematikai aránytalanságon és bibliográfiai válogatások esetlegességén bőven van javítanivaló. A mellékletek grafikai tervezésére nagyobb gondot fordítva, a fotók és reprodukciók méreteit növelve, a karton minőségét, a színes nyomást javítani kellene. Az A/3-as méret jobban megfelelné a célnak, anélkül, hogy a terjedelmet növelnénk. (Igaz, ez akadályozná a terjesztést.) Vannak olyan javaslatok is, hogy karton helyett 80–100 gr-os ofszet papíron készülhetnének a mellékletek.

Egy-egy jelentősebb évforduló alkalmat nyújtott írók, tudósok, művészek munkássága, korszakos társadalompolitikai, történelmi események jellegzetes (kiállításra és szemléltetésre alkalmas) dokumentumainak összeválogatására és kiadására. (Felszabadulás, Magyar Tanácsköztársaság, Marx, Engels, Lenin, Petőfi, Csokonai, Dante, Kopernikusz, Őszirozsás forradalom, Ady, Krúdy, József Attila, Bartók, Kodály stb.) Ezek az összeállítások alkalmasak voltak faliújságok, emléktablók, akár több négyzetméteres kiállítások készítésére is. Nemcsak saját hálózatunkban, hanem a városi és községi közművelődési könyvtárakban, üzemi és iskolai könyvtárakban, klubokban is szívesen alkalmazták. Lényegében igen rövid idő alatt kevés munkával felhasználhatók. Nem egyszer előadások szemléltetésére is szolgált. A Dokumentumok és az Eseménynaptár szerencsés ötvöztetésével nemcsak a ráfordításokat lehetne csökkenteni, de alkalmazásuk hatékonyabb biztosítását is el lehetne érni. (3. és 4. sz. melléklet)

Plakátok, röplapok

A könyvtárak szolgáltatásainak népszerűsítése nem nélkülözheti a reklámeszközöket. Plakátok, röplapok már a Magyar Tanácsköztársaság idején olvasásra, a könyvtárak támogatására és igénybevételére ösztönöztek. (5. és 6. melléklet) Azóta is példának tekintjük, kiadványainkban többször be is mutattuk ezeket. Lényegretörő, figyelemfelhívó, agitáló jellegük ma is megragadja az ember fantáziáját. Könyvtárunk a nemzeti és egyetemes kultúra letéteményese, a modern, szocialista eszmék terjesztője. Végh Gusztáv plakátja kiemeli jelentőségét, már-már a műveltség, az ízlés jelképe. Mint kompozíció és mint jelkép egyszerre hat ránk. (7. sz. melléklet) Színeinek összhatása kellemes érzetet kelt a szemlélőben, egyszerre ismerős és kedves az épület, a jelenség és a tartalom, amit sugall. – A felszabadulás első perceitől szerepet vállal a könyvtár az újjáépítésben, a kulturális és társadalmi élet serkentésében. Több plakát és röpcédula őrzi ennek emlékét. Természetes, hogy a könyvtár előadássorozatok szervezését tartja fontosnak, s propagandaeszközeit a lakosság mozgósításának szolgálatába állítja. (8. és 9. sz. melléklet)

Nagy hangsúlyt kap különösen a hatvanas–hetvenes években a könyvtárak kialakuló szolgáltatásainak, nyitvatartási idejének tudatosítása. Sárdy Károly grafikus munkáját dicséri a vegyes, felnőtt és gyermekkönyvtárak plakát- és röplap sorozata. Ezek mutációkban készültek, több típusuk volt. A kerületi könyvtárak, az olvasóteremmel rendelkező könyvtárak, a fiókkönyvtárak, a vegyes (gyermek, felnőtt) könyvtárak és az önálló gyermekkönyvtárak más szövegű plakátot és röplapot kaptak. Általában két-három színnyomással készültek. Bianco-változatokat is nyomattak, amelyeket később létrehozott könyvtárak kaphattak meg. A plakátok betűi kiegyensúlyozottak, kifejezetten komolyságot tükröznek. A könyvtár nevének, számának, címének közlése mellett a nyitvatartási időt – ahol van – , a helybenolvasás lehetőségét, a kézikönyvtári, periodikaállományt is jelzi, feltünteti a beiratkozási díjat is. A gyermekkönyvtári plakátokat és röplapokat a gyermekkönyvtári (több színű) embléma díszíti. Egyszerű szövegű, információt adó propagandaanyagok ezek, igen nagy szolgálatot tettek, mert az iskolákban, lakóházakban, művelődési intézményekben hirdették, hol találhatók és mikor vehető igénybe a könyvtárak. Egészen a hetvenes évek végéig forgalomban voltak. (10., 11., 12. sz. melléklet)

1972-ben a mozgókönyvtár megindításához készültek propagandaanyagok. Ezek újakkal is gyarapodtak a későbbiek során. A MOZGÓKÖNYVTÁR felirat emblémaszerű megoldása különösen jól sikerült. (Az autóbust formázza!) (13., 14. sz. melléklet) Kis prospektusa reklámmódszereket követ.

Joó Margit festő-grafikus és Sárdy Károly munkái egyre több gyermekkönyvtári propagandaanyagon jelennek meg. Sárdy *Mesedélután* plakátja a könyvtárakon belül, a kirakatokban, az iskolákban került elhelyezésre. Megfelelő helyen a gyermekfoglalkozások programját közölhették (15. sz. melléklet). Joó Margit két legismertebb színes röplapja *Te se ülj a könyvön...* és a *Könyv nélkül én is unatkozom...* elindította az ötletek egész sorát. (16., 17. sz. melléklet)

Visszahívó, felszólító levelezőlapok

A könyvtárak látogatottságának megemelkedése a lemorzsolódások növekedésével és a könyvek késedelmes visszahozásának egyre gyakoribbá válásával is együtt járt. Kezdetben a könyvtár szigorú hangú felszólításokkal igyekezett védekezni. Hamar belátták azonban a könyvtárosok és a könyvtár vezetői, hogy csupán büntetésekkel, perlésekkel nem lehet célt érni. – A szükség hozta, hogy ki kellett találni olyan eszközöket, amelyek kifejezik a könyvtár viszonyát az olvasóhoz és fordítva. Azt kellett megkeresnünk, ami összekapcsol és nem azt, ami elválaszt. Így születtek meg visszahívó és felszólító levelezőlapjaink, Bakallár József festőművész és Artner Margit grafikus közreműködésével. (18., 19., 20., 21., 22. sz. melléklet) A szövegek udvarias hangja, az illusztrációk ötletessége és egyszerűsége nem taszít, hanem vonz! A rádió egyik riporternője 1979 áprilisában felhívott, hogy sürgősen beszélni szeretne velem, mert a szomszédjának harmadikos kisfia megmutatta neki azt a levelezőlapot, amit a könyvtárból kapott. Akkor előszedtük az egész kollekciót és a rövid – magnóra vett – beszélgetésünk másnap a reggeli adásban kapott helyet. Lényege az volt: nagyon fontos, hogy a gyerek – de bármelyik olvasó is – személyes és írásbeli kapcsolatok során egyaránt érezze, hogy a könyvtár ténylegesen barátja és számotartja őt. Ebben pedig sokat segítenek ízléses, ötletes rajzú és szövegű visszahívóink és a könyvek visszahozására felszólító levelezőlapjaink. – A Magyar Ifjúságban – K. L. M. aláírással – megjelent rövid cikk a felnőtt ember meglepetésének és jóérzésének adott hangot. A cikk címe: Például így!

„Kedves Olvasónk! Sajnáljuk, hogy az utóbbi időben nem látogathatta könyvtárunkat. Reméljük, hogy ebben nem valami betegség vagy kellemetlenség gátolta. Könyvtárunk változatlan barátsággal és készséggel áll rendelkezésére. Szeretnénk, ha munkájában, művelődésében, kulturált szórakozásában és aktív pihenésében könyvállományunkkal segítségére lehetnénk. Látogatását várva tisztelettel:...”

Igaz, az aláírás hiányzik a nyomtatott szöveg után a Bakallár József *Ex libris*-ével díszített levelezőlapról, a néhány sor mégis a személyes üzenet meghittségét kelti a címzettben. A címzettben, aki néhány évvel ezelőtt egy gyors munkával kapcsolatban egy kis VIII. kerületi Szabó Ervin könyvtárfiókba botlott be, ott segítséget kapott, és útjai, könyvolvasási szokásai másfelé vezérelvén, meg is feledkezett egyszeri látogatásáról, és akit lám, mint elveszített, de a könyvnek visszaszerezhető jó barátot tartanak nyilván.

A címzett csipeinyi meghatódottságot érez, és közben arra gondol: mennyit is beszélünk arról, hogyan kell a közművelődés dolgozóinak tevékenykedniük munkájuk eredményesebbé tételéért. És válaszol is a kérdésre.

Például így!

A késedelmes olvasókat elsőként udvarias szövegű, tréfás-csipkelődő rajzzal illusztrált levelezőlapokon figyelmeztetjük. Piros házú csigának az olvasók körében már ismerős. Ha ilyen lapot visz a posta, már nem bosszankodással fogadják, de köszönik, hogy megérkezett „– a könyvtár figyelmességét érzékelik benne és nem a „hivatal komor fenyegetését”. A gyerekeket figyelmeztető trombitás nemcsak azt harsogja, hogy „Elfelejtetted visszahozni a könyvtári könyveket”, hanem azt is, „Mi mindig szeretettel várunk”. A kenguru alig bírja könyvvvel megrakott erszényét, így mutat példát és a mellette lévő szöveg a vállalt kötelezettség (könyvtári szabály) megtartására figyelmeztet.

Könyvtári értesítések, meghívók

Eszteendőként többszáz meghívó és értesítő lap tájékoztatja az olvasókat a hálózat különböző könyvtárainak rendezvényeiről, különböző akcióiról. Ezekkel harangozzák be az új könyvtárak megnyitását, a hosszabb tatarozás után újra meginduló könyvtári szolgálatot. (23. és 24. melléklet) Az előjegyzett könyvekről küldött értesítés első oldalán a címzés mellett egy kék holló könyvet tart a csőrében, melyen a szöveg: „Megérkezett!” (25. sz. melléklet) A Pest Megyei Könyvtár által tervezetett és 40 000 példányban a FSZEK gyermekkönyvtárai számára is utánnyomatott (bianco) értesítő-meghívó lap több éven keresztül jól szolgálta az olvasószervezést, a könyvtári pályázatokat és rendezvényekre történő mozgósítást. (26. sz. melléklet) Kiemelésük a gazdag terméskől ötletszerű ugyan, de arra jó, hogy jelezzük velük a tudatos megfontolást, amivel a meghívók is készülnek. Hiszen mindmennyi kettős funkciót tölt be: közlést ad a szóban forgó témában, egyben a könyvtár létéről, eleven tevékenységéről informál.

Tájékoztatók a könyvtárhasználatról, olvasófüzetek, prospektusok

A könyvtár első lépéseitől kezdve mindig nagy gondot fordítottak arra, hogy az olvasókat a könyvtár használatának tudnivalóiról pontosan tájékoztassák. A Fővárosi Könyvtárban rendszeresített olvasófüzet egyben a kölcsönzés adminisztrációjára is szolgált, az olvasó kívánságkönyvének szerepét is betöltötte. (27. sz. melléklet) Egy-egy olvasófüzet több esztendeig élt együtt az olvasóval. A betelt olvasófüzetek kitűnő eszközzé váltak egyes olvasók olvasási szokásainak, törekvéseinek tanulmányozására. Bejegyzései sokszor abban is adtak fogódzót, milyen hatással voltak a könyvek az olvasókra. 1957-től kezdve ezek az olvasófüzetek fokozatosan megszűntek. A központi könyvtárban és újabban a kerületi könyvtárakban is egyre erősebb igény jelentkezett a könyvtári egységeket bemutató tájékoztatókra. A központi könyvtár prospektusán kívül tájékoztató jelent meg a Budapest-gyűjteményről, a zenei gyűjteményről is. Előbb összefoglaló jellegű prospektusok mutatták be a kerületi könyvtárakat, később a felnőtt és gyermekkönyvtárakat külön-külön. (28., 29., 30., 31. sz. melléklet) 1978-ban a Fővárosi Tanács művelődési főosztályának irányításával a budapesti nagyobb kulturális intézmények (Budapesti Történeti Múzeum, Budapest Főváros Levéltára, a Fővárosi Állat- és Növénykert) közös színes prospektusban „Szabadidő, művelődés, szórakozás” címmel mutatkoztak be. Izlées, zsebben hordható, szép papírra nyomott kiadvány volt. Sajnos az összes példány terítését és hatását nem érzékelhettük. Mindössze néhány ezer jutott a könyvtárakba. (32. sz. melléklet) A hetvenes évek végén jelentek meg a kerületi könyvtárak önálló prospektusai (1-es, 3-as, 44-es, 48-as). Előkészületben vannak olyan tájékoztató füzetek, amelyek kerületenként mutatják be a könyvtári szolgáltatások különböző jellegű és szintű rendszerét. (33. sz. melléklet) A

prospektusok szövegében még bőven található a megszokott „könyvtárosi zsargon”, ezért tulajdonképpen ezek a füzetek csak felirataikban különböznek egymástól. A kísérletezés stádiumában tartalmi gyengeségekkel küszködnek, a kivitelezés igen sok apróbb-nagyobb technikai hibával terhes.

Egy jól sikerült, de folytatás nélkül maradt kezdeményezés

A propagandaosztály néhány munkatársának kezdeményezésére – fizetésnapok alkalmával a központban, az értekezletek, könyvtáros-összejövetelek helyén – úgynevezett „propaganda-bazár” létesült. Az elfekvő, vagy maradék propagandaanyagok, dekorációs eszközök, kiállítások, fotók és dokumentumok, röplapok és prospektusok kerültek így közszemlére. Ezeket el is vihették. Audio-vizuális eszközöket kölcsönözhetek, ezenkívül a bazárban „feladhattak megrendeléseket is”, amelyeket a propagandaosztály teljesített. Sajnos elsősorban helyszűke és a vállalt kötelezettségek teljesítésének elmaradásai miatt, a propagandisták kicserélődése következtében ez a kezdeményezés – rövid fellángolás után – hamvába holt. Kevés próbálkozás járt olyan kézzelfogható és hasznos eredménnyel, mint a propaganda-anyagok terjesztésének ez a formája. A bazárban tapasztalatcsere is folyt. Néhány könyvtár elhozta a maga ötleteit, kezdeményezéseit is, bemutatta propagandaeszközeit. (12-es, 35-ös stb.)

Kirakatok, könyvtári belső dekoráció

Talán egyetlen területen sem jelentkezik annyi esetlegesség, mint a belső dekorációban. Főleg azért, mert a belső dekoráció kialakításánál nem ügyeltek arra, hogy a könyvtár légkörét, ismerős-otthonosságát a térben elhelyezett bútorokkal, könyvekkel, térelzárókkal, különböző látványelemekkel együttesen szemléljék. A kiegészítést, a változtatást csak úgy helyes végrehajtani, hogy megmaradjon vagy kialakuljon a könyvtár belső terének sajátos, egységes stílusa. Ezzel sem a központ munkatársai, sem a kerületi könyvtárak dolgozói nem sokat törődtek. A könyvtári berendezések megrendelése, a pótlások, kiegészítések belső berendezői ízlés nélkül történtek a legtöbb esetben. Néhány esztendő alatt a belső tervezővel készítettetett elhelyezések, tervezetett bútorok megváltoztak a beáramló könyvtömeg elhelyezésének szüksége miatt, vagy egyéb „könyvtárosi megfontolások” következtében. Ennek a problémának az eddiginél nagyobb figyelmet kell szentelni. Egyáltalán elérkezett az ideje annak, hogy a tényleges helyzetet olyan hozzáértő belső építészek, esztétikusok, könyvtári szakemberek elemezzék, akiknek e téren tapasztalataik és elképzeléseik vannak. – Ideje elkezdeni néhány könyvtári kirakat (1. gy. könyvtár, zenei könyvtár stb.) megtervezését és a dekorációk időről-időre történő megújítását.

Az áttekintés utáni összegezés, kiütkeresés

Ez a csupán pásztázásnak mondható számbavétel arra jó, hogy kiindulópontja lehessen néhány kérdésfelvetésnek és olyan programvázlat megfogalmazásának, amely a következő esztendő tennivalóira világíthat rá. Mi is a teendő tehát a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban a szemléltető propaganda célszerű tervezése és színvonalának javítása érdekében?

1. Mindenekelőtt tisztázni kell azokat az elvi és tartalmi kérdéseket, amelyek összefüggenek könyvtári hálózat szervezeti változásaival, a főkönyvtári rendszer kialakulásával, a szolgáltatások bővülésével és differenciálódásával.
2. Végig kell gondolni a könyvtári propaganda és reklám minden területét — figyelembevéve a propaganda és reklámszemlélet magyarországi és könyvtári területen való terjedését.
3. Az eddigieknél mélyrehatóbban kell tanulmányozni a lakosság különböző rétegeinek művelődési helyzetét, igényeit és ki kell dolgozni a sajátos propaganda tennivalókat az ifjúság, a pedagógusok, a nyugdíjasok közötti olvasás és könyvnépszerűsítés új módszereinek és eszközeinek kialakításában.
4. A jóízű és hatékony reklám alkalmazására törekedve termékeny együttműködést és célirányos kapcsolatokat kell kiépíteni reklámszakemberekkel, grafikusokkal. Különösen fontos, hogy a társadalomban a könyvtárról kialakított kép kedvezően befolyásolja a szolgáltatások nagyobb igénybevételét. A helybenolvasásnak, a nyelvtanulás könyvtári lehetőségeinek, a zenei ismeretterjesztésnek és hanglemelkölcsonzésnek, a helytörténeti gyűjtemény szélesebb körben való használatának, a szombat-vasárnap nyitvatartó könyvtárak látogatásának reklámozására rölapokat, kis plakátokat, leprellőket stb. kell terveztetni, nyomtatni és a legforgalmasabb helyeken (közlekedési eszközök, aluljárók, iskolák, művelődési házak, mozik, színházak) — a művelődési intézményekkel megerősített kölcsönös kapcsolatok útján — kell terjeszteni.
5. Változatlanul nélkülözhetetlen a meglévő olvasókkal történő udvarias és készséges bánásmód, olyan szemléltetés biztosítása a könyvtáron belül és kívül, hogy mindig szívesen, jó közérzettel térjenek be, szükségét érezzék az ott tartózkodásnak, a tartalmas időtöltésnek. Különösen fontos az információs szolgálat, a kézikönyvtárhasználat, a folyóirat és újságolvasás kedvező lehetőségeinek propagálása.
6. A propaganda, reklám fejlesztésével járjon együtt a szolgáltatások bővítése és minőségi javítása, a könyvtári dolgozók felkészült segítőkészsége, a tájékoztató szolgálat színvonalának emelkedése, a könyvek, dokumentumok gyors kiszolgálása.

Mikó Zoltán

DEMONSTRATIVE PROPAGANDA IN THE METROPOLITAN "ERVIN SZABÓ" LIBRARY

It gives a survey about the initiatives of propaganda activity, propaganda methods and visual aids applied in the central library and in the network of the capital. A summarizes the application and effectiveness of means to strengthen the connection with readers, and to make more popular the services of libraries.

НАГЛЯДНАЯ ПРОПАГАНДА В ГОРОДСКОЙ БИБЛИОТЕКЕ ИМ. ЭРВИНА САБО

В статье дается обзор об инициативах пропагандистской работы в центральной библиотеке и о методах пропаганды примененных в системе районных библиотек, а также о средствах демонстрации. Статья подытоживает применение и действенность служащих популяризации библиотечных услуг и средств, намекающих укрепление и углубление связи с читателями.

1. sz. melléklet

A PROPAGANDA TANFOLYAM ÜTEMTERVE

1. foglalkozás, 1974. november 30.

Téma: A szemléltető propaganda eszközei, azok felhasználása a könyv- és könyvtárpropagandában

Foglalkozást vezeti: Mikó Zoltán

Helye: Katona József utcai klub

Ideje: 9 óra

MINDHÁROM CSOPORT RÉSZÉRE!

2. foglalkozás, 1975. január 11.

I. CSOPORT tagjai részére

Téma: Kiállítás készítése a könyvtárban

Foglalkozást vezeti: Kovács Csilla

Helye: Központi könyvtár ebédlője

Ideje: 9 óra

Kérjük, hozz magaddal: kisollót, egyenes vonalzót, ceruzát, törlőgumit!

II. CSOPORT tagjai részére

Téma: Plakát és felirat készítése a rendelkezésre bocsátott anyagokból

Foglalkozást vezeti: Gérnyi Ferencné, Gosztola Gábor

Helye: Katona József utcai klub

Ideje: 9 óra

Kérjük, hozz magaddal: kisollót, egyenes vonalzót, ceruzát, törlőgumit!

III. CSOPORT tagjai részére

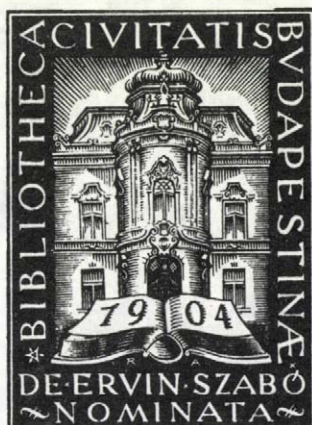
Téma: Az audio-vizuális eszközök kezelése

Foglalkozást vezeti: Braun Tamás, Csonka György

Helye: Katona József utcai klub

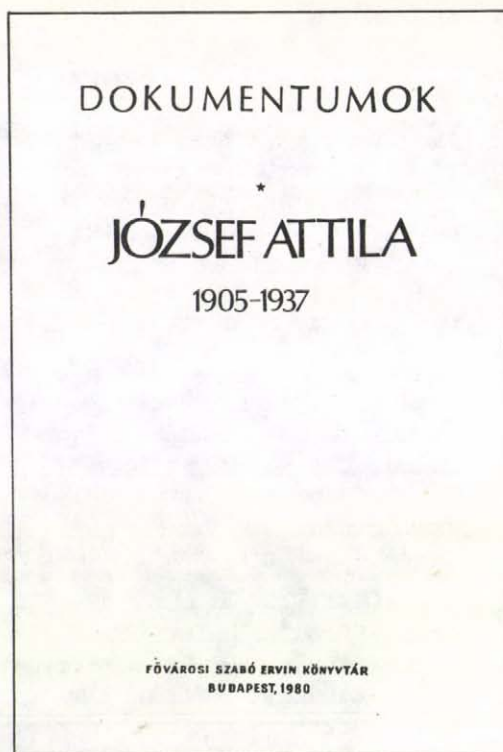
Ideje: 9 óra

2. sz. melléklet

3. sz. melléklet

4. sz. melléklet

Könyvet a proletárnak!

A lakásrekvirálással kapcsolatban bizonyára sok ember van, aki könyveinek egy részétől kénytelen megválni. De akadhatnak olyanok is, akik manapság fokozott mértékben érzik annak szükségét, hogy a közműveltséget erejükhez képest előmozdítsák, aminek egyik leghathatósabb eszköze a könyv.

Mindenkit, aki a könyvtárügynek igazi barátja, kérünk, ne hagyja használatlanul heverni vagy tönkremenni könyveit, hanem személyesen, írásban vagy telefonon jelentse a

Szabó Ervin könyvtárnak

(IV., Gróf Károlyi-utca 8. Telefon 120-15.),
mely szívesen küld el a közcélra felajánlott
könyvekért.

Szabó Ervin könyvtára.

KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁS
MAGYARORSZÁGON 1950

5. sz. melléklet

6. sz. melléklet

50
ÉVES

A FŐVÁROSI
SZABÓ-ERVIN-KÖNYVTÁR

1904-1954

7. sz. melléklet

5274/1948. V. 140

•Tied az ország, magadnak épited!•

CÉLUNK: Több és jobb könyvet adni a dolgozóknak, hogy megfogadhasák a hűvethető láncszemet. A TUDÁST

FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR

KÖZPONT: VIII. SZABÓ ERVIN-TÉR 1.

Nagyobb fiókjai:

I., Krisztina-körút 155.	VI., Andrássy-út 52.
III., Fő-tér 2.	VI., Állatkert
IV., Molnár-u. 27.	VII., Miksa-u. 8.
IV., Királyi Pál-u. 11. (ifjúsági)	VIII., József-körút 76.
IV., Központi városháza	X., Szőreny-u. 3.
V., Vág-u. 12.	X., Zalka Máté-tér 6.
	XL, Verpeléti-út 9.

Mozgókönyvtárak állomái:

XIII., Béke-tér	II., Mártírok-útja
XIV., Bosnyák-tér	XII., Lejtő-út
Újpest kiterő	Albertfalva
Kispest kiterő	Kelenföldi kocsiszín

Kölcsönzési feltételek:

Beiratkozhatik minden főbérleti lakással bíró Budapesti lakos.
Főbérleti lakás hiányában jóvállás szükséges.

Kölcsönzési díj: Egy évre 10 forint.

Munkások, diákok, fővárosi alkalmazottak 50%-os kedvezményben részesülnek. Népi kollégisták kölcsönzési díja egy évre 2 forint.

HALADÓ NÉPEKÉ A HOLNAP!

1948. V. 1.

Budapesti szociálistársa könyvtára — 10049

8. sz. melléklet

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR

24. számú fiókja

XVIII. ker., (Pestszentlőrinc)
Ságvári Endre-utca 9. sz. alatt

MEGNYÍLT

KÖLCSÖNZÉS:

**hétfő, szerda, péntek délután;
kedd, csütörtök, szombat délelőtt.**

Az olvasóterem nyitva ugyanakkor.

Budapesti szociálistársa. Gellért-utca 2. — 7764.90

9. sz. melléklet

**Kedves
gyerekek,**

**szeretettel várunk a
FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
25. SZ. GYERMEKKÖNYVTÁRÁBA.**

XIX. ker. KOSSUTH L. u. 8

Mesekönyvek,	Nyitvatartás
Ismeretlen és kalandos	hétfő 2-7
regények,	kedd 10-2
érdeklődésüket kielégítő	szerda 2-7
szakkönyvek,	csütörtök 2-5
újságok, folyóiratok	péntek 2-7 h-ig
	olvasószoba

Betérkezési díj egy évre 1.-Ft

NY. A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR PSZEK SZÁM. 74/223

10. sz. melléklet

**LÁTOGASSA ÖN IS A
FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
7. sz. kerületi könyvtárát**

XIII. Vág utca 12.

kölcsönözhető

*a magyar és világirodalom
klasszikus és modern művei (regények),
útleírások, életrajzok,
történelmi és művészettörténelmi könyvek stb.*

*a legfrissebb napilapok és
folyóiratok helyben olvashatók.*

kölcsönzési idő:

hétfő	2-7
kedd	10-2
szerda	2-7
csütörtök	12-5
péntek	2-7 érig

**könyvtárhasználati díj 1 évre 3.-Ft
tanulóknak 1.-Ft**

FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR KÖNYVTÁR HASZNÁLATI DÍJ 1 ÉVRE 3.-FT

11. sz. melléklet

**Megnyílt
a 3. sz.**

**OLVASHATOK
képes- és
mesekönyveket,
történelmi és
kalandos
regényeket,
technikai,
természet-
tudományos
könyveket,
érdekes
útleírásokat**

**KÜLÖN
OLVASÓ
SZOBA**

XIII. Váci-út 60.

Kölcsönzés:

hétfő	1-7
kedd	10-2
szerda	2-7
csütörtök	1-4
péntek	1-7 h-ig

Tagsági díj 1 évre 1.-Ft

**FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN
KÖNYVTÁR**

NY. A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR KÖNYVTÁR HASZNÁLATI DÍJ 1 ÉVRE 1.-FT

12. sz. melléklet

MOZGÓKÖNYVTÁR

ÜNNEPÉLYES ÁTADÁSA
1973

MEGHÍVÓ

13. sz. melléklet

MOZGÓKÖNYVTÁR

MEGÁLLÓHELY:

XVII. Rákosliget
Hősök tere

KÖLCSÖNZÉSI IDŐ:

MINDEN SZOMBATON
10-14 óráig

FSZEK

79/405

14. sz. melléklet

15. sz. melléklet

16. sz. melléklet

17. sz. melléklet

18. sz. melléklet

19. sz. melléklet

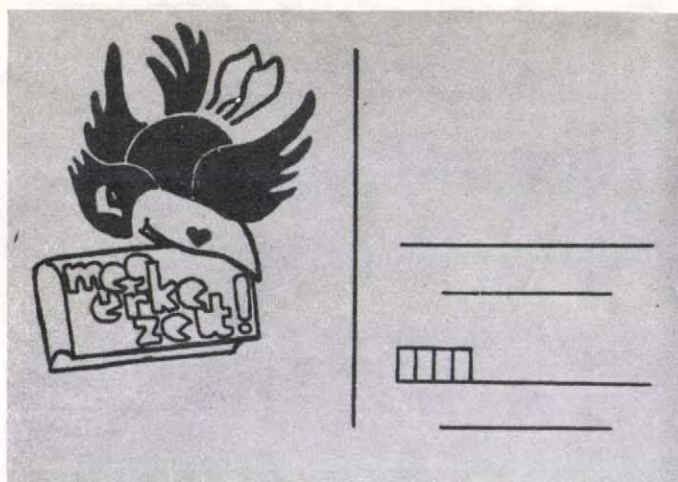
20. sz. melléklet

21. sz. melléklet

22. sz. melléklet

25. sz. melléklet

26. sz. melléklet

23. sz. melléklet

Kedves Olvasó!

Látogassa

**a FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR**
21.21/1-es könyvtárát!

CSILLAGHEGY
Bajáki E. u. 5-7.
871-821

BÉKÁSMEGYER
Ezüsthely u. 41.
888-802

nyitva:

21-es	felnőtt	gyerek	21/1-es
H	9-7	2-7	2-7
K	10-3	10-3	9-3
SZ	3-7	3-7	2-7
CS	12-5	2-4	2-5
P	2-7	2-7	2-7
SZ	2-6	-	-

Két könyvtárunkban 30 000 kötetből
válogathat!

Szeretettel várjuk!

A könyvtár munkatársai

24. sz. melléklet

**A BUDAPESTI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT
és a
FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR**

**3-as számú kerületi könyvtára 1979. július 3-tól
szeretettel várja látogatóit.**

Bp XI. Szakasits Árpád út 55.

NYITVATARTÁS:		
MŰVELŐDÉSI HÁZ	KÖNYVTÁR	
Naponta 10-22 ^h ig	hétfő kedd csütörtök péntek	} 10- 19h szerda 15-19h szombat 13-18h vasárnap csak olvasóterem 9-13h

7144 94-136

B02714
VÁROSI NYILVÁNOS KÖNYVTÁR BUDAPEST

OLVASÓFÜZET

részére

Foglalkozása:

K

E füzet ára 40 fillér. Ha elveszti,
csak hat hét múlva kap újat,
1 korona lefizetése ellenében.

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12

E füzetet mindig hozza magával,
mert enélkül nem kölcsönözhet.

Közp. nyomt. XX. cs. 144. sz.

Székesútvárosi házi nyomda 1918.

27. sz. melléklet

28. sz. melléklet

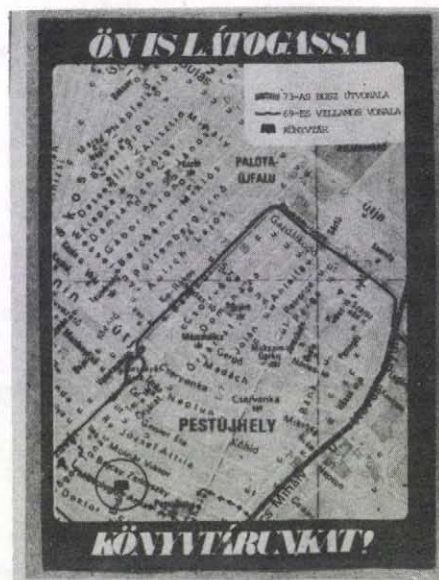

29. sz. melléklet

**A FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN
KÖNYVTÁR
központja**

30. sz. melléklet

32. sz. melléklet

**A FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
HÁLÓZATA ÉS
SZOLGÁLTATÁSAI**

33. sz. melléklet

SOKSZEMKÖZT A MŰVÉSZETTEL

A képzőművészet előnye, hogy fizikailag kevés fáradsággal befogadható. Mégis ünnepélyes szituációt teremt szellemünk horizontján. A „gyönyörű vizualitás” vonzáskörében élni, mind alkotóként, mind befogadóként felemelkedett lélekkel lehet, s szebbé válik életünk, mert szüntelen aktivitásra sarkall. A műfaj is szerény, abszolút megjelenése pillanatok alatt láttatja magát; vonz, taszít, véleményalkotásra késztet.

Ebben áll ember- és ízlésformáló ereje is.

A barlangrajzoktól századunk szerteágazó ábrázolásművészetéig az egész történelemre vizuálisan emlékszik az emberiség. Lehet, hogy egy könyvet oldalak hosszán betűtengerben olvasunk, de még illusztráció nélkül is *látjuk*. Meggyőződésem, hogy vizuális képgyűjteményünkbe behelyettesítjük az elméleti irodalmat is. Még a zenét is.

Mindig izgatott, hogyan lehetne kommunikálni a műalkotás és leendő befogadója között. Hogyan lehetne az alkotói intuíciót megközelítenie a nem kreatív embernek is. A szélsőséges eseteket nem is számítva, bénítónak találtam a szakadékot a megszületett műalkotás és a nagyközönség között. Láttam a festőket a Duna-parton pingálni, de talány maradt a hazatértükkel a kép sorsa. Szakmabeli lévén nem az izgatott, hogy a piktor rejtekhelyén, vagy műtermében mit változtat még rajta. A remekmű titkai más-keppen érdekeltek, mint mondjuk egy esztergályost, de a plein-airből való hazatérést mindenképpen az ügy felelőjének tartottam. A kép utóélete, és főleg a káprázat hitelesítése tekintetében, igenis, hogy próbákat kell kiállnia a jó képnek vagy szobornak. A remekművek titkai abban állnak, hogy mindenki számára új igazságot mondanak, és ezek az igazságok nem kódosított titkok. Ezért lehet, és ezért kell közel hívni az embereket, résztvenni a látás ünnepeiben.

Ha alázattal tisztelhetem az emberi alkotóképeséget, akkor éppúgy befogadhatom Vivaldi „Négy évszak”-jából az „Ősz”-t, mint Petőfi „Szeptember végén”-jét, vagy Leonardo „Mona Lisa”-ját. Pedig, ha akarom mindegyik ősről, szerelemről beszélek, de egyik legnagyobb erejük, hogy mindegyik tömény vizualitás. Amiben öntervényűen a remekmű magára marad, az továbbra is a varázslat, melynek közelébe kell engedni a kultúra befogadóit, várományosait. Ellenkező esetben ösztöneik szegény hullámhosszon maradnak, absztrahálóképességük elsatnyul.

A konzervatív konokság, meg a bátortalan fantázia lehet az oka, hogy a műpártoló közönség számára nem nyílt korábban szolid út képhez, szoborhoz, rajzhoz. A múzeumok és kiállítótermek mellett intím találkozóokra is szükség volt, ahol nagyobb protokoll nélkül művészi élményt is kölcsönvehet a néző. A könyvek illusztrációi mellett, ugyanazt eredetiben látni szinte az alkotás rejtelseibe való betekintést jelentette a könyvtárban. Munkácsy „Ásító inas”-át más átélni eredetiben, más gyufacímken. Más Códexeket eredetiben vagy nyomtatásban élvezni. Az egyiptomi papyrusok nyomtathatósága a legkitűnőbb imitációkkal is inkább a technikai giccshez közelít, mintsem a megtevesztés reményeire jogosítanak.

A műtárgyaknak a könyvtárban legalább időnként ki kell lépniök a konzervált másodéletükből. Adott a környezet, magától érkezik a közönség. A havonkénti látogatásaikkal olvasmányaik cserélődésével egyidőben vizuális vetésforgóban is részesül mindenki. Szinte kínálkozik a lehetőség, hogy a közönség rálásson, nyomozhasson az eredeti műtárgyjegyek és a reprodukáló társművészet közötti különbségre. Oda és vissza. Nyomtatványtól az eredetiig és az eredetitől a nyomtatványig.

A soroksári 35. sz. kerületi könyvtár emeletén létesült Kisduna Galéria kifogyhatatlan tapasztalatokkal szolgál. Csak győznénk a tapasztalatok nyomdokain mindig megújulni. Ép ésszel, nyílt szívvel próbálunk változatosságot teremteni a vernisage-okon. Ilyenkor mindig elektromos a levegő és legjobban esik, ha a kiállító művész is észre veszi ezt. Előérzeteink nem csaltak akkor sem, amikor a megnyitó közönség aktív bekapcsolódását szorgalmaztuk. Más hullámhosszon jutottunk el a diáksághoz, másképpen a munkásbrigádokhoz, s kimeríthetetlennek tűnik a nyugdíjasok bevonásának sokszínűsége.

A tágranyílt szemű gyermek megtanult az alkotótól kérdezni, a pedagógus szakmai tanácsokkal gazdagszik, az idős emberek szeméből szelíden sugárzik az élet értelme. Mert kiállításaink megnyitó ünnepségén valahogy mindig kiderül: élni úgy kell, hogy nyomunk maradjon.

Kiállításaink mindig audio-vizuális tárlatvezetést biztosítanak a látogatóknak. Eleinte kirándulásnak

váltak a helyi iskolák a tanítási időben a Kisduna Galériában a képzéseket, később várták ezt rendszeresen, s megszületett az országban először a „rendkívüli rajzóra” gondolata. Karakterükké vált a szép iránti nyíltság.

Csak jól kellett sáfárkodni a lehetőségekkel, minden felfedezés eladdig fel nem mutatott eredményeket kínált. A látogatók számára nem volt szükség protokollnévsorra. Szinte a könyvkölcsönzéssel egyidejűleg kaphatták a legközelebbi kiállítás katalógusát. Az ünnepelt és az ünneplők kölcsönösen megtisztelő jelenlétében kaphattak a rangos kiállítók és kritikusok díszoklevelet, mely ugyan szerény jele a fenntartó intézmény elismerésének, mégis igazolódott: megbecsülésnek érzik. A Kisduna Galéria Díszoklevele egyedi tervezésű, küllemében, szövegezett tartalmában mindig személyhez szóló, ezért is érzik kitüntetésnek.

Minden megnyitóbeszédet magnetofonra veszünk, s a későbbi csoportos látogatók számára leforgatjuk. Ujabban született ötletem, hogy jó lenne színes diafelvételeket készíteni a bemutatott művészekről műtermekben. Kis helyen tárolható diabankot alapíthatnánk, mely maradandóvá tehetné a későbbi generáció számára is a mi élményeinket.

Itt, a mi környékünkön így ismerték meg *Hincz Gyulát, Somogyi Józsefet, Tóth Menyhértet, Ilosvai Vargát, Kondor Bélát, ázsiai szobrokat, japán textileket*, de sorolni sok volna még kiket és miket, mert közel 10 éve a könyvtár megnyitásával egyidőben megindult a kiállítási program az emeleten.

Túlzás nélkül mondhatom, Budapest egyik legszebb, s ma már egyik legismertebb kisgalériája. Alkotó kollégáim választékos jelzőkkel dicsérik. Eddigi kiállításaink rangos helyé emelték. Éves programjaink felét szervezzük, másik felét jelentkezések alapján fogadjuk.

Ha csak lehet, a kiállítástól függetlenül randevúra hívjuk a művészeket. A feledhetetlen *Tóth Menyhért*-tel kezdtük, s műtörténeti dokumentumként kezelhetjük bölcs elmélkedését, melyet szalag-archívumunkban őrzünk. Reich Károly Ady-illusztrációihoz is érzékletes, poétikus lelki intelligenciája, személyes romlatlansága nyitott szerelmes ragaszkodást. Cs. *Kovács László* energikus egyénisége nemcsak szobrain látszik, de a külön találkozások alkalmával szuggesztív előadóképességén is érezhető volt. Ilosvai Varga István írt egy levelet a Kisduna Galériának. Legszebb életélményei közé sorolja a szakmai találkozást. Szóvirágai olyan csodások voltak, mint valőrjei.

Körütekintően szerveztem ezeket a beszélgetéseket. Érdekesítővé kellett terveznem is, érthetően kellett hangos gondolkodásaikat navigálnom, de kizárólag a képzőművészek szent hiúságát is ismernem kellett, hogy kielégülten távozzon alkotó és műélvező ezekről a találkozókról.

Banálisnak érzem azt a szót, hogy „gondolatébresztő”, mert teremtő kételkedések, felszabadult alkotókedv jellemezték ezeket a diskurzusokat. Érzékeny kíváncsisággal akartak segíteni, mert ilyenkor álmódostunk jobb paravánokról és szebb posztamensekről. Kincset érő eredmény, ha egy kubikus megszólal – régen nem tudta volna, hogy Nagy Baloghról beszél –, s neki azon a képen egy talicska – de az nagyon – tetszik. Ha egy művész, vagy egy műtörténész erre rásegít, és a műhelytitkokat, műhelygondként képes előadni, akár mecénássá változtat egy fizikai munkást.

Sokszemközt a művészettel, írhatnék máris emlékeztést, mikor az olvasók, műpártolók, alkotók párbeszédét, hangos gondolkodását hallhatták. A misztifikáló művészi allűrökre itt nincs szükség, nem is került rá sor. A próbát kiállt remekművek titkairól másképpen szól a művész, hiszen számára is felfednivalókat rejt a jó mű, de mégis a kép bőre mögé képes látni. Belgyógyászian mutathat rá Szinyei Merse „Majális”-ának, vagy éppen Van Gogh „Tányérrozsák” című munkájának erőnyeire. Egymás élő munkáiról pedig olyan atmoszférákban tudnak beszélni, hogy a műtárgy szülőszobájában érezheti magát a hallgatóság. Ha csak annyi kiderül egy természetelvű és egy absztrakt művész vitájából, hogy az egyikben miért megoldható mondjuk egy varrónő ábrázolása, a másikban miért nem; már könnyebben eligazodik a laikus jelenlévő is. Ha festő magyarázza el eredeti alkotása és ugyanannak reprodukciója közti különbséget, az egyik konzervben marad, a másik lélegezni kezd.

Volt a Kisduna Galériában nagymestereknek is, pályakezdőknek is kiállításuk. Műfajilag is változatos anyagot igényeltünk, de a stíluslegyező minden ágát nyílt várakozással fogadtuk. Bizonyos fokig meghatározó alapállást jelentett, de serkentő környezetet is, hogy a XX. kerületben sok művész él és dolgozik. A levegőben lógott a lehetőség az induláskor: a leendő kisgaléria legyen kizárólag a helyiek fóruma. Ha belesétálunk ebbe a zsákutcába, előbb-utóbb kifogy a névsoruk és bezárhat a bemutató terem. Ha kizárólag vendégművészeket hívunk, örökös kitekintéseinkkel alábecsüljük saját kvalitásainkat. Bölcsnek lát-

szott, s utólag csak helyeselni lehet azt a döntést, hogy minden évben egy kerületi illetőségű művész mutassa itt be anyagát. Eddigi tanulságaink szerint így erősödött a Kisduna Galéria tekintélye, mint ahogy megbecsültebbek lettek a „hazai” kiállítók is. Tóth Menyhért kiállításával rádöbbenek a külvárosi emberek, hogy művészként és emberként tisztaságot sugároz a köztük élő mester. *Rácz Edit* bája, plasztikáinak korszerűsége ma is emlékeztet körünkben. *Misch Ádám* anyaga bebizonyította, hogy a középgeneráció tagjai közül felzárkózott a nagy elődök mögé egy korszerű tehetséges nemzedék. *Dallos Jenő* karikatúrái a műfaj fitorán túl előadói többlettel is bírnak. Számos külföldi elismerés után mindenki számára nagy boldogságot jelentett az is, hogy művei földrajzi közelségünkben születnek. *Lándori Angéla* katartikus mondanivalókkal küzdött mindig. Felismerésében a kerület sokat tett. *Németh Miklós* képei láttán megrázó dinamika és derengő színek szimfóniájában gyönyörködhattunk.

A megbecsülés kijárt a műtörténészeknek is. A Kisduna Galéria vezette be azt a szokást, hogy külön elismeréssel adózik azoknak a műkritikusoknak, akik a város margóján, taposatlan úton vállalják a képzőművészet megértését. Ők neveiket adják, elmés előadásait kínálják, hogy jelképes értelemben a könyvtár csendje mellé fény is érkezhessen. Nélkülözhetetlen lenne munkájuk, hisz a szép szó még érvényesebb, ha avatott szájából hallik.

Solymár István meditációját is őrzi archív szalagunk. Legszebb fogalmazásban hallhatjuk véleményét táblaképről, alkotóról, közéletéről. *Losonci Miklós* születésünk óta éber rezzenésekkel figyel minden kiállítást. A legtöbb megnyitást vállalta, friss szellemű észrevételeit majd minden alkalommal publikálta is. *Pogány Ö. Gábor* és *Miklós Pál* nemcsak múzeumigazgatók, előadásaikból az is kiderült, hogy biztos kiválasztóképességükkel is közérthetőek. Elvontságukkal elméleti alkotók. *Vízy Ottó* kivonatolt komolysággal külföldi kitekintéshez segített. *Dimitar Kirov* bolgár festőművészt hozta magával, s a művészet egyetemességéről vallott. *Németh Lajos*, annyi könyv szerzője, professzori pontossággal tud megjeleníteni. Hol a kép stílusjegyeiről beszél, hol a teremtőjéről, de meglátásaiban mindig megbízható.

Nem túlzok, ha magunkénak tudhatom a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vezetőinek és propagandaosztályának elismerését. Azt hiszem, kiállítás-szervezőkonceptiókat értékelik a kerület kulturális és társadalmi vezető szakemberei is. Árfolyamunkat nem a sok méltató újságcikk, rádió- és televízióműsor növelte, hisz a trombitaszó lehetne hamis. Nem is külföldi észrevételeink. *Kiuchi Aya* annyit köszönhet nekünk, mint mi öneki, *Else Hasselris* grafikáiból dánul ismertük meg Andersent. Értékmérőnk – vallo – a nyitottság, a horizontális látásmód. Szívesen is idézném: „Minden nép annyit hódít, amennyit teremt...”, csak hogy mi még eddig 34 kiállítást rendeztünk, ez pedig csak kezdet.

Ha visszanézek 10 éves szervezői tevékenységemre, az aranyások vadreményű vállalkozásához hasonlíthatom. Hetvenkedő bizonyítani akarásom tett ilyenné. A közösségért végzett konok munka buktatókon át ugyan, de az önmegvalósuláshoz vezetett. Ebben az esetben már nemcsak az eredmény a fontos, hanem a kötelességtudat, s az, hogy a továbbiakban is tennem kell a dolgomat.

Ugy tűnhet e vallomásokból, hogy minden jól indult, s ma is minden optimális, sikereink az örökkévalóságra várnak. Szó sincs róla. Ha ívelni látszik ez az előmenetel, akkor elfelejtettem utalni a hitemre, mely az első perctől kezdve letilthatatlanul sürgette a tennivalókat.

Magam terveztem az emlémlánkat, azonban ábrándjaim bűvópatakjában hiába várok újra, meg újra egy portálkivilágításra. Megérdemelné már a galéria, hiszen külföldi sajtóban is értékelik. Kiállításaink fuvarosa, szellemi és manuális kivitelezője vagyok, pedig adminisztratív előkészítése is nagy körültekintést igényel. Négy évig társadalmi munkában, azóta egy fél takarítói fizetésért csinálom. Műgonddal készülök minden újabb programra, bár hivatásom engem is a műteremállvány előtt vizsgáztat. Naponként és kiállításunként kell megküzdennem együgyű gondokkal, de a megkezdett feladat kötelez.

Budapest egyik legszebb kisgalériájának programját irányíthatom. Világítását, bensőséges belső terét tekintve ékszer a város peremén, jól érzik magukat falán a képek, terében a szobrok. A napokban, munkánk elismerésül posztamenseket is adott a Műcsarnok.

Szép a belső tere, mégis megsérült esztétikailag. Négy éve éktelenkedik benne egy batár nagy zongora. Használhatatlan és balesetveszélyt jelent mellette állni. Korhadt lábú óriás, együtt selejteződött le a szomszéd kultúrotthonnal. Nem kértük, nincs is szükség rá, de állítólag bűvös leltári számot kapott, még csak a másik teremig sem tolhatom. Raktározzuk.

Nehéz így. Türelemmel együtt az értékeket is át kell mentenem holnapra.

Kivítem egy hajót a mély tengerre és eszemben sincs visszafordulni. Gerillaakció? Lehet másoknak, de én misszióknak érzem.

Bakallár József

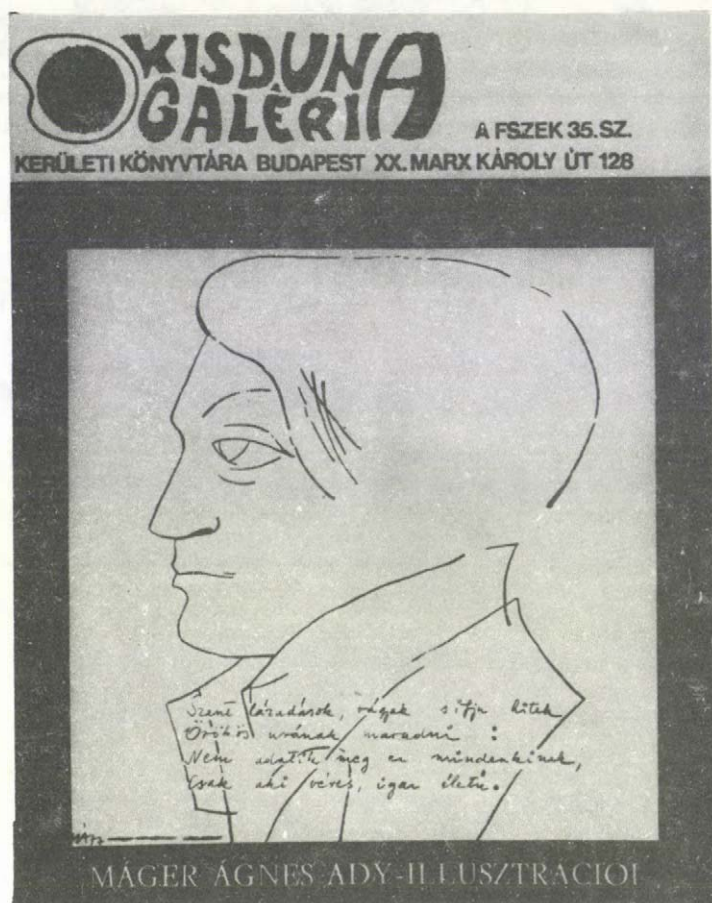
GALERIE "KISDUNA"

It gives an account of the exhibitions, propaganda activity for fine arts of Kisduna Galéria, which has been operating for ten years in the library No. 35. of Soroksár district.

Outlines the exhibition programme, evaluates the effects of openings and shows. Gives an account of the problems and experiences of the organizational work.

ВЫСТАВКИ ГАЛЕРЕЯ "КИШДУНА"

Автор статьи сообщает о выставках и художественно-популяризирующей деятельности Галереи "Кишдуна", действующей 10 лет в районной библиотеке № 35 в Шорокшаре. В сообщении обрисовывается программа выставок, оценивается влияние открытий и представлений и говорится о заботах и опытах организационной работы.

A FSZEK 35.SZ. KERÜLETI KÖNYVTÁRA
BUDAPEST XX. MARX KÁROLY ÚT 128

MEGHÍVJA ÖNT

O. Kovács

SZOBRASZMŰVÉS
1979 OKTÓBER 4 ÉN 17 ÓRAKOR
NYÍLO KIÁLLÍTÁSÁRA

VIZY OTTÓ
MŰVÉSZETTÖRTÉNÉS
MOND MEGNYITÓBESZÉDET

PRODUKCIÓ! - EMLÉKEZEM A KÖLTŐRE - SOROZATBÓL

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ
A KÖNYVTÁR NYITVATARTÁSI IDEJÉBEN

HÉTFŐ 13-20
KEDD 10-16
SZERDA 14-20

CSÜTÖRTÖK 10-16
PÉNTEK 13-20
SZOMBAT 13-17

A FSZEK 35.SZ. KERÜLETI KÖNYVTÁRA
BUDAPEST XX. MARX KÁROLY ÚT 128

MEGHÍVJA ÖNT

1979 JÚNIUS 19-ÉN KEDDEN

17 ÓRARA

KERESZTY KORNÉL

BIO-COLLAGE

KIÁLLÍTÁSÁNAK

MEGNYITÁSÁRA

MEGNYITJA:

Balogh András

FESTŐMŰVÉSZ

A FSZEK 35.SZ. KERÜLETI KÖNYVTÁRA
BUDAPEST XX. MARX KÁROLY ÚT 128

MEGHÍVJA ÖNT

1979. MÁRCIUS 22 ÉN CSÜTÖRTÖKÖN

17 ÓRARA AZ

NDK KÉPZŐMŰVÉSEK SZÖVETSÉGE
KÉPVISELETÉBEN

WOLFGANG BARTON

RENATE BRÖMME

BERNHARD MICHEL

DIETER REX

GERHARD SCHWARZ

FESTŐMŰVÉSEK KIÁLLÍTÁSÁRA

MEGNYITJA:

FÖLDI JÁNOS

NÉPMŰVELÉSI OSZTÁLYVEZETŐ

A KISDUNA GALÉRIA EDDIGI KIÁLLÍTÁSAI:

1. SOMOGYI JÓZSEF szobrászművész
2. ILOSVAI VARGA ISTVÁN festőművész
3. DIMITAR KIROV bolgár festőművész
4. TÓTH MENYHÉRT festőművész
5. Miskolci művészek:
PETŐ JÁNOS grafikusművész
MÁGER ÁGNES festőművész
KÖNIG RÓBERT grafikusművész
ALMÁSSY ALADÁR grafikusművész
SZEMETHI IMRE grafikusművész
6. SZÓNYI ISTVÁN festőművész
7. HINCZ GYULA festőművész
8. JAPÁN HAGYOMÁNYOS MŰVÉSZET
címad kiállítás
9. ÁZSIA ÉS AFRIKA MŰVÉSZETE
10. KONDOR BÉLA grafikusművész
11. RÁCZ EDIT szobrászművész
12. KISDUNA GALÉRIA ALKOTÓ CSOPORT
13. SZABÓ JÁNOS festőművész
14. MESCH ÁDÁM festőművész
15. TÓTH ISTVÁN festőművész
16. SZALAY LAJOS grafikusművész
17. REICH KÁROLY grafikusművész
18. MÁGER ÁGNES festőművész
19. ELSE HASSELRIIS dán grafikusművész
20. M. KISS JÓZSEF grafikusművész
21. KIUCHI AYA japán textilművész
22. OROSZ IKONOK
23. NDK MŰVÉSZETI SZÖVETSÉG KIÁLLÍTÁSA
24. KERESZTY KORNÉL bio-collage
25. T. LÁNDORI ANGÉLA festőművész
26. CS. KOVÁCS LÁSZLÓ szobrászművész

a kiállítások szervezője:

BAKALLÁR JÓZSEF festőművész

MUNKÁSMOZGALMI VONATKOZÁSÚ GRAFIKAI PLAKÁTOK

1948-IG

A BUDAPEST-GYŰJTEMÉNY ALLOMÁNYÁBAN

1910-es évek

1. BIRÓ [Mihály]: Magyarország népe fizet a hadseregére 285 milliót!... A Szociáldemokrata Párt. Bp. [191—]. Világosság [ny]. 19x28 cm.
R 329.14 37131
2. BIRÓ [Mihály]: Munkások! Polgárok! Március 4-én hétfőn délelőtt a parlament elé vonulunk, hogy megkérdezzük az uraktól, mi lesz a becsületes választójoggal? A Szociáldemokrata Párt. Bp. [1912]. Világosság [ny]. 90x100 cm.
R 329.14 K 255
3. BIRÓ [Mihály]: Ime így ad Tisza—Lukács választójogot a munkásságnak. Küzdjete e torzjavaslat ellen! Készüljete a tömegsztrájkra ! A Magyarországi Szociáldemokrata Párt. Bp. [1913]. Világosság [ny]—Seidner ny. 90x120 cm.
R 329.14 16646
4. BIRÓ [Mihály]: Munkások! Polgárok! Így ad Tisza—Lukács választójogot a munkásságnak. Küzdjete a jogfosztó javaslat ellen! Készüljete a tömegsztrájkra. A Szociáldemokrata Párt. Bp. [1913]. Világosság [ny]. 20x28 cm.
R 329.14 37126
5. BIRÓ [Mihály]: Népszava. Magyarország Népköztársaság. Bp. [1918]. Seidner [ny]. 90x120 cm.
R 323. Őszirózsás forradalom K 273
6. BIRÓ [Mihály]: A régi Magyarország az urak kezén volt, a nép meg koldusbottal vándorolt ki. Ha azt akarjátok, hogy másképp legyen ezután, szavazzatok szociáldemokratára. Bp. [1919]. Seidner [ny]. 63x94 cm.
R 329.14 Őszirózsás forradalom 19206
7. BIRÓ [Mihály]: Vörös parlamentet! Szavazzatok szociáldemokratára. Bp. [1919]. Seidner [ny]. 30x100 cm.
R 329.14 Őszirózsás forradalom 16574

1920-as évek

8. Anyám gondolj rám! Szavazz szociáldemokratára! Bp. [192—]. Kultúra [ny]. 60x100 cm.
R 329.14 7388
9. Űtött az óra! Szavazz szociáldemokratára! Bp. [192—]. Kultúra ny. 60x100 cm.
R 329.14 16049

10. Anyám! Szavazz szociáldemokratára! Bp. [1922]. Kultúra [ny]. 70x100 cm.
R 329.14 7385
11. BARDÓCZ [Árpád]: Emberek! Pusztul a jövő nemzedék! Segítsetek! Jöjjetek! A Magyarországi Munkások Gyermekebarát Egyesülete gyermeknyomort enyhítő akciójának nagy ünnepélyére a Pesti Vigadóba 1923. jan. 7-én. Bp. [1922]. Kunossy [ny]. 50x90 cm.
R 792.98 K 170
12. BIRÓ [Mihály]: A munkásság nélkül nincs építőmunka. Szavazzatok szociáldemokratára! Bp. [1922]. Seidner [ny]. 70x100 cm.
R 329.14 7386
13. HIRSCHY: Rohamra! Szavazzatok szociáldemokratára!.. Bp. 1922. Kunossy [ny]. 70x100 cm.
R 329.14 7384
14. STEINLEN: Háborút a háború ellen. Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség. Amsterdam.
H. ny. n. 1922. 60x80 cm.
R 323 7370
15. Szóhoz akarunk jutni! Szavazzatok szociáldemokratára. Bp. 1922. Világosság [ny]. 40x60 cm.
R 329.14 7855

1945 – 1948

16. B. R.: Szabad földön boldog, erős parasztságért küzd a Magyar Kommunista Párt. Bp. [1945–1948]. Szikra [ny]. 21x30 cm.
R3KP 32027

1945

17. [BECK Judit]: Magyar Kommunista Párt. Enyém a föld, magamén aratok. Bp. [1945]. Szikra [ny]. 50x70 cm.
R 3KP 2673
18. Boldog országot építünk! Magyar Nők Demokratikus Szövetsége. Bp. [1945]. Független ny. 16x23 cm.
R 339.6 38753
19. CHY-DÉR [Rohony Károlyék]: Dolgozó nő szavazz szociáldemokratára. Bp. [1945]. Klösz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 7329
20. CHY-DÉR [Rohony Károlyék]: Föld gyár üzem néked üzen: szavazz szociáldemokratára. Bp. [1945]. Világosság [ny]-Seidner [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13968
21. Dolgozz te is! Magyar Szállítómunkások Szabad Szakszervezete. Bp. [1945]. Klösz [ny]. 50x70 cm.
R 381.56 12681
22. GÖNCZI [Tibor]: Családod boldogságáért küzd a Magyar Kommunista Párt. Bp. [1945]. Szikra ny. 50x70 cm.
R 3KP 2665

23. HÁMORI [György] – MÁCSAI [István]: Felépítjük Budapestet. Szociáldemokrata Párt. Bp. [1945]. Szikra [ny]. 50x80 cm.
R 329.14 14088
24. HÁMORI [György] – MÁCSAI [István]: Tiéd a föld műveld meg. Szociáldemokrata Párt. Bp. [1945]. Posner [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13971
25. KAJÁN [Tibor] – FÖLDIÁK: Elsöpri a reakciót a Kommunista Párt. Bp. [1945]. Igazság [ny]. 15x24 cm.
R 3KP 35959
26. KAJÁN [Tibor] – FÖLDIÁK: A feketepiacot legyőzi a Kommunista Párt. Bp. [1945]. Igazság [ny]. 16x24 cm.
R 3KP 38762
27. KÁLDOR [László]: Budapest vezet az ország újjáépítésében! Magyar Kommunista Párt Budapesti Területi Bizottság. Bp. [1945]. Szikra [ny]. 60x80 cm.
R 381.56 7423
28. KÁLDOR [László]: A nő beszél a nőhöz szept. 9-én a Sportcsarnokban a szakszervezetek nőgyűlésén. Bp. [1945]. Klősz [ny]. 60x80 cm.
R 791.63 7261
29. KÁLDOR [László]: Vasútépítés, élelmiszerellátás, iparfejlesztés. Szociáldemokrata Párt. Bp. [1945]. Seidner [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13955
30. Kisiparos! Vegyél részt a vasút felépítésében! Így szolgálod magad és nemzedet érdekét! Magyar Kommunista Párt Budapesti Területi Bizottság. Bp. [1945]. Szikra [ny]. 50x20 cm.
R 3KP 2255
31. KONECSNI [György]: A kenyér itt kezdődik! Magyar Kommunista Párt. Bp. [1945]. Szikra [ny]. 60x80 cm.
R 3KP 14028
32. A köztisztviselő aláírja, hogy a Szociáldemokrata Pártra szavaz. HNyN [1945]. 15x24 cm.
R 329.14 H. ny. n. 38767
33. KUN S[ándor]: Termelj többet, hazádat építed. Magyar Kommunista Párt. Bp. [1945]. Szikra [ny]. 60x90 cm.
R 3KP 7420
34. KUN [Sándor] – Lendvai: Építő munkára hív a Szociáldemokrata Párt. Bp. [1945]. Klősz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13948
35. KUN [Sándor] – LENDVAI: Nekik köszönhetjük – Kiadja a Szociáldemokrata Párt. Bp. 1945. Légrády ny. 60x80 cm.
R 323 II VH 13945

36. Listavezető: Kéthly Anna. Szociáldemokrata Párt. Bp. [1945]. Forrás ny. 40x56 cm.
R 329.14 30975
37. Listavezető: Marosán György. Szociáldemokrata Párt. Bp. [1945]. Forrás ny. 40x56 cm.
R 329.14 30974
38. MÁCSAI [István]: Értetek küzd a Szociáldemokrata Párt. Bp. [1945]. Forrás ny. 60x80 cm.
R 329.14 13970
39. MÁCSAI [István]: A Szociáldemokrata Pártra szavazok! (Parasztasszony arcképével.) Bp. [1945].
Athenaeum [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 7412
40. MÁCSAI [István]: A Szociáldemokrata Pártra szavazok! (Paraszt-férfi arcképével.) Bp. [1945].
Athenaeum [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13966
41. Most már enyém munkám gyümölcse. Enyém a föld mit művelek s a dolgozók új zászlajával új
harcba száll az új sereg. Magyar Kommunista Párt. Bp. [1945]. Athenaeum ny. 82x56 cm.
R 3KP 30437
42. Munkások! Termeljetek többet és jobban! Minden kalapácsütés megrövidíti a nélkülözés idejét.
Magyar Kommunista Párt Budapesti Területi Bizottság. Bp. [1945]. Szikra [ny]. 20x60 cm.
R 381.56 5365
43. Munkával és szocialista hittel építsük az új világot... a Magyarországi Építőipari Munkások Országos
Szövetsége 1945. március 11-én vasárnap délelőtt a Magyar Színházban (Izabella-tér) nyilvános
nagygyűlést tart. Bp. 1945. Athenaeum [ny]. 40x60 cm.
R 323 12234
44. NÉMETH Pista: Munkásegység a nemzet érdeke. Bp. [1945]. Athenaeum [ny]. 60x80 cm.
R 3KP 7422
45. Pató Pál úrnak. Palikám! Ne kövesd őseid szokását! A tél beállta előtt javítsd ki otthonodat, mint mi
tettük. Nem volt rá pénzünk, de neki állt a család, már nem esik be az eső. Üdvözl: Károly. Magyar
Kommunista Párt. Bp. [1945]. Szikra [ny]. 50x70 cm.
R 3KP 2660
46. Postások! Ti vagytok az ország idegszállai!... Munkátok nélkül nincs újjáépítés!... Magyar Kommunis-
ta Párt. Bp. [1945]. Szikra [ny]. 30x40 cm.
R 381.56 1901
47. „RÁKOSI: Mindent a munkásegységért” Bp. [1945]. Szikra [ny]. 50x80 cm.
R 3KP 14064
48. ROHONY Károly: Egy út van a Szociáldemokrata Párt. Bp. [1945]. Globus [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13964
49. ROHONY Károly: Éjjel nappal dolgozik a budapesti vasutas. Harcol érte a Magyar Kommunista Párt.
Bp. [1945]. Globus [ny]. 53x78 cm.
R 3KP 19321

50. ROHONY Károly: Most magadnak aratsz. Magyar Kommunista Párt. Bp. [1945]. Klösz [ny].
50x80 cm.
R 3KP K 146
51. ROXI: Fegyházba a feketézőkkel! Magyar Kommunista Párt Budapesti Területi Bizottsága. Bp.
[1945]. Igazság ny. 16x24 cm.
R 3KP 31919
52. ROXI: [Magyar Kommunista Párt] MKP győzelme – reakció halála. Bp. [1945]. Igazság ny. 15x13 cm.
R 3KP 35958
53. SINKÓ [Károly] – VAJDA [Lajos]: A borbély habozás nélkül szociáldemokratára szavaz. H.ny.n.
[1945]. 15x24 cm.
R 329.14 38776
54. SINKÓ [Károly] – VAJDA [Lajos]: A földműves megveti a reakciót és csak a Szociáldemokrata
Pártra szavaz. H.ny.n. [1945]. 15x24 cm.
R 329.14 38769
55. SINKÓ [Károly] – VAJDA [Lajos]: A gépfűrés lekopogja, hogy jövőjét a Szociáldemokrata Párt
biztosítja. H.ny.n. [1945]. 15x24 cm.
R 329.14 38768
56. SINKÓ [Károly] – VAJDA [Lajos]: Mindenki a Szociáldemokrata Pártra szavaz. H.ny.n. [1945].
32x24 cm.
R 329.14 37113
57. SINKÓ [Károly] – VAJDA [Lajos]: Mindenre fényt derít a Szociáldemokrata Párt. Bp. [1945].
Klősz [ny]. 80x60 cm.
R 329.14 13956
58. SINKÓ [Károly] – VAJDA [Lajos]: A szakács kisütötte, hogy csak szociáldemokratára szavaz.
H.ny.n. [1945]. 15x24 cm.
R 329.14 38765
59. SINKÓ [Károly] – VAJDA [Lajos]: A tanár megtanulta, hogy a jövő biztosítéka a Szociáldemokrata
Párt. H.ny.n. [1945]. 15x24 cm.
R 329.14 38766
60. SZÁNTÓ [Piroska]: [Magyar Kommunista Párt] MKP az újjáépítés alapja. Bp. [1945]. Athenaeum
[ny]. 60x80 cm.
R 3KP 16448
61. SZÉKELY – HARSÁNYI: Erre vártok? Idejében javítsuk meg házainkat! A Magyar Kommunista
Párt Budapesti Területi Bizottsága. Bp. [1945]. Athenaeum [ny]. 82x59 cm.
R 3KP 17665
62. Több gép, több kenyér. Magyar Kommunista Párt. [Bp.]. [1945]. Athenaeum [ny]. 60x90 cm.
R 3KP 15417

1946

63. BÁNKI [László]: A dolgozókért, jólétért, a világbékéért. Szociáldemokrata Párt. Bp. [1946]. Klösz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13967
64. BORTNYIK [Sándor]: Virágzó mezőgazdaságot, jómódú parasztságot!... Magyar Kommunista Párt. Bp. [1946]. Szikra [ny]. 50x70 cm.
R 3KP 31211
65. CHY-DÉR [Rohony Károlyék]: Hív a Szociáldemokrata Ifjúsági mozgalom. Bp. [1946]. Globus [ny]. 57x82 cm.
R 329.14 17382
66. Építőmunkások! Budapest 30 000 háza közül 2100 rombadőlt vagy súlyosan megsérült... A romok közé mégis beköltöztünk! Az újjáépítés rohammunkájában most rajtatok a sor!... Magyar Kommunista Párt. Bp. [1946]. Szikra [ny]. 28x46 cm.
R 381.56 3680
67. A Magyar Könyvnyomdai Munkások Szabad Szakszervezete kebelében működő Jótékonyági Kör 1946. évi május 30-án... rendezi meg az idei János ünnepélyt. Bp. 1946. Világosság ny. 60x100 cm.
R 791.63 16209
68. [Magyar Nők Demokratikus Szövetsége] MNDSZ karácsonyi akciója. Bp. [1946]. Budapest Székesfőváros Házinyomdája. 60x80 cm.
R 339.6 16438
69. Mérnökök, technikusok, tisztviselők! Fogjatok össze a munkásokkal! Tudástokat állítsátok az újjáépítés szolgálatába! Magyar Kommunista Párt Budapesti Területi Bizottság. Bp. [1946]. Szikra [ny]. 20x60 cm.
R 381.56 7786
70. SZÉKELY – HARSÁNYI: Építs. Dolgozz. Termelj. Vár a Szabad Szakszervezet. Bp. [1946]. Klösz [ny]. 60x80 cm.
R 331.88 2680

1947

71. Aba: Terített asztalt minden dolgozónak... 3 éves tervünk. Magyar Élelmezési Munkások Szabad Szervezete. Bp. [1947]. Klösz [ny]. 56x82 cm.
R 331.88 30436
72. Állj és gondold meg, hogy kire szavazol. A Szociáldemokrata Párt célja: béke, jólét, biztonság! Bp. [1947]. Világosság ny. 50x80 cm.
R 329.14 14089
73. BÁNKI [László]: Idegen tőke uralmát vagy független országot? Szociáldemokrata Párt. Bp. [1947]. Seidner [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13957

74. BÁNKI [László]: Munkás, paraszt, értelmiség pártja a Szociáldemokrata Párt. Bp. [1947]. Klősz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13951
75. BÁNKI [László]: Vasutas! Az egyenes út a Szociáldemokrata Párt. Bp. [1947]. Klősz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 7262
76. BIRÓ [Mihály]: Szociáldemokrata Párt. Erre szavazz. Bp. [1947]. Athenaeum [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 7326
77. BIRÓ [Mihály]: Szociáldemokrata Párt. Szétfűzza a reakciót, felépíti az országot! Bp. [1947]. Athenaeum [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13946
78. Budapest dolgozó népe! Fogjunk össze építésre, ez a város nekünk épül, gyermekünknek örökségül. Magyar Kommunista Párt Budapesti Területi Bizottság. Bp. [1947]. Igazság ny. 15x21 cm.
R 3KP 39202
79. CHY-DÉR [Rohony Károlyék]: Anyám gondolj rám! Szavazz szociáldemokratára. Bp. [1947]. Klősz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13953
80. CHY-DÉR [Rohony Károlyék]: Csak azért is szociáldemokratára szavazok. Bp. [1947]. Klősz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13962
81. CHY-DÉR [Rohony Károlyék]: Fiatalok szavazatok szociáldemokratára. Bp. [1947]. Klősz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13954
82. CHY-DÉR [Rohony Károlyék]: Kezedben a döntés. Szavazz szociáldemokratára! Bp. [1947]. Globus [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 14639
83. CHY-DÉR [Rohony Károlyék]: Soha többé háborút! Szociáldemokrata Párt. Bp. [1947]. Klősz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13969
84. Édesanyám! Szavazz te is a Magyar Kommunista Pártra. Bp. [1947]. Szikra ny. 50x70 cm.
R 3KP 2666
85. 1-es lista munkás lista. 1-es lista kommunista. Bp. [1947]. Szikra [ny]. 60x80 cm.
R 3KP 7542
86. Ezt hirdette, ezért dolgozott a Szociáldemokrata Párt. Bp. [1947]. Forrás ny. 60x80 cm.
R 329.14 13949
87. Felépítjük az új világot. Szociáldemokrata Párt. Bp. [1947]. Athenaeum [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13959
88. GÁBOR Pál: Szavazz szociáldemokratára, magadra szavazol. Bp. [1947]. Piatnik [ny]. 57x83 cm.
R 329.14 33542

89. GÁBOR Pál: Válassz, háborút vagy békét. Szociáldemokrata Párt. Bp. [1947]. Klösz [ny]. 58x81 cm.
R 329.14 18014
90. gis [SZEGŐ Gizi]: Sportolj a Munkás Testedző Egyesületben. Bp. [1947]. Világosság [ny]. 21x29 cm.
R 796 37433
91. GÖNCZI [Tibor]: Jólétet és boldogságot hoz a falunak a 3 éves terv. Magyar Kommunista Párt. Bp. [1947]. Szikra ny. 50x70 cm.
R 3KP 2663
92. GÖNCZI [Tibor]: Munkás—paraszt szövetséget. Magyar Kommunista Párt. Bp. [1947]. Klösz [ny]. 47x69 cm.
R 3KP 17663
93. GÖNCZI [Tibor]: Több kommunista szavazat: több kenyér, több ruha, több áru! Bp. [1947]. Szikra [ny]. 60x80 cm.
R 3KP 14043
94. Így született a 3 éves terv... Magyar Kommunista Párt. Bp. [1947]. Szikra [ny]. 60x80 cm.
R 3KP 7242
95. Itt az idő most vagy soha! Szavazz szociáldemokratára. Bp. [1947]. Világosság ny. 60x80 cm.
R 329.14 7497
96. Itt az idő válasszatok! 1-es lista kommunista. [Bp.] [1947]. Szikra ny. 60x80 cm.
R 3KP 7088
97. Ivóvizet Pestújhelynek!... Támogassa minden pestújhelyi lakós az érte harcoló Magyar Kommunista Pártot. Bp. [1947]. Szikra [ny]. 17x29 cm.
R 3KP 38892
98. Jólét, rend, függetlenség. Magyar Kommunista Párt. [Bp.] [1947]. Szikra ny. 50x80 cm.
R 3KP 2676
99. KÁLDOR [László]: Előre. Szociáldemokrata Pártra szavazz. Bp. [1947]. Világosság [ny]. — Seidner [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 6682
100. KÁLDOR [László]: Szavazz szociáldemokratára! Bp. [1947]. Athenaeum [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 2652
101. KONECSNI [György]: A Magyar Kommunista Párt 3 éves terve a gazdag és erős Magyarországért. Bp. 1947. Athenaeum [ny]. 57x83 cm.
R 3KP 17381
102. KONECSNI [György]: A parasztifjúságot is várja a MADISZ. Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség. Bp. [1947]. Szikra [ny]. 50x90 cm.
R 369.4 K 173
103. KONECSNI [György]: A szervezett dolgozók üdvözlők Budapestén a parasztokat. Szakszervezeti Tanács. Bp. [1947]. Athenaeum [ny]. 60x90 cm.
R 331.88 15461

104. KONECSNI [György]: A tettek pártja a Magyar Kommunista Párt. Bp. [1947]. Szikra [ny]. 50x70 cm.
R 3KP 2656
105. MÁCSAI [István]: Független, szabad magyar vagyok, szociáldemokratára szavazok. Bp. [1947].
Klősz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 7237
106. MÁCSAI [István]: Nők napja 1947. Szociáldemokrata Párt. Bp. 1947. Klősz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13947
107. [Magyar Kommunista Párt] MKP. Építsük az országot. Biztosítsuk a nemzet jólétét. Erősítsük a de-
mokráciát. Bp. [1947]. Szikra ny. 50x70 cm.
R 3KP 2664
108. [Magyar Nők Demokratikus Szövetsége] MNDSZ a Zeneakadémián nőgyűlést tart VII. 14-én d.u. 5-
kor. Bp. [1947]. Klősz [ny]. 60x100 cm.
R 339.6 16437
109. Nem bocsátjuk áruba Rákóczi, Kossuth, Petőfi örökét, a magyar függetlenség nem eladó. Magyar
Kommunista Párt. [Bp.] [1947]. Szikra [ny]. 60x20 cm.
R 3KP 2254
110. PAPP G[ábor]: Több szavazat – több kenyér. Szociáldemokrata Párt. Bp. [1947]. Klősz [ny].
60x80 cm.
R 329.14 14637
111. SCHWOTT [Lajos]: Rákóczi, Kossuth, Petőfi szellemében, megvédi hazánk függetlenségét a Magyar
Kommunista Párt. Bp. [1947]. Szikra [ny]. 50x70 cm.
R 3KP 2671
112. Szeptember 30. Rákosi, Szakasits beszélnek Budapest népéhez a Hősök terén délelőtt 11 órakor.
Bp. [1947]. Athenaeum [ny]. 60x80 cm.
R 3KP 7347
113. A Szociáldemokrata Párt VI. képes híradója. Bp. [1947]. Forrás ny. 80x50 cm.
R 329.14 14081
114. A Szociáldemokrata Párt VII. képes híradója. Bp. [1947]. Forrás ny. 80x50 cm.
R 329.14 14078
115. Szociáldemokrata Párt. Készülj augusztus 19-re. [Bp.] [1947]. Schultz ny. 40x60 cm.
R 329.14 4550
116. A Szociáldemokrata Párt IX. képes híradója. Bp. [1947]. Forrás ny. 80x50 cm.
R 329.14 14077
117. TAMÁSSI Zo[ltán]: Építünk. Szociáldemokrata Párt. Bp. [1947]. Klősz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13960
118. TAMÁSSI Zo[ltán]: ... és hogy tied is maradjon a föld szavazz szociáldemokratára. Bp. [1947].
Klősz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 7416

119. TAMÁSSI Zo[ltán]: Gondolj gyermekeidre. Szavazz szociáldemokratára. Bp. [1947]. Révai [ny].
60x80 cm.
R 329.14 13963
120. TAMÁSSI Zo[ltán]: Válassz! Szociáldemokrata Párt. Bp. [1947]. Klösz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 7330
121. TAMÁSSI Zo[ltán]: Vigyázz kit választasz! Szavazz szociáldemokratára. Bp. [1947]. Klösz [ny].
60x80 cm.
R 329.14 13961
122. TONCZ Tibor: Szerződés a magyar nép és a Szociáldemokrata Párt között: 1 béke, 2 jólét, 3 biztonság minden dolgozónak! 1947. augusztus hó. A magyar nép részéről minden szavazó. A Szociáldemokrata Párt részéről: Szakasits Árpád. Bp. 1947. Forrás ny. 25x40 cm.
R 329.14 12609
123. Üdvözljük hazatérő fiainkat. A békéért, a magyar nép jobb jövőjéért harcol a Magyar Kommunista Párt. Bp. [1947]. Szikra [ny]. 60x80 cm.
R 3KP 16446
124. Választás után ne panaszkodj! Most te határozol! Szavazz szociáldemokratára! Bp. [1947]. Világosság ny. 60x80 cm.
R 329.14 6679
125. „Vasas ne hagyd magad!” Szavazz a Szociáldemokrata Pártra! Bp. [1947]. Világosság ny. 60x80 cm.
R 329.14 6927
126. Virágzó mezőgazdaságért, jómódú, boldog parasztságért!... Szavazzatok a Magyar Kommunista Párt úgazzad jelöltjeire! Bp. [1947]. Szikra [ny]. 60x80 cm.
R 3KP 6623

1948

127. BEDŐ: Szociáldemokrata Párt. Bp. [1948]. Posner ny. 60x80 cm.
R 329.14 13972
128. CHY-DÉR [Rohony Károlyék]: Vezet benneteket a Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom. Bp. 1948. Athenaeum [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13974
129. Éljen a szabad Május 1. Bp. [1948]. Gáti [ny]. 50x80 cm.
R 791.6 14067
130. Évről évre több kenyeret, jobb életet hoz a 3 éves terv. Magyar Kommunista Párt. Bp. [1948]. Athenaeum [ny]. 60x90 cm.
R 3KP 15397
131. GÖNCZI [Tibor]: A béke és jólét felé vezet a Szociáldemokrata Párt 36-ik kongresszusa. 1948. Ma demokráciáért, holnap szocializmusért! Bp. 1948. Klösz [ny]. 60x80 cm.
R 329.14 13973

132. GÖNCZI [Tibor]: Magyar Kommunista Párt és Szociáldemokrata Párt egyesítő kongresszusa. Június 12–14. Bp. [1948]. Klösz [ny]. 60x80 cm.
R 3KP 7435
133. A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt képes híradója. Bp. Forrás ny. [1948]. 90x160 cm.
R 3KP 15531
134. A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége a falvak és tanyák egészségéért. 25 egészségügyi vándorautót indít az ország minden részébe augusztus 11-én. [Bp]. [1948]. Seidner ny. 60x80 cm.
R 614.2 7290
135. SÁNDOR [Margit]: Együtt a békéért és jólétért! Magyar nők II. országos találkozója. Budapest, 1948. április 17–18–19. Bp. 1948. Klösz [ny]. 50x70 cm.
R 791.63 2683
136. A Szociáldemokrata Párt 1948. III. képes híradója. Bp. 1948. Forrás ny. 60x50 cm.
R 329.14 14079
137. A Szociáldemokrata Párt 1948. II. képes híradója. Bp. 1948. Forrás ny. 80x50 cm.
R 329.14 14075
138. A Szociáldemokrata Párt 1948. IV. képes híradója. Bp. 1948. Forrás ny. 80x50 cm.
R 329.14 14082
139. A Szociáldemokrata Párt 1948. V. képes híradója. Bp. 1948. Forrás ny. 80x50 cm.
R 329.14 14080

Indali György

Testületek mutatója

[Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség] MADISZ 102
Magyar Élelmezési Munkások Szabad Szervezete 71
Magyar Kommunista Párt 16, 17, 22, 25, 26, 31, 33, 41,
46, 49, 50, 52, 60, 62, 64, 84, 85, 91, 92, 93, 94, 96, 97,
98, 101, 104, 107, 109, 111, 123, 126, 132, 133
Magyar Kommunista Párt Budapesti Területi Bizottság
27, 30, 42, 51, 61, 69, 78
Magyar Könyvnyomdai Munkások Szabad Szakszervezete
67
Magyar Nők Demokratikus Szövetsége MNDSZ
18, 68, 134
Magyar Szállítómunkások Szabad Szervezete 21
Magyarországi Építőmunkások Országos Szövetsége 43

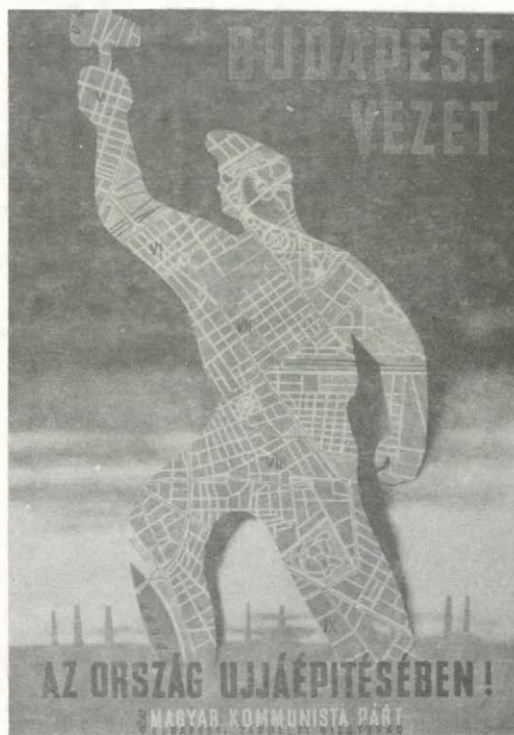
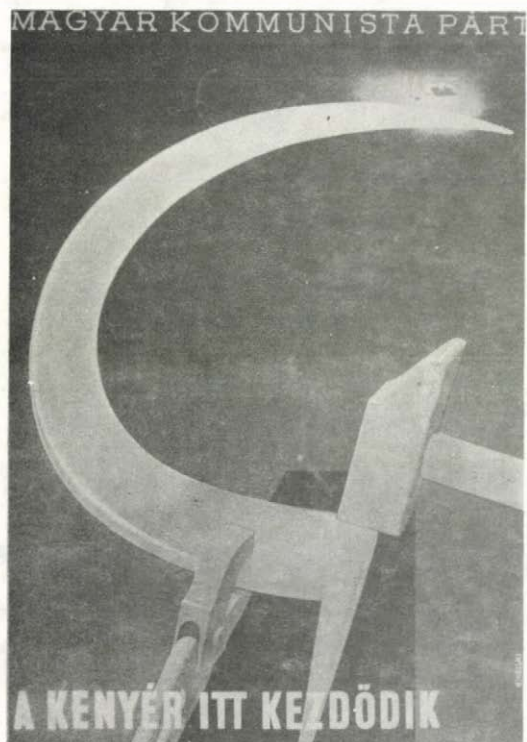
Magyarországi Munkások Gyermekebarát Egyesülete 11
Munkás Testdöntő Egyesület 90
Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség 14
Szakszervezeti Tanács 103
Szociáldemokrata Ifjúsági Mozgalom 128
Szociáldemokrata Párt 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13,
15, 19, 20, 23, 24, 29, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 48,
53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 63, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79,
80, 110, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121,
122, 124, 125, 127, 131, 132, 133, 136, 137, 138, 139

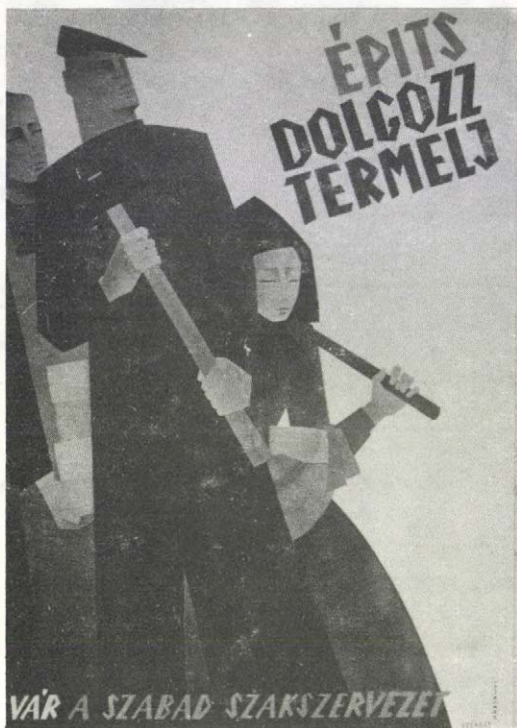
Grafikusok mutatója

Aba 71
 Bánki László 63, 73, 74, 75
 Bardócz Árpád 11
 Beck Judit 17
 Bedő 127
 Bíró Mihály 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12, 76, 77
 Bortnyik Sándor 64
 Földiák 25, 26
 Gábor Pál 88, 89
 Gönczi Tibor 22, 91, 92, 93, 131, 132
 Hámori György 23, 24
 Harsányi 61, 70
 Hirschy 13
 Kaján Tibor 25, 26
 Káldor László 27, 28, 29, 99, 100
 Konecsni György 31, 102, 103, 104
 Kun Sándor 33, 34, 35

Mácsai István 23, 24, 38, 39, 40, 105, 106
 Németh Pista 44
 Papp Gábor 110
 Rohony Károly 19, 20, 48, 49, 50, 65, 79, 80, 81, 82, 83, 128
 Roxi 51, 52
 Sándor Margit 135
 Schwott Lajos 111
 Sinkó Károly 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59
 Steinlen 14
 Szántó Piroska 60
 Szegő Gizi 90
 Székely 61, 70
 Tamási Zoltán 117, 118, 119, 120, 121
 Toncz Tibor 122
 Vajda Lajos 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59

SZABÓ ERVIN ÉS A FORRADALMI OROSZORSZÁG

Jászi Oszkár, Szabó Ervin közeli barátja és életművének kitűnő ismerője írta 1921-ben megjelent emlékezésében, hogy Szabó Ervin „orosz légkörben vált vérbeli forradalmárrá és marxistává”.¹

A Jászi Oszkár által említett hatás Szabó Ervin egész életében eleven maradt és az orosz forradalmárokhoz fűződő kapcsolatai végigkísérték pályáját.

Még 1960-ban jelent meg a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem „Acta”-iban Soós Pál ma is érvényes megállapításokat tartalmazó „Szabó Ervin és az orosz munkásmozgalom” c. tanulmánya, azonban az azóta felkutatott és megjelent anyag alapján most már teljesebb képet alkothatunk Szabó Ervin és az orosz forradalmi mozgalom kapcsolatáról.

Szabó Ervin bécsi tanulmányai idején ismerkedett meg Szamuil Klatschko (1850–1914) orosz emigránssal, akinek forradalmi tevékenységét igen nagyra értékeli a szovjet történészek.² A 70-es évek elején Klatschko a Moszkvában működő forradalmi narodnyikok ún. Csajkovszkij körét vezette és egyike volt Marx művei első orosz tolmácsolóinak. 1871-ben jelent meg fordításában Marx „A polgárháború Franciaországban” c. műve. 1873-ban kénytelen volt elhagyni hazáját. Egy ideig Párizsban élt, majd miután innen kiutasították, Bécsben telepedett le családjával, de továbbra is fenntartotta a kapcsolatot oroszországi elvtársaival és gyakran jelentek meg írásai orosz forradalmi kiadványokban.

Szabó Ervin gyakran megfordult Klatschko bécsi otthonában, ahol az orosz forradalmi mozgalom különböző irányzataihoz tartozó személyekkel ismerkedett és barátkozott meg.

„Egyetemi éveire – főleg az 1897-ben Bécsben töltöttre – írja Jászi Oszkár – mindig derűs örömmel tekintett vissza. Ugy hiszem, hogy bécsi társasága volt az, mely életirányát leginkább meghatározta. Itt jutott benső baráti ismeretségre néhány orosz emigránssal, kik közül főleg a Klatschko Sámuel nagyműveltségű és rendkívül szuggesztív egyénisége gyakorolt egész életére kiható befolyást, akinek vendégszerető házában az orosz forradalmároknak minden árnyalata megfordult.”³

A „Szabó Ervin levelezése” című kétkötetes kiadvány az orosz forradalmárnak az 1899–1910-es években fiatal magyar barátjához intézett 32 levelét tartalmazza. Ugyancsak itt található Klatschko Aline nevű leányának (1883–1914) és Alexander nevű fiának néhány levele.

Ezekben a levelekben a kiváló orosz írók, többek között Lev Tolsztoj, Makszim Gorkij, Gleb Uszpenzkij, Szaltükov-Scsedrin műveiről, valamint az orosz forradalmárok tevékenységéről és írásairól volt szó. Az utóbbiak közül gyakran szerepelt Sztjepnyák-Kravcsinszkij, Pjotr Lavrov és Pjotr Kropotkin neve.

Egyes leveleiben Klatschko honfitársai nevében felvilágosítást kért Szabótól a magyar viszonyokról, illetve magyar politikai személyiségekről.

Klatschko lakásán találkozott Szabó Ervin a hivatásos forradalmár Pavel Tyeplovval (1867–1908) – mozgalmi fedőneve Szibirjak –, akivel szintén szoros kapcsolatot tartott fenn. Tyeplov a Plehanov vezette „Munka felszabadítása” csoport tagja volt, a kilencvenes évektől részt vett az „Orosz szociáldemokraták külföldi szövetsége”-nek tevékenységében. Előbb a svájci Baselben működött, majd később ő volt az „orosz szociáldemokraták külföldi szövetsége”-nek képviselője az osztrák fővárosban.

Szabó szoros kapcsolatáról Tyeplovval, illetve a „Szövetség” más tagjaival az orosz forradalmár levelei tanúskodnak. Az 1977–1978-ban kiadott „Szabó Ervin levelezése” két kötete⁴ Tyeplov 21 levelét tartalmazza. Ezek közül 7 levél 1899–1900-as keltezésű, amikor Tyeplov a „Szövetség” bécsi képviselőjeként működött. Jellemző viszonyukra Tyeplov 1899. március 23-án kelt levele: „Levelének egyes soraiból és a sorok közt olvasva szomorúság érződik ki. Hagyja ezt, drága barátom. Lesz ez még másképp is... Csak haladjon tovább a megkezdett úton... Egyelőre, amíg kevés az ideje, ismerkedjen meg közelebbről a társadalmi és politikai viszonyokkal általánosságban, az irodalommal, a munkások helyzetével és különböző kategóriáival.”⁵

Bécsi tartózkodása idején Szabó Ervin a „Szövetség” bizalmi embereként működött az osztrák fővárosban. Mint Tyeplovnak a moszkvai Központi Pártlevéltárban őrzött levelezéséből kiderül, a neki szóló leveleket Szabó Ervin bécsi címére kézbesítették. Így például 1899 januárjában Tyeplov a következő értesítést küldte Párizsba B. Kricsevszkinnek, a „Szövetség” egyik vezetőjének: „Címem kéziratok számára: Wien, VIII. Bennogasse 15. Herrn Ervin Szabó”.⁶

Érdeklődésre tarthat számot Tyeplov 1900. március 20-i Szabóhoz intézett levele, amely néhány nappal a „Szövetség” második kongresszusa előtt íródott. E kongresszuson végleges szakadás következett be az ún. „öregek” és a „fiatalok”, illetve „ökonómisták” között. „Nekem személy szerint is nagyon rossz kedvem van, mert az ügy helytelen útra tévedt – állandó ellenségeskedés van az „öregek” és az „ifjúság” között, és nyílt harc kitörése fenyeget.”⁷

Tyeplov az ökonómistákhoz csatlakozott és a kongresszus idején már Oroszországban tartózkodott. Hazatérése illegálisan történt és 1900 májusában neki kellett találkoznia Leninnel Pszkovban. A párt közelgő második kongresszusáról kellett volna tárgyalniuk, de a találkozóra végül is nem került sor.⁸

Tyeplovot nemsokára letartóztatták és későbbi leveleit Szibériából küldte budapesti barátjának. Ezek érdekes részleteket tartalmaznak a politikai foglyok és száműzöttek életéről. 1901. július 9-i viljujszki keltezésű levelében Tyeplov Oroszország további sorsáról elmélkedik: „Vegyes érzelmek – öröm és bánat – fognak el e sok derék, intelligens, a dolgozó nép javáért lelkesedő ember láttán... a hosszú éveig tartó kényszertelenség, melyre hazánknak e legjobb fiai kárhoztatva vannak, a legnagyobb átok, amely Oroszország társadalmi fejlődésére nehezedik.”⁹

1901. november 24-i levelében Tyeplov felajánlotta Szabónak, hogy egy bécsi vagy budapesti lap tudósítójaként utazzon Szibériába. Szabó Ervin komolyan gondolt az utazásra, mert orosz nyelvelkedést vett Klatschko Alinetől, Samuel Klatschko legidősebb lányától.¹⁰

1904. júliusi levelében Tyeplov beszámol arról az eseményről, amely a szibériai politikai foglyok harcának történelmében a „Romanov-házi lázadás” néven vált ismertté. 1904. február 18-án a jakutszki politikai száműzöttek egy csoportja, tiltakozásul a fokozódó megtorlások ellen, elbarikádozta magát egy Romanov nevű jakut házában. Levelet írtak a kormányzónak, amelyben helyzetük megjavítását követelték. A katonaság és a rendőrség csak hosszabb ostrom után tudott behatolni a házba. A lázadás résztvevőit újból perbe fogták, s köztük Tyeplovot további tizenkét évi kényszermunkára ítélték.¹¹

Az 1905. októberi cári Manifesztum értelmében Tyeplov kiszabadult a börtönből. 1906-ban írta meg „A jakutszki tiltakozás története” című könyvét, amelyben beszámolt a politikai foglyok vakmerő lázadásáról.¹² A könyv Oroszországban és külföldön egyaránt élénk visszhangot keltett.¹³

Tyeplov még börtönbüntetése idején érdeklődött az iránt, miként reagáltak a „Romanov-ügyre” az Osztrák–Magyar Monarchiában. 1904 szeptemberében a Népszava, a magyarországi Szociáldemokrata Párt lapja terjedelmes cikket közölt a jakutszki lázadásról.¹⁴

Kiszabadulása után Tyeplov az Osztrák–Magyar Monarchiába utazott. Járt Bécsben, ahol Klatschkonál vendégeskedett. Ezután Budapestre utazott Szabó Ervinnel.

Mint az orosz forradalmárokkal folytatott levelezéséből kiderül, Szabó Ervin 1902-től I. M. Peszkin és V. P. Ivansin megbízásából részt vett az illegális kiadványok Oroszországba történő eljuttatásában, amit még a múlt század utolsó éveiben megszerveztek az „Orosz szociáldemokraták külföldi szövetségé”-nek tagjai.¹⁵

Szabó Ervin a Bécsen keresztül Svájcba érkező küldeményeket továbbította Budapestre Oroszországba. A kiadványok egy részét Románián keresztül Odesszába címezték. A másik útirány Galícián, vagyis Lvovon keresztül vezetett Oroszországba.

Arról, hogy Szabó Ervin milyen jellegű feladatokat teljesített, Ivansin 1902. április 7-én Párizsban kelt leveléből értesülünk.¹⁶

A levél említést tesz Marian Konopkáról, aki az „Orosz szociáldemokraták külföldi szövetségé”-nek tagjaként Magyarországon tartózkodott és közvetlen kapcsolatot tartott fenn Szabó Ervinnel. Később Erdélybe utazott, ahol Brassóban, a magyar–román határon tevékenykedett. Brassóban Konopka irányította a könyvek külföldre juttatását és e célból gyakran átutazott Romániába, ahol a munkában segédkező román forradalmárokkal találkozott.¹⁷

A levélben említett másik „elvtárs”, akinek 8–10 napon belül kellett Szabó Ervinnél jelentkeznie, az az orosz forradalmár volt, akit V. Ivansin 1902. április 13-i párizsi keltezésű levelében nevezett meg. Az ő feladata volt, hogy pontosan elmagyarázza Szabó Ervinnek a küldemények továbbításának körülményeit és azt, milyen szerepe lesz a magyar forradalmárnak ebben a munkában.¹⁸

Mint Ivansin 1902. május 18-án kelt leveléből kiderül, Szabó és Vlagyimirow tárgyalásai sikerrel végződtek. Az orosz forradalmár elutazott Odesszába (erről Marian Konopka értesítette Szabó Ervint Odesszából).¹⁹ Marian Konopka Szabóhoz írt leveleiben megemlíti azokat a román szocialistákat, akik a könyvek továbbításában segítettek és akikkel Szabó közvetlen kapcsolatot létesített.

Romániából az illegális kiadványok továbbítása Ion Frimunak, a román szocialista munkásmozgalom neves személyiségének (1871–1919) vezetésével folyt.

Szabó Ervin feladatainak teljesítése közben kapcsolatba került és levelezést folytatott Konstantin Popescu román szocialistával is, aki aktívan részt vett az illegális kiadványok továbbításában.²⁰

A szocialista irodalom külföldre juttatásának kapcsán a román szociáldemokraták egy másik vezetője, Joszif Nadezsde is kapcsolatba került Szabó Ervinnel.²¹ Itt jegyezzük meg, hogy Szabó Ervin nagy segítségére volt Ch. G. Rakovszkijnak, a román szociáldemokrata párt neves személyiségének (1873–1941), akit 1909-ben száműzték Romániából és még ugyanezen év novemberében Budapestre érkezett.²²

Mint említettük, Szabó az 1904–1905-ös években az illegális könyvek Galicián keresztül továbbításában is részt vett. Lvovban ezt a munkát A. M. Rotstein, az orosz forradalmárok helyi képviselője vezette. 1904. december 2-án, 17-én és 29-én Lvovból küldött leveleiben Rotstein értesítette Szabó Ervint arról, hogy megérkeztek a könyvekkel teli ládák, amelyeket ő továbbított Oroszországba.²³

Az illegális kiadványok Oroszországba való eljuttatásának, amit az „Orosz szociáldemokraták külföldi szövetsége”-nek vezetői szerveztek meg, pozitív hatása volt. „Szakadás az orosz szociáldemokraták külföldi szövetségében” című, 1900-ban írt cikkében Lenin bírálta a Rabocsee Gyelo köré tömörült úgynevezett „fiatalokat”, ám ugyanakkor hangsúlyozta, hogy „a Rabocsee Gyelonak, amely sokat fáradozott az irodalom kiadásán és terjesztésének a megszervezésén, vannak érdemei”.²⁴

Az illegális irodalomnak az „Orosz szociáldemokraták külföldi szövetsége” általi oroszországi terjesztéséről Lenin harcostársa, V. Boncs-Brujevics is megemlékezett. Beszámolt arról, hogy a század elején öt európai nagyvárosban könyvtárakat létesítettek, ahonnan a „helyi szocialisták” segítségével az illegális kiadványok továbbítását szervezték. Ugyanitt Boncs-Brujevics Budapestről is említést tett.²⁵

Szabó Ervin, aki Budapesten aktívan részt vett a szociáldemokrata párt tevékenységében és egyebek közt a párt központi lapja, a Népszava kiadásában, egyidejűleg az orosz forradalmárok különböző megbízásainak is eleget tett. Így például Sz. L. Klatschko 1904. április 6-i levelében cikkírára kérte fel Szabó Ervint az orosz nyelven készülő, úgynevezett „Szocialista enciklopédia” számára. „Ez esetben „A szociáldemokrata mozgalom Magyarországon” c. cikkről van szó – írta Sz. Klatschko – és véleményem szerint Ön a legalkalmasabb személy, aki ezt a cikket megírhatja, és ezért ismerősöm kérésére vállaltam, hogy ebben az ügyben Önhöz fordulok.”²⁶

Sz. Klatschko levelében nem nevezte meg ezt az ismerőst, de megemlítette egy bizonyos „doktor Leiteisent”, aki az orosz „Szocialista enciklopédia” előkészületeit irányította. A szovjet szakirodalomban is találunk cikket a G. D. Leiteisen elgondolása szerinti „Szocialista enciklopédiáról”.²⁷

Gavriil Davidovics Leiteisen-Lindov (1874–1919) Lenin közeli harcostársa volt. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után az Összoroszági Központi Végrehajtó Bizottság tagja lett és a Kolcsak elleni harcban halt hősi halált mint politikai biztos. Furmanov „Csapajev” című regényében leírja Leiteisen-Lindov, a „legnemesebb forradalmár” halálának körülményeit.²⁸

Századunk első éveiben Leiteisen Párizsban élt és 1902-től az Iszakra képviselőjeként tevékenykedett a francia fővárosban. 1904-ben készítette el a szocializmus történetéről, elméletéről és gyakorlatáról szóló speciális szótár kiadási tervet. A cikkek megírásával az orosz és a nemzetközi munkásmozgalom neves személyiségeit akarta megbízni, az anyag szerkesztésére pedig Plehanovot kérte fel.²⁹

Mint Sz. Klatschko 1904. április 6-i leveléből kitűnik, a „Szocialista enciklopédia” számára Szabó Ervintől kért cikk tartalmi követelményei közé tartozott elsősorban az „általános áttekintés a magyarországi szociáldemokrácia történetéről és annak mai helyzetéről”, másodsorban „a magyarországi szakszervezeti mozgalom fejlődése és jelenlegi állása”.³⁰

Sz. Klatschko megadta a cikk hozzátételének terjedelmét és megírásának határidejét (1904. május 15.). Szabó Ervin időre teljesítette a megbízást. Erről tanúskodik az az 1904. május 18-i bécsi keltezésű levél, amelyben R. Frejdel orosz emigráns értesítette Szabót a kézirat megérkezéséről. A levél szerzője – Sz. Klatschko meg nem nevezett ismerőse – közeli kapcsolatban állt G. Leiteisennel. Még a múlt század 90-es éveiben együtt dolgoztak a „Harc szövetség a munkásosztály felszabadításáért” jekaterinoszlavi szervezetében. A szervezet feloszlata után Rufim Frejdel Szibériába száműzték, ahonnan megszökött és Nyugat-Európában telepedett le.³¹

1904. május 18-i levelében Frejdel ezt írta Szabó Ervinnek: „Tisztelt elvtárs! A magyar szociáldemokrata és szakszervezeti mozgalmról írt tanulmányát ma kaptam meg. Haladéktalanul lefordítom és elküldöm Leiteisen elvtársnak.”³²

A „Szocialista enciklopédia” sorsában mélyen érdekelt Lenin leveleiből tudjuk, hogy 1904 végére sajtó alá rendezték a hatrészesre tervezett kiadvány első kötetét. 1904. december 3-án (új időszámítás szerint) Lenin ezt írta Párizsból N. Krupszkájának, aki Genfben tartózkodott: „Ma küldtem üzleti levelet Boncsnak. Kifelejtettem belőle egy fontos dolgot: 3000 példányban kell kinyomtatni (Leiteisen szótárát); ezt feltétlenül tudnia kell az árkalkuláció miatt. Azonnal mondd meg Boncsnak.”³³

Igy tehát a „Szocialista enciklopédia” első része már nyomdakész állapotban volt. A fenti idézetben említett levelet, amelyben Lenin részletesen beszámol Boncs-Brujevicsnek a „Szocialista enciklopédiáról” még nem találták meg, és Lenin felkutatandó leveleinek jegyzékében szerepel. Egyébként ez a levél talán választ adna arra, végül is miért nem került sor a szótár kiadására.

A mi témánk szempontjából annak a kérdésnek van különös jelentősége, hogy vajon a szótár sajtó alá rendezett anyagai között volt-e Szabó Ervin cikke is? E kérdésre pozitív választ adhatunk. A leningrádi „Plehanov-ház” kéziratosztályán őrzik a „Szocialista enciklopédia” előfizetési feltételeiről szóló nyomtatott hirdetményt. Ezen a következőket olvashatjuk: „Megindult az előfizetés a szocializmus történetének, elméletének és gyakorlatának tájékoztató szótárára, melynek szerzője G. V. Plehanov, kiadója G. D. Leiteisen. A szótár készítésében részt vesznek: Akszelrod, Boncs-Brujevics, Zaszulics, Lenin, Lindov, Plehanov és mások...”³⁴ Ezután következik az A-tól G-ig betűrendbe sorolt anyagokat tartalmazó első kötet 125 cikkének felsorolása. Ezek között található a Szabó Ervintől kért cikk – „Magyar munkásmozgalom” címmel –, amelyet mint ismeretes, R. Frejdel fordított le németről oroszra. Ma is kutatnak a „Szocialista Enciklopédia” első kötetének elveszett kézírata után. Ezek között az anyagok között van V. I. Lenin kiadatlan cikke, „Az agrárkérdés”, amelyet a kiadvány számára írt.³⁵ Feltételezhető, hogy a kutatás sikerrel jár és a többi között megtalálják Szabó Ervin eddig ismeretlen cikkét is.

1904 tavaszán, a „Szocialista enciklopédia”-nak szánt cikk írása közben Szabó Ervin levelet írt Plehanovnak. Az 1904. március 27-i budapesti keltezésű levél megírását az motiválta, hogy a magyar forradalmár ez időben dolgozott Marx és Engels válogatott műveinek sajtó alá rendezésén. Szabó Ervin a gyűjtemény első kötetében kívánta megjelentetni „A Kommunista Párt Kiáltványát”-t mindazon előszókkal, melyeket a szerzők írtak hozzá, az 1883-ban G. Plehanov és V. Zaszulics által előkészített orosz kiadás előszavát is beleértve.

Igy tehát a levél megírásával Szabó Ervinnek az volt a szándéka, hogy felvilágosítást kérjen Marxnak és Engelsnek a Kiáltvány orosz kiadásához írott előszaváról. Itt jegyezzük meg, hogy Szabó Ervin Marx és Engels válogatott műveinek gyűjteményében akarta megjelentetni Engels „Emigráns-irodalom” című cikksorozatának ötödik, „Az oroszországi társadalmi viszonyokról” című írását, amely szerzőjének a forradalmi Oroszországgal kapcsolatos fontos eszmefuttatásait tartalmazza.³⁶

G. V. Plehanov 1904. április 21-én válaszolt Szabó Ervinnek és kimerítő magyarázattal szolgált a feltett kérdésre.³⁷ Valószínűleg megküldte a Kiáltvány kért orosz kiadását. Mindenesetre Szabó Ervin magánkönyvtárában fennmaradt egy példány a Kiáltvány 1900. évi genfi orosz nyelvű kiadásából, amely egyebek közt az 1883. évi előszót is tartalmazza.³⁸

Szabó Ervin és G. Plehanov fenti levélváltása a nemzetközi munkásmozgalom e két neves személyisége közötti együttműködés fontos dokumentuma.

Itt említjük meg, hogy Szabó Ervin kéziratot tartalomjegyzéket készített B. D. Rjaszanovnak Marx és Engels Oroszországgal kapcsolatos írásait elemző tanulmányához, amely a Neue Zeit Ergänzungshefte 1909. március 5-i számaként jelent meg.³⁹

B. D. Rjaszanov (1870–1938) a tudományos szocializmus megalapozói életművének későbbi neves orosz kutatója, a Marx–Engels Intézet első igazgatója, műveik első szovjet kiadásának szerkesztője volt. Szabó Ervin Sz. Klatschkón keresztül közvetett kapcsolatba is került⁴⁰ és lehetséges, hogy személyesen is találkoztak. A moszkvai Marxizmus–Leninizmus Intézet könyvtárában megtaláltuk Szabó Ervin „Marx, Engels és a háború” címen a Szocializmus 1915-ös évfolyamában megjelent és sajátkezűleg Rjaszanovnak dedikált cikke egy példányát.⁴¹

*

A fiatal Szabó Ervin első publicisztikai munkája Oroszországról a Népszava 1899. június 9-i számában jelent meg. A „Hogyan lesznek forradalmárrá az emberek Oroszországban” című írás az „Egy fiatal orosz visszaemlékezései” alcímet viselte és lényegében sajátos recenziója volt P. F. Tyeplov „Diákmozgalom Oroszországban” című könyvének, amelyet 1899-ben jelentetett meg Genfben az „Orosz szociáldemokraták külföldi szövetsége”.⁴² Szabó felidézte bécsi orosz barátaival folytatott beszélgetéseit, továbbá idézett a Szövetség más, az Arbeiterzeitung című osztrák szociáldemokrata újságnak átadott anyagaiból is.⁴³

„Azelőtt a csekélyszámú intelligencia, egy maroknyi ember képezte a szabadságharc hadseregét, terrorizmus, forradalmi puccsok volt az eszközük – írta Szabó Ervin – *ma a munkásság a tér, a szociáldemokrácia a jelszó.* (Kiemelés a szerzőktől.) Azelőtt – börtönnel vagy Szibériával –, de végzett a rendőrség a forradalmárokkal; ma, hogy a rohamosan növekvő orosz ipari proletárság lépett föl, elhagyván a régi utat, a modern osztályharc alapjára állt, oly hatalommá lett, amellyel szemben elégtelennek bizonyulnak az óriási rendőrállam hatalmi eszközei.”⁴⁴

Szabó Ervin következő orosz témájú írása 1901-ben látott napvilágot. Előzménye, hogy 1901 áprilisában a Nemzetközi Szocialista Iroda felhívást intézett a világ összes munkásaihoz, fejezzék ki szolidaritásukat Oroszország munkásosztályával. Felkarolta a kezdeményezést a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetősége, felhívással fordult az ország proletariátusához, hogy az orosz forradalmárokkal vállalt szolidaritás zászlaja alatt ünnepeljék meg május elsejét.

A Népszava 1901. április 30-i számában közölt felhívást „Az oroszokért” címmel Szabó Ervin írta.

A felhívás az alábbi szavakkal végződik: „Magyar munkások! Becsüljétek meg önmagatokat, ünnepeljétek meg május elsejét azáltal, hogy azon szabadsághősök iránti rokonszenveteket fejezitek ki. Üdvözléjétek a világünnepen lelkesen az orosz szabadságot s az orosz szabadsághősöket.”

A felhívást a Népszaván kívül a német nyelvű szociáldemokrata Volksstimme is közölte.⁴⁶

Említést érdemelnek a század első éveiben Szabó Ervin által szerkesztett Népszava Naptárnak az oroszországi forradalmi eseményekkel és az oroszországi forradalmi mozgalom kiemelkedő személyiségeivel foglalkozó cikkei is. A Naptár 1902-es és 1903-as évfolyamaiban cikkek jelentek meg Lev Tolsztojról, Makszim Gorkijról, a közelgő orosz forradalomról. Az 1902-es Naptárban közölt „Tolsztoj Leó gróf” című cikk keletkezésére Szabó Ervin levelezésében is találunk utalást.⁴⁷

Az 1903-as Naptárban jelent meg a „Gátszakadás” című, Gorkijnak tulajdonított mű, „az orosz forradalom viharadara” munkásságának rövid ismertetésével. Az 1902-es Naptár közölte a „Harc a szabadságért. Jegyzetek az orosz forradalmi mozgalom történetéből” c. cikket. Szerzője Jászai Samu (1859–1925), a szociáldemokrata párt és a szakszervezeti mozgalom neves személyisége volt, aki írásaihoz felhasználta B. N. Kricsevszky anyagait.⁴⁸ Ugyanitt találjuk Sonnenwirt Lajos „Az orosz forradalom” című cikkét.⁴⁹

A Népszava Naptár némely orosz tárgyú cikkét maga Szabó Ervin írta. Az 1902-es kötetben jelent meg rövid nekrológia Pjotr Lavrovról, a forradalmi narodnyik mozgalom kiemelkedő teoretikusáról, akit Lenin „a forradalmi elmélet veteránjának” nevezett.⁵⁰

Szabó Ervin már diákkorában érdeklődött Lavrov munkái és nézetei iránt. A forradalmi narodnyik mozgalom eme kiemelkedő személyiségére bécsi orosz barátai hívták fel a figyelmét, s magánkönyvtárában fennmaradt Lavrov „Haladás, elmélet és gyakorlat” című könyvének 1895. évi francia nyelvű kiadása.

Utalni kell a Huszadik Század című folyóiratban közölt hasonló tárgyú műveire is. A szociológiai lap 1903-as évfolyamában (p. 353–361) „A materialista történetfelfogásról” szóló cikkében Szabó Ervin vitába szállt Leopold Gusztávval a magyar és Charles Rappoporttal, a neves francia szocialista gondolkodó-

val, akik világnézeti ellentéteket véltek felfedezni P. Lavrov és a tudományos kommunizmus megalapozói között. Szabó Ervin arra hivatkozott, hogy „Lavrov maga marxistának vallotta magát – ha némi fenntartással is –, s bizonyára tudta, miért mondja azt”. Okfejtését azzal a következtetéssel zárta, hogy P. Lavrov voltaképpen kiegészítette Marx és Engels elméletét.⁵¹

Lavrov valójában személyes kapcsolatban állt Engels-szel, levelezett vele, azonban csak részben osztotta világnézetét. A marxizmus–leninizmus klasszikusai bírálták az orosz forradalmár „szubjektívizmusát” és ezért alaptalan volt Szabó Ervinnek az a kísérlete, hogy szinte egyenlőséget tegyen Lavrov nézetei és a marxizmus közé. Utóbb valószínűleg maga Szabó is erre a felismerésre jutott, mert 1904-ben „Pártfegyelem és egyéni szabadság” című cikkében (Világosság c. folyóirat) már kritikusan elemezte a forradalmi narodnyik mozgalom teoretikusának nézeteit, egyebek között Lavrov fejtegetéseit a „kritikusan gondolkodó egyéniség” szerepéről a történelmi fejlődésben.⁵²

A fiatal Szabó Ervinre kétségtelenül hatással voltak P. A. Kropotkin nézetei is. Erről az orosz forradalmárról, az anarchizmus teoretikusáról Szabó Ervin Klatschkotól hallott, aki az ő segítségét kérte a Kropotkint érdeklő magyar kérdések tisztázásához. Később nyilván közvetlen kapcsolat jött létre Szabó Ervin és az orosz forradalmár között. Ezt valószínűsíti, hogy P. Kropotkin „Egy forradalmár jegyzetei” című könyve 1899. évi angol kiadásának egy példányát sajátkezűleg dedikálta a magyar szocialista teoretikusnak és a könyv ugyancsak Szabó Ervin magánkönyvtárából került elő.⁵³

Jelentős helyet kaptak az oroszországi forradalmi események Szabó Ervinnek a nemzetközi munkásmozgalom 1902. évi fejleményeiről írt tanulmányában, amely 1903-ban a Huszadik Század című folyóiratban jelent meg.⁵⁴ A mélyebb elemzés előzményének tekinthetjük Szabó Ervinnek a Népszavában 1902. március 22-én közölt „Az orosz forradalom” című cikkét, amelyben nagyra értékelte az előző két év folyamán Oroszországban végbement eseményeket.

A Huszadik Század hasábjain „Munkásmozgalom...” címen megjelent nagyobb összefoglaló tanulmányában többek között így értékelte az orosz fejleményeket: „Az orosz forradalmi mozgalom soha nem volt olyan intenzív, mint a békeár trónralépése óta”, azaz II. Miklós 1896-ban kezdődött uralkodása óta. A továbbiakban a szerző bebizonyítja, hogy ezzel nem kívánja csökkenteni az előző szakasz jelentőségét, de hangsúlyozza, hogy „egészen a kilencvenes évek kezdetéig az orosz szabadságküzdelem nem volt tömegmozgalom, vagyis ... nélkülözötte az eredményesség feltételeit”. Szabó Ervin bővebben is kifejtette ezt a gondolatot, rámutatva, hogy a szocialista propaganda Oroszországban egészen 1895-ig kisebb zárt körökre szorítkozott. „Ekkor kezdték az orosz szocialisták agitációjuk súlypontját a gyári munkásságra helyezni (amely különben ipar hiányában alig is létezett), és már az 1896. évi nagy szentpétervári sztrájkban a szocialisták keze működött”.⁵⁵

Szabó Ervinre mély hatást gyakorolt az 1905–1907-es első orosz forradalom. Az ő közreműködésével készült a budapesti szocialista diákok „Orosz testvéreinkhez” című 1905-ös felhívása, amint erre Soós Pál tanulmánya utal.⁵⁶

Az oroszországi eseményekről alkotott véleményét tükrözte egy könyvismertetése is, amely a Huszadik Század-ban jelent meg. Ebben részletesen ismertette „Az orosz nép baráti társasága” által franciául megjelentetett, „Az orosz forradalom első éve” című francia nyelvű krónikát, amely az 1905. október 22-től 1906. október 30-ig lejátszódott eseményeket sorolta fel. Recenziójában többek között megállapította, hogy „A tömegek és az egyének legendás hősiessége, a forradalmi hévnek és bátorságnak napról napra ismétlődő, szinte eksztatikus tényei csak fokozzák csodálatunkat és lelkesedésünket, és nemcsak morális, hanem a legmagasabb esztétikai örömök forrásait nyitják.” Ezek után összehasonlítva az oroszországi eseményeket a magyar haladó mozgalmak akkori helyzetével, így összegezte véleményét: „Öröm az érzésünk, ha Oroszországot nézzük, fájdalmas melankólia, ha Magyarországot vetjük vele össze. A magyar abszolutizmus méltó az oroszhoz, de a magyar szabadságharc – ha ugyan lehet ilyesmiről beszélni – nem méltó az oroszhoz.”⁵⁷

Az első világháború befejező szakaszában ismét feszült figyelemmel kísérte az 1917-es februári forradalommal új lendületre kapott oroszországi felszabadító harc fejleményeit. Érdekes adalék, hogy mint a Fővárosi Könyvtár igazgatója, orosz hadifoglyokat helyeztetett át intézményéhez, akik tanfolyamot tartottak munkatársainak.⁵⁸

1917 áprilisában a Huszadik Század-ban jelent meg Szabó Ervin „Az orosz forradalom és a béke” című nyilatkozata, amely teljes egészében a februári forradalommal és ennek európai hatásával foglalkozott.⁵⁹

A nyilatkozat (amelyet rövidítve az Arcok és álarcok c. lap 1917. április 19-i száma is leközölt „Mit várunk Oroszországtól?” címmel) hangsúlyozta, hogy a világ népei örömmel fogadták a cárizmus megdöntésének hírért és reménykedve tekintettek a forradalom jövője elé. Rámutatott arra, hogy Oroszország úgyszólván minden pártja, osztálya és rétege érdekelt volt a cárizmus bukásában, de helyesnek bizonyult az a jóslata is, hogy a különböző osztályok és pártok érzékenységére csupán a cárizmussal, a bürokratikus kormányzási rendszerrel való szembefordulásban nyilvánult meg. A közös ellenség legyőzése után komoly ellentmondások keletkeztek a háború és a béke kérdésének megítélésében. Találón jegyezte meg, hogy az oroszországi események menetére nézve döntő jelentőségű lesz az agrárkérdés, a parasztság állásfoglalása, hiszen Oroszország lakosságának mintegy a kétharmada a mezőgazdaságból él és a hadsereg szintén túlnyomórészt parasztokból tevődik össze. „A parasztságot a tradicionális hatalomtól eltéríteni csak egy eszközzel lehet: földosztással – írta. – Földért a paraszt a forradalomhoz is hű lesz, igazi, mindenkit részleltető földosztás fejében halni is kész érte.”

Az oroszországi politikai irányzatok közötti tájékozottságáról tanúskodtak azok a sorai, amelyekben a földosztás esélyeit latolgatta: „A kadétek, az októbristák (az orosz nagyburzsoázia pártja – a szerzők); liberálisok, nemesek és a nagyburzsoázia bizonyára nem képes (a földosztásra) ... Viszont a munkásság és a parasztság forradalmi vezérei bizonyára nem idegenkednek a legradikálisabb földosztástól sem.”⁶⁰

Cikke második részében a központi hatalmak népei és háborús kormányai magatartásával foglalkozott. Kijelentette, hogy az orosz szocialistáknak a további vérontás megakadályozására kitűzött céljait mindaddig nehéz lenne elérni, amíg Németország le nem mond hódító és annexiós politikájáról, hiszen a béke oroszországi ellenzői megkísérelnék diszkreditálni a békére való törekvést azzal, hogy az orosz szocialisták, békét követve a „német autokratákkal”, erősítik az orosz szabadság ádáz ellenségét, a német imperiaлизmust, éppen ezért Szabó Ervin szerint döntő jelentőségű lesz a magában Németországban lezajló belső változásoknak, amelyek eredményeképpen az kénytelen lenne lemondani bitorló és annexiós politikájáról. Ehhez hozzátette, hogy természetesen a császári Németország oldalán hadakozó Osztrák–Magyar Monarchia kormányának is fel kellene hagynia hódító politikájával Oroszországot illetően, ezért gyökeres változásokat sürgetett a kettős monarchia bel- és külpolitikájában is.⁶²

Hasonló gondolatokat tartalmaz a „Béke és demokrácia” című cikke, amely 1917. május 6-án jelent meg a Népszavában. Utal az orosz forradalom nemzetközi horderejére a Jefferson 1914-ben kiadott angol önéletrajzárol a Pesti Napló 1917. szeptember 12-i számában megjelent recenziójában is. A XVIII–XIX. századi burzsoá forradalmakat összefüggésbe hozza az oroszországi forradalommal. „Az orosz forradalom egészen váratlanul ismét napirendre tűzte az európai demokrácia problémáját – írja – éspedig nem mint a törvényhozás lassú, fokról fokra haladó munkájának feladatát, hanem sok országban – minden jel arra vall – mint az állami jogfolytonosság kritikus kérdését.”⁶³ Szabó itt nyíltan kimondta, hogy a demokratikus átalakulás rohamossá válásának okát az orosz forradalomnak más országokra gyakorolt hatásában látja: „Bármilyen válságokon megy az orosz forradalom keresztül, bármily keserves harcokat kell az ellenforradalmi erőkkel vívnia, mégis úgy látszik, mintha más országokban is hasonló megoldásokat készítené elő.”⁶⁴

Ismeretes, hogy Szabó Ervin 1917 végén aktívan bekapcsolódott az illegális háborúellenes szervezkedésbe, annak „szürke eminenciása” lett. Korvin Ottó, Sallai Imre, Duczynska Ilona, Haász Árpád, Sugár Tivadar, Révai József, Lengyel József, a baloldali szociáldemokrata Vágó Béla és László Jenő stb. Szabó Ervint tekintették az antimilitarista mozgalom vezetőjének.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének hatására felélénkült e csoport működése. Mint Mucsi Ferenc írta, a csoport az oroszországi szocialista forradalom győzelmének hatására kezdte meg az agitációt a munkástanácsok létrehozása érdekében.⁶⁵

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének híre mély benyomást gyakorolt Szabó Ervinre. Abban az időben, amikor az oroszországi eseményekről ellentmondásos hírek érkeztek Magyarországra, Szabó Ervin általában és egészében véve helyesen értelmezte a Nagy Október győzelmének világtörténelmi jelentőségét. Erről tanúskodnak a mártírhalált halt kommunista Sallai Imre (1897–1932) sorai is. Sallai, aki az 1917–1918-as években részt vett a Szabó vezette csoport munkájában, így idézte Szabó Ervin szerepét: „Szabó Ervin volt az első, aki az Oroszországból gyéren és eiferdítve érkező hírekből is meg tudta ítélni az orosz proletariátus döntő lépésének világtörténelmi jelentőségét, és az antiimperialista röpiraton keresztül állította a magyarországi proletariátus elé követendő példaként az orosz munkásság harcát a munkás- és katonatanácsok uralmáért.”⁶⁶

Litván György történész utalt rá, hogy Szabó Ervin maga is megpróbált kapcsolatot teremteni Szovjet-országgal, az ott tevékenykedő magyar bolsevikokkal. Demény Ottó festőművészt, a fiatal forradalmárt megbízta, próbáljon meg kijutni Szovjetországra és lépjen kapcsolatba a bolsevikokkal a helyi hadifoglyokkal.⁶⁷

A kapcsolat felvételét azonban megakadályozta Szabó Ervin 1918. szeptember 30-án bekövetkezett halála.

Röviddel elhunyt előtt a fiatal szovjet állam nagy elismerésben részesítette Szabó Ervint, mint a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom kiemelkedő személyiségét, az orosz és a magyar forradalmárok közötti együttműködés aktív résztvevőjét, a két nép közeledésének és barátságának hívét. 1918 tavaszán szervezték meg a fiatal szovjet köztársaság első társadalomtudományi kutatóintézetét, amely a Szocialista Társadalomtudományi Akadémia, 1924-től pedig a Kommunista Akadémia nevet viselte.⁶⁸

Vlagyimir Iljics Lenin nagy jelentőséget tulajdonított az Akadémia megalapításának és azt javasolta, hogy munkájába „különösen nagy számban kell bevonni külföldi marxista erőket”.⁶⁹ Ez a lenini útmutatás az Akadémia Szabályzatában így fogalmazódott meg: „Egyesítve és maga köré tömörítve a tudományos szocialista erőket – mind neves teoretikusokat, mind pedig gyakorlati embereket a nemzetközi szocializmus és kommunizmus ügyén munkálkodók köréből, a világ ezen első, a Proletár Forradalom által létrehozott Szocialista Akadémiája feladatául tűzte ki a Szocialista Tudományos Internacionálé megszervezését.”⁷⁰

1918. augusztus 9-én adta hírül az Izvesztija, hogy a Szocialista Akadémia tagjainak sorába választották „az orosz nemzetiség képviselői mellett a finn, lett, lengyel, román, német, osztrák, holland, amerikai, francia, magyar és olasz nemzetek képviselőit is”, majd az Akadémia tagjainak névsorában említette meg „a magyar nemzetiségű Szabót”.⁷¹

Néhány héttel később ugyanez a lap közzétette az Összoroszági Központi Végrehajtó Bizottság Elnökségének határozatát J. M. Szverdlov, az Elnökség elnöke aláírásával: „Jóváhagyandó a Szocialista Társadalomtudományi Akadémia tényleges tagjainak alábbi névsora”. Itt a következő neveket olvashatjuk: R. Luxemburg, M. Pokrovszkij, N. Krupszkaja, V. Lunacsarszkij, V. Boncs-Brucjevic, C. Zetkin, F. Mehring, R. Rolland, J. Lange, E. Szabó, Dr. Serratti.⁷² Az ekkor már súlyos beteg Szabó Ervin közeli barátainak visszaemlékezéseiből tudjuk, miként reagált a Szocialista Akadémia tagja megtisztelő cím elnyerésére: azt mély meghatódással fogadta és örömmel mondta: „ha meggyógyul, feltétlenül kiutazik Szovjet-Oroszágra”.⁷³

Szabó Ervin temetésén, 1918. szeptember 2-án a ravatalánál tartott beszédében barátja, Jászi Oszkár mondtatta ki, hogy Szabó Ervin minden erejét a forradalom ügyének szentelte. Hozzátette, hogy „A mi barátunk sohasem tért le erről az útról. Az Árva-megyei kis házból kilépve, nyílegyenesen haladt a moszkvai Szovjet Akadémiáig. És nem véletlen, hogy a vérző Oroszország borzalmas, de fenséges lelke jobban megértette a mi barátunk értékét és szellemét, mint a dunai álmos alkuvások országa. Hiszen Szabó Ervin lényé az orosz propagandisták és forradalmárok vérrokona volt.”⁷⁴

Szabó Ervinnek a szocialista forradalom szülőhazájában való megbecsülését érzékeltette, hogy a Pravda 1918. november 16-i száma első oldalán közölte Kun Béla róla írt nekrológiát, amelyben nagyra értékelte az elhunyt elméleti és forradalmi gyakorlati tevékenységét.⁷⁵

A kiemelkedő magyar szocialista teoretikusnak a forradalmi Oroszággal fenntartott kapcsolatai, Oroszország népeinek a cári önkényuralom elleni harcával vállalt szolidaritása, az oroszországi események lényegének és az orosz forradalom jövőjének rokonszenvező és mélyreható megítélése – mindez együttesen alkotja Szabó Ervin értékes hozzájárulását az orosz–magyar forradalmi kapcsolatok erősítéséhez, a népek barátsága megszilárdításának ügyéhez.

Várad-Sternberg János (Ungvár)
– Jevgenij Jegorov (Ungvár)

JEGYZETEK

- ¹ Idézi: Szabó Ervin 1877–1918. (A továbbiakban: Sz. E.: 1877–1918.) Az anyagot gyűjtötte, válogatta, szerkesztette és a jegyzeteket készítette Remete László. Bp., 1968. p. 167.
- ² Trojickij: Ob avtore pervovo ruszszkogo perevoda Grazsdanszkoi vojni vo Francii. K biografii narodnyika Sz. L. Kljasko. = Novaja i novejsaja isztorija. 1962. t. 1. sz. 191.
- ³ Sz. E. 1877–1918. p. 167.
- ⁴ Szabó Ervin levelezése. (A továbbiakban: Sz. E. L.) Szerk.: Litván György–Szűcs László. Bp., Kossuth K. 1977–1978. 1–2. köt.
- ⁵ Sz. E. L. 1. köt. p. 50.
- ⁶ Centralnij partijnij arhiv Insztituta marksizma–leninizma pri CK KPSZSZ, Moszkva, f. 283, o. I, ed. hr. 24.
- ⁷ Sz. E. L. 1. köt. p. 96.
- ⁸ Leninszkij szbornyik, t. IV, sz. 42, 52, 54.
- ⁹ Sz. E. L. 1. köt. p. 130–131.
- ¹⁰ Uo. p. 163.
- ¹¹ Uo. p. 532.
- ¹² Tyeplov P. F. Isztorija jakutszkovo protyeszta („Gyelo romanovcev”), Szib., 1906. Vtoroje izdanije 1907.
- ¹³ Sztaraja i novaja jakutszkaja szilka (po povodu knyigi P. Tyeplova).
- ¹⁴ Népszava 1904. szeptember 8.
- ¹⁵ Rabocsee dvizsenije v Rosszii v XIX veke, t. 4., cs. 2. M. 1963. sz. 382.
- ¹⁶ Sz. E. L. 1. köt. p. 181.
- ¹⁷ Uo. p. 166., p. 184–189., p. 204–205., p. 208.
- ¹⁸ Uo. p. 183.
- ¹⁹ Uo. p. 199., p. 207.
- ²⁰ Uo. p. 193., p. 201.
- ²¹ Isztorija Rumünii, t. 1., sz. 403., 404., 580., 588.
- ²² Sz. E. L. 2. köt. p. 728–729., p. 733., p. 737.
- ²³ Sz. E. L. 1. köt. p. 623., p. 637., p. 645.
- ²⁴ Lenin Összes Művei, 4. köt. p. 358.
- ²⁵ Boncs-Brujevics, V. V.: Kak peccatalisz i tajno dosztavalisz v Rossziju zaprescsenie izdanija nasej partii, M. 1927. sz. 25–26.
- ²⁶ Sz. E. L. 1. köt. p. 474.
- ²⁷ Dejcs G. M.: Kakova szugyba pervoj ruszszkoi „Szocial-demokratsieszkoi enciklopedii?” Zvezda No. 8. za 1979, sz. 170–174.
- ²⁸ Zdobel L.: Ovcinnikov P. Gavriil Leiteisen, Tula, 1972, sz. 4–5., 51.
- ²⁹ Dejcs G. M.: Ukaz. szatyja, sz. 170.
- ³⁰ Sz. E. L. 1. köt. p. 474–475.
- ³¹ V. I. Lenin „Szojuzi borbí”, sz. 202., 204–205., 209.; szm. takzse Isztorija Ekaterinoszlavszkoi szocial-demokratsieszkoi organizacii, sz. 6.
- ³² Sz. E. L. 1. köt. p. 503.
- ³³ Lenin Összes Művei 46. köt. p. 418.
- ³⁴ Goszudarsztvennaja Publicsnaja Biblioteka imeni M. E. Szaltükova-Scsedrina, Arhiv Doma Plehanova, f. 1093, op. I, ed. hr. 176.
- ³⁵ Dejcs G. M. Ukaz. szatyja, sz. 170–174.
- ³⁶ Marx és Engels Művei 18. köt. Bp., Kossuth K. 1969. p. 526–536.
- ³⁷ Sz. E. L. 1. köt. p. 486.
- ³⁸ Remete László: Szabó Ervin szocialista könyvgyűjteménye a Fővárosi Könyvtárban. 1. rész. = A Főv. Szabó Ervin Kvtár Évkve 1964–1965. Bp., 1966. p. 109.
- ³⁹ Közli Remete László i. m. 2. rész. = A Főv. Szabó Ervin Kvtár Évkve 1966–1967. Bp., 1968. p. 108.
- ⁴⁰ Sz. E. L. 2. köt. p. 739., p. 744., p. 762.
- ⁴¹ Lásd: Jegorov Jevgenij: Szabó Ervin dedikált művei egy moszkvai könyvtárban. = Magyar Könyvszemle, 1980. 3. sz. p. 294–295.
- ⁴² Tyeplov P. F.: Sztugyencseszkoje dvizsenije v Rosszii. Szozuz ruszszkih szocialdemokratov. Zsenyeva, 1899.
- ⁴³ A Népszavában megjelent cikket újra közölte a Litván György által szerkesztett Szabó Ervin Válogatott Írásai (A továbbiakban: Sz. E. V. I.) (Bp., Kossuth K. 1958.) p. 23–35.
- ⁴⁴ I. m. p. 31.
- ⁴⁵ Iszlamo T. M. Politicszkaja borba v Vengrii v nacsale XX veka, M., 1959, sz. 67.
- ⁴⁶ Sz. E. L. 1877–1918. p. 22–23.
- ⁴⁷ Sz. E. L. 1. köt. p. 146.
- ⁴⁸ Népszava Naptár 1902. p. 63–67.
- ⁴⁹ Népszava Naptár 1902. p. 65–75.
- ⁵⁰ Népszava Naptár 1902. p. 89–91.
- ⁵¹ Sz. E. V. I. p. 90–91.
- ⁵² Sz. E. V. I. p. 180.

- ⁵³ Remete László i. m. p. 121.
⁵⁴ Huszadik Század 1903. p. 73–90., a tanulmányt újraközölte a Sz. E. V. I. Bp. Kossuth K. 1958. c. kötet.
⁵⁵ Sz. E. V. I. p. 71.
⁵⁶ Soós Pál i. m. p. 250.
⁵⁷ Az orosz forradalom krónikája. = Huszadik Század 1907. 2. köt. p. 1095–1096. Ujraközölte: Sz. E. V. I. p. 244–245.
⁵⁸ Sz. E. 1877–1918. p. 293.
⁵⁹ Huszadik Század 1918. 1. köt. p. 449–452.
⁶⁰ Uo. p. 414.
⁶¹ Uo. p. 414–415.
⁶² Uo. p. 415.
⁶³ A recenziót újra közölte: Szabó Ervin: Hol az igazság?! Válogatta, szerkesztette és a jegyzeteket írta Remete László. Bp. 1977. p. 328.
⁶⁴ Uo.
⁶⁵ Mucsi Ferenc: Szabó Ervin politikai tevékenysége az első világháború idején. = Párttörténeti Közlemények 1968. 4. sz. p. 71–103.
⁶⁶ Szabó Ervin 1877–1918. p. 166.
⁶⁷ Litván György: Szabó Ervin 1918-ban. = „Budapest”, 1968. 2. szám p. 11.
⁶⁸ Udalcov A. D.: Ocserk isztorii szocialiszticeszkoi Akademii 1918–1929. Vesznyik Szocialisticeszkoi akagyemii, 1922, 1.
⁶⁹ Lenin Összes Művei, 36. köt. p. 351.
⁷⁰ Centralnij Goszudarsztvennij Arhiv Oktyabrszkoi revolucii, Viszsih organov goszudarsztvennoj vlasztyi i organov goszudarsztvennovo upravlenija SZSZSZR, f. 3415, op. I, ed. hr. 43, 1. I.
⁷¹ Izvesztija, 1918. augusztus 9.
⁷² Izvesztija, 1918. szeptember 1.
⁷³ Litván György: Szabó Ervin. Akadémiai K. Bp., 1978. p. 254.
⁷⁴ Világ 1918. október 3. Idézi Soós Pál: Szabó Ervin és az orosz forradalom ... p. 255–256. és Remete László: A Fővárosi Könyvtár története. Bp. 1966. p. 184.
⁷⁵ A cikk magyar fordítását közölte: Szabó Ervin 1877–1918. p. 150–151.

ERVIN SZABÓ AND THE REVOLUTIONARY RUSSIA

The authors - on the basis of letters and documents - examine the relation of Ervin Szabó to the revolutionary Russia.
 His personal meetings and correspondence with Klatschkov, Tyeplov and changing letters with Plehanov, and the information received from the revolutionary events in Russia had a great influence on his whole life work.
 He helped actively the propagation of the revolutionary ideas, realized and made popular the importance of the russian revolution.

ЭРВИН САБО И РЕВОЛЮЦИОННАЯ РОССИЯ

Авторы - на основе писем и документов - исследуют отношение Эрвина Сабо к революционной России. Его встречи и переписка с Клатчковым и Тепловым, его обмен письмами с Плехановым, полученные им информации о российских революционных событиях оказали большое влияние на все рабочее. Он /Эрвин Сабо/ активно помогал распространению революционных идей, узнал и популяризировал значение российской революции.

KÖNYVTÁRUNK JUBILEUMA

FARKASINSZKY LAJOS, BUDAPEST FŐVÁROS TANÁCSA ELNÖKHELYETTESÉNEK MEGNYITÓBESZÉDE
a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 75. évfordulója alkalmából rendezett emlékülésen

Tisztelt Emléklés!
Kedves Elvtársak!

A 75. éves jubileum alkalmából rendezett emlékülés és a szakmai napok átfogó képet szándékoznak nyújtani — a főváros jelentős művelődési intézményének — a Szabó Ervin Könyvtár jelenéről, múltjáról, jövőt építő terveiről; tartalmi tevékenységének leglényegesebb, legizgalmasabb összetevőiről.

A szakmai napok programjának címei — hogy csak néhányat említsek közülük:

„Művészeti nevelés a könyvtárban”;

„Munkásolvasók a könyvtárban”;

„A közművelődési könyvtárak tudományos feladatai” első olvasásra is felkeltik az érdeklődést.

Számomra ezek a címek és a mögöttük sejtethető tartalom két alapvetően fontos dolgot jelentenek. Először azt, hogy a könyvtár gyakorlati tevékenységében és feladataiban egyaránt kulturális, közművelődési életünk, művelődéspolitikánk legfontosabb célkitűzéseinek talaján áll, azt szolgálja, úgy is mondhatnám, a maga sajátos eszközeivel működik közre valóraváltásukban. De ezek a címek egyértelműen tükrözik társadalmunk közművelődési állapotának az elmúlt 30 évben bekövetkezett változásait is. Jelesen azt, hogy amíg a kezdeti években fő feladat mind az oktatásban, mind a közművelődés egyéb ágazataiban az analfabétizmus és a kulturális hátrányok leküzdése, a kulturális alapellátás biztosítása volt, addig napjaink legfontosabb tennivalója az oktatásnak, a közművelődésnek és a kultúra egyéb területeinek korunk követelményéhez igazodóan a művelődést segítő, olyan tartalmi változások, s az ehhez kapcsolódó formák biztosítása, melynek következménye egyre inkább az aktív, társadalmi tevékenységre ösztönző közhasznú tömeges művelődés, a közösségben cselekvő és kulturálódó szocialista embertípus kialakítása.

Kedves Elvtársak!

E feladatváltozás is jól érzékelhetően jelzi, hogy a szocialista építés három évtizede a főváros társadalmi, kulturális fejlődésében igen jelentős eredményeket hozott. Az általános és középiskolák hálózata — ha nem is optimálisan —, de kiépült. A következő időszak legfőbb kulturális tennivalója — elsősorban a lakótelepeken — további iskolák építése, oktatási-nevelési intézményrendszerünk korszerűsítése. Fejlődtek és szép számmal szaporodtak a budapesti felsőfokú intézmények, miként a tudományos kutatóintézetek is. Itt van az ország legtöbb színháza. A főváros ad otthont a könyvkiadóknak, az országos napilapok, a folyóiratok szerkesztőségének, a Rádióknak, valamint a Televízióknak. Budapesten működik a nagy múzeumok és a tudományos könyvtárak többsége. A művészeti alkotóműhelyek legtöbbje ugyancsak a fővárosban kapott otthont. Mindez fontos meghatározója feladatainknak és azoknak a követelményeknek, amelyeket a főváros kulturális élete továbbfejlesztésében érvényesíteniünk szükséges. Ezek az adottságok kitűnő lehetőségeket nyújtanak a város lakosságának és magas követelményeket támasztanak a művelődés irányítóival és intézményrendszerével szemben.

Szocialista céljainkat akkor szolgáljuk helyesen, ha Budapest kulturális életének fejlesztésében — az eddig bevált úton haladva — hatékonyabban érvényesítjük pártunk művelődéspolitikai elveit. A világvárosi ranghoz illő és a városnak az ország életében betöltött szerepéhez méltó, eleven, igényes és sokszínű kulturális, művészeti, valamint tudományos tevékenységre kívánunk a jövőben is serkenteni, ezt kívánjuk támogatni, segíteni. Ugyanakkor gondoskodunk arról is — a lehetőségekkel felelősen és reálisan számot vetve —, hogy a város polgárai kellő kulturális ellátásban részesüljenek. E célok határozzák meg — a kulturális élet fontos részeként — könyvtárpolitikai elképzeléseinket is.

Tisztelt Emléklés!

A főváros — alapító igazgatójáról elnevezett — könyvtára, a Szabó Ervin Könyvtár 75. éves. Háromnegyed évszázaddal ezelőtt ebben a könyvtárban kezdtek hozzá megvalósítani azokat a könyvtárpolitikai elveket, amelyeket Szabó Ervin, a szocialista könyvtárpolitikus dolgozott ki, és amelyek mindmáig időtállóak. Kiváló munkatárcaival — majd utódaival — Dienes Lászlóval, Kóhalmi Bélával és másokkal nem véletlenül jutottak — egymástól függetlenül — ugyanolyan következtetésekre (a Tanácsköztársaság könyvtárpolitikai elképzeléseiben ezek világosan fogalmazódtak meg), mint a szocialista könyvtárpolitika

szovjetunióbeli kialakítói, akik Lenin közvetlen útmutatásai alapján dolgozhattak. A könyvtár hű maradt ezekhez az elvekhez hosszú története nehéz napjaiban is.

Miközben azt vizsgáljuk, hogy milyen helyet tölt be a könyvtár a főváros kulturális és művelődési életében, idézzük fel Szabó Ervin időtálló könyvtárpolitikai célkitűzéseit:

- mindenki számára váljék elérhetővé a könyv — mégpedig úgy, hogy a maradi népkönyvtárak helyett gazdag állományú és olvasóközpontú, nyilvános kölcsönzőkönyvtárakat kell létesíteni;
- az elkülönült, kis egységek helyett szükséges létrehozni a könyvtárak munkamegosztáson alapuló rendszerét;
- legyen együttműködés a könyvtárak között, s elsősorban a tudományos könyvtárak alakítsanak ki speciális gyűjteményt, a közművelődésiek pedig kínáljanak gazdag választékot;
- a könyvtárak szervezési elve a hálózat legyen. A földrajzi egységként létrehozott ellátó központok a kisebb egységek szakmai munkájának koordinálását is lássák el.

Korszerű szemléletére jellemző, hogy a lakosság általános könyvtári ellátásával *együtt* akarta kiszolgálni a „legkényesebb” kutatók igényeit is.

A Horthy-rendszer, valamint a főváros akkori vezetői minden elkövettek, hogy — saját szempontjukból okkal — gátolják Szabó Ervin törekvéseit.

A felszabadulás óta eltelt immár 35 esztendő a könyvtárnak is a kiteljesedést hozta. Új lehetőségeket nyújtott arra, hogy nagy lépéseket tegyen a Szabó Ervin mutatta úton. És itt egy másik évfordulóról is emlékezzünk. 30 évvel ezelőtt kezdődött a szocialista magyar közművelődési könyvtárhálózat kiépítése. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár — hagyományaihoz híven — kezdeményező szerepet játszott ebben és példaként szolgált az országos törekvésekhez.

Példa volt szervezettségével, szolgálati elveivel, de segítette az ország könyvtárügyét az itt nevelkedett könyvtárosokkal is. Szabó Ervinnek és munkatársainak ez volt a legnagyobb elégtétel. Elveik megvalósulása volt a legnagyobb elismerés.

A főváros könyvtárának fejlődése impozáns méretű volt a szocialista építés korában. A felszabaduláskor 11 jól—rosszul felszerelt fiókkönyvtára volt a városnak. Néhány éven belül már mind a 22 kerületben működött ilyen intézmény. Az extenzív fejlesztés korszaka volt ez, amikor a könyvtár arra törekedett, hogy minél több emberhez eljuttassa a jó könyvet, az új társadalom új irodalmát. A körülményekkel, a helyenként szűkös lehetőségekkel kényszerűségből megalkudva, a követelményeknek meg nem felelő adottságok között is teljesítette a kor parancsát. Sok tízezer fővárosi lakosnak ekkor adták az „első könyvet” a kezébe a Szabó Ervin Könyvtár fiókjaiban. Itt indították el őket az igényes olvasóvá válás útján. Napjainkban 37 önálló kerületi, 14 gyermek-, 41 fiókkönyvtár, valamint 2 bibliobusz szolgálja a főváros lakosságát. A Könyvtár állománya azóta hatszorosára növekedett, s 800 ülőhelyet biztosít a helybenolvasóknak.

A háború előtti utolsó esztendőben 20 000 olvasó másfél millió kötetet, napjaink több mint 170 000 beiratkozott olvasója pedig majdnem 6 millió könyvet kölcsönöz.

A központi könyvtár 1968 óta — ugyancsak Szabó Ervin elveit megvalósítva — országos szociológiai szakkönyvtárként működik. Példaként szolgáló mintaszerűen feltárt helytörténeti gyűjteményt és zenei könyvtárat működtet. Egységesen igazgattott, korszerű elveken alapuló hálózat ez, az ország többi könyvtárát is szolgáló bibliográfiai műhellyel, központi propagandaanyag ellátással.

Számosak az eredmények, de ismertek a gondok is. A következő évtizedekben az a dolgunk, hogy az eredményeket tovább fejlesztve, a munkát hatékonyabbá tegyük és erőnkhez mérten enyhítsük a gondokat.

Kedves Elvtársak!

Közismert, hogy az utóbbi egy-két évtizedben kiterelbelyesedtek a művelődési lehetőségek, módosultak az emberek művelődési szokásai. Új kultúra-hordozók jelentek meg. Ezzel együtt megváltoztak a szabadidő felhasználásának módjai, lehetőségei. A művelődés hagyományos eszköze, a könyv nem vesztett népszerűségéből. Meggyőződésem, hogy a jövőben is megőrzi — mással nem pótolható — primátusát a kultúra terjesztésében. A könyvtár — ez a könyvekre épített intézmény — őrizve saját hagyományait, képes megújulni e változó világban.

Csak a fővárosban 15 hangzóvár, több hanglemez-kölcsönző, a könyvtárakban berendezett galériák, a „klasszikus” kölcsönzésen és helybenolvasáson túlmutató egyéb szolgáltatások, közösségi művelődési formák bizonyítják, hogy a könyvtár klasszikus kerete magában hordja a közművelődés folyamatos korszerűsítésének lehetőségeit.

A főváros kulturális és művelődési rendszerének viszonylag jól kiépített intézményhálózata van. Ilyen a könyvtárhálózat is. Ezt — és a következő évek gazdasági lehetőségeit figyelembe véve — az előző korszak mennyiségi növekedésével szemben a jövőben a művelődési szolgáltatás hatásfokának a növelése, az intézmények optimális kihasználása kerül előtérbe. Melyek ezek? — Meglévő intézményeink — ezen belül könyvtáraink — jobb, tervszerűbb kihasználása, hatékonyságuk és hatókörük növelése; — az intézmények rendszeres karbantartása, s ezzel párhuzamosan szolgáltatásaik minőségének növelése; — a helyi ellátás (elsősorban az új lakótelepi igények kielégítése) érdekében átmeneti megoldások keresése és biztosítása; — új lakótelepeinkre komplex, többcélú oktatási—közművelődési intézmények telepítése.

Mivel a fővárosi könyvtárhálózat fejlődését is a valóságos társadalmi, gazdasági viszonyok határozzák meg, így majdnem tévedés nélkül megfogalmazhatók a fejlődés tendenciái:

- A növekvő oktatási, továbbképzési igények kiszolgálása miatt, a könyvtárak egyre inkább oktatás-centrikus állományfejlesztéssel, feltárással és szolgáltatás-bővítéssel fognak a lakosság rendelkezésére állni;
- A szabadidő valamint a lakosság szórakozási-művelődési igényeinek növekedése a könyvtárakat is az ilyen, ennek megfelelő jellegű állomány és szolgáltatások fejlesztésére, a tartalmas közösségi élet elősegítésére készíti;
- bizonyos, ma még meglehetősen számottevő, mérsékelt kulturális érdeklődésű rétegek olvasóvá nevelése kényszeríti könyvtárainkat a bevált hagyományos közművelődési módszerek korszerűsítésére, és a könyvtári szolgáltatások szélesítésére.

Mindezek teljesítése csak úgy képzelhető el, ha a hálózati szervezet előnyeit kihasználva, a fővárosi könyvtár kiépíti a megkezdett kerületi főkönyvtári struktúrát, amin belül egyre nagyobb hangsúlyt kaphat a tartalmi munka koordinációja és a munkamegosztás, valamint a lépcsőzetes ellátás kiépítése. Emellett a hálózatnak tudatosan rá kell épülnie a szakszervezeti és iskolai könyvtárhálózatra, de már nemcsak az együttműködést biztosítva, hanem a szolgáltatások differenciálásával, a munkamegosztás tartalmi követelményeivel, sőt a földrajzi elhelyezkedés adottságaival jobban számolva. A Szabó Ervin Könyvtár speciális szolgáltatásait figyelembe véve pedig a munkamegosztás és az együttműködés fejlesztése a tudományos központi könyvtárak vonatkozásában is szükségszerű.

Az évforduló a jövő jelzésére is alkalom. Az eddigi 75 év tapasztalatai, a legutóbbi 30 esztendő tanulságai alapján, ebben az irányban látom biztatónak és lelkesítőnek a könyvtár jövőjét. A Szabó Ervin Könyvtár – a fővárosnak az iskola mellett legkiterjedtebb művelődési intézményhálózata – jövőjét még akkor is, ha a társadalmi, gazdasági fejlődés adott lehetőségei mértéktartásra intenek a fejlesztési célok kitűzésében.

*

Nem új dolog, hogy a kulturáltság, az emberi magatartásban felszívódó, erkölcsi erővé vált műveltség egyik fő forrása az ismeret. Ugy látszik, korunk megnyerte az ismeretek és az információk bőségének csatáját, mégis már-már vesztesre áll a kulturáltság ügyében. Ezért az ismeretek „szélessége és magassága” mögé ki kell építeni a harmadik dimenziót: azokat a készségeket, képességeket, amelyek a tudásból kulturáltságot teremtenek.

Összefüggő kettős közművelődési feladat ez.

Mára a változó idők meghozták – igaz, kissé váratlanul – e feladat kettős teherpróbáját. Ez a teherpróba egy szélesebb társadalmi összefüggésbe illeszkedik. Mert ugyanaz a társadalompolitika hívta életre az iskolareformot, fogalmazta meg újszerűen a közművelődés feladatait, mint amelyik most hosszú menetelésre készítet a gazdaság korszerűsítéséért.

S mindhárom – messzire tekintő politika része...

Ez pedig az oksági összefüggések, a perspektivikus célok alapos ismeretét, kulturált politizálást igényel mindannyiunktól. Ma és a jövőben csak az a magatartás hasznos a közösségnek, amely saját korlátainak tudatában, de a lehetőségek határáig következetesen és hatékonyan cselekszik.

Bizonyára lesznek e politikának a közművelődésre – benne a könyvtárügyre – szabott döntései is. Kérdés, hogyan fogadjuk őket, azokat is, amelyeknek nemigen lehet örülni? Miként adjuk tovább az olvasóknak? Miként segítünk eligazodni nekik? Miként, milyen hatásokkal erősítjük a személyiségen átszűrte szellemi tudatosságot?

A tapasztalat mondatja velem: a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár dolgozói a jövőben még inkább betöltik a maguk ismeret-, érték- és kultúraközvetítő szerepüket, mert erre nagyon nagy szükség lesz.

Kedves Elvtársak!

Emléklésünkön – a velünk ünneplő kedves vendégek mellett – a legnagyobb számban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár volt és jelenlegi dolgozói vannak jelen.

Tisztemnél fogva, a fenntartó Fővárosi Tanács nevében és egyben Budapest lakosságának képviselőjében köszöntöm az alapításának 75. évfordulóját ünneplő Szabó Ervin Könyvtárat és munkatársait.

Köszönöm eddigi munkájukat és további sikereket kívánok. Kérem odaadó munkájukat a jövőben is, emlékeztetve arra, hogy ennek a könyvtárnak eddigi története során fő jellemzője az állandóság és a változás volt. Állandóság és állhatatosság a helyes elvek képviselőjében, valamint mindenkorai készség a megújulásra, az új feladatok vállalására és megoldására.

Kívánom, hogy ez jellemezze munkájukat a Könyvtár további évtizedeiben, ezzel szolgálják a jövőben is a szocializmus magasabb ügyét.

FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN
KÖNYVTÁR

meghívó

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
TISZTELETTEL MEGHÍVJA ÖNT
A

75. ÉVFORDULÓJA
ALKALMÁBÓL RENDEZETT EMLÉKÜLÉSRE
ÉS
SZAKMAI NAPOKRA

EMLÉKÜLÉS ★

1979. október 15. /hétfő/

- 10.30 Üdvözlések. Az emlékülést megnyitja:
RÉVÉSZ FERENC
főigazgató
- 11.00 A Szabó Ervin Könyvtár a főváros kulturá-
lis életében
FARKASINSZKY LAJOS
Budapest Főváros Tanácsa
elnökhelyettese
- 11.20 S z ü n e t
- 11.40 Szabó Ervin, a könyvtárpolitikus
DR. REMETE LÁSZLÓ
kandidátus
- 12.00 A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkája
és tervel
SZÓKE TIBORNÉ
főigazgató helyettes
- 12.20 Kitüntetések átadása

Helye: Pataky István Művelődési Központ
Színházterem /Bp. X., Pataky I. tér 7-14./

SZAKMAI NAPOK

1979. OKTÓBER 15 - 16 - 17.

1979. október 15. /hétfő/

MŰVÉSZETI NEVELÉS
A KÖNYVTÁRBAN

- 14.00 A vendégeket üdvözlő:
BACSA ANDRÁSNÉ
könyvtárvezető
- 14.10 A zenei gyűjtemény munkája
SZALAI ÁGNES
főosztályvezető
- 14.30 A kerületi könyvtárak zenei részlegei
BENKŐNÉ BARTHA ILONA
főmunkatárs
- 14.40 S z ü n e t
- 14.50 Művészeti nevelés a kőbányai könyvtárban
/előadás, bemutató foglalkozás/
JAKUBECZ ILONA
gyermekrészleg vezető
- 16.00 Hozzászólások

Helye: 12. sz. Szabó Ervin Könyvtár
/Bp. X., Pataky István tér 7-14./

1979. október 16.

MUNKÁSOLVASÓK A FŐVÁROS KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAIBAN

- 9.00 A vendégeket üdvözlő:
HORVÁTH GYÖRGYNÉ
könyvtárvezető
- 9.10 Lehetőségek és feladatok a fővárosi munkásság művelődésében.
SIMON LÁSZLÓ
a Szakszervezetek Budapesti Tanácsának titkára
- 9.30 Munkások, szakmunkástanulók a könyvtárban
SÁNDOR OTTÓNÉ
csoportvezető
- 9.50 A szakszervezeti könyvtárak a fizikai dolgozókért
GÁL GYÖRGYNÉ
osztályvezető
- 10.00 Szocialista brigádok a könyvtárban
TVERDOTA MIKLÓSNÉ
könyvtárvezetőhelyettes
- 10.10 S z ü n e t
- 10.20 Mozgókönyvtárak a peremkerületekben
CZIBOLY JÓZSEFNÉ
könyvtárvezető
- 10.40 Hozzászólások

Helye: 3. sz. Szabó Ervin Könyvtár
/Bp. XI., Szakasits Árpád u. 55./

AZ ÖREGEK ÉS A KÖNYVTÁR

- 14.00 A vendégeket üdvözlő:
VUKÁN VIKTÓRIA
könyvtárvezető
- 14.10 Nyugdíjasok életkörülményei a fővárosban
DR. CSEH-SZOMBATHY LÁSZLÓ
kandidátus
- 14.30 Az idős emberek könyvellátásának tapasztalatai
MEISZNER TAMÁSNÉ
könyvtárvezető
- 14.50 A kerületi könyvtárak az idős olvasókért
DR. KISS JÁNOSNÉ
főmunkatárs
- 15.00 S z ü n e t
- 15.10 Hozzászólások

Helye: 25. sz. Szabó Ervin Könyvtár
/Bp. XIX., Vöröshadsereg utja 93-95./

ÓVODÁSOK A KÖNYVTÁRBAN

- 9.00 A vendégeket üdvözlő:
BÁRÁNY LAJOS
könyvtárvezető
- 9.10 Az óvodások és a könyv kapcsolatának lektani sajátosságai
NAGY ATTILA
pszichológus
- 9.30 A gyermek és az irodalom
MAGYARI BECK ANNA
főszerkesztő
- 9.50 S z ü n e t
- 10.00 Ismerkedés az állatok világával
/bemutató foglalkozás/
BAÁN MAGDOLNA
Gyermekrészleg vezető
- ZENGŐ GÁBORNÉ
zenei részleg vezető
- 11.00 Hozzászólások

Helye: 35. sz. Szabó Ervin Könyvtár
/Bp. XX., Soroksár Marx K. u. 128./

1979. október 17.

A KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁR TUDOMÁNYOS FELADATAI

- 9.00 A vendégeket üdvözlő:
RÉVÉSZ FERENC
főigazgató
- 9.10 A Budapest Gyűjtemény
DR. BERZA LÁSZLÓ
fősztályvezető
- 9.30 A szociológiai szakkönyvtári feladatok
DR. REMETE LÁSZLÓ
fősztályvezető
- 9.50 S z ü n e t
- 10.10 Hozzászólások

Helye: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központja
/Bp. VIII., Szabó Ervin tér 1./

Farkasinszky Lajos, a Fővárosi
Tanács elnökhelyettesének
megnyitó beszéde

Dr Heinz Werner a berlini városi
könyvtár igazgatója köszönti a
jubiláló könyvtárat

A jubileumi ülés résztvevői

Molnár Ferenc államtitkár kitüntetések
ad át a könyvtár dolgozóinak

KÖNYVTÁRUNK 75 ÉVES

Több mint 60 évvel ezelőtt halt meg Szabó Ervin, a magyar munkásmozgalom kiemelkedő alakja, a tudós, a forradalmár, a magyar könyvtárügy úttörője. Fiatalon halt meg; a szakadatlan munka, a betegség, a magyar uralkodóosztály ellen folytatott elkeseredett harca korán távozásra kényszerítette. Nem érthette meg az Őszirozás Forradalmát és nem lehetett alkotó résztvevője a Magyar Tanácsköztársaságnak sem. Hagyatéka szinte felmérhetetlen értékű, gondolatai ma is élnek, egy sor elképzelése még ma is megvalósításra vár. Még sokat kell tennünk annak érdekében, hogy népünk megismerje az igazi Szabó Ervint és olyan tisztelettel övezz, amelyet a legnagyobbak megérdemelnek.

Éppen ezért, mert olyan gazdag, sokrétű ez a hagyaték, nem vállalkozhatom arra, hogy egy cikk keretében mindazokról a területekről megemlékezzem, amelyeken maradandót alkotott. Nehéz, de le kell mondani arról a csábító lehetőségéről, hogy Szabó Ervinről, a pedagógusról beszéljek. A szociáldemokrata munkások, a szakszervezeti tagok, a diákok körében tartott előadásai éppenúgy mintaképei a nevelő-oktató-felvilágosító munkának, mint a Társadalomtudományok Szabad Iskolájában, a Galilei-körben és a Társadalomtudományi Társaságban elhangzott vitaindító beszédei, hozzászólásai, előadásai. Mennyi mindent lehetne elmondani publicisztikai tevékenységéről, a Népszavában, a Volksstimmben és a Népművelésben megjelent cikkeiről. A teljes portré megrajzolásánál nem lehetne figyelmen kívül hagyni az életigenlő Szabó Ervint, az élet igazi értékeinek őrzőjét, a harcos antimilitaristát. Nem értékelhetem a hazai és a nemzetközi munkásmozgalomról, a szindikalizmusról, a tőke és a munka harcáról, az imperializmusról, a gyarmatosításról, a tartós békéről, a szakszervezeti és szövetkezeti mozgalomról, a vámpolitikáról írt könyveit és tanulmányait sem. És kénytelen vagyok mellőzni a hazánkban úttörő jelentőségű alkotását, Marx és Engels válogatott műveihez írt bevezető tanulmányait, szerkesztői jegyzeteit is. A kiváló marxista történésszel sem foglalkozhatom, aki posztumusz művében, a „Társadalmi és pártharcok az 1848–49-es magyar forradalomban” tanújelét adta, hogy a legrangosabb magyar történetírók egyike.

Szabó Ervinről csak mint a kultúrpolitikusról beszélek, itt is kiemelve a magyar könyvtárügy terén elért korszakos jelentőségét. A kultúrpolitikus, a könyvtárpolitikus Szabó Ervin tevékenysége természetesen nem választható el egyéb tevékenységétől. A könyvtárral, a könyvvel is a munkásosztály, a társadalmi forradalom célját akarta szolgálni. Kortársai közül senki sem látta nála világosabban, hogy a hatalom megszerzése, megtartása, majd a szocialista társadalom fel-

építése csak a sokoldalúan tájékozott tömegek műve lehet. Tudta azt is, hogy a magyar tudomány felzárkózása az élenjáró európai országok tudományához csak úgy érhető el, ha az egyéb feltételek megteremtése mellett a tudósok és a kutatók rendelkezésére bocsátjuk az előrehaladást szolgáló könyveket és folyóiratokat. Meg kell ismertetni a dolgozó tömegekkel a társadalom és a természet mozgástörvényeit, hogy ne a vak erők uralkodjanak az embereken, hanem cselekedeteiket a tudomány megállapításai irányítsák — ez volt harcos életének egyik alaptanítása.

A fővárosi könyvtárhálózat megteremtése érdekében írt cikkei, tanulmányai nemcsak népművelésünk elmaradottságáról adtak döbbenetes képet, hanem leleplezték a századforduló úri Magyarországnak gazdasági, politikai és társadalmi elmaradottságát is.

A magyar viharadár — Ady Endre — dala megregettette a télibeborult Magyarországot, de lehetetlen volt nem kiolvasni a társadalomtudós írásából is, hogy „rohanunk a forradalomba”. Szabó Ervin is gyötrődve szemlélte a Magyar Ugart, a Lápot, a Naptalan Keletet, a Parlagot, ő is minden életenergiáját, széles körű tudását a gyökeres átalakulás, a rendszerváltozás szolgálatába állította. A társadalmi fejlődés hajtóerejét, a munkásosztályt, szellemileg is fel kell készíteni a forradalom végrehajtására. Ezért vállalta a kultúrpolitikus, népművelő, könyvtárosi feladatot és hivatást. Ezért követelte a korszerű könyvtárhálózat létrehozását az országban és a fővárosban.

A magyar népkönyvtárak jelentései forgalmuk lényeges csökkenéséről adtak számot. Mi az oka ennek a zuhanásszerű csökkenésnek? „Nézetünk szerint legfőként az, hogy a gyűjtemények könyvanyaga túlnyomórészt úgy van összeválogatva, mintha az olvasók valamifajta szellemi kiskorúak, a szép dolgokra éretlenek, az élő világból kikapcsolt alvajárók volna. Népies könyvek, a nép számára lepárolt irodalom, a gazdasági, társadalmi, politikai, vallási küzdelmek „kényes” kérdéseivel szemben a pártatlanság hazug mezébe öltözködött és elavult tudomány — szóval, amolyan szellemi gyámság alatt állóknak szánt szegényházi koszt: ez a régimódi népkönyvtárak anyaga és programja.” A népkönyvtárak a belenyugvásra, a változtathatatatlanságra, a meglévő társadalmi viszonyok tiszteletére nevelték olvasóikat, kiölték belőlük a lázadás, a változtatni akarás szellemét. Meg kell szüntetni a könyvtáraknak ezt a funkcióját és létre kell hozni a közművelődési könyvtárhálózatot, amely a valódi szellemi értékek közvetítője lesz.

Ady Párizs kultúrmagasságában döbbsen rá a hazai állapotok kisszerűségére, Szabó Ervin az angolszász könyvtára-

kat szembesítette a mieinkkel és az összehasonlítás lehangoló volt. A marxista Szabó Ervin nemcsak magyarázta a magyar könyvtárügy helyzetét, hanem harcolt annak megváltoztatásáért is.

Szabó Ervin világosan, mindenki számára érthetően fogalmazta meg a közművelődési könyvtárak feladatát: a legtöbb embernek a legjobb könyveket kell közvetíteniük. „A nép könyvtárainak nem lehet más céljuk, minthogy a nép szükségleteit a művelődés és szórakozás iránt szolgálják. Vagyis a tudomány köréből azt kell nyújtaniok, ami a munkásság gazdasági, társadalmi és politikai törekvéseivel és harcaival közvetlen vagy közvetett vonatkozásban van... és tudományos perspektívát nyit a jövőre!”

Szabó Ervin a könyvtárban, elsősorban a fővárosban megvalósítandó központi könyvtárban, nem „csak” könyvkölcsönző és helybenolvasási lehetőséget biztosító intézményt látott, hanem sokirányú tevékenységet kifejtő, egyetemes kulturális intézményt is. Minden oldalról meg kell környékezni az embereket, hogy a jóért, az igazért, a szépért lelkesedni tudjanak. A sokfajta kulturális tevékenység azt eredményezi, hogy a különböző témák, művészeti, tudományos, politikai, ideológiai és egyéb kérdések iránt érdeklődő emberek megtekintik vagy részt vesznek a könyvtár rendezvényein, tehát felkeresik az intézményt és akkor már a könyvtárosok feladata, hogy a látogatót olvasóvá neveljék. Gazdag, változatos programokat kell biztosítaniok, a könyvtár vonzóerejét állandóan tágítaniok kell, hogy különböző céllal minél több ember lépje át a könyvtár küszöbét.

Szabó Ervin azért harcolt, hogy a főváros központi nyilvános könyvtára és annak hálózata is ilyen legyen. A kultúra csúcsain akarta látni a magyar népet is és tudta, hogy ennek egyik előfeltétele a korszerű, minden olvasói igényt kielégítő könyvtárak sokasága. Kultúrpolitikai előadásaival, cikkeivel, tanulmányaival, vitáiraival, összehasonlító statisztikai kimutatásaival, előterjesztéseivel ezt az ügyet akarta szolgálni. Írásaiból összeállított vaskos kötet illusztrálja, hogy milyen fáradhatatlanul harcolt az ügyért. Mindenkit mozgósított, elsősorban munkatársait, hogy írjanak, beszéljenek a magyar könyvtárügy helyzetéről és a tennivalókról. Elgondolásaieért folytatott harca a magyar kultúrtörténelem egyik legragyogóbb fejezete, tevékenysége csak Apáczai Csere János, Tótfalusi Kis Miklós, Kazinczy Ferenc mértékével mérhető. Élete és harca azt is bizonyítja, hogy az internacionalizmus kiemelkedő képviselői egyben népük, nemzetük felemelkedésének legkövetkezetesebb képviselői is. Szabó Ervin az angolszász könyvtárakról beszélt, de magyar sebeket muto-gatott; a fejlett országok könyvkiadását emlegette, de a hazai kultúrbarbárságra gondolt; egyik-másik nyugati ország népművelésre fordított költségvetését közölte, hogy rádöbentsen a magyar helyzet tarthatatlanságára. Szabó Ervin nemcsak a magyar könyvtárügy megteremtője, hanem mind-máig legnagyobb forradalmára is volt. Egész élete és munkássága így fonódott szerves egységgé: a nép, a társadalmi haladás, a forradalom szolgálatában. Rendszerváltozásért harcolt az élet minden területén, a könyvtárügy területén is.

Nagyszabású és hosszútávú tervet dolgozott ki a főváros

közművelődési könyvtárhálózatának létrehozására. („Emlékirat községy nyilvános könyvtár létesítéséről Budapesten”, „Általános irányelvek népkönyvtárak könyveinek megválogatására” stb., stb.) A fővárosi könyvtárhálózat feladatát a következőkben jelöli meg: „Az új községy nyilvános könyvtár feladata tisztán és világosan áll előttünk: ...jó olvasmány-nal kell ellátni azokat, akik maguk gyönyörűségére vagy okulás céljából már is olvasnak: és föl kell keltenie az olvasás és önművelés vágyát azokban..., akik ezt a szükségletet még nem ismerik.”

A régi szólásmondás szerint háborúban, fegyverropogás közepette hallgatnak a Múzsák. Könnyű feladat lenne ennek a felületes megállapításnak a cáfolata. Szabó Ervin tevékenysége és magatartása az első világháború alatt beszédesen bizonyítja, hogy a szájkosaras korszakban sem hallgattak a legnagyobbak, minél nagyobb volt rajtuk a kínzás, annál hangosabb volt a kiáltás is. A tudós, a harcos antimilitarista még a legkönnyörtelenebb emberírtás idején is szakadatlanul harcolt könyvtári elgondolásai megvalósításáért. Az érték pusztulásakor, a reménytelenség időszakában sem veszítette el a jövőbe vetett hitét; írt, tervezett, tárgyalt, vitatkozott, készült a feladat végrehajtására. Szenvedélyesen hirdette ekkor is, hogy nem a kard, hanem a könyv fog utat vágni a jövő felé.

A korszerű központi könyvtár és az új és új fiókok létrehozásától azt várta, hogy a fővárosi könyvtár „modern, tudományt népszerűsítő és szórakoztató” könyvtár lesz és Budapest egyik kulturális centruma is. Több tanulmányában, de különösen „A városi múzeumok feladatai és a Fővárosi Múzeum” címűben részletesen kifejtette, hogy a központi könyvtár milyen feltételek megteremtése után válik majd „Budapest Székesfőváros kultúrközpontjává”. Terve lélegzetelállítóan érdekes. Szabó Ervin itt is, mint működése egyéb területén, eljutott a végső megoldáshoz: a szocialista társadalmat kell felépíteni hazánkban.

A ragyogó tollú, hatalmas ismeretanyaggal rendelkező, kiváló dialektikus, kifoghatatlan érvekkel, tényekkel, adatokkal harcolt a magyar könyvtárügy előrelendítéséért. Cáfolhatatlanul bebizonyította, hogy „a könyvtár az ipari társadalom szükséglete”, a tudományos kutatás arzenálja; a szakmai ismeretek megszerzésének és továbbfejlesztésének kiváló eszköze, a közoktatás szerves része; az erkölcsi, esztétikai, világnézeti nevelés gazdag tárháza. A könyvtárak állományán lemérhető egy ország gazdasági, politikai, tudományos és kulturális színvonala. A könyvtár az eltávozott legnagyobbak halhatatlan eszméinek őrzője, de a legkiválóbb kortársak életszépítő írásai is ott sorakoznak a polcokon. Egy nemzet fejlődése elválaszthatatlan könyvtárügye fejlődésétől.

Kereste a társakat, a szövetségeseket, az eszmei barikádokon vele együtt harcolókat. Politikusokkal, a város vezetőivel, írókkal, művészekkel, tudósokkal, pedagógusokkal, építész-mérnökökkel tárgyalt, fáradhatatlanul agitált az ügy érdekében. A harcban természetesen kiváló munkatársaira is támaszkodott. (Madzsar József, Köhalmi Béla, Dienes László, Braun Róbert, Várad Irma, Pikler Blanka.)

De harcba lendültek azok is, akiknek érdeke volt a csend, a nyugalom, az egyhelyben topogás. Az előjogok használatát minden rendelkezésükre álló eszközt igénybe vettek, hogy megakadályozzák a szabóervini tervek megvalósítását. Sajtóhadjáratot indítottak ellene, rágalmazták, még tudósi mivoltát, szakmai ismereteit, emberi tisztaságát is kétségbe vonták. A magyar uralkodóosztály azonnal felismerte a leselkedő veszedelemet, azt, hogy a tudatlanságra, vallási babonára, nacionalista érzelmekre alapozott uralmuk az „Emlék-irat” megvalósulása esetén veszélybe kerülne. Az ő „ideáljuk” az öntudatlan, a dolgok rendjébe belenyugó, cselek-vésre képtelen nép volt. Birtokállományukat védték, amikor a könyvállomány ellen hadakoztak.

Szabó Ervinnek végig kellett járnia a csalódások golgotáját. Be nem váltott ígéretekkel ámították, az illetékes fórumok által megszavazott határozatokat nem hajtották végre, az időhúzás taktikájához folyamodtak, mert így akarták megállítani az időt. És támadták, támadták, támadták.

A támadások nem törték meg, csak beteg szervezetét leterítették. Aki a jövőbe lát, azt a törpék nem tudják megingatni.

Rajta is beteljesedett Ady gyötrelmesen fájó megállapítása: „Ki magyar tájon nagy sorsra vágyik, Rokkanva ér el az éjszakáig.” Nem érhetette meg a várva-várt fordulatot, 1918 Októberét, és 1919 Márciusát. Koporsója körül testben, vagy lélekben ott állt a haladni akaró Magyarország.

Kissé részletesebben foglalkoztam Szabó Ervin könyvtárpolitikai nézeteivel, azért, hogy szembesíteni tudjuk: mi valósult meg tanításából és melyek azok a feladatok, amelyeket holnap és holnapután kell valóra váltanunk. Tettem ezt azért is, mert meggyőződésem és tapasztalatom, hogy felszabadulásunk után – a szocializmus viszonyaihoz alkalmazkodva – minden erőfeszítésünk arra irányult, hogy Szabó Ervin jövőbelátó tanításait az életbe átültessük. Könyvtárunk története 1945 óta az ő útmutatása megvalósításának a története.

A Tanácsköztársaság alatt munkatársai és tanítványai nagyon jelentős beosztásokban képviselték Szabó Ervin szellemét. Tele optimizmussal, az új életbe vetett rendíthetetlen hittel láttak munkához. Kidolgozták a főváros közművelődési könyvtárhálózatának tervét és kiadták a jelszót: „Mindenkébe könyvet!” Hadat üzentek az analfabétizmusnak, mert tudták, hogy a tudás hatalom, a hatalom pedig felszabadít. Magasbaszárnyaló terveiket csak elkezdni tudták, mert a Tanácsköztársaság 133 napja nem tette lehetővé annak megvalósítását. A legnagyobb tisztelettel és hálával kell megemlítenünk, hogy a háborúvesztett és kifosztott ország fővárosában, a külső és a belső ellenséggel vívott fegyveres harc közepette is volt idejük és energiájuk arra, hogy néhány új könyvtárat megnyissanak. Az egyik könyvtár megnyitása alkalmával elmondott beszédet állandóan megzavarta az ellenforradalmár ludovikás tisztek ágyúinak dörgése, akik a Dunáról lötték a fővárost. Az egyidőben lezajlott két esemény meggyőzően bizonyítja, hogy a munkáshatalom a szellem fellegvárát építette, a bitorolt javak tulajdonosai pedig a Gondolat megsemmisítésére szövetkeztek.

A Tanácsköztársaság összeomlása után dühöngött az ellenforradalmi terror, vérben gázoltak a darutollas különítményesek. A Britannia Szálloda pincéjét a halálragyogtört emberek jajveszékélése verte fel. Siófokon Horthy Miklós jelenlétében akasztották fel a forradalmárokat, Izsák és Orgovány környékén élve földelték el őket. A Duna nyelte el Somogyi Béla és Bacsó Béla holttestét. Héjjas, Prónay, Ostenburg parancsára egymás után némultak el örökre a dolgozó nép ügyének következetes képviselői. A határban a halál aratott, a haladó gondolkodású emberek életének árfolyamértéke a nullára zuhant. Az emberbőrbe bújt fenevadak hóhér-munkája kiterjedt az élet minden területére. A könyvtáraké is. A Tanácsköztársaság a főváros közművelődési könyvtárhálózatát Szabó Ervinről nevezte el, de a külföldi haderők igénybevételével ismét hatalomra jutott urak hallani sem akartak erről a gyűlölt névről. Megváltották a könyvtár nevét és a Fővárosi Könyvtárat uralmuk szolgálatába állították. A 25 évig tartó ellenforradalmi kurzus minden rendelkezésére álló eszközzel üldözte a gondolatébresztő betűt, mert tudta, hogy hatalmának egyik legfőbb pillére a tudatlanság. Negyedszázados uralmuk alatt annyi kerületi könyvtárat létesítettek, mint a Tanácsköztársaság 133 nap alatt! És ezek a könyvtárak is a főváros belsejében voltak, nem a munkáslakta peremkerületekben és a községekben. Megfosztották a dolgozók tömegeit az olvasás lehetőségétől, a kulturálódástól. De a szabóervini szellemet és könyvtárvezetést nem tudták maradéktalanul száműzni. A könyvállomány egy része – különösen a központi könyvtárban – emberhez méltó eszméket sugárzott.

Hazánk felszabadulása a fasizta iga alól új fejezetet nyitott a könyvtár életében is. Mint az egész ország, úgy a könyvtár is a mélypontról indult. Szívszorogató látvány tárult a régi és az új könyvtárosok elé. A főváros ostroma következtében a központi könyvtárban 5553, a fiókkönyvtárakban pedig 18 418 kötet semmisült meg. A könyvállomány csökkenése azonban ennél lényegesen nagyobb volt, mert a fenti számokban nem szerepelnek az olvasóknál elvesztett, elpusztult, vissza nem szolgáltatott jelentős mennyiségű könyvek. A háborús veszteséglistán szerepelt a központi könyvtár erősen megrongálódott tetőzete, homlokzata, itt is, és a megmaradt 11 kerületi könyvtárban is az ablakok, a fűtőberendezések mind tönkrementek; a felszerelések és a berendezések pusztulása is ijesztő képet mutatott. Két kerületi könyvtár teljesen megsemmisült.

Könyvtárunk hőskorszakában munkatársaink tudták, hogy hazánkban, fővárosunkban nemcsak a romokat, hanem a lélek sebeit is el kell tüntetni. Természetesen ilyen körülmények között tömegeket átfogó, mélyreható közművelődési munkáról beszélni nem lehetett. A romeltakarítás és a helyreállító munka került előtérbe. És az álmódosítás, a jövő tervezése is. A tornyosuló akadályok sokrétűek voltak: a főváros nehéz pénzügyi helyzete, az infláció viharos árulázmása, a magas könyvárak, a személyzethiány, amelyet csak fokozott az 1946 augusztus elseji létszámcsoökkentés. Meg kellett tisztítani a könyvállományt a mindenfajta fércmunkától és a könyvtár feladatává tették azt is, hogy a

jegyzékbe vett tiltott könyveket a főváros lakosságától begyűjtésük.

Új könyvtárak építésére kezdetben nem volt anyagi fedezet, de azért a kerületi könyvtárak száma rohamosan emelkedett. Az 1956-os ellenforradalom kitörésekor már több mint 100 könyvtár állt az olvasók rendelkezésére. Ezeket a könyvtárakat lényegében készen kaptuk, a kereskedelem és az ipar által kicsinek talált, megüresedett helyiségeket vehettük birtokunkba. Ez az egyetlen fejlesztési mód nem tette lehetővé a sokoldalú könyvtári szolgáltatások fejlesztését, de a tervszerű telepítést sem. Kertelés nélkül meg kell mondani azt, hogy 1970-ig — a felszabadulástól számított 25 év alatt — összesen négy könyvtár épült kimondottan könyvtári célra. E sorok írójának az a véleménye, hogy ennek többszörösét lehetett volna létrehozni és az, hogy első sorban nem a pénzügyi fedezet hiánya, hanem szemléleti torzulások akadályozták a korszerű központ és a könyvtárhálózat alapjainak lerakását. Munkánkat nehezítette a nagyon alacsony bérbesorolás, az estig tartó munkaidő, a könyvtárak szétszórtsága és távolsága, berendezése, az egészséget károsító zsúfoltság, levegőtlenység, a fűtés elégtelensége. A kedvtompító állapotok csak nehezítették, de nem törték meg munkatársaink tenniakarását. Felelősségteljesen és büszkén állapíthatjuk meg, hogy kollektívánk nagyszerű munkát végzett, kiemelkedő eredményeket értünk el. Kezdeményezéseinket, új módszereinket idehaza és külföldön is egyaránt elismerték. Megnyugvással és megelégedettséggel tölt el bennünket az a tudat, hogy az elmúlt évtizedekben sehol és senki nem bírálta tevékenységünket, hogy azt nem a párt kulturális irányvonala szellemében végezzük.

Oldalakon át lehetne sorolni az elért eredményeket. Ötletszerűen kiragadok néhány területet, amelyek egyikében-másikában kezdeményezők voltunk és tapasztalatainkat a tanácsi, a szakszervezeti és az iskolai könyvtárak is átvették. Hivatalosan nem vagyunk országos módszertani központ az ajánló bibliográfia, a szociológia, a helytörténet, a módszertani munka, a zenei könyvtár, a propaganda, a könyvek feldolgozása, az állomány összetétele, a könyvtári könyvek kötése területén, de elért eredményeink termékenyítőleg hatottak a társintézmények munkájára. Persze nemcsak adtunk, hanem nagyon sok hasznos és bevált tapasztalatot is átvettünk. Egyik kezdeményezője voltunk a szabadpolcos rendszernek, az önálló gyermekkönyvtárak és részlegek létrehozásának, a centralizált könyvtárhálózatnak, a sokfajta katalógus szerkesztésének, a könyvtári klubok működtetésének, a fölös példányok raktározásának, a szociológiai fel-

méréseknek, az igények kutatásának, a kiállítások szervezésének, a dolgozók továbbképzésének, a munkabizottságok működtetésének, a könyvtár szervezeti- és működési szabályzata kidolgozásának stb., stb.

Őszintén meg kell mondanunk azt is, hogy egyes területeken — a lassú fejlődés ellenére is — hátul kullogunk (gépesítés, könyvtáraink átlagos alapterülete).

Az eredményesen megtett utat az 1978-as év végi adataink is illusztrálják. A 95 könyvtár könyvvállománya 3,326.783 kötet. A beiratkozott olvasók száma 173 151. Olvasóink 5,810.390 kötet könyvet kölcsönöztek, illetőleg helyben olvastak. A beiratkozottak közel 1,700.000 alkalommal keresték fel könyvtárunkat. Ezek a jelentős számok áldozatos munkát, szakértelmet, a könyvtár, a könyv és az olvasók iránti szeretetet fejezik ki. Ezúttal is köszönetet kell mondanunk munkatársainknak, hogy fővárosunkban derekasan helyt álltak a közművelődés rájuk bízott területén. De nyíltan meg kell mondani azt is, hogy lényegesen jobb eredményekről számolhatnánk be, ha könyvtáraink túlnyomó többsége erre lehetőséget nyújtana.

Örömmel regisztrálhatjuk, hogy felügyeleti szervünk az elmúlt hét-nyolc évben lehetővé tette, hogy új, nagyobb, vagy nagy könyvtárak kezdjék el tevékenységüket. Ezzel lehetővé vált szolgáltatásaink bővítése, nagyobb vonzódereje. (Zenei részlegek, rendszeres képzőművészeti kiállítások, helytörténeti anyagok gyűjtése, együttműködve más társintézményekkel magas színvonalú rendezvények lebonyolítása stb., stb.) Utalok itt a kőbányai, a kelenföldi, a soroksári, a kistérségi, a királyerdei, a pesthidegkuti, az Egyesült Izzó lakótelepi új létesítményekre, a két mozgókönyvtárra. (Marczibányi tér, Rákospalota, Városmajor utca, Pesterzsébet, Örmezői lakótelep, Óbuda stb.)

Régi álmaink is megvalósulóban vannak, megkezdték a nagy alapterületű pestlőrinci könyvtár építését és említésre méltóan nagyobb lesz a Zenei gyűjteményünk és a 20-as könyvtárunk is. Határozat van 1 000 négyzetméteren felüli könyvtár építésére Újpesten, Újpalotán, az Őrs vezér téren, a XIII. kerületben, Pesterzsébeten és Óbudán.

Szilárd meggyőződésem, hogy a századforduló végén — közel a centenáriumnak — fővárosunknak korszerű, világszínvonalon álló hálózata és központi könyvtára lesz. Ennek a szárnyaló tervnek a megvalósításáért érdemes fáradozni és ehhez kívánok minden kollégának erőt, egészséget, kitartást és sok-sok munkasikert.

Révész Ferenc

Stimate colege, stimați colegi Tovarășe și tovarăși

Imi revine misiunea deosebit de plăcută de a transmite distinc-
teci „Szabo Ervin” din Budapesta, precum și tuturor oaspeților la ac-
cordial și cele mai bune urări din partea colegilor de breaslă de la

„Mihail
I
teci co
seamă
C
orășene
organiz
Marx și
a fost
a deve
punct c
științific
național
L
„Szabo
F
un mile
In peri
conținut
o ampl
convorb

Tisztelt kolléganők és kollégák,
kedves elvtársnők és elvtársak!
Rendkívül megtisztelő számomra, hogy ezen
a jubileumon köszönhetem a budapesti Szabó
Ervin Könyvtár kiváló munkaközösségét és a
jelenlévő vendégeket, s tolmácsolhatom a bu-
karesti Mihail Sadoveanu Városi Könyvtár
kollégáinak a jókívánságait.
Őnk ezekben a napokban ünneplik a magyar
nép nagyszerű fia, a magyar munkásmozgalom
kimagasló képviselője, a Szabó Ervin nevét
viselő könyvtár létesítésének 75. évfordu-
lóját.
Tudjuk, hogy Szabó Ervin 14 évig - 1904 és
1918 között - állt a városi könyvtár élén.
Nagy megvalósításai közé tartozik a nevét
viselő könyvtár megszervezése, valamint
Marx és Engels válogatott műveinek magyar
nyelvű kiadása. Ugyanakkor Szabó Ervin
egész politikai és szakmai munkásságát a
mélyreható forradalmi humanizmus jellemezte.
Az ő irányításával vált önálló intézménnyé
a könyvtár, szakmailag jól felkészült könyv-
tárakkal, már az 1910-1914-es időszakban
tudományosan szervezték meg a könyvállomá-
nyát, a katalógusokat, bevezették a nemzet-
közi tizedes osztályozást és megszervezték
Budapesten az első kerületi fiókkönyvtárakat.
A felbecsülhetetlen nemzeti és egyetemes
kulturális értékeknek otthont adó Fővárosi
Szabó Ervin Könyvtár jelenleg a legrangos-
abb országos intézmények közé tartozik.
Népeink barátsága régi és gazdag történel-
mi hagyományokra tekint vissza. A több mint
egy évszázad jó szomszédságban élő magyarok
és románok gyakran együttműködtek a gazda-
sági és társadalmi fejlődés terén. A szoci-
alista társadalom építésének éveiben mélyebb
tartalommal telítődött a román-magyar ba-
rátság. Megelégedéssel nyugtázzuk, hogy szé-
leskörűen fejlődik a népeink és országaink
közötti együttműködés politikai, gazdasági,
műszaki, tudományos és kulturális-művészeti
térén a Nicolae Ceaușescu elvtárs és a Ká-
dár János elvtárs közötti megbeszélések és
megegyezőések szellemében.
Bátran állíthatjuk, hogy a lehető legkedve-
zőbbek a körülmények a két fővárosi könyvtá-
rosi tevékenységének minél változatosabbá
tételéhez. Annál is inkább, mert figyelembe
vesszük azt a tényt: hogy megkönnyítsék a
haladó eszmék terjesztését, hogy a törté-
nelmi materializmus szellemében értékesít-
sék az állományukban levő dokumentumokat,
hogy cselekvő tényezőkké legyenek a népe-
ink alkotó tehetségéről tanuskodó tudomá-
nyos és kulturális kincseknek feltárásában.
Románia könyvkiadói politikája - amely cél-
jával tüzi ki mindannak a terjesztését ami
értékes az egyetemes kultúrában - megköny-
nyíti a magyar irodalom a művészet, vala-
mint a tudomány, a filozófiai és társada-
lom-politikai gondolkodás megismerését.
Könyvtáraink olvasói megtalálják Ady Endre,
Arany János, Áprily Lajos, Babits Mihály,

Jókai Mór, József Attila, Madách Imre, Pető-
fi Sándor, Vörösmarty Mihály valamint más
modern és jelenkori író tömegpéldányszám-
ban megjelent műveit.

A mai ünnepség jó alkalom arra, hogy még
egyszer kifejezésre juttassam a Mihail
Sadoveanu Városi Könyvtár munkaközössé-
gének a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár mun-
katársai iránti elismerését, hiszen orszá-
gukban rendkívül fontos feladatok hárul-
nak Önökre, mind kulturális téren, mind a
könyvtárosi mozgalomban.

Ismerjük, és nagyra értékeljük azt a sok-
oldalú tevékenységet, amelyet Önök végez-
nek a kulturális kincsek gyűjtése, megszer-
vezése és megőrzése, a tájékoztató és doku-
mentációs munka terén, valamint azt a szoci-
ológiai kutatómunkát, amelyet a könyvtér-
jesztés és az olvasás, a könyvkölcsönzés,
az alkalmazottak felkészítése és tovább-
képzése terén folytatnak.

Az a megtisztelő felelősség hárul rám, hogy
tolmácsoljam Románia Szocialista Köztársá-
ság fővárosát, Bukarest könyvtárosainak ö-
szinte nagyrabecsülését mindazért, amit
Önök eddig megvalósítottak, újabb, jelen-
tős sikereket kívánva abban a nemes mun-
kában, amelyet oly lelkesen végeznek.

Tisztelt Igazgató elvtárs!

Kérem, engedje meg, hogy a bukaresti Mi-
hail Sadoveanu Városi Könyvtár közösségének
a Szabó Ervin Könyvtár munkatársai iránti
megkülönböztetett elismerése jeléül szív-
ból jövő köszöntésünk mellett átnyújtsam a
modern és jelenkori román költőknek ezt a
verskötetét, amely Petőfi Sándor és Ady
Endre nyelven jelent meg.

Megköszönve figyelmüket, hadd intézzem a
hagyományos latin jókívánságot a budapesti
Szabó Ervin Könyvtár munkaközösségéhez:
Vivat, Crescat, Floreat!

Alexandru Hoaja professzor,
a Mihail Sadoveanu Városi
Könyvtár igazgatója

mpromutul, a pregătiri și percepționarea cauter.

rcina de onoare de a vă transmite din partea bibliotecarilor din
licitări pentru tot ce ați înfăptuit, de a vă ura noi și importante
tiritate pe care o desfășurați cu atita pasiune.

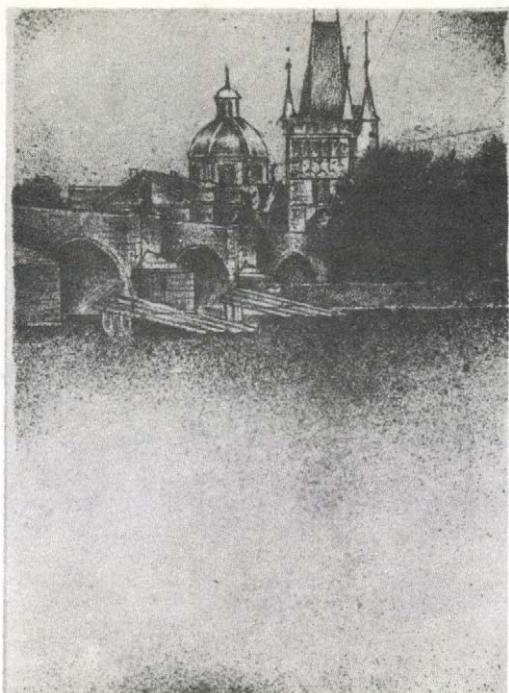
Stimate tovarășe Director

permiteți, ca în semn de distinc omagiu pe care Biblioteca municipală
din București îl aduce Bibliotecii „Szabo Ervin”, să vă transmit
ostru de salut și o colecție de versuri din poezii române moderne și
și în limba lui Petőfi și Ady Endre.
ă pentru atenția acordată, adresez Bibliotecii „Szabo Ervin” din Buda-
latinească „VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!”.

Prof. Alexandru Hoaja

Directorul Bibliotecii municipale
„Mihail Sadoveanu” - București

[Signature]
15.8.1979

Knihovně města Budapešti k 75. výročí založení blahopřeje

Městská knihovna v Praze

6

A Budapesti Városi Könyvtár alapításának 75. évfordulója alkalmából jókívánságait fejezi ki a Prágai Városi Könyvtár.

ПРИВЕТСТВІЕ

на Софийска градска библиотека - Благороди

Уважаемим колеги,

Tisztelt Kollégák!

A Szabó Ervin Könyvtár 75. jubileuma örömteli alkalom a Szófiai Városi Könyvtárnak, hogy legszívesebben üdvözlje a könyvtár kollektíváját, olvasóközönségét és egész Budapest kulturális életét.

A városi könyvtár, amely egy kiemelkedő, neves személyiség nevét viseli, a magyar szocializmus ügyének kincsestára. Kiemelkedő helyet foglal el Magyarország kulturális és közéletében.

Hetvenöt éves fennállása alatt összegyűjtötte és megőrizte a magyar és a haladó világirodalom könyvtármésének legjavát. Nagy szerepe van a magyar kulturális és történelmi örökség megőrzésében, a haladó gondolatok elterjesztésében. Öríz mindent, amire építhet ez a kor és amely forrása lehet a szocialista felemelkedésnek. A könyvtár fáklya, a magyar dolgozók tudásának kimeríthetetlen forrása, a tudomány, a művészet, és a kultúra pótolhatatlan segítője. A Szabó Ervin Könyvtár gazdag tapasztalatai számunkra mindig segítséget jelentettek a munkában. Nagyon örülnénk, ha szorosabb munkakapcsolat jönne létre a két könyvtár között, amelynek sok közös feladata van.

Съдържанието на книгата е изключително ценно и заслужава да бъде широко разпространено.

Значи, не само в България, но и в чужбина, особено в страните от Източна Европа, книгата ще бъде много полезна.

Във връзка с това, считаме за свой дълг да изразим нашите поздравления и благодарности за изключително ценния материал, който е предоставил на нашата библиотека.

Правилното съхранение и изключително разпространение на книгата и

книжката за изключително ценен материал, който е предоставил на нашата библиотека.

Са нас опитваме на градската социалистическа библиотека.

Ezekben az ünnepélyes pillanatokban a Szófiai Városi Könyvtár a legmelegebb érzéseket tanúsítja a könyvtár iránt, vidámságot, egészséget és gyümölcsöző munkát kíván! A 75. éves jubileum ösztönözzön még gazdagabb tevékenységre a tudomány és a kultúra szolgálatában.

A Szófiai Városi Könyvtár
kollektívájától
Avramova igazgató

но-българска дейност в областта на науката и културата!

София, 15.X.1979 г.

От колективна на Софийска градска библиотека.

Директор: И. Шереметев.

Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy

Dyrekcja i Zespół Pracowników
Biblioteki Stołecznej im. Ervina Szabó
w Budapeszte

Z okazji obchodzonego w tym roku pięknego jubileuszu 75-lecia działalności Biblioteki Stołecznej im. Ervina Szabó w Budapeszte - Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy składa Dyrekcji oraz wszystkim Pracownikom tej wielce zasłużonej Książnicy na Węgrzech, bardzo serdecznie gratulacje, jak też słowa wysokiego uznania i szacunku.

Gratulując dotychczasowych osiągnięć w rozwijaniu nowoczesnej myśli bibliotekarskiej i wielkich zasług w zachowaniu skarbu piśmiennictwa węgierskiego, gorąco życzymy dalszego wspaniałego rozwoju działalności Waszej Biblioteki.

Przynajmniej, drodzy Towarzysze i Przyjaciele, nasze braterskie pozdrowienia i najlepsze życzenia wszelkich pomyślności w życiu osobistym.

W imieniu Kierownictwa i Pracowników
Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy

Stefan Dumaj
Stefan Dumaj
dyrektor

**A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
munkatársainak és vezetőinek
Budapest**

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár alapításának 75. évfordulóját az egész magyar könyvtári rendszer Ünnepeként tekintjük. A magyar könyvtárosok között a maguk Ünnepeként tekintik ezt a jubileumot a magyar nemzeti könyvtár, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársai is.

A Fővárosi Könyvtár névadójának, Szabó Ervinnek könyvtári utmutatásai elevenen ható intellektuális tényezőként befolyásolják munkánkat. Könyvtárosi tevékenységünkben a szakmai készség erősítése, a korunk követelményei szerinti könyvtárosi felkészültség fejlesztése, a társadalmi haladásért folyó harc szolgálata vezérel bennünket is.

A jubileáló könyvtár Ünnepe kívánjuk és óhajtjuk, hogy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkaközössége, de a szélesebb könyvtárosi társadalom is, megújulva a megújulások során felidézett példán, méltón az intézmény nagyszerű hagyományaihoz, felszabadult évtizedeink erőfeszítéseihez és eredményeihez, folytassa vállalt feladatainak teljesítését könyvtárosi eszményeink valóra váltásában, még fennálló adottságaink lehető törlésében.

Kívánjuk és óhajtjuk: a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár merítsen erőt az eltelt 75 év zömében progresszív törekvéseiből és következő korszakaiban is - egyre nagyobb hatásokkal - járuljon hozzá szocialista könyvtári kultúránk gasztagításához, műveltségünk gyarapításához.

Budapest, 1979. október 15.

az Országos Széchényi Könyvtár
munkatársai és vezetői

A Szabó Ervin Könyvtár megalapításának 75. évfordulója alkalmából a Varsói Közkönyvtár őszinte jókívánságait és legmagasabb elismerését fejezi ki könyvtárunk minden dolgozójának.

Gratulálunk eddigi eredményeikhez a modern könyvtárügy fejlesztése terén és hogy megőrizték az írásbeliség kincseit. Kívánjuk könyvtárunk további nagyszerű fejlődését. Drága elvtársak, fogadják testvéri üdvözlőnk, érjenek el további sikereket az élet minden területén.

Varsó fővárosi közkönyvtára dolgozóinak nevében

Stefan Dumaj
igazgató

**A
MAGYAR KÖNYVTÁROSOK EGYESÜLETE**

közzönti alapításának 75. évfordulóján a

FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁRAT

és annak minden dolgozóját.

A könyvtár sokrétű érdemes tevékenységéből nagyra értékeljük a fővárosi lakosság könyvtári ellátásában, továbbá a budapesti gyűjtemény, a szociológiai alapkönyvtári funkció és a Szabó Ervin örökség gondozásában elért nagyszerű eredményeket.

Ezúttal is elismerésünket nyilvánítjuk azért az áldozatos munkáért is, amelyet dolgozók az egyesületben végeznek.

Munkájukban további sikereket, ehhez dolgozóinknak jó egészséget kívánunk.

Budapest, 1979. október 15.

Kovács Dezső
KOVÁCS DEZSŐ
főtárgy

Dr. Zsidai József
DR. ZSIDAI JÓZSEF
elnök

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR MUNKÁJA ÉS TERVEI

A 75 éves Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szolgáltatásával része Budapest kulturális életének, részese a szocialista kultúra fejlesztéséért folytatott mindennapos küzdelemnek és nem lebecsülhető eredményeinek. Az alapító Szabó Ervin könyvtárpolitikai koncepcióiból — amelyeknek realizálódása 75 évvel ezelőtt kezdődött el egy modern szellemű nyilvános könyvtár megnyitásával és egy modern szervezetű nagyvárosi könyvtárhálózat körvonalainak kirajzolódásával —, máig ki nem apadó forrásként meríthetünk. A századeleji magyar társadalmi progresszió, s forradalmi mozgalom kibontakozása, kapcsolatai, kölcsönhatása a társadalomtudós, a könyvtárpolitikus Szabó Ervinnel és intézményével — majd a Magyar Tanácsköztársaság 133. napja a fővárosi könyvtárügy viharos felfelé ívelésének korszaka.

A könyvtár felszabadulás utáni fejlődésében mindenkor kimutatható a kölcsönhatás kulturális életünk adott szakaszának szükségletei és az intézmény munkája között.

Az a korszakváltás, amely a 60-as években bontakozott ki, magasabb követelményeket támasztott a könyvtárakkal szemben is. Ez tükröződött a III. Országos Könyvtárügyi Konferencia ajánlásaiban. Ekkor épültek ki intézményünkben a központi szolgáltatások, melyekhez elsősorban a szervezeti feltételek voltak adottak.

Napjainkban 95 helyen van könyvtári egységünk, tizenöt közülük iskolában, művelődési házban, úttörőházban. Autóbuszkönyvtárak hazánkban Budapesten jelentek meg először. A fővárosi peremkerületek harminc távoleső pontjára juttatnak el évente mintegy százezer kötet könyvet, olyan területekre, ahol az igénybevevők nagyobb hányada korábban sehol sem olvasott, ahol az átlagosnál magasabb az aktív korosztályok részvétele s ezen belül a munkások aránya.

A FSZEK könyvtári egységeken gazdálkodó centralizált szervezetben dolgoznak. Ez teszi lehetővé a hálózat ellátó rendszerként való tevékenységét. A működési nyomtatványok, a propagandaeszközök, a bibliográfiák központilag készülnek — évente mintegy 500 féle kb. 1 000 ív terjedelemben — a szerkesztői munkától a teljes technikai kivitelezésig.

Eleven szervezet a tároló és duplumraktár, amely nagymennyiségű könyv újraelosztásának feltételeit biztosítja az egységek között. A hálózati központi katalógus és a ráépült könyvtárközi kölcsönzés révén napirendre kerülhetett az állomány alakításának könyvtár típusok szerinti gazdaságosabb differenciálása, s egyszersmind az olvasói igények gyorsabb kielégítése is.

A hatvanas években indított módszertani kiadványsorozatok, mint például az „Olvasáselemző vizsgálatok”, munkások, pedagógusok olvasói szokásairól, a természettudományos művek forgalmáról stb. adtak számot. A „Tapasztalataink” című sorozat kiscsoportos foglalkozások, ifjúsági művelődési körök működésétől a televízió és az olvasás témáig egy sor gyakorlati munkamódszert tett közkincsé.

Az 1964-ben létrehozott zenei könyvtár gazdag állományával igényes feltárási és olvasószolgálati munkájával hazai

és nemzetközi tekintélyt egyaránt kivívott magának. 1968 óta a központi könyvtár szociológiai szakkönyvtári feladatokat is ellát, s a hazai szociológiai információszolgáltatás egyre jelentősebbé váló műhelye.

A 70-es években nagyobb alapterületű könyvtárak is épültek Kispesten, Csepelen 500–500 m²-es, Kőbányán 1400 m²-es és legutóbb hasonló Kelenföldön. Ez magával hozta a szolgáltatások bővítésének és színvonalemelésének lehetőségét. Nőtt a szakrészlegek száma, fejlődött a szaktájékoztatás. A kistérségi, kőbányai és újpesti könyvtár műszaki szakrészleggel rendelkezik. A korábbiaknál szélesebb spektrumú idegen nyelvű állománytestek, kiállítótermek, kisgalériák, fonotékák jöttek létre. Egy prézens részleg kialakításán most munkálkodunk. A szolgáltatások gazdagodása jellemezhető az audiovizuális eszközök szaporodásával is. A hálózat teljes audiovizuális eszköztára 74 darabból állt 1970-ben, ma ennek ötszöröse. Magnetofonok, magnós rádiók, lemezjátszók, írásvetítők, televíziók, epidiaszkópok, filmvetítők stb. jelzik a változó igényeket és törekvést azok kielégítésére.

Három és félmillió kötet könyvünkben 800 ezer a központi könyvtárban található. Gazdag társadalomtudományi, ill. szociológiai állományának és Budapest-gyűjteményének alapjai még Szabó Ervin idejéből származnak. Tízezer kötet tartalmaz csupán a könyvritkaságok gyűjteménye. Közülük több mint félszáz incunábulum, többszáz a kézirat, számos a 16. századból való nyomtatvány. Az egész világon mindössze három helyen fellelhető „Érvágó Kalendárium” egyik példánya, vagy a páratlan értékű „Zichy Kódex”, az enciklopédisták, az utópista szocialisták, a marxizmus klaszikusai műveinek első kiadásai gazdagítják ritkabecsű könyveink sorát. Említésre méltó egyebek között az 1848–49-es forradalom és szabadságharc egykorú dokumentumaiból álló „Hentaller gyűjtemény”, a XVIII–XIX. századi magyar szépirodalom editio princeps, a tízezer magyar politikai röpiratból álló „Ballagi gyűjtemény”. Több mint 50 ezer kötet a Budapestre vonatkozó irodalom és többszáz ezer a kisnyomtatvány a Budapest-gyűjtemény állományában.

A hálózat egységeiben 300-féle folyóiratra fizetnek elő több mint hatezer példányban. A nagyobb könyvtárak ebből egyenként átlag 200–270 félélt járatnak. Figyelemre méltó tendencia a folyóiratok választék bővülése. A központi könyvtár folyóiratgyűjteménye természetesen szakkönyvtári mivoltából adódóan is nagyobb. Kb. 700-féle periodika jár évente, a fele idegen nyelvű. A nem hagyományos könyvtári dokumentumok közül a hanglemezek száma három év alatt tizenötszöröse emelkedett. A gyermekkönyvtárakban általánossá vált a tankönyvek beszerzése is, illetve a gyarapítás összehangolása az iskolai könyvtárakkal. A könyvtári állomány fejlődését azonban nem a kiugró számú növekedés jellemzi elsősorban, hanem a gyűjtemények összetételének változása. Az említettek mellett a nagyértékű kézikönyvek gyarapodásában és ezzel összefüggően a tájékoztató munka színvonalemelkedésében is nyomonkövethető ez.

Művelődéspolitikai célkitűzéseink, eszközeink, fő vonalukban azonosak más könyvtárhálózatokéval. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár sok más hazai könyvtárhoz hasonlóan magán visel azonban néhány sajátos jegyet. Ezek egyike, hogy egymás mellett vállalja a közművelődési és országos jelentőségű szakkönyvtári funkciót. Származik a különbözőség abból is, hogy a főváros tanácsai könyvtárhálózata; a fővárosnak az ország életében betöltött szerepéből, területének, intézményeinek, lakosságának nagyságrendjéből, differenciáltságából, egyszersmind integráltságából. A könyvtári ellátás szempontjából hasonló szituációt nem találunk országban belül. Ezért is kap különleges hangsúlyt és mutat példát a nemzetközi kitekintés, levelezés és viták sorozata, amelyet Szabó Ervin egykor a fővárosi könyvtári szervezetének, szolgáltatásainak kialakítása tárgyában folytatott. A társadalmi környezet, Budapest kulturális ellátásának egyéb adatai és a mindennapi gyakorlat is igazolja azt a követelményt, hogy hálózatunknak — ha nem is mindegyik egységének egyforma mértékben — a szakirodalmi tájékoztatástól a kezdő olvasói igényig mindenfajta szükségletet és kívánságot ki kell elégítenie a szolgáltatások sokoldalúságával.

Szabó Ervin könyvtárpolitikai célkitűzései a mindenki számára elérhető, olvasóközpontú nyilvános könyvtárak eszméjét hangsúlyozták. Olvasóink a lakosság minden rétegéből, valamennyi életkori csoportjából tevődnek össze. A még nem olvasó korosztály, az óvodáskorúak száma is évről évre növekszik könyvtáraink igénybevevői között — az elmúlt évben már meghaladta az 5 százalékot. Ma csak a központi könyvtárban és Kőbányán több mint 24 ezer a beiratkozott olvasó, annyi mint ahányan a felszabadulás előtti években a fővárosi hálózat egészében olvastak. Évente átlagosan 1 millió 700 ezren fordulnak meg könyvtárainkban, majdnem 6 millió könyvtári egységet használnak. Kőbányán az elmúlt évben csaknem 83 ezer látogató megközelítően 252 ezer könyvet, vagy más dokumentumot használt. A központi könyvtárban az igénybevevők száma megközelíti az évi százezret, s 300 ezer kötetet kölcsönöznek, ill. olvasnak helyben. A használt dokumentum egyharmad része társadalomtudományi mű itt, s kb. negyven százalékuk idegen nyelvű.

Szabó Ervin a Fővárosi Könyvtár Értesítője 1. évf. 1. számában a nyilvános könyvtártól azt követelte: „nem lehet más célja, mint hogy a leghasznosabb, legaktuálisabb könyveket a lehető leggyorsabban közvetítse a legtöbb embernek”. Hogyan érvényesítjük a feltárásban e követelményeket? A központi könyvtárban 29 féle speciális katalógus segíti az olvasót. Néhány ezek közül: a földrajzi, a cirill katalógus; a periodikák sokoldalúan feltáró katalógusok, a világ irodalmi archívum stb.

A hálózat különböző egységeiben 55 féle kiegészítő katalógus van. Az általánosabban ismertek mellett olyanok mint: drámák katalógusa, a marxista klasszikusok analitikus feltárása, műszaki- és természettudományi tárgyszókatálógus, antológiák katalógusa, életrajzi művek katalógusa, történelmi katalógus, rejtett bibliográfiák katalógusa, ünnepeinkről vagy a hobbykról szóló művek analitikus katalógusa stb.

Közülük a tömeges igényt kielégítő központilag készülnék. Néhány példa a kurrens tájékoztató eszközök köréből: az „Eseménynaptár”, mely a Könyvtártudományi és Módszertani Központtal közösen készül, az Irodalomtörténeti tanulmánykötetek és folyóiratok analitikus bibliográfiái, kartotékjai, a „Tájékoztató a külföldi szociológiai folyóiratokról”, a Társadalomtudományi információ, a Kerületi figyelő stb.

Nagyfokú tudatossággal tervezzük meg hosszabb távra is ajánló bibliográfiáinkat, melyeknek — talán nem szerénytelenség kimondani — intézményünk országos rangú műhelyvé vált.

Történelmi, kulturális évfordulók, művelődéspolitikai aktualitás kapcsán a közérdeklődés felkeltése és kielégítése céljából nemcsak bibliográfiákat jelentetünk meg, hanem kiállítási dokumentumokat, csoportos foglalkozások forgatókönyveit. Kiragadott példák az utóbbi öt év terméséből: Faksimilek hazánk felszabadulásának 30. évfordulójára, a Tanácsköztársaság 60. évfordulójára; Vietnámról, Latin-Amerikáról, Leninről, Dimitrovról, Petőfiről, Morusról, Voltaire-ről, Rousseauról; sorozat a mai magyar költőkről; szemelvénygyűjtemények Jókai Mór, Ady Endre, Krúdy Gyula Budapestje címmel. Tematikus bibliográfiák készültek a szabadidőről, a környezetvédelemről, a budapesti agglomerációról, a városi közlekedésről.

A párt közművelődési határozatának megjelenése kedvezőbb feltételeket teremtett a művelődési, oktatási intézmények együttműködési törekvéseire. A TIT Budapesti Bizottságával szabadegyetemi előadássorozatokhoz adtunk ki ajánló bibliográfiákat. A Szovjet Kultúra és Tudomány Házának könyvtárával közösen szerkesztettük a Szovjetunió külpolitikája c. kiadványt. A Kulturális Minisztérium évek óta anyagilag is támogatja a TV műsoraihoz ajánlott kisbibliográfiáink országos terjesztését. Ilyenek voltak a Mindenki iskolája; Századunk; Az első 365 nap a gyermek életében; Klasszikus orosz költészet; Népek költészete; A magyarok elődeiről — honfoglalás; Lakáskultúra; KGST stb. sorozatokhoz készült röplapbibliográfiák. Széles körű koordinációt alakított ki Szociológiai dokumentációs osztályunk az ország jelentős szakkönyvtáraival. A Budapesti gyűjtemény mindenekelőtt a fővárosi társintézményekkel, a Fővárosi Levéltárral, a Budapesti Történeti Múzeummal, és a Pest megyei Könyvtárral kooperál. Sok közös feladatot oldottunk meg a budapesti szakszervezeti könyvtárakkal együttesen. „Könyvtári Híradó”-nk a budapesti szakszervezeti könyvtárak fóruma is. Az úttörőmozgalom akcióihoz évente szerveznek olvasómozgalmakat a gyermekkönyvtárakban. Az Országos és Budapesti Úttörőelnökséggel közösen adtunk ki bibliográfiákat, forgatókönyveket a „Lantom, kardom, tied óh Szabadság”, „A művészet vándorútján”, „Dobban a föld”, „Őrizzük a lángot” mozgalmakhoz. S a gyermekek nemzetközi évében a „Barátunk a könyv” című könyvtárháználait mozgalmat együttesen szerveztük.

E kapcsolatok a társadalmi szervektől a rokon intézményekig, az élvonalbeli művészekről, íróktól, tudósoktól a szakmunkástanulókig, a bibliobuszt karbantartó szocialista

brigádtagokig, az idős olvasóknak könyvet szállító úttörőig terjednek. A tudatos rétegpolitika jegyében hoztunk létre ifjúsági művelődési köröket. Ifjúsági felelősök dolgoznak a könyvtárakban, akik az iskolákkal, ifjúsági szervezetekkel együttműködve foglalkoznak a fiatal olvasókkal.

Nemzetközi kapcsolataink is számottevőek. Tizennégy ország több mint ötven könyvtárával és más intézményével állunk munkakapcsolatban, cserekapcsolatban.

Röviden terveinkről. A közművelődési határozat és törvény, a könyvtári törvényerejű rendelet a távlati célok végig gondolására köteleznek. A hosszabb távú tervezés mindenképpen arra készítet egy intézményt, hogy újraértékelje szerepét, szolgáltatásait a változó világban. Erről tanúskodott a Szovjetunió könyvtárügyében végbemenő centralizáció, s számos jele látható ennek más országokban is. Mi olyan evolúciós megoldást tartunk reálisnak, amelyeknek során könyvtári rendszerünk egyes részelemeinek fokozatos átalakításával, további munka- és üzemszervezéssel minden lehetséges módon bővítjük szolgáltatásainkat.

Elkészült a főváros területfejlesztési terve, nagy városrészközpontok körvonalazódnak, átalakul a városszerkezet. Ehhez kapcsolódó terveinknek csak rövid lényege fér a beszámolóba. A hálózatfejlesztésben a könyvtári alapelvek és normatívák Budapestre adaptálásával fokozatosan olyan változtatások megvalósítására törekszünk, amelyek erősítik a hálózat egységes szervezetét, bővítik a központi szolgáltatások körét, javítják egyes kerületeken belül a könyvtári tevékenység helyi koordinálását, s differenciált, többlépcsős szolgáltatási szinteket hoznak létre. Ennek részeként törekszünk arra, hogy a középfokú könyvtárak köréből területbővítéssel, vagy új létesítéssel kerületenként egy-egy olyan könyvtárat fejlesszünk ki, amely állományával, szolgáltatásaival kiemelkedik a többi közül. Szeretnénk néhány központi helyre nézve könyvtárat vagy részleget telepíteni azzal a feladattal, hogy helybenolvasás céljára mindenkor hozzáférhető legyen a legszélesebben értelmezett kurrens közművelődési anyag, széles körű periodikaújtatvány. Városrészközpontokban, közlekedési csomópontokban Budapest 6–8 helyén szükségesek nagy vonzáskörzetre tervezett ún. részleges felsőfokú könyvtárak, — hasonlóan a kőbányai és kelenföldi könyvtárhoz. A lakosság minden rétege és korcsoportja olvasási igényeit kell magas színvonalon kielégíteniük. különböző közösségi, felnőttoktatási tevékenység szín-

helyévé kell válniuk. A helybenolvasást és kutatást szakrész-
legekkel, 120–150 ezer kötetes állománnyal, hétvégi szol-
galtatásokkal is biztosítják.

E koncepcióval összefüggésben módszertani osztályunk kidolgozta az alap-, közép- és részleges felsőfokú könyvtárak gyűjtőköri szabályzatát, s a lépcsőzetes differenciálás kialakítása már a jelen gyakorlata.

Az egységes hálózat legfelső szintje a központi könyvtár. Terveivel behatóan foglalkozunk. A tervek lényege: minden funkcionális összefüggésben végiggondolt, jól felszerelt, centrális elhelyezését épület tudja biztosítani, hogy e nagy hálózatnak, mint rendszernek információs, módszertani és ellátó központja legyen. Megtartva és továbbfejlesztve a szakkönyvtári hagyományokat, a Budapest-gyűjtemény különleges feladatait – indokoltnak tűnik egyúttal a központi könyvtárban jelenleg helyhiány miatt korlátozott közművelődési funkció fejlesztése is.

Két lépcsőben is elképzelhető a leendő központi könyvtár megvalósítása, akár úgy is, hogy egy külön helyre telepített szolgáltatóház épül fel először ellátó-, kiszolgáló- tároló- raktári feladatokkal.

Közelebbi terveink egyik legfontosabbja a szociológiai szakkönyvtári szolgáltatások továbbfejlesztése. Érdekelte fórumokon megerősödött az az álláspont, hogy eddigi szak könyvtári szolgáltatásaink továbbfejlesztését, az ehhez szükséges feltételek biztosítását a társadalomtudományi információs rendszer részeként országos jelentőségűnek és országos forrásokból is támogatandónak tartja. Általánosságban is feladatunknak tekintjük a mind szorosabb kapcsolatok kiépítését más információs rendszerekkel, hálózatokkal. Közművelődési munkánk fejlesztésének punctum saliens a központi szolgáltatások fokozatos továbbfejlesztése. Javítani szeretnénk a meglévő ellátó részlegek munkáját, a működési feltételeit, mert ez közvetlenül is befolyásolja a szolgáltatások tartalmát, a könyvtárak közötti feladatmegosztást.

Mind a szakkönyvtári, mind közművelődési tevékenységünkkel, a korszerű tudomány eredményeinek terjesztésével, a jóminőségű irodalom ajánlásával, a közművelődés változatos közösségi formáinak alkalmazásával a szocialista tudat erősítését kívánjuk szolgálni. Bízunk abban, hogy az elmúlt 75 év eredményei szilárd alapot adnak az elkövetkezendő évtizedek művelődéspolitikai feladatainak végrehajtásához.

Szőke Tiborné

A FSZEK MINT SZELLEMI KISUGÁRZÓ KÖZPONT

Gyakran beszélünk a nyilvános könyvtárak társadalom-
alakító, tudatot, esztétikai ízlést, világnézetet formáló, a
közműveltség színvonalát emelő szerepéről. Újabban sok
szó esik arról is, hogy a korszerű szerzeményezést folytató,
anyagukat a hagyományos és számítógépes eszközökkel
gyorsan és folyamatosan feltáró, a kutatók információs igé-

járulnak hozzá közgyűjteményeink a szociális–kulturális fejlődéshez, miként válik anyagi erővé a bennük felhalmozott ismeretek sokasága.

A most hetvenöt éves FSZEK múltján végigpillantva is legfeljebb azt illusztrálhatjuk részleges és összegező, általában megbízható számadatokkal, hogy háromnegyed százados pályafutása alatt összesen hány millió beírt olvasót mutathatott fel, hányszor tízmillió könyvet, folyóiratot adott látogatói kezébe. Arra azonban már nincs megfelelő mérce, hogy kimutassuk: a megfigyelt dokumentumok hány ember tudatát és milyen erővel formálták át, segítették elő személyiségük kibontakoztatását, pályaválasztásukat, helyes döntéseiket a politikai cselekvés alternatívái között, illetve fejlesztették fogékonyságukat a művészi alkotások befogadásához, megfelelő értékeléséhez.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár társadalomformáló szerepéről sem rajzolhatunk valamennyi részletre kiterjedő pontos képet. Múltján végigtekintve mégis olyan közlések sokaságával találkozunk, amelyek meggyőzően bizonyítják: ez a gyűjtemény e századi közéletünkben időnként az ország határain is túlterjedő hatósúgárral igen hatékonyan segítette a haladó politikai és kulturális mozgalmakat.

Korabeli dokumentumok sokaságából rekonstruálható az az eddigi történetírásunkban figyelmen kívül hagyott tény, hogy a Fővárosi Könyvtár már 1904-es alapításától szellemi kisugárzó központja volt a haladó politikai és kulturális törekvéseknek. Politikai szerepét elsőként az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság idején Dienes László, Szabó Ervin utóda a könyvtár vezetésében, így jellemezte a Vörös Újság május 4-i számában: „Nem véletlen és nem személyes hajsza az, amiben évek hosszú során át legmodernebb könyvtárunk a Szabó Ervin könyvtár részesült, amelyet nemcsak nagynevű alapítója miatt tartott a burzsoázia, s pedig joggal, az eljövendő forradalom fő melegágyának.” Az 1919 augusztusában negyedszázadra felülkerekedett ellenforradalom idején a jobboldali sajtó valóságos szállóigévé emelte Dienes kijelentését. Tudjuk, hogy mindent elkövettek a sztereotíp módon és ekkor persze ellenséges éllel forradalmi melegágyának nevezett könyvtár felszámolására. Az 1918-ban elhunyt Szabó Ervin legjobb munkatársait nemcsak eltávolították, hanem rendőrkézzre is adták, vagy emigrációba kergették, amint ez Madzsar Józseffel, Dienes Lászlóval, Braun Róberttel, Köhalmi Bélával és a többiekkel történt. A könyvtár baloldali anyagának egy kisebb részét megsemmisítették, a többit zárolták. A húszas években a kultuszminisztérium, városvezetők, az intézmény felszámolását is programba vették, de erre nem volt erejük. Az ország határain túl is felzúdulást váltott ki a várospolitikai demagóg, hirhedt vezére, a fasiszta Wolff Károly 1921-es kirohanása a törvényhatóságban, amelyben álnépi szövegekkel a Fővárosi Könyvtár központja szociológiai gyűjteményének máglyára rakását követelte. A kudarcba fulladt kísérleteket követő években lazult a könyvtáron belüli politikai kontroll, és éppen a fasiszmus előretörésének idején megint a baloldali mozgalmak egyik szellemi forrásává válhatott a központ régi anyaga. Erre többek között egy 1936. május 13-i keltezésű rendőri

besúgó jelentés vet fényt. Szerzőjének a nyilvános könyvtárak politikai szerepéről kellett hírt adnia, és ennek során megállapította: „A kommunista propaganda szempontjából csak a Baross utcai Főv. Nyilv. Könyvtár jön számításba, minden komplikáció nélkül hozzá lehet jutni a bolsevista szakirodalomhoz... A könyvtár már a háború előtt fészke volt a kommunista propaganda irodalomnak akkori igazgatója, Szabó Ervin jóvoltából... a laza felügyelet következménye, hogy a fényűzően berendezett grófi kastély a nap nagyobb részében zsúfolva van rossz külsejű orosz inges munkásokkal.”

A könyvtár tehát alapításától a felszabadulásáig megőrizte különleges politikai véleményformáló szerepét.

Kiknek a közreműködésével, mikor, hogyan alakult ki az intézménynek ez a sajátos funkciója?

Ha jelentős társadalmi képződményeket egyes személyek művének tekinthetnénk, úgy habozás nélkül a Fővárosi Könyvtár alapítójának nyújthatjuk a pálmát. Mégis, történelmietlenek lennénk, ha nem utalunk arra, hogy Szabó Ervin és az általa toborzott könyvtárosi gárda sem fejleszthette volna olyanná a könyvtárat, amivé lett, ha ennek nincsenek meg legalább elemi fokon a szociális, gazdasági, kulturális előfeltételei.

Ma már csak mint közhelyre kell utalnunk arra a mélyreható társadalmi, politikai válságra, mely a századfordulón megindult és eredményeként 1918 októberében kártyavárként omlott össze a rendíthetetlennek hirdetett monarchia, vele az ezeréves úri Magyarország. Ady Endre találóan nevezte 1910-ben „robbanó ország”-nak Magyarországot és a közélet minden területén felbukkanó újító törekvésekről szólva az irodalmi forradalom kezdőerejét keresve ő mondta ki elsőként: „az egész mai irodalmi kalamajka sohasem lett volna meg a szocializmus magyar felnövekedése nélkül”.

Az akkor még teljességgel jogfosztott, legelemibb gazdasági és politikai követeléseinek érdekében szakadatlan rohamokat indító parlamenten kívüli, de már a nagypolitikában is a mérleg nyelvénél szerepét betöltő munkásszótálya szerveztségének, erejének gyors növekedése siettetett a közéleti rétegek, az értelmiség differenciálódását, készítette a tőkés–földesúri rend legöntudatosabb rétegeit a feszültség csökkentését célzó látszat reformpolitika kezdeményezésére.

Ez a háttér magyarázza a paradox tény, hogy egy a közvélemény alakítása szempontjából is fontos közhivatal élére az úri Magyarország fővárosában a forradalmi szocialista világnézetéről már ismert Szabó Ervin kerülhetett.

Nemrég felszínre bukkant 1904 eleji levélváltásából tudjuk, hogy az utolsó pillanatban befolyásos városi potentátok vétót emeltek könyvtárassá választása ellen, szocialista agitátornak minősítve őt. Budapest törvényhatósága röviddel később mégis egyhangúan választotta meg Budapest első „könyvtárnokának”.

Persze ebben fontos szerepet játszott Szabó Ervin kimagasló rátermettsége is. Alig huszonhét esztendő ekkor, de már Európa szerte ismert és elismert könyvtári szakember, amire 1903 decemberében a fővárosi állást megpályázó, az

utóbbi két évtizedben több helyen is publikált önéletrajzában okkal hivatkozhatott... Azt a tényt, hogy a szocialista meggyőződését hivatalos nyilatkozattételében is valló Szabó Ervint a burzsoá törvényhatóság, amelybe egyetlen szociáldemokrata küldött sem juthatott be, elfogadta, első sorban mégis a munkásmozgalom ereje magyarázza.

Szabó Ervinnek elhatározó szerepe volt abban, hogy az 1968 óta hivatalosan is a szociológia országos szakkönyvtára funkcióját betöltő központi könyvtár e feladatkörét már az 1900-as években végleg rögzítette. Személyes érdeme, hogy megvédelmezte ezt a gyűjtőkört szűklátókörű, áldemokrata ellenfelei szemben. A szociológiai gyűjtőkört elvezette Szily Kálmán, az Akadémiai Könyvtár, Ferenczi Zoltán, az Egyetemi Könyvtár igazgatója, a konzervatív-klerikális Gulyás Pál, páter Bangha Béla, továbbá a legtekintélyesebb kormánylapok, az egyházi sajtó. Szabó Ervin nem jutott volna célhoz, ha programjának az idők nem kedveznek.

Tudjuk, hogy a századelő a magyar szociológia első nagy felvirágzásának időszaka, mely Szabó Ervin mellett olyan ma már világszerte elismert eredeti gondolkodókat segített kibontakozni, mint Lukács György, Varga Jenő, Mannheim Károly, Hauser Arnold, Polányi Károly, Leopold Lajos, Jászi Oszkár és a többiek. Arra is érdemes emlékeztetni, hogy az e szempontból korszakos jelentőségű Huszadik Század c. folyóirat 1900-as megindítása után, az 1901-ben alakult Társadalomtudományi Társaság életének első szakaszában átmenetileg még az úri osztályok egyes reprezentánsai is támogatták a csakhamar országossá szélesedett szociológiai mozgalmat, bár az akkori hivatalos tudományosság fórumai, az Akadémia, az egyetemek, a többi tudományos nagykönyvtár a szociológia létét sem vették tudomásul. Tudjuk, hogy gróf Andrássy Gyula, Gratz Gusztáv és a hozzájuk hasonlók is csak addig támogatták a mozgalmat, amíg megvolt a reményük, hogy a fiatal tudományt a rendszer konzolidálására használhatják fel. Eleinte azonban a feltételek az eredetileg csupán közigazgatási–statisztikai hivatali gyűjteménynek szánt Fővárosi Könyvtár gyűjtőkörének szociológiai váló kiszélesítésére adva voltak. Szabó Ervin érdeme, hogy nyomban élt a lehetőséggel és így megvetette az alapjait annak a szakgyűjteménynek, melynek Európában ma is csak egyetlen párját találjuk az állomány mélységét és gazdagságát tekintve: a mai brüsszeli Institut de Sociologie-t, amely egyenes utóda a Fővárosi Könyvtárnál két évvel idősebb, tehát 1902-ben alapított Institut Solvay-nak.

Ismét Szabó Ervin érdeme, hogy a könyvtár munkatársai toborzása során olyan, szociológiai életben, a Huszadik Század, a Szocializmus és más társadalomtudományi folyóiratok hasábjairól ismert személyiségeket alkalmaztatott, mint Madzsar József, Rácz Gyula, Braun Róbert, Dienes László, Köhalmi Béla, Basch Imre, Bolgár Elek, a román Cherestesiu Victor és hasonlók. Emellett a Könyvtár célkitűzéseit aktívan támogató baráti kört tudott kialakítani az értelmiség színe-javából, köztük olyanokból is, mint a konzervatív Alexander Bernát, a jeles filozófus, Thallóczy Lajos, a neves történész és államférfi. A Fővárosi Könyvtár Értesítője még rendszeresen és hiánytalanul közölte az ajándékoztók listáját,

amelyből szinte a korabeli értelmiségi elit csaknem teljes névsorát összeállíthatjuk. E helyen csupán néhány kimagasló értékű könyvgyűjtemény ajándékoztóira, Batthyány Ervinre, az anarchista grófra, a „magyar Tolsztoj”-ra, Vámbéry Rusztemre, a jogszociológusra, Thallóczyra utalunk, akik együttesen jóval több mint 10 000 kötetes válogatott anyag-gal gazdagították az állományt.

A gyűjteményt a legkézzelfoghatóbb módon, könyvekkel erősítő további személyiségek, mint Varga Jenő, Jászi Oszkár, Czöbel Ernő, a román Aradi Viktor, László Jenő, Lukács György, Leopold Lajos, Dániel Arnold és mások mellett említést érdemel, hogy a többé-kevésbé rendszeres ajándékoztók sorában találjuk a különböző nagy szakszervezeteket, az építőkézt, fásokézt, aranyműveseket stb., sőt külföldieket is, mint amilyen a philadelphiai Trade Union. Többször felbukkannak a donátorok sorában olyan haladó szervezetek, mint a Galilei-kör, a feministáké, kiemelkedő ajándékával a szabadkőművesek legprogresszívabb tömörülése, a Deák Ferenc páholy. Szocialista írók, mint Csizmadia Sándor, Naszodi Zsigmond, Madarász József szinte erkölcsi kötelességüknek éreztették, hogy tiszteletpéldányt küldjenek. Az írók többnyire sajátkezű dedikációval juttatták el küldeményeiket, ugyanúgy, mint az egyetemes munkásmozgalom, illetve a kultúrhistoria lapjairól ismert olyan személyiségek, mint Pjotr Kropotkin, az orosz hercegből lett anarchista vezér, vagy Jean Jaurès, Emil Lederer, aki a Max Weber iskoláját képviselő Archiv für Sozialwissenschaft szerkesztője volt, vagy Robert Michels, akinek nemrég a politikai pártok szociológiájáról írott művét ma is vitatják. Gesztusaik értékét nem csökkenti, hogy csaknem valamenynyien éppen Szabó Ervinnek ajánlották munkáikat, hiszen azok végül is az intézmény szellemi fegyvertárát erősítették.

A kor ismert írástudóinak a könyvtár ügye előmozdítása, vagy az ellene intézett támadások időszakában védelme érdekében publikált írásai tükrözik, hogy ők is alma materjüknak tekintették azt. Ignó Hugó, a Zuboly álnéven ismert Bányai Elemér, Kaffka Margit, Supka Géza cikkeire emlékeztetünk. E helyen utalunk arra is, hogy később, a két világháború között kiváló szocialista írók sora öröklötte meg irodalmi memoárokból Szabó Ervinnek és az általa vezetett szellemi műhelynek a forradalmi fiatalokra gyakorolt ösztönző hatását. Lengyel József például „Visegrádi utca”, Sinkó Ervin „Optimisták” című ismert művében, Kassák Lajos több írásában is méltatta ezt a hatást. A felszabadulás után keletkezett önéletrajzi irodalomból többek között Polányi Károly nemrég elhunyt özvegye, Duczynska Ilona irodalmi folyóiratainkban közölt emlékezései gazdagították a sort.

Céltudatos tevékenységével érdemelte ki a könyvtár a sokoldalú írói elismeréseket is. Szabó Ervin a közelmúltban, 1977–1978-ban a Kossuth Könyvkiadónál 1500 oldalon megjelent levelezésében a mi szempontunkból eddig alig értékelt adatok tömegével találkozunk, amely érthetővé teszi a rokonszenvet. Már 1904-től neves magyar és külföldi személyiségek rendszeresen fordultak irodalmi útbaigazításért, vagy másutt nem talált kiadványokért a Fővárosi Könyvtár-

hoz. Megtaláljuk közöttük a munkásmozgalom Marxtól Leninig terjedő szakasza egyik legkiemelkedőbb teoretikusát, Georgij Plehanovot, az orosz forradalmi mozgalom korán elhunyt ígérétét, Pavel Tyeplovot, aki például szibériai száműzetéséből kért többször irodalmat. A könyvtárhoz fordultak a liberális rezsim idején bebörtönzött szocialisták is könyvekért, mint ezt többek között Tarczai Lajos tette a váci fegyházban. A könyvtár látogatói között találjuk a szerb munkásmozgalom ismert személyiségét, Milorad Popovicot és hasonlókat.

Az intézmény nemcsak kapott, de szükség esetén adott is könyvajándékokat. A levelezésből megtudjuk, hogy a cári orosz emigráció bécsi patrónusa, Samuel Klacsko fia a könyvtártól kért és kapott művekkel alapozta meg a bécsi társadalomtudományi egyesület (Sozialwissenschaftliches Verein) könyvtárát. Ugyancsak eredménnyel fordult Szabó Ervinhez ebben az ügyben a zombori szerb munkásegylet.

A munkásmozgalom teoretikusai azért fordultak bizalommal a budapesti könyvtárhoz, mert híre ment, hogy ez csakhamar az egyetemes szocialista irodalom egyik legteljesebb gyűjteményévé emelkedett. Nemcsak a korabeli, hanem a 18–19. századi utópista szerzők, mint Cabet, Fourier, Saint Simon, Lammenais, Blanqui, Lassalle művei is, nagyrészt első nemzetközi ritkaságnak minősülő kiadásokban sorakoznak a polcokon, akárcsak Marx és Engels korai, az 1840-es évekből való munkái. Egyes kötetek bibliofil értékét megkétszerezik a szerzői bejegyzések, így például Owen saját kezű dedikációja 1841-es könyvében, Marx ajánlása és bejegyzései a *Das Kapital* első, 1867-es kiadásában.

Természetesen, hogy a korabeli progresszív irodalom beszerzésében is teljességre törekedett a könyvtár és ezt az első világháború kedvezőtlen körülményei között is gyakorolta. Nyilvánvaló, hogy Magyarországon is mozgósító erővel hatott a Lenin vezette zimmerwaldi baloldal 1915–1916-os fellépése a munkásinternacionalizmus helyreállítása érdekében, a háború ellen. Szabó Ervin, mint ezt irattári dokumentumokból látjuk, elérte a kormánynál, hogy könyvtárát a háborús cenzúra alól mentesítsék. Ennek eredményeképpen vált hozzáférhetővé nálunk már 1915-ben Mehring és Luxemburg Németországban betiltott *Die Internationale*, Leninék Svájcban kiadott *Die Vorbote* című folyóirata, 1917 őszén, a Leninnek a Kerenszkij-kormány üldözése előli bujkálása hónapjaiban Stockholmban kiadott *Die Bote der Russischen Revolution* és még egy sereg más hasonló forradalmi orgánus.

Történeti feldolgozásokban már sok szó esett Szabó Ervinnek az első világháború alatti antimilitarista mozgalomban betöltött vezető szerepéről. Itt csak hangsúlyosan szeretném kiemelni, amit emlékezők sora erősít, hogy ebben a mozgalomban a könyvtárnak mint intézménynek is kimagasló jelentősége volt. Tegyük hozzá, ugyanez történt Szabó Ervin halála után, az őszirózsás forradalom idején, amikor a rohamosan erősödő fiatal kommunista pártot a kormány üldözésbe vette. Lukács György, Rákos Ferenc, Hevesi Gyula és több más kommunista vezető, valamint újabban felszínre került egykorú híradások nyomán ma már tisztán látjuk,

hogy a Kun Béla és társai bebörtönzése után megalakult második illegális vezetőség igazi központja Szabó Ervin utóda, Dienes László jóvoltából a Fővárosi Könyvtár igazgatói szobája volt.

Néhány jellemző adalék, mozzanat felmutatásával az intézmény társadalomformáló hatását igyekeztem érzékeltetni. Hiányos lenne a kép, hogy ha röviden ugyan, de legalább néhány bekezdés erejéig nem szólnék kultúrhistoriai szerepéről. Ennek egyik kiragadott illusztrációjaként emlékeztethetünk arra, hogy éppen 1918 végén a könyvtár falai között tartotta Ady Endre elnöklétével, Móricz Zsigmond, Babits, Karinthy, Tóth Árpád és a Nyugat első nemzedéke többi nagyjainak részvételével alakuló ülést a Vörösmarty Akadémia. Természetesen ez sem volt véletlen, hiszen a ma már klasszikusnak minősülő írók felé a közgyűjtemények közül elsőként a Fővárosi Könyvtár nyitott széles kaput, a háború alatt üldözésbe vett békeharcos műveiket beszerezve, anekdotikon népszerűsítette.

Fentebb az intézmény politikai misszióját emeltük ki hangsúlyosan, de nem feledkeztünk el arról, hogy az csak egyik, bár nyilvánvalóan a legszélesebb körökben ható tevékenysége volt a könyvtárnak. A korábbi gyarapodási jegyzékekből, melyeket nyomtatásban is kiadtak, viszont tudjuk, hogy voltaképpen a szerzeményezésnek csak kis hányadát tette ki a szocialista irodalom. Még a szépirodalmat kirekesztő szociológiai központ állományának túlnyomó része is polgári társadalomtudomány volt. A közművelődési fiókjában pedig a magyarországi könyvtárpolitikában gyökeresen újat hozó Szabó Ervin-i szerzeményezési politika, melynek elveit legrészletesebben a maga idején nagy port felvert 1907-es pécsi országos kongresszuson fejtette ki, az akkori hivatalos könyvtárpolitikával ellentétben felnőttek tekintve az addig kiskorúakként kezelt dolgozó tömegeket, az őket érdeklő, korszerű tudományszerűsítő és színvonalas szépirodalmi anyag minden elérhető termékét szükség szerinti példányban szerezte be. Az állomány hozzáférhetőségét az angol, amerikai és németországi modern könyvtárpolitika és technika legjobb eredményeinek hazai alkalmazásával igyekezett biztosítani. Már Szabó Ervin életében „amerikai” könyvtári üzemként kezdték emlegetni a központot és 1913–1914-ben kiépített néhány közművelődési fiókját. Alapítalakok voltak tehát azok a szakajtóban és még napilapok hasábjain is hangoztatott vádak, amelyeket a várospolitikában mindenható Vázsonyi Vilmos Budapest törvényhatósági gyűlésein is Szabó Ervinnek szegezett, mely szerint ő szocialista pártkönyvtárát épített volna ki. Szabó Ervin ezt már azért sem tartotta szükségesnek, mert meg volt győződve róla, hogy minden színvonalas könyv, mely a munkásság ismereteit bővíti, látókörét tágítja, ízlését nemesebbé, akkor is közelíti őt a szocializmushoz, ha nincs különösebb politikai mondanivalója. Barátja, Jászai Oszkár szerint szinte hadevezéreként járt a zsúfolt polcok között, s az ott sorakozó könyvekben az osztályharc zászlóaljait látta. A fejlemények pedig voltaképpen igazolták naívnak látszó elvárásait.

Szabó Ervin 1918-ban bekövetkezett haláláig könyvtári programjának csak töredékét valósíthatta meg, de mégis ezzel alapozta meg a ma már Budapest egészére kiterjedő tudományos és közművelődési hálózatot. Az általa vetett szí-

lárd alapokra építve ma már a város legkülönbözőbb pontjain szétszórt Szabó Ervin-könyvtárak sokasága új feltételek között megsokszorozódott erővel folytatja az ő munkáját.

Remete László

...

Szakmai bemutató a központi könyvtárban

Szakmai nap a 25-ös
könyvtárban

Bemutató foglalkozás óvodásokkal
a 35-ös könyvtárban

Könyvbemutató a 12-es könyvtárban
gyermeknek

Fogadás a központi könyvtár olvasótermében

Budapest, 1979. október 17.

OTF VII. Szabó Ervin t. 1.
105-0078
SZÖV. 10-08-VII

Valamennyi kéri a követ-
kező számú hivatkozást: IV/Bp.

A levél tárgya:

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
főigazgatójának
RÉVÉSZ FERENC elvtársnak

1088 Budapest
Szabó Ervin t. 1.

Kedves Révész Elvtárs!

A Szakszervezetek Budapesti Tanácsa vezető testületi nevében
tiszteltetettel köszöntjük a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 75 éves
jubileumát.

Meggyőződésünk, hogy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a magyar
könyvtárügynek olyan kiemelkedő intézménye, amely háromnegyed
évszázados fennállása alatt betöltötte nemcsak az olvasó-
vá nevelésben, az ismeretek gazdag terjesztésében, a korszerűen
művelt munkások, felnőttek és gyermekek személyiség formálásában.

Kíváink, hogy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szellemi energiát
a köz művelődésének szolgálatába állítva a jövőben is eredménye-
sen járuljon hozzá társadalmi céljaink eléréséhez, a munkások, a
feladott lakosság és az ifjúság műveltségének emeléséhez.

Engedjük meg, hogy tolmácsoljam a Szakszervezetek Budapesti Tanácsa
elismerését Önnek, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vezetőinek,
valamennyi munkatársának eddigi eredményes tevékenységükért, a
kíváink további tevékenységükhöz sok sikert, erőt, egészséget.

Eltársi üdvözléssel:
Sisov László
titkár

A HAZAFIAS NÉPFRENT
TITKÁRA

RÉVÉSZ FERENC elvtársnak,
a Szabó Ervin Könyvtár
főigazgatójának
Budapest

Kedves Révész Elvtárs!

A Hazafias Népfrent Országos Titkársága és a magam
névében köszöntöm Önt és munkatársait a Könyvtár 75.
születésnapja alkalmából. Öszinte elismerés illeti kollek-
tívájukat azért, hogy fáradhatatlanul segítették a dolgozó
emberek művelődését, különösen a szocialista köz művelődést.
A népfrentmozgalom nagyra értékeli a Szabó Ervin Könyv-
tár sokoldalú részvételét az állampolgárok olvasási kul-
turájának gazdagításában, az olvasó néprért mozgalom érdemi
támogatásában. Köszönjük ezt Önöknek és számítunk rá a
jövőben is.

Eredményes munkát kívánunk a Könyvtár minden dol-
gozójának, személyesen Önnek is. A jubileum alkalmából
kitüntetteknek külön is gratulálunk. Jó egészséget és
boldogságot.

Budapest, 1979. október 16.

Eltársi üdvözléssel:

Molnár Béla

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA KÖNYVTÁRA

LIBRARY OF THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
BIBLIOTEKA AKADEMIIA HUNGARICA

1051 BUDAPEST, IX. 1.
V. Árkád - 1
Telefon: 112
Fax: 112
BUDAPEST, 1979. X. 5

867/79.

Révész Ferenc
főigazgató
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
B u d a p e s t, VIII.,
Szabó Ervin tér 1.
1088

A Könyvtár fennállásának 75. évfordulója
alkalmából kérem fogadják a magam, az Akadémiai
Könyvtár munkatársainak és az akadémiai könyv-
tárhálózat legjobb kívánságait.

A Könyvtár tevékenységével kivívtam, hogy
mostoha elhelyezési viszonyai dacára -- amiben
osztózik nagykönyvtáraink többségével -- méltó
legyen névadójának, akinek minden magyar könyv-
táros valamilyen formában tanítványa.

További sikerekben gazdag 75. élet (egyelőre)
a Könyvtárnak és jó egészséget munkatársainak.

Rósa György /
főigazgató

SZOMBATHELYI TANÁCSKEZŐ ISKOLA
8901 SZOMBATHELY, SZABADKÉZŐ TÉR 4.
TELEFON: 11-580
FAX: 11-580
TELÉFON: 11-580

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Igazgatójának
R é v é s z Ferenc elvtársnak

1371 BUDAPEST
VIII. Szabó Ervin tér 1.
Bp. 5. Pf.

Kedves Révész Elvtárs!

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fennállásának 75.
évfordulója, az évfordulóról való megemlékezés al-
kalmából Tanácskezőnk nevében melegen gratulálunk.
Kíváink, hogy a Könyvtár kollektívája a jövőben is
sikeresen teljesítse névadójának, a legkiválóbb
magyar könyvtárosnak az útmutatásait, őrizze szel-
lemi hagyatékát.

Ehhez a munkához a Könyvtár valamennyi munkatársá-
nak sok sikert kívánok.

Szombathely, 1979. október 16.

Eltársi üdvözléssel:

/: Dr. Tóth Gyula :/
tanszékvezető főiskolai docens

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR ÉS TEVÉKENYSÉGE A SAJTÓ TÜKRÉBEN*

1971 – 1980

(Bibliográfiai válogatás)

1. G. SZABÓ László: Közművelődés az új lakótelepeken. Repülő csészealj Óbudán. = Magyar Hírlap, 1971. január 2. 6. l. (A III. kerület művelődési intézményeiről, a többi között a 8-as könyvtárról.)
2. TIZENHATMILLIÓ forinttal több jut könyvekre. Fejlődnek a tanácsi könyvtárak és az iskolák kapcsolatai. = Magyar Hírlap, 1971. január 20. 6. l.
3. BIKÁCSI Lászlóné: Az önálló tájékozódás eszköze a könyvtár. = Magyar Nemzet, 1971. január 20. 8. l.
4. E. L.: Vasárnapi könyvtár Csillaghegyen. = Magyar Hírlap, 1971. március 20. 6. l. (A 21-es könyvtárról.)
5. G. SZABÓ László: A jövő olvasó népéért. Gyermekkönyvtárak ma és holnap. = Magyar Hírlap, 1971. április 27. 15. l.
6. GARAI Tamás: Könyvek, könyvtárak – olvasók és gondok. = Hétfői Hírek, 1971. október 5. 4. l.
7. NYILVÁNOS zenei könyvtárainkról. = Muzsika, 1971. 11. sz. 44. l. (Az Országos Széchényi Könyvtár, a Zenei Művészeti Főiskola és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár zenei gyűjteményeiről.)
8. ESZTERGOMI László: „F”-es gyerekek a könyvtárban. = Magyar Hírlap, 1971. október 9. 8. l.
9. SZÁZNYOLCVANKÉTEZER olvasónak hat és félmillió kölcsönzött könyv. = Esti Hírlap, 1971. december 10. 2. l. = Népszabadság, 1971. december 11. 6. l. (Sajtótájékoztató.)
10. HAT millió kötet kölcsönzött könyv. = Esti Hírlap, 1972. február 10. 2. l.
11. SZÁZNYOLCVANEZRES olvasótábor: a Szabó Ervin Könyvtár kölcsönzési mérlege. = Magyar Hírlap, 1972. február 10. 6. l.
12. LENGYEL Péter: Tájékozódás a Szabó Ervin Könyvtárban. Beszélgetés Révész Ferencsel a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igazgatójával. = Élet és Irodalom, 1972. 7. sz. 7. l.
13. PETŐFI Pestje. = Esti Hírlap, 1972. február 14. 2. l. (A Bibliográfiai Osztály tervei között szerepel Endrődi Sándor „Petőfi napjai a magyar irodalomban” című művének hasonmás kiadásban való megjelentetése.)
14. A FŐVÁROSI Szabó Ervin Könyvtár központjában mintegy 15 ezren tekintették meg eddig a „25 éves az Élet és Tudomány” című kiállítást, amely még két hétig fogadja az érdeklődőket. = Népszava, 1972. február 17. 8. l.

* A szakmai sajtó anyaga a válogatásban nem szerepel.

15. RÉVÉSZ Ferenc: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. = Budapest, 1972. 3. sz. 13–15. l. (Ill.)
16. HA kedd, akkor ez Kelenföld. Még az idén indul a bibliobusz. = Esti Hírlap, 1972. szeptember 5. 2. l.
17. PETŐFI a nagyvilágban. = Esti Hírlap, 1973. január 26. 2. l. (A Petőfi-bibliográfiáról.)
18. GYÖRGY István: Könyvtáros nyugdíjban. = Népszabadság, 1973. január 26. 6. l. (Uray Béláról, a 6-os könyvtár volt vezetőjéről.)
19. MÁTYÁS István: A könyvtár menetrend szerint érkezik. = Népszava, 1973. február 6. 2. l.
20. TIZENHÁROM kölcsönkönyvtár egy autóbuszban. = Magyar Nemzet, 1973. február 7. 4. l.
21. FÉNYKÉPES híradás a bibliobuszról. = Magyar Ifjúság, február 18. 12. l.
22. VIETNAM-bibliográfia. = Magyar Hírlap, 1973. február 28. 8. l.
23. KENESSEI András: Házhozguruló könyvtár. = Tükör, 1973. 17. sz. 10. l. (Ill.)
24. FARAGÓ Éva: Budapest Gyűjtemény a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. = Élet és Tudomány, 1973. 17. sz. 790–796. l.
25. GYÖRI György: Bibliobuszok a főváros peremén. = Magyar Hírlap, 1973. május 28. 6. l.
26. RITKASÁG a Szabó Ervin Könyvtárban. Dedikált Marx-kötet. = Esti Hírlap, 1973. július 19. 2. l. (A „Das Kapital” első kiadásáról.)
27. GYÖRI György: A közművelődés szolgálatában. = Magyar Hírlap, 1973. szeptember 1. 6. l. (A Zenei gyűjteményről.)
28. KÖNYVTÁR és iskola. = Esti Hírlap, 1973. szeptember 13. 2. l. (A kistérségi 25-ös könyvtárról.)
29. (Iőcsei) [LŐCSEI Gabriella]: Történelemszakkör a könyvtárban. = Magyar Nemzet, 1973. október 6. 4. l. (A 25-ös könyvtárról.)
30. PETŐFI-emlékkönyvtár Soroksáron. = Népszabadság, 1973. október 30. 9. l. (Ill.) (A soroksári 35-ös könyvtárról.)
31. HÉTFŐTŐL új irodalom-birodalom. = Hétfői Hírek, 1973. október 29. 5. l. (A 35-ös könyvtár megnyitásáról.)
32. HORVÁTH Alice: Adatok a XV. századi építészettudomány kutatásához a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár „Zichy-kódexe” alapján. = Építés-építészettudomány, 1974. 1–2. sz. 101–119. l.
33. LENIN-kiállítás a Szabó Ervin Könyvtárban. = Népszabadság, 1974. január 26. 8. l.
34. G. SZABÓ László: Művelődési gondok egy sokarcú kerületben. = Magyar Hírlap, 1974. február 6. 4. l. (A II. kerületről, a többi között a 37-es könyvtárról.)
35. G. SZABÓ László: A holnapi olvasókért. Kөрkép a fővárosi gyermekkönyvtárakról. = Magyar Hírlap, 1974. február 21. 6. l.

36. MAGYAR Judit: Könyvek a szatyorban. = Magyar Nemzet, 1974. február 21. 4. 1. (A 6-os könyvtár munkásolvasóiról.)
37. MUTATÓKÖTET jelent meg a Budapest-bibliográfiához. = Magyar Hírlap, 1974. március 14. 9. 1.
38. EGYÉVES a bibliobusz, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár mozgókönyvtára. = Magyar Hírlap, 1974. március 22. 8. 1.
39. MAGYAR Judit: Megfelezték a térképet. = Magyar Nemzet, 1974. április 10. 4. 1. (A mozgókönyvtárról.)
40. SZÁZ könyv a százéves Budapestről címmel bibliográfiát jelentetett meg a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. = Népszabadság, 1974. április 30. 9. 1.
41. KÖNYVTÁRI kezdeményezés. Házhoz szállított olvasnivaló. = Magyar Hírlap, 1974. május 17. 10. 1. (Az 1-es könyvtárról.)
42. MÁTYÁS István: A könyvtár nemcsak kölcsönzésre jó. = Népszava, 1974. május 19. 8. 1. (A kerületi könyvtárak művelődési köreiről.)
43. (firon) [FIRON András]: Bemutatkozik a Kelemeninum. = Esti Hírlap, 1974. május 2. 2. 1. (Fotódokumentációs kiállítás a központi könyvtárban.)
44. GYÖRI György: Az olvasás gyümölcse mindig beérik. = Köznevelés, 1974. 7. sz. 10. 1. (A 8-as gyermekkönyvtárról.)
45. FAHIDY József: A számok nyelvén. A főváros kulturális életéből. = Magyar Hírlap, 1974. július 1. 6. 1. (A többi között a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárról.)
46. HAVAS Ervin: Budapest közművelődésének fontos bázisa. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár helyzete és fejlesztési feladatai. = Népszabadság, 1974. augusztus 13. 7. 1.
47. G. SZABÓ László: Óbudai gondok. Nagy lakótelep – kis kultúra? = Magyar Hírlap, 1974. augusztus 14. 6. 1. (Egyebek között a 8-as könyvtárról.)
48. TETŐ alatt a legnagyobb kerületi könyvtár. = Esti Hírlap, 1974. augusztus 22. 8. 1. (A kőbányai 12-es könyvtárról.)
49. -iő-: TERV a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár bővítéséről. = Magyar Nemzet, 1974. augusztus 24. 4. 1.
50. DOLECSKÓ Kornélia: Művelődési és szabadidő központok. = Népszabadság, 1974. augusztus 30. 5. 1. (A kőbányai, az újpesti és a kelenföldi művelődési központokról.)
51. VAJK Vera: Olvasók és tévénézők. = Népszava, 1974. szeptember 5. 4. 1. („A TV műsoraihoz ajánljuk” című röplapbibliográfiáról.)
52. BOLDIZSÁR Iván: Napló a budapesti titkos helyekről. = Népszabadság, 1974. szeptember 8. Vasárnapi melléklet, 6–7. 1. (A többi között a Fővárosi Könyvtárról.)
53. ÖTVENÉVES könyvtár. = Esti Hírlap, 1974. október 2. 8. 1. (A 10-es könyvtárról.)
54. FENNÁLLÁSÁNAK 50. évfordulóját ünnepelte tegnap a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 9-es számú kerületi könyvtára. = Magyar Hírlap, 1974. december 1. 13. 1.

55. HEINRICH Heine-kiállítás nyílt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban az NDK Kulturális Központ közreműködésével. = Magyar Hírlap, 1974. december 5. 8. 1.
56. BÓDAY Pál: Az evariszkuszoktól a Deák térig. Százharmincezer dokumentum. = Magyar Hírlap, 1974. december 14. 6. 1. (A Budapest-gyűjteményről.)
57. U. I.: Új könyvtárak nyílnak Budapesten. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár idei terveiről. = Népszabadság, 1975. február 20. 9. 1. (Beszélgetés Révész Ferencsel, a FSZEK igazgatójával.)
58. BÓDAY Pál: Így végződött. = Magyar Hírlap, 1975. május 8. 9. 1. (A FSZEK kiadásában megjelent a 2. világháborúról szóló képes összeállításról.)
59. ZENE a könyvtárban. = Népszava, 1975. május 8. 12. 1. (A zenei részlegekről.)
60. KÖNYVHETI bemutató. = Magyar Hírlap, 1975. május 23. 6. 1. = Magyar Nemzet, 1975. május 23. 8. 1. = Népszabadság, 1975. május 23. 8. 1.
61. A. G.: Könyvek és emberek. = Magyar Nemzet, 1975. május 25. 5. 1. (Szabó Ervinről.)
62. DEL MEDICO Imre: Szeljegyzet egy újságcikkhez. = Magyar Hírlap, 1975. június 10. 11. 1. (A kisebb kerületi könyvtárak számára lakossági támogatást javasol.)
63. SZABÓ József: Két könyvtáros vallomása munkájáról, olvasókról, tervekről. = Közalkalmazott, 1975. augusztus 1. 3. 1. (Harmat Ferencné és Rieth Józsefné munkatársunkról.)
64. A RÉGI fővárosi szórakozásokról jelentetett meg érdekes könyvet a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. = Népszabadság, 1975. augusztus 5. 9. 1. (A „Népi szórakozások a reformkori Pest-Budán” c. kötetéről.)
65. (vértessy): Kiállítás a könyvtárban. Kisgalériát alapított a soroksári Szabó Ervin fiók. = Magyar Nemzet, 1975. szeptember 10. 4. 1. (A Kisduna Galériáról, a soroksári 35-ös könyvtárról.)
66. VAS: Utazó könyvek. = Magyar Hírlap, 1975. november 30. 6. 1. (A mozgókönyvtárról.)
67. MEGNYITOTTÁK Budapest legnagyobb kerületi könyvtárát. = Magyar Hírlap, 1975. december 18. 12. 1. = Magyar Nemzet, 1975. december 18. 6. 1. = Népszabadság, 1975. december 18. 8. 1. = Népszava, 1975. december 18. 10. 1. (A kőbányai 12-es könyvtárról.)
68. A SZABÓ Ervin Könyvtár Budapestről: az ország legnagyobb helytörténeti gyűjteménye. Új évre ókalendárium. = Esti Hírlap, 1975. december 29. 3. 1. (A Budapest-gyűjteményről.)
69. G. SZABÓ László: A tanácsok a közművelődésért. Palota – kacsalábon? = Magyar Hírlap, 1976. február 10. 6. 1. (A 12-es könyvtárról.)
70. MÁTYÁS István: Az élmény a fontos, nem az adatok. = Népszava, 1976. február 11. 5. 1. (A „Játék és vetélkedő”-ről.)
71. VARGA Sándor: Könyv, könyvtár, olvasók. = Népszabadság, 1976. március 26. 7. 1. (Beszélgetés Révész Ferencsel, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban.)
72. GYÖRI György: A könyv semmivel sem pótolható. = Köznevelés, 1976. 15. sz. 3–4. 1. (III.) (Beszélgetés Révész Ferencsel.)

73. M[ÁTYÁS] I[stván]: Bibliográfia és olvasmány. = Népszava, 1976. április 21. 5. l. (A „Fekete Afrika” című bibliográfiáról.)
74. FRIED István: Jókai Mór Budapestje. = Irodalomtörténeti Közlemények, 1976. 2. sz. 272–273. l. (A Budapest-gyűjtemény kiadványáról.)
75. (S. E.): Ady Budapestje. = Hétfői Hírek, 1976. szeptember 1. 3. l. (A Budapest-gyűjtemény kiadványáról.)
76. MÁTYÁS István: Kéziratok, kalendáriumok, ritkaságok. = Népszava, 1976. szeptember 1. 5. l. (A Budapest-gyűjteményről.)
77. ÉRDEKES kordokumentumot jelentetett meg a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár: Mezősy László 1848-iki levelei. = Népszabadság, 1976. szeptember 5. 14. l. (A Budapest-gyűjtemény kiadványáról.)
78. MINDENKI iskolája a Tv-ben és a rádióban. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár könyvtárainak segítségével a felnőttoktatás új formájában. = Magyar Hírlap, 1976. szeptember 14. 6. l.
79. T. J.: A kerületi könyvtárak munkájáról. = Budapest, 1976. 11. sz. 4–5. l.
80. LUKÁCS Ákos: Könyvtár a kispesti szolgáltatóházban. = Esti Hírlap, 1976. december 15. 2. l. (A 25-ös könyvtárról.)
81. Új könyvtárat avattak Kispesten. = Népszabadság, 1976. december 16. 9. l. (A 25-ös könyvtárról.)
82. KÖNYVTÁRAVATÁS Kispesten. = Magyar Hírlap, 1976. december 16. 11. l. (A 25-ös könyvtárról.)
83. Új korszerű könyvtárat avattak Kispesten. = Népszava, 1976. december 16. 4. l. (A 25-ös könyvtárról.)
84. FOTÓ a kispesti 25-ös számú kerületi könyvtárról. = Népszabadság, 1977. január 19. 9. l. = Népszava, 1977. január 18. 8. l. = Új Tükör, 1977. január 30. 43. l.
85. A PEREMKERÜLETEKBEN új könyvtárak. = Esti Hírlap, 1977. február 11. 2. l. (Révész Ferenc főigazgató tájékoztatója az örmezői gyermekkönyvtár, a Szabadság uti és a kelenföldi könyvtár építéséről, valamint az újpesti, rákospalotai, Őrs vezér téri, pestlőrinci, pesterzsébeti és rákoskerti könyvtárak tervezéséről.)
86. —me—: Új könyvtárak a peremkerületekben. = Magyar Hírlap, 1977. február 19. 6. l. (Révész Ferenc főigazgató tájékoztatója alapján.)
87. SZ[IKLAI] J[úlia]: Könyvtárak Csepelen. = Esti Hírlap, 1977. július 6. 3. l.
88. SZABÓ József: Pályakezdő könyvtárosok a hivatásról, céljaikról, terveikről. Beszélgetések a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. = Közalkalmazott, 1977. július 8. 3. l. (Geréb Zsófia és Szász Ilona munkatársunkról.)
89. KISDIÁKOK és óvodások második otthona. = Közalkalmazott, 1978. 1. sz. 2. l. (A 38-as könyvtár gyermekrészlegéről.)
90. KRÚDY Gyula Budapestje. = Magyar Hírek, 1978. 23. sz. 13. l. (A Budapest-gyűjtemény kiadványáról.)

91. f. á.: MA megnyitják. Új könyvtár Pestlőrincen. Ez csak ideiglenes megoldás, hamarosan építik a véglegest. = Esti Hírlap, 1978. május 4. 3. l. (A 24-es könyvtárról.)
92. m-y: TÖBB könyvtár, jobb kiszolgálás. Hol lesz az új központ? Már nemcsak kölcsönöznek. = Esti Hírlap, 1978. július 3. 2. l.
93. RAPCSÁNYI László: Poste restante. = Élet és Irodalom, 1978. 39. sz. 11. l. (A Krúdy Gyula Budapestje című kiadványról.)
94. KÖVES Rózsa: Hatvan év. Szabó Ervin emlékezete. = Magyar Nemzet, 1978. október 1. 7. l.
95. KÖNYVTÁRI kiadványok a történelmi évfordulókra. = Népszava, 1978. október 21. 12. l. (A bibliográfiai osztály terveiről.)
96. KÖVES Erzsébet: Találkozás Károlyi Mihállyal. = Magyar Nemzet, 1978. október 26. 5. l. (Az 1-es könyvtár rendezvényéről.)
97. LUKÁCSY András: Tudomány és közművelődés. Mit gyűjt a Budapest Gyűjtemény? = Magyar Hírlap, 1978. október 28. 10. l.
98. TÓTISZ András: Új olvasóterem. Könyvek kísérel. Szociológiai gyűjtemény. = Esti Hírlap, 1978. november 10. 2. l.
99. AHOL a KMP megalakult. Gyermekkönyvtár a XII. kerületben. = Magyar Hírlap, 1978. november 23. 8. l. (A 38/3-as könyvtárról.)
100. BÉNYEI Miklós: Helyismereti munka a könyvtárakban. = Honismeret, 1979. 1. sz. 3-6. l. (A Budapest-gyűjteményről.)
101. SZABÓ Dezső: Budapesti Füzetek. = Városi Közlekedés, 1979. 1. sz. 60. l. (A Budapest-gyűjtemény kiadványáról.)
102. BARÁTUNK a könyv. = Esti Hírlap, 1979. január 19. 8. l. (A kerületi könyvtárak vetélkedőjéről.)
103. A FŐVÁROSI Szabó Ervin Könyvtár központja a Baross utcai csőtörés miatt további intézkedésig zárva tart. = Magyar Hírlap, 1979. január 20. 10. l.
104. A TERÉZVÁROSI tanács napirendjén. Könyvtárba jár a kisdíák. = Esti Hírlap, 1979. január 23. 4. l. (A VI. kerületi 1-es gyermekkönyvtárról.)
105. MÉSZÖLY Gábor: Híres könyvtárak. Az alapítás éve. = Magyarország, 1979. 5. sz. 26. l. (III.)
106. KÁRPÁTI Kamill: Philippe Gielen belga fotóművész kiállítása. = Népszava, 1979. február 18. 8. l. (A 12-es galériában rendezett kiállításról.)
107. KERÜLETI Figyelőkről. = Esti Hírlap, 1979. március 22. 2. l. (A Budapest-gyűjtemény kiadványsorozatáról.)
108. M. PÁSZTOR József: Kilencven éve született Dienes László. = Magyar Hírlap, 1979. március 27. 6. l.
109. FODOR András: Pánczél Tibor fotói a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 12-es galériájában. = Somogy, 1979. 2. sz. 79-80. l.

110. KÉT és félmillió kötetnek: tárolókönyvtár a fővárosban. = Esti Hírlap, 1979. április 2. 8. l.
111. MÁTYÁS István: Ki mit hallgat a könyvtárban? = Népszava, 1979. április 21. 8. l. (A 12-es könyvtár fonotékájáról.)
112. LÁSZLÓ Ágnes: Könyv és mosoly. = Magyar Nemzet, 1979. május 8. 7. l. (Az 1-es könyvtárról.)
113. LENGYEL János: 95 könyvtárat irányítanak. = Egyetemi Lapok, 1979. május 11. 5. l. (Beszélgetés Szőke Tiborné főigazgatóhelyettessel.)
114. BIBLIOGRÁFIÁK a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárból. = Népszabadság, 1979. május 11. 7. l.
115. ISMERKEDJ a felnőttek szépirodalmával. = Népszava, 1979. május 18. 6. l. (A hálózati- és módszertani osztály kiadványáról.)
116. TÓTISZ András: Kevesebb kölcsönzés, több vásárlás. = Esti Hírlap, 1979. június 23. 2. l. (A 22-es könyvtárról.)
117. TAXNER-TÓTH Ernő: Népi szórakozások a reformkori Pest-Budán. = Magyar Nemzet, 1979. július 13. 4. l. (A Budapest-gyűjtemény kiadványáról.)
118. FIRON András: Belépés filcpapucsban. = Esti Hírlap, 1979. július 17. 2. l. (A kelenföldi 3-as könyvtárról.)
119. ÚJ művelődési központ Kelenföldön. = Magyar Hírlap, 1979. július 22. 13. l.
120. KOVÁCS Júlia: A könyv rögzös útja a könyvtárakig. = Népszava, 1979. július 22. 9. l. (A kerületi könyvtárak beszerzési gondjairól.)
121. 75 éves a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. Könyvtári vetélkedő. = Népszabadság, 1979. augusztus 31. 9. l.
122. CSORBA Győző bibliográfia. = Magyar Hírlap, 1979. szeptember 1. 6. l. (A bibliográfiai osztály kiadványáról.)
123. M[ÁTYÁS] I[stván]: Kis bibliográfiák olvasóknak. = Népszava, 1979. szeptember 1. 8. l.
124. MARY György: Művelődési központ Kelenföldön. = Népszabadság, 1979. szeptember 1. 7. l.
125. FÁZSY Anikó: Könyvtár helyett kocsmá. = Élet és Irodalom, 1979. 37. sz. 9. l. (A Lumumba utcai könyvtárról.)
126. GY. K.: Szívesen. = Esti Hírlap, 1979. szeptember 15. 12. l. (A „Könyvtári riadó” c. nyomtatványról.)
127. TRIPOLSZKY László: Gyermekkönyvtárak. = Népszabadság, 1979. szeptember 16. 11. l.
128. 75 éves a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. = Magyar Hírlap, 1979. szeptember 16. 5. l. = Magyar Nemzet, 1979. szeptember 16. 4. l. = Népszabadság, 1979. szeptember 15. 9. l. = Népszava, 1979. szeptember 16. 5. l. (A könyvtár jubileumáról szóló tudósítások.)

129. 75 éves a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. = Daily News, 1979. október 9. 7. 1. = Magyar Hírlap, 1979. szeptember 27. 10. 1. = Magyar Nemzet, 1979. szeptember 27. 5. 1. = Népszabadság, 1979. szeptember 27. 9. 1. = Népszava, 1979. szeptember 27. 6. 1. = Pest megyei Hírlap, 1979. szeptember 27. 4. 1. (Sajtótájékoztató.)
130. FÖLDES Károly: Könyvek, kották, hanglemezek. = Esti Hírlap, 1979. október 16. 2. 1. (A zenei gyűjteményről.)
131. v. e.: Barátságos könyvtár. = Élet és Irodalom, 1979. 43. sz. 9. 1. (Az 1-es könyvtárról.)
132. MÁTYÁS István: Egy kerület két könyvtára. = Népszava, 1979. szeptember 29. 6. 1. (A 2-es és 22-es könyvtárról, valamint a létesítendő prézensz olvasóteremről.)
133. S. K.: Tovább bővül a közművelődési könyvtárak hálózata. = Népszabadság, 1979. december 16. 8. 1.
134. CZIBOLY Józsefné: Huszonnyolc helyen kölcsönöznek. = Közalkalmazott, 1979. 101. sz. 6. 1. (A mozgókönyvtárról.)
135. ÉRDEKESÉGEK a 75 éves Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár múltjából és jelenéből. = Szovjetunió, 1980. 1. sz. 10–11. 1.
136. MÁTYÁS István: Könyvtárak új helyzetben. = Népszava, 1980. január 4. 6. 1.
137. FOTÓ a 3-as könyvtárról. = Népszava, 1980. január 7. 16. 1.
137. SOK az olvasó, kevés a hely. Könyvtárak a XVI. kerületben. = Esti Hírlap, 1980. január 15. 12. 1. (A 32-es könyvtárról és fiókjairól.)
138. KOCH, Julia: Bibliothek „Ervin Szabó”. Studierstube und Schmöckerinsel. = Neuste Nachrichten, 1980. január 23. 5. 1.
139. FRANKA Tibor: A selejtezés iskolája. = Magyar Hírlap, 1980. január 20. 8. 1. (A többi között a 6-os könyvtárról.)
140. ESEMÉNYNAPTÁR képekkel és ajánlásokkal. = Népszava, 1980. február 13. 5. 1.
141. IRODALMI rejtvénypályázatot hirdet... = Magyar Nemzet, 1980. február 19. 6. 1. (A „Játszani is engedd” elnevezésű könyvtári vetélkedőről.)
142. TRIPOLSZKY László: Mozog-e a mozgókönyvtár? = Népszabadság, 1980. március 2. 13. 1.
143. LÁSZLÓ Ágnes: Igények, ötletek. = Magyar Nemzet, 1980. március 21. 1. 1. (Az 1-es könyvtárról.)
144. MÓRICZ-bibliográfia. = Esti Hírlap, 1980. április 23. 2. 1. (A bibliográfiai osztály kiadványáról.)
145. M[ÁTYÁS] I[stván]: A főváros könyvtárának évkönyve. = Népszava, 1980. április 24. 6. 1. (A FSZEK 1974–1976-os évkönyvéről.)
146. SIMONYI Pál: Önálló gondolkodásra a politikai cselekvés gyakorlása készítet. = Közalkalmazott, 1980. 5. sz. 7. 1. (A FSZEK politikai szemináriumairól.)

147. (mátyás) [MÁTYÁS István]: Móricz-bibliográfia. = Népszava, 1980. április 29. 5. l. (A bibliográfiai osztály kiadványáról.)
148. BOLTBAN is kapható. Bibliográfia a könyvsátorban. = Esti Hírlap, 1980. május 27. 2. l. (Az ünnepi könyvhéten árusított könyvtári kiadványokról.)
149. ISMERETLEN kiadványok. = Népszabadság, 1980. június 6. 7. l. (A könyvárusi forgalomba nem kerülő kiadványokról.)
150. OLVASÓ csepeliek. A gazdag könyvtárak is segítenek. = Esti Hírlap, 1980. június 20. 2. l.
151. FRISS Róbert: A szanálás áldozata: egy könyvtár. = Népszabadság, 1980. szeptember 5. 5. l. (A 25/3-as könyvtárról.)

Aknay Tibor

AJÁNDÉKOZÓK JEGYZÉKE

1979–1980-as ÉVEKBEN AZ ALÁBBI MAGÁNSZEMÉLYEKTŐL, HIVATALOKTÓL ÉS INTÉZMÉNYEKTŐL KAPTUNK AJÁNDÉKBA KIADVÁNYOKAT:

HAZAI MAGÁNSZEMÉLYEK ÉS INTÉZMÉNYEK:

Andorka Rudolf, Balás Gábor, Benkő Dániel, Esze Tamás, Füves Ödön, Gál Zsuzsa, Hauser Arnoldné, Hegedűs László, Józsa Péter, Nagy Dezső, Perekázy Károly, Péter László, Rados Ferenc, Sárkány Mihály, Staud Géza, Szalai Sándor, Székely György, Szentirmai László, Szerbák Elek, Tolnai György, Tomka Miklós, Ujfaluassy Mándy Margit, Zsigmond László.

Alkoholizmus Elleni Országos Bizottság, Budapesti Műszaki Egyetem Marxizmus–Leninizmus Tan-
székcsoport, Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapesti Történeti Múzeum, Csongrád megyei Levéltár,
Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi
Kar Szociológiai Tanszék, valamint az Állam és Jogtudományi Kar, Építéstudományi Intézet, Építésügyi
Tájékoztatási Központ, Felsőoktatási Pedagógiai Kutató Központ, Fővárosi Állat- és Növénykert, Fővá-
rosi Tanács, Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár, Ifjúsági Lapkiadó Vállalat, Iparművészeti Múzeum, Képzőmű-
vészeti Alap Kiadóvállalata, Közlekedési Múzeum, Központi Statisztikai Hivatal Nyilvános Könyvtára,
Magyar Állami Földtani Intézet, Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum, Magyar Jogász Szövet-
ség, Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése Piackutató Csoport, Magyar Színházművészeti
Szövetség, Magyar Szocialista Munkáspárt Budapesti Bizottság Oktatási Igazgatóság, MSZMP Vas megyei
Bizottság, MSZMP KB Társadalomtudományi Intézete, Magyar Szociológiai Társaság, Magyar Tudomá-
nyos Akadémia Pedagógiai Kutatócsoport, MTA Szociológiai Kutatóintézet, MTA Tudományos Minősítő
Bizottság, MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Magyar Újságírók Országos Szövetsége, Magyar UNESCO
Bizottság, Magyar Úttörők Szövetsége, Magyar Zeneművészek Szövetsége, Marx Károly Közgazdaságtu-
dományi Egyetem Könyvtára, Mezőgazdasági Múzeum, Miskolc Herman Ottó Múzeum, Magyar Rádió
Tömegkommunikációs Kutatóközpont, Nagyatádi Városi Tanács, Népművelési Intézet, Bessenyei György
Tanárképző Főiskola (Nyíregyháza), Oktatási Minisztérium Marxizmus–Leninizmus Főosztály, Országos
Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Országgyűlési
Könyvtár, Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ, OSZK Nemzet-
közi Csereszolgálat, Országos Vezetőképző Központ, Pécsi Városi Könyvtár, Pécsi Tanárképző Főiskola,
Petőfi Irodalmi Múzeum, Szakszervezetek Elméleti Kutatóintézete, Szegedi Egyetemi Könyvtár (Szeged),
Megyei Városi Tanács VB Művelődésügyi Osztály (Szeged), Somogyi Könyvtár, Szervezési és Vezetési Tu-
dományos Társaság, Damjanich János Múzeum (Szolnok), Szövetkezeti Kutatóintézet, Testnevelési Főis-
kola, Tolna megyei Tanács, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, Városépítési Tudományos és Tervező-
intézet, Világgazdasági Tudományos Tanács, Zeneműkiadó Vállalat.

KÜLFÖLDI MAGÁNSZEMÉLYEK ÉS INTÉZMÉNYEK*

Balázs Sándor (București), Claude Cotti (Paris), Paul Flach (München), George Emery (London), Hódi
Sándor (Novi Sad), Koltai-Kovács Adalbert (Amboise), Nagy Ferenc (Róma), Shinichiro Kurimoto (To-
kió), Szabó Ferenc (Róma), Szirmai Endre (Stuttgart), Vardy Steven Béla (Pittsburgh), Wass de Czege
Géza (Florida).

Academia de Stiinte Sociale si Politice, Biblioteca Historica României (București), Akademija Nauk
SzSzsZR, Institut Naucnoj Informacii po Obscsesztvenn' h Naukam (Moszkva), Associazione per la Ma-
tematica applicata alle Scienze Economiche e Sociali (Milano), Bayerische Staatsbibliothek (München),

* A külföldi intézmények nemcsak ajándékoztak, hanem cserében is küldtek könyveket.

Biblioteca Academiei R. S. România (Tirgu Mures), Biblioteca Centrală de Stat. (Bucuresti), Biblioteca Centrală Universitară (Cluj-Napoca), Biblioteca Akademii Nauk SzSszR (Leningrad), Biblioteka Główna Uniwersytetu im. A. Mickiewicza (Poznan), Biblioteka Narodowa (Warszawa), Biblioteka Uzsgorodzkogo Goszudarsztvennogo Uniwersziteta (Uzsgorod), Bibliothek des Instituts für Weltwirtschaft an der Universität Kiel (Kiel), Bodleian Library (Oxford), British Library (London), Bulgarian Academy of Sciences, Sociological Association (Sofia), Bureau International du Travail (Genève), Columbia University, Library Service Library (New York), Deutsche Bücherei (Leipzig), Deutsche Staatsbibliothek (Berlin), Editorial Materiales (Barcelona), Editura Academiei Republicii Socialiste România (București), Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (Bern), European Coordination Centre for Research and Documentation in Social Sciences (Wien), Freies Deutsches Hochstift Frankfurter Goethe Museum (Frankfurt/M), Fundamentalnaja Biblioteka (Moszkva), Goszudarsztvennaja Biblioteka im. V. I. Lenina (Moszkva), Helsinki University Library (Helsinki), Holland Királyság Nagykövetsége (Budapest), Hungarológiai Intézet (Novi Sad), Indiai Köztársaság Nagykövetsége (Budapest), Kungl. Vetenskapsakademiens Bibliotek (Stockholm), Library of Congress, Exchange and Gift Division (Washington), Library of the Smithsonian Institution (Washington), Ludwig Boltzmann Institut (Linz), Magyar Műhely (Montrouge), Matica Slovenská (Martin), Mestská Lidovaknihovna (Praha), Mezsdunarodnaja Informacionnaja Szisztéma po Obscsesztvennum Naukam (Moszkva), Művelődés Szerkesztősége (București), Narodna Biblioteka „Ivan Vazov” (Plovdiv), New York Public Library, Exchange, Grand Central Station (New York), PAN Instytut Filozofii i Socjologii (Warszawa), Public Library (Birmingham), Publicsnaja Biblioteka im. Szaltükova-Scsedrina (Leningrad), Savremenost Redakcija (Novi Sad), Stadtbibliothek (Berlin), Státní Knihovná ČSR (Praha), Sociaal-Wetenschappelijk Informatie en Documentatie Centrum (Amsterdam), Universitatea din București, Universitatea din Timișoara, Universität Bamberg, Lehrstuhl Soziologie (Bamberg), Universität Bremen Bibliothek (Bremen), Universitäts und Landesbibliothek (Halle), Universitätsbibliothek (Jena), Universitätsbibliothek (Tübingen), Universitätsbibliothek Tausch- und Dissertations Stelle (Tübingen), University Library (Göteborg), University of California, General Library (Berkeley), University of Lincoln (Nebraska), Vseszojuznaja Goszudarsztvennaja Biblioteka Inosztrannoj Literaturü (Moszkva), Wiener Stadt- und Landesbibliothek (Wien), Zentralarchiv für Empirische Sozialforschung (Köln), Zentralinstitut für Bibliothekswesen (Berlin).

DOLGOZÓINK INTÉZMÉNYÜNKÖN KÍVÜLI SZAKMAI, TUDOMÁNYOS ÉS TÁRSADALMI MUNKÁSSÁGA

AGICS Katalin, V.

- 30 éve alakult meg a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa. = Eseménynaptár, 1979. 1. sz. 19–27. l.
- 75 éve született Rózsa Richárd, a magyar és nemzetközi munkásmozgalom harcosa. = Eseménynaptár, 1979. 3. sz. 14–15. l.
- 50 éve halt meg Gögös Ignác, a magyar munkásmozgalom vértanúja. = Eseménynaptár, 1979. 3. sz. 28–29. l.
- 80 éve született Szalvai Mihály, a magyar és nemzetközi munkásmozgalom harcosa. = Eseménynaptár, 1979. 3. sz. 35–36. l.
- 30 éve alakult meg a Német Demokratikus Köztársaság. = Eseménynaptár, 1979. 4. sz. 5–9. l.
- Huszonöt éve: Az európai szocialista országok konferenciája Varsóban. (Varsói Szerződés) = Eseménynaptár, 1980. 2. sz. 24–27. l.
- Harminc éve alakult meg Budapest Főváros és a 19 megyeszékhely tanácsa. = Eseménynaptár, 1980. 2. sz. 44–47. l.
- 75 éve született Mező Imre, a munkásmozgalom harcosa. = Eseménynaptár, 1980. 4. sz. 33–34. l.
- 90 éve született Szamuely Tibor újságíró, a munkásmozgalom kiemelkedő harcosa. = Eseménynaptár, 1980. 4. sz. 41–45. l.

AKNAY Tibor

- 90 éve született A. A. Ahmatova szovjet-orosz költőnő. = Eseménynaptár, 1979. 2. sz. 44–45. l.
- Száz éve született Zemplén Győző európai hírfizikus. = Eseménynaptár, 1979. 4. sz. 10. l.
- Százhuszonöt éve született Déri Miksa gépészmérnök. = Eseménynaptár, 1979. 4. sz. 11. l.
- Huszonöt éve halt meg Fermi, Nobel-díjas olasz fizikus, az első atomreaktor üzembe helyezője. = Eseménynaptár, 1979. 4. sz. 24. l.
- 75 éve született V. Panova szovjet regény- és drámaíró. = Eseménynaptár, 1980. 1. sz. 37–38. l.
- 100 éve született Tudor Arghezi román író. = Eseménynaptár, 1980. 2. sz. 31–32. l.
- 80 éve született Vitězslav Nezval cseh költő. = Eseménynaptár, 1980. 2. sz. 39–40. l.
- Ötven éve halt meg I. J. Repin orosz festő. = Eseménynaptár, 1980. 3. sz. 31–32. l.
- 550 éve halt meg A. Rubljov orosz ikon festő. = Eseménynaptár, 1980. 4. sz. 46–47. l.

ANTAL Benedekné

- A X. kerületi Tanács művelődésügyi bizottságának tagja.
- A Hazafias Népfront X. kerületi Bizottsága pedagógiai és szülői bizottságának tagja.

BÁNHEGYI Gyuláné

- P. r. tevékenység a gyermekkönyvtárban. = A gyermekkönyvtári munka. (Szerk. Károlyi Ágnes) OSZK KMK. Bp. 1979. NPI. 43–60. l.
- A gyermekkönyvtári foglalkozások és az olvasószolgálat. = Könyvtáros, 1979. 342–344. l.
- A gyermekkönyvtári olvasószolgálat, különös tekintettel a tájékoztatásra. Előadás a regionális gyermekkönyvtárosi továbbképzés keretében. Balatonlelle. 1979.
- Referenzmunka a gyermekkönyvtárban. Előadás a regionális gyermekkönyvtárosi továbbképzés keretében. Kaposvár. 1980.
- Az IBBY (Nemzetközi Ifjúsági Könyvbizottság) magyar szekciójának tagja.
- A Budapesti Úttörőelnökség kulturális bizottságának tagja.

BÁRÁNY Lajos

- A XX. kerületi Tanács művelődésügyi és ifjúságpolitikai bizottságának tagja.
- A XX. kerületi Tanács művelődési osztálya koordinációs bizottságának tagja.
- A Hazafias Népfront XX/11. körzeti bizottságának tagja.

DR. BARTA Andrásné

- A MKE gyermekkönyvtáros szekciójának vezetőségi tagja.

BENKŐNÉ BARTHA Ilona

120 éve született Benedek Elek, a legnagyobb magyar mesemondó. = Eseménynaptár, 1979. 3. sz. 46–48. l.
Zenei részlegek a Szabó Ervin Könyvtárban. Korreferátum a FSZEK 75. évfordulóján rendezett szakmai napokon. 1979.

BERTALAN János

A város gyűrűje. = Budapest, 1980. 10. sz. 2–3. l.

DR. BERZA László

Budapest képekben 1–4. rész = Tükör, 1980. szept.–okt.
Rádiószínház, Irodalom, Szórakozás. Kéthavonta megjelenő tájékoztató folyóirat szerkesztője.
Magyarok a nagyvilágban. Filmnovella. 1979.
Irodalomtörténeti és várostörténeti előadások a Magyar Rádióban.
Az ELTE Könyvtartudományi Tanszéken megbízott előadó.
Előadások a Fővárosi Pedagógiai Intézet tanfolyamán.
A Tudományos Könyvtári Minősítő Előkészítő Bizottságnak tagja.
A Hazafias Népfront helytörténeti bizottságának tagja.
Előadás Plovdivban a Budapest-gyűjteményről.

BIRÓ Ferenc

– Jakubecz Ilona: Vizuális gyűjtemény Kőbányán. = Könyvtáros, 1979. 346–347. l.
Látható, hallható irodalom a könyvtárban. Magyar irodalmi diafilmek hangszalaggal. = Könyvtáros, 1980. 337. l.
– Jakubecz Ilona: AV gyűjtemények a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. = Audiovizuális Közlemények. 1980. 27–29. l.
A Hazafias Népfront X. kerületi Bizottsága pedagógiai és szülői bizottságának tagja.

BIRÓ Irén

A Hazafias Népfront I. kerületi békebizottságának titkára.

BIRÓNÉ TÓTH Irén

200 éve halt meg Fassola Henrik. = Eseménynaptár, 1979. 2. sz. 27–28. l.
50 éve halt meg Emil Berliner német származású amerikai műszerész. = Eseménynaptár, 1979. 3. sz. 30. l.
50 éve halt meg Zsigmondy Richárd Adolf Nobel-díjas, magyar származású vegyész. = Eseménynaptár, 1979. 3. sz. 44–45. l.

BÖRÖCZFY Károly

A szervezett oktatásban való részvétel hatása a könyvkölcsönzésre a munkásolvásoknál. = Korszerű munkásművelődés. Ismeretterjesztési pályázatok. Bp. 1979, TIT Budapesti Szervezete. 104–124. l.

BÖSZÖRMÉNYI Zoltán

Humor a zenében és Egy nap a középkorban c. forgatókönyv tervezetek.

CSOMOR Tibor

A főváros válogatott irodalmából. Ajánlójegyzék a Budapest c. folyóiratban 1979 novemberétől folyamatosan.
A Budapest-gyűjtemény anyagának, feltáró eszközeinek, szolgáltatásainak ismertetése több alkalommal könyvtárosok, egyetemi hallgatók, pedagógusok számára. 1979–80.
A Hazafias Népfront Budapesti Bizottsága helytörténeti munkabizottságának tagja.

CZIBOLY Józsefné

Huszonnyolc helyen köicsönöznek a fővárosban. 41 ezer kötet, háromezer olvasó. Ill. = Közalkalmazott, 1979. 10. sz. 6. l.
Mozgókönyvtárak a peremkerületekben. Előadás a FSZEK 75. évfordulóján rendezett szakmai napokon. 1979.

DEVECSERI Lászlóné

– Kislaki Károly: Történelem az általános iskola hetedik osztálya számára. 17. kiadás. Bp. 1980. Tankönyvkiadó. 199 l.
– Major József: Történetek az újkorból. Történelmi olvasókönyv az általános iskola 7. osztálya számára. 7. kiadás. Bp. 1980. Tankönyvkiadó. 239 l.

ECSEDI Klára

Az I. kerületi Tanács közművelődési bizottságának tagja.

ÉCSEDY Andorné

75 éve született N. A. Osztrovskij. = Eseménynaptár, 1979. 3. sz. 49–51. l.
50 éve halt meg V. V. Majakovszkij. = Eseménynaptár, 1980. 2. sz. 11–15. l.
100 éve született A. A. Blok. = Eseménynaptár, 1980. 4. sz. 29–32. l.
Könyvismertetések az Új Könyvek számára.

ERDŐDY Ferencné

A Hazafias Népfront XX. kerületi Bizottsága helytörténeti bizottságának és könyvbarát köre vezetőségének tagja.

FENYVES Mária

Folyamatosan megjelentek cikkei művelődési témákról, megemlékezések neves személyiségekről a Közlekedési Hírlap, a Csepel, a Fővárosi Közmű, a Megafon c. lapokban.

Kíváncsiskodó. Ill. Róna Emmy. = Kisdobos, 1980. 6. sz. 15. l.

A XIII. kerületi Úttörőház vezetőségének tagja.

FORGÁCS Zsuzsa

75 éve született Pablo Neruda Nobel-díjas költő. = Eseménynaptár, 1979. 3. sz. 16–20. l.

350 éve halt meg Bethlen Gábor, Erdély fejedelme. = Eseménynaptár, 1979. 4. sz. 18–20. l.

Dr. FRIEDRICH Lajosné

A XI. kerületi Úttörőelnökség tagja.

GÁLICZKY Éva

Könyvismertetések a Pártélet c. folyóirat negyedévi Ezt olvastuk c. rovatában.

A könyvismertetési rovat szerkesztése A nemzetközi munkásmozgalom történetéből c. évkönyvben.

30 éve halt meg Georgi Mihajlov Dimitrov. = Eseménynaptár, 1979. 3. sz. 9–13. l.

75 éve született M. A. Solohov. = Eseménynaptár, 1980. 2. sz. 33–38. l.

100 éve született M. Sadoveanu. = Eseménynaptár, 1980. 4. sz. 13–16. l.

Könyvismertetések az Új Könyvek számára.

GÁLNÉ BALLAGI Ágnes

Közművelődési könyvtárügy Dániában. (Szemle.) = Könyvtári Figyelő, 1980. 59–64. l.

A közművelődési könyvtárak funkciója. (Szemle.) = Könyvtári Figyelő, 1980. 639–643. l.

A könyvtári szakfelügyelet aktuális kérdései. A fiatalok olvasói portréi. Előadások a MKE ifjúsági szekciója ülésein 1979, 1980.

A könyvtárak együttműködéséről. Előadás a XX. kerületi iskolai és közművelődési könyvtárosok számára.

Olvasószolgálati kérdésekről. Előadás a honvédségi könyvtárosok alapfokú tanfolyamán és az EDOSZ-könyvtárosok továbbképzésén.

A Hazafias Népfront Budapesti Bizottsága művelődéspolitikai munkabizottságának tagja.

A MKE ifjúsági szekció vezetőségének tagja.

GERÉB Zsófia

Bíró Mihály könyvdíszai. = Magyar Könyvszemle, 1979. 4. sz.

Részt vesz a Hungarica Irodalmi Szemle anyaggyűjtési munkájában.

GERBNER Mihály

70 éve született Radnóti Miklós. = Eseménynaptár, 1979. 2. sz.

HAJDUNÉ DRECHSLER Ágnes

Cikkbibliográfia szerkesztése a Látóhatár c. folyóiratnak folyamatosan.

Bibliográfiai adatok lektorálása az Eseménynaptár c. kiadványnak.

Illusztrációs anyagok válogatása Bogáti Péter: Édes Polim, 1979.; Dessewfy Sándor: A földalatti folyosó titka, 1980.;

Takáts Sándor: Bajvívó magyarok, 1979. Erdődy János: Őrségváltás a tengeren, 1980. – a Móra Ferenc Ifjúsági

Könyvkiadónál megjelenő művekhez.

Százötven éve született Goldmark Károly zeneszerző. = Eseménynaptár, 1980. 2. sz. 28–30. l.

HARGITAI Nándorné

A Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó kiadói tanácsának tagja.

A Magyar Úttörők Szövetsége Budapesti Elnökségének társadalmi munkatársa.

Az Eseménynaptár szerkesztőbizottságának tagja.

HONT Péterné

A Fővárosi Népi Ellenőrzési Bizottság társadalmi munkatársa. 1979.

HORVÁTH Györgyné

Az MSZMP Budapesti Bizottságának társadalmi munkatársa.

A Budapesti Művelődési Központ igazgatósági tanácsának tagja.

Könyvtári tanács titkár.

IGRIC Györgyné

A gyermekirodalom és olvasói. Tanulmány. A KMK és a MKE pályázatán III. díjat nyert.

INDALI György

Jankovich Miklós felhívása tervezett bibliográfiája tárgyában. = Magyar Könyvszemle, 1980. 2. sz. 163–165. l.

A Budapest-gyűjtemény plakátjairól. Előadás a Fővárosi Pedagógiai Intézetben történelemtanároknak rendezett tanfolyamon. 1979.

JAKUBECZ Ilona

Bíró Ferenc —: Vizuális gyűjtemény Kőbányán. = Könyvtáros, 1979. 346–347. l.

Bíró Ferenc —: AV gyűjtemények a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. = Audiovizuális Közlemények, 1980. 1. sz. 27–29. l.

Audiovizuális eszközök a közművelődési könyvtárakban. Előadás a KMK gyermekkönyvtáros-tanfolyamán. 1979.

Képzőművészeti nevelési lehetőségei a gyermekkönyvtárban. Korreferátum a FSZEK 75. évfordulóján rendezett szakmai napokon. 1979.

KEREKES Pálné

Gyermekirodalom 1965–1975. (Recenzió.) = Könyvtáros, 1979. 369–370. l.

Galériák a Szabó Ervin Könyvtárban. = Budapesti Népművelő, 1979. 1. sz.

75 éve született A. P. Gajdar. = Eseménynaptár, 1979. 1. sz.

A MKE gyermekkönyvtáros szekciójának elnöke.

KISS Jenő

Az oktatási-kulturális bizottság. (Szerk. —) Bp. 1980. TIT Továbbképzési és üdültetési központja. 145 l.

A művelődés párt és állami irányítása. = Az oktatási-kulturális bizottság. Bp. 1980. 22–31. l.

Az amerikai közművelődési könyvtárak szerepe a felnőttoktatásban. = Könyvtári Figyelő, 1980. 3. sz. 416–419. l.

A könyvtári szolgáltatások fejlődése a 70-es években. = MKE Évkönyve 1980. (Szerk. Kovács Dezső.) Bp. NPI. 1981. 25–31. l. = Könyvtáros, 1980. 581–583. l.

A könyvtári szolgáltatások fejlődése a 70-es években. Előadás a MKE XII. vándorgyűlésén. Szombathely, 1980.

Az Országos Könyvtárügyi Tanács tagja.

A Társadalomtudományi Információs Munkabizottság tagja.

KISS József M.

Egyéni kiállítások Megyei Könyvtár, Veszprém; Városi Könyvtár, Pápa; ÉPTEK Galéria, Szeged. 1979.

DR. KISS Jánosné

Kik és miért szüneteltetik a kölcsönzést? A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vizsgálódásának tanulságai. = Könyvtáros, 1979. 535–536. l.

100 éve halt meg Paál László festőművész. = Eseménynaptár, 1979. 1. sz. 41–42. l.

Az ifjúsági munka a Szabó Ervin Könyvtárban. Előadás az iskolai könyvtárosok továbbképzése keretében. 1979.

KLINDA Mária

Részt vett a Magyar Könyvészet 1961–1975. évi kumulációja lektorálásában. (Világirodalom. Irodalomtudomány, irodalomestétika. 820–869. 0. szakcsoportok.)

A Magyar Szabványügyi Hivatal könyvtári szakbizottságának tagja.

KOVÁCS Jánosné

100 éve született Pavel Petrovics Bazsov. = Eseménynaptár, 1979. 1. sz. 28–29. l.

120 éve született Alekszandr Sztjepanovics Popov orosz feltaláló. = Eseménynaptár, 1979. 1. sz. 47–48. l.

LADÁNYI József

Mai magyar iparművészet. Előadás a 32-es és a 42-es ipari szakmunkásképző intézetben. 1979.

MAYERNE BAÁN Magdolna

Óvodások a könyvtárban. = Könyvtáros, 1980. 520–521. l.

Ismerkedés az állatok világával. Bemutató foglalkozás a FSZEK 75. évfordulóján rendezett szakmai napokon. 1979.

Az óvodások és a könyvtárak kapcsolatának továbbfejlesztése az új nevelési program tükrében. Előadás a kerületi óvónők és gyermekkönyvtárosok részére. 1980.

A Hazafias Népfőnt XX. kerületi bizottsága helytörténeti szakbizottságának tagja.

A XX. kerületi Uttörőelnökség kulturális albizottságának tagja.

A Soroksári Helytörténeti Kör titkára.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum délpesti baráti körének vezetőségi agja.

MEISZNER Tamásné

Könyvtáros szemmel a Kulturális Aktiváról. = Budapesti Népművelő, 1979. 1–2. sz. 6–7. l.

Az idősek könyvtári ellátásáról. Előadás a FSZEK 75. évfordulóján rendezett szakmai napokon. 1979.

MIKÓ Zoltán

Az Eseménynaptár c. negyedévenként megjelenő kiadvány szerkesztője.

A KMK mellett működő országos könyvtári propagandabizottság tagja.

A TIT Budapesti Szervezete módszertani bizottságának tagja.

Részt vett a Hazafias Népfőnt Olvasó Népért mozgalma művelődési kiscsoportok munkabizottságában.

Kézikönyvtárak és folyóiratok. Előadások szakmunkásképző iskolák tanulóinak.

NITSCH Lászlóné

A VII. kerületi Tanács művelődési és ifjúságpolitikai bizottságának tagja.

Az Erzsébetvárosi Művelődési Ház társadalmi vezetőségének tagja.

A Hazafias Népfront VII/10-es körzetének alelnöke.

NOVOTNY Béláné

A XVII. kerületi Uttörőelnökség tagja, kulturális szakszervezetének vezetője.

PÁSZTOR Etelka

A Közalkalmazottak Szakszervezete Budapesti Bizottsága nőbizottságának tagja.

PESTI Ernő

100 éve született Móricz Zsigmond. = Eseménynaptár, 1979. 2. sz. 46–50. l.

75 éve született Nagy István romániai magyar író. = Eseménynaptár, 1979. 1. sz. 39–40. l.

90 éve született Tevan Andor nyomdatörténeti szakíró, a magyar bibliofil kiadványok művésze. = Eseménynaptár, 1979. 3. sz. 31–32. l.

Száz éve halt meg Gustave Flaubert francia író. = Eseménynaptár, 1980. 2. sz. 21–23. l.

Száz éve halt meg Bíró Lajos író, újságíró. = Eseménynaptár, 1980. 3. sz. 20–21. l.

25 éve halt meg A. Honegger svájci származású francia zeneszerző. = Eseménynaptár, 1980. 4. sz. 26–28. l.

PÉTER Sándor

A Magyar Eszperanto Szövetség oktatási bizottságának tagja.

RADVÁNY Tiborné

A XIV. kerületi Tanács koordinációs bizottságának tagja.

REGULI Ernő

75 éve született József Attila költő. = Eseménynaptár, 1980. 2. sz. 5–10. l.

Toldi Ferenc. = Eseménynaptár, 1980. 3. sz. 12–15. l.

Simon de Bolívar. = Eseménynaptár, 1980. 4. sz. 37–40. l.

Dokumentumleírás. Előadás és gyakorlatok könyvtárkezelői tanfolyamon.

Dr. REMETE László

Jobbra vagy balra? = Ország–Világ, 1979. jan. 10.

Búcsú a költőtől fegyverzajban. = Ország–Világ, 1979. jan. 31.

Földindulás. = Ország–Világ, 1979. febr. 14.

Az óra ingája balra lendül. = Ország–Világ, 1979. febr. 21.

Forradalomtól forradalomig. = Ország–Világ, 1979. márc. 21.

Ünnep fegyverzajban. = Ország–Világ, 1979. máj. 2.

Szocialista humanizmus a gyakorlatban. = Ország–Világ, 1979. máj. 23.

Utószó. = Móricz Zsigmond: A földtörvény kiskatéja. Bp. Mezőgazdasági Könyvkiadó, 1979. 115–116. l.

Elfeledett adalékok Leninről a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. = Szovjetunió, 1980. ápr.

24 német szócikk magyar társadalomtudósokról. (Bolgár Elek, Braun Róbert, Eötvös József, Giesswein Sándor, Kautz Gyula, Körösy József, Tessedik Sámuel, Varga Jenő stb.) = Internationales Soziologenlexikon. Bd. 1. Stuttgart, Enke Verlag, 1980. p. 46–47., p. 50., p. 54., p. 94., p. 100–101., p. 114., p. 119., p. 127., p. 134., p. 143., p. 195., p. 207–209., p. 218–220., p. 227., p. 262., p. 266., p. 382., p. 400., p. 436., p. 458–459., p. 510.

RÉPÁSI Jánosné

A XIV. kerületi Tanács közművelődési koordinációs bizottságának tagja.

RÉVÉSZ Ferenc

Az MSZMP Központi Bizottságának tagja.

Dr. ROSTÁS Jenőné

Képi ábrázolás jelentősége a helytörténeti munkában. Előadás a Fővárosi Pedagógiai Intézet továbbképzése keretében történelemszakos tanároknak. 1979.

A Budapest-gyűjtemény állománygyarapításáról. Ismertetés a megyei könyvtárak helytörténettel foglalkozó munkatársainak. 1980.

SÁNDOR Ottóné

A MKE ellenőrző bizottságának tagja.

A Hazafias Népfront Budapesti Bizottsága közművelődési bizottságának tagja.

A KMK mellett működő országos könyvtári propagandabizottság tagja.

Az Eseménynaptár szerkesztő bizottságának tagja.

Munkások, szakmunkástanulók a könyvtárban. Előadás a FSZEK 75. évfordulójának rendezett szakmai napokon.

Fedezzük fel a könyvtárat! Előadás Balatonszemesen az olvasótáborban.

SUGÁR Jenőné

A VI. kerületi Tanács művelődési albizottságának tagja.

A Hazafias Népfront VI. kerületi művelődési bizottságának és társadalmi vezetőségének tagja.

SZABÓ Jánosné RICHLICH Ilona

80 éve született A. Seghers német elbeszélő és regényíró. = Eseménynaptár, 1980. 4. sz. 21–23. l.

A Budapesti Művelődési Központ igazgatói tanácsának tagja.

SZABÓ Józsefné FARKAS Anikó

Német nyelvű napilapok és folyóiratok cikkeiből referátumok készítése a Tömegkutató Központ számára.

Katalogizálás, katalógusszerkesztés. Előadás és gyakorlat a könyvtárkezelői tanfolyamon.

SZALAI Ágnes

The past and present of music libraries in Budapest, in the light of their cooperation. Internationale Vereinigung der Musikbibliotheken. Berlin, 1979.

A Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége (AIBM) nyilvános könyvtárak szekciójának bizottsági tagja.

Az AIBM Magyar Nemzeti Bizottságának elnöke.

Az MKE zenei szekciója elnökségének tagja.

Az állományfejlesztés elméleti kidolgozása és a gyakorlat módszerei. Előadás országos továbbképzés keretében Nagykanizsán.

A hangfelvételek bibliográfiai leírása című útmutató alapján készült katalóguscédulák besorolása; hanglemez-katalógus szerkesztés. Előadás országos továbbképzés keretében Budapesten.

SZÁSZ Ilona

200 éve halt meg James Cook angol felfedező. = Eseménynaptár, 1979. 1. sz. 36–38. l.

250 éve született Jelky András világjáró utazó. = Eseménynaptár, 1980. 3. sz. 10–11. l.

Referenz-gyakorlatok összeállítása gyermekkönyvtárosok továbbképzése keretében.

A X. kerületi Tanács ifjúsági klubtanácsának tagja. 1980.

SZEDERKÉNYI Olga

Az MSZMP Társadalomtudományi Intézetének állománygyarapítási tanácsadója.

A Fővárosi Népi Ellenőrzési Bizottság kulturális szakbizottságának tagja.

A Hazafias Népfront XVII. kerületi Bizottsága elnökségének tagja.

SZÉKELY Ervinné

Száz éve halt meg Daumier. = Eseménynaptár, 1979. 1. sz. 34. l.

A könyvtári Könyveket Minősítő Bizottság tagja.

SZŐKE Tiborné

A VIII. kerületi Pártbizottság Marxista–Leninista Esti középiskolájának iskolavezetője.

A Könyvtáros c. folyóirat szerkesztőbizottságának tagja.

A Fővárosi Művelődési Központ igazgatói tanácsának tagja.

TOMPEK Lászlóné

Az MSZMP VII. kerületi Bizottsága módszertani kabinetjének tagja.

Az I. kerületi Tanács Művelődési Háza társadalmi vezetőségének tagja.

Az I. kerületi Üttörőelnökség kulturális szakbizottságának tagja.

TONGORI Imréné

A Hazafias Népfront VIII. kerületi Bizottsága honismereti és helytörténeti, valamint művelődéspolitikai munkabizottságának tagja.

A VIII. kerületi Tanács VB művelődési osztálya közművelődési albizottságának tagja.

A Józsefvárosi Művelődési Ház társadalmi vezetőségének tagja.

TVERDOTA Miklósné dr.

Munkásolvasók a kőbányai könyvtárban. Előadás a FSZEK 75. évfordulóján rendezett szakmai napokon. 1979.

VARRÓ Istvánné

A Várkonyi György Üttörő és Ifjúsági Ház társadalmi vezetőségének tagja.

VAZINAY Mária

A Hazafias Népfront X. kerületi Bizottsága pedagógiai és szülői bizottságának tagja.

A KISZ X. kerületi Bizottsága kulturális bizottságának tagja.

VIGH Lajosné

Osztályozás, szak-katalógus. Előadás szakmai továbbképzésen. 1980.

Osztályozás, információkereső rendszerek. Előadás államvizsga előkészítő tanfolyamon.

Előadás és gyakorlatvezetés a könyvtárkezelői tanfolyamon.

VUKÁN Viktória

A XIX. kerületi Tanács VB művelődési bizottságának és közművelődési bizottságának tagja.

WEISZ Sándorné

100 éve született A. Einstein. = Eseménynaptár, 1979. 1. sz. 43–46. l.

350 éve halt meg J. Kepler német csillagász és matematikus. = Eseménynaptár, 1980. 4. sz. 17–18. l.

ZENGŐ Gáborné BENKE Zsuzsa

Fonoteka pomoca, w umuzykalniani dzieci. (A gyermekek zenére nevelése.) (Ill.) Prz. (z jezuky esperanto) (trad. Kemenes, Inez) Macinska, Krystyna. = Poradnik muzyczny, 1979. 3. sz. 13–14. l. A Könyvtáros 1977. 10. számában megjelent cikk fordítása.

Magyar Kémikusok Lapja szakozása.

A soroksári kerületi könyvtár fonotekájának tevékenységéről. Összefoglaló a FSZEK 75. évfordulóján rendezett szakmai napokon. 1979.

A soroksári kerületi könyvtár fonotekájának az óvodásokkal kapcsolatos tevékenységéről összefoglaló. A XX. kerületi óvónők és gyermekkönyvtárosok értekezletén. 1980.

A Hazafias Népfront XIII. kerületi Bizottsága helytörténeti munkabizottságának tagja.

HNF XIII/13 körzeti Bizottságának tagja és a helytörténeti munkacsoport vezetője.

ZIMÁNÉ LENGYEL Vera

Aki főnökének mondhatta Szabó Ervint... = Könyvtáros, 1980. 386–390. l.

Hetven éve született Károlyi Amy. = Eseménynaptár, 1979. 3. sz.

Az ajánló bibliográfia szerkesztése. Előadás a KMK-ban. 1979.

HALOTTAINK

Bánk Ferencné
1911–1980

Munkáscsaládban született. A felszabadulás előtt sokféle munkával próbálkozott, sokféle ismeretet sajátított el. A felszabadulás új lehetőséget teremtett számára. 1950-ben került a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárba és esti tagozaton szerzett könyvtárosi oklevelet a Pedagógiai Főiskolán. A 9-es könyvtár vezetőjeként hozzáértéssel, kommunista lelkesedéssel dolgozott, s nyugdíjazása után is ebben a könyvtárban szolgált az olvasókat, amíg súlyos betegsége ágyba nem döntötte. Emberi magatartása, becsületessége, szorgalma, bátor szókimondása elismerést vívott ki. Miniszteri Dicsérő Oklevél és Szocialista Kultúráért kitüntetés volt az elismerés jele, s kollégái körében a megőrzött emléke.

Beck Lajosné
1915–1979

A kispesti 25-ös könyvtár megalakulása óta volt az intézmény dolgozója, gondnoka, raktárkezelője. 1977-ben vonult nyugdíjba, de hű maradt a könyvtárhoz, szorgalmasan borította fóliával a könyveket haláláig.

Dr. Debreczeni Csabáné
Jámbor Mária
1932–1980

Egyetemi tanulmányait követően első és egyetlen munkahelye volt könyvtárunk. 1954 júliusában kezdett dolgozni a központi könyvtár olvasószolgálatában, s 1964-ben lett a zenei gyűjtemény munkatársa, 1980. januárjától főosztályvezető-helyettes.

Könyvtári szaktudása sokirányú volt és átfogó. Igényesen, magas színvonalon végezte a feldolgozó munkát és a tájékoztatást egyaránt. A legnemesebb hagyományokat a legfrissebb szakismerettel ötvözve kamatoztatta a maga területén. Közösségi ember volt, a fiatalok számára példamutató munkaadó légkörét tudott teremteni. Miniszteri Dicsérő Oklevéllel, a FSZEK Kiváló Dolgozója kitüntetéssel ismerték el eredményeit.

Lantosné Rédei Katalin
1953–1980

Diákként ismerte meg a 44-es könyvtárat, művelődési körét, s tanulmányai befejezésével itt kezdte el könyvtárosi pályafutását. Gyenge fizikuma sem akadályozta meg abban, hogy teljes és példamutató életet éljen.

A család és a munka iránti elkötelezettség egyenrangú volt számára, s mint a KISZ-szervezet vezetőségi tagja kivette részét a társadalmi tevékenységből is.

Amikor már tudtuk a szomorú valóságot, ő még a jövő terveit szötte, betegágyán otthon végezhető munkát kért. Olyan fiatal volt, olyan keveset élt, szinte hihetetlen távozása.

Nagy Borbála
1901–1980

Könyvtári pályafutását, tanári diplomájával még könyvtárunk Károly utcai otthonában kezdte. A rendelő csoportnak mintegy 20 évig volt munkatársa, 15 évig vezetője. A felszabadulás után az elsők között je-

lentkezett a háborús károk elhárítására, hogy a könyvtári szolgáltatás minél előbb megindulhasson. Aktívan közreműködött a feldolgozó osztály újjászervezésében, amelynek nyugdíjazásáig értő munkatársa volt. Precíz, gondos, gyors volt feladatai ellátásában. Törékeny testalkata ellenére hihetetlen munkabírással, akaraterővel rendelkezett. Szeretett tanítani, tudását megosztani a fiatal pályatársakkal. Tanította a könyv, a könyvtár, a könyvtári hivatás tiszteletét és szeretetét. Szorgalma mindig például szolgál az utódoknak.

Sárdy Károly
1916–1979

Sárdy Károly elvtárs, a Szocialista Hazáért kitüntetés birtokosa munkáscsaládban született, forradalmi környezetben nőtt fel, s ez meghatározta egész életútját. Tanulmányait a Fővárosi Iparrajziskolában végezte. 18 éves korában került a munkásmozgalomba, Kulich Gyula révén találta meg a kapcsolatot a Szocialista Képzőművészek Csoportjával, amelyet kommunisták hoztak létre a haladó művészek tömörítésére. 1936-ban részt vett a csoport hűvösvölgyi kiállításán, s a Szociáldemokrata Párt VIII. kerületi ifjúsági csoportjának munkájában. 1937-ben Párizsban a Ranson Akadémián folytatta tanulmányait, s a mozgalomban is fontos feladatokat végzett a Szeptemberi Bizottság tagjaként. A náci Németország Franciaország elleni támadása után hazatért feleségével és azonnal bekapcsolódott az illegális kommunista mozgalomba. Kapcsolatba került Schönherz Zoltánnal, rejtegette a párt iratait. 1942-ben letartóztatták. A felszabadulás után tizenöt évig dolgozott grafikusként a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. A vizuális igényesség vezérelte munkáját akár kiállítást szervezett, akár az esztétikus környezet kialakítására tanította a könyvtárosokat. Mindenkinek segített, s ugyanakkor nem szűnt bíráló szava a lustaság, a nemtörődomség, a felelőtlenség miatt. Könyvborítók, plakátok, könyvjelzők, prospektusok, évkönyvek viselik magukon gondos keznyomát, őrzik emlékét a könyvtárosok, akik oly sokat tanultak tőle.

D. Szász Károly
1905–1980

Életének 75 évéből közel ötven munkás esztendő telt le a könyvtárban. 1927-ben lépett a könyvtár kötelékébe. Megismerkedett a szakma minden területével, ebből is eredt, hogy szűkebb munkaterületén messze túl látott, az egész magyar könyvtárügy gondjait szívén viselte.

A katalogizáló csoport, majd a szerzeményezési és feldolgozó osztály vezetőjeként korszerűsítette a futószalag-rendszert, továbbfejlesztette katalógusrendszerünket, az olvasók számára hozzáférhetővé tette a decimális rendszerű földrajzi katalógust. Jól gazdálkodott a munkaidővel és az emberi tehetséggel, energiával. Kiválóan értett a jó munkahelyi légkör megteremtéséhez. Munkatársaihoz mindig volt egy-egy vidám, együttérző szava. Tudását szerényen, tréfába, vidámságba burkolva adta át, úgy, hogy tanulásra adjon ösztönzést. Különösen a humán tudományokban volt otthonos, szerette, csodálta az antik kultúrát, ápolta a latinos műveltséget, három verseskötete jelent meg. Nagy tudása ellenére sem volt a világtól elzárkózó szobatudós, hanem szívünkhöz közel álló kortársunk, barátja öregnek, fiatalnak egyaránt. Családi gondjait, örömeit is megosztotta velünk, a gondos családapát is tisztelhattuk benne. Amikor 60 évesen nyugdíjba ment, változatlanul dolgozott tovább, akkor is mint mindig, a szolgálat volt élete értelme. 1954-ben a Szocialista Kultúráért, 1966-ban nyugdíjba vonulása alkalmából a Munka Érdemrend ezüst fokozata kitüntetést kapta.

Példája tettekké érik az utána jövőkben.

Dr. Tichler Jánosné
Szentmiklósi Rózsi

1917–1980

1947. áprilisában lett a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár dolgozója. Előbb a gazdasági osztályon, majd a titkárságon, 1971-től pedig a bibliográfiai osztályon végezte munkáját, teljesítette végtelen szorgalommal kötelességét. Csak néhány nap kellett volna még, amikor munkatársai dicsérő köszönő szóval búcsúzhattak volna tőle nyugdíjba vonulása alkalmából. Nem gratulálhattak már a Miniszteri Kiváló Dolgozó kitüntetéséhez, amelyet ezúttal kapott. Munkájának, több mint 30 évnek nyoma ottmaradt számtalan katalóguscédulán, feljegyzésen, jelentésen, emléke pedig kollégái szívében.

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR ÉS A HALÓZAT

Központi könyvtár
Gazdasági főosztály
Mozgókönyvtár
Zenei gyűjtemény

VIII., Szabó Ervin tér 1.
VIII., Baross u. 18.
XIII., Katona József u. 3.
V., Fehérhajú u. 5.

I. kerület

11. sz. könyvtár
1. fiók
11. sz. gyermekkönyvtár
20. sz. könyvtár
20. sz. gyermekkönyvtár

Krisztina krt. 87/89.
Országház u. 13.
Krisztina krt. 91.
Fő u. 11/13.
Szilágyi Dezső tér 5.

II. kerület

37. sz. könyvtár
1. fiók
2. fiók
26. sz. gyermekkönyvtár

Török u. 7/9.
Dimitrov u. 80.
Szabadság út 35/37.
Marcibányi tér, Ifjúsági Ház

III. kerület

8. sz. könyvtár
8. sz. gyermekkönyvtár
1. gyermekfiók
21. sz. könyvtár
1. fiók
2. fiók

Fő tér 2.
Fő tér 5.
San Marco u. 81.
Bajáki Elemér u. 5/7.
Dömös u. 20.
Dömös u. 5.

IV. kerület

28. sz. könyvtár
2. fiók
3. fiók

Bajcsy-Zsilinszky u. 8.
Reviczky u. 38.
Tinódi u. 1.

V. kerület

1. sz. könyvtár
14. sz. könyvtár
gyermekrészleg
5. sz. gyermekkönyvtár

Vadász u. 42.
Királyi Pál u. 11.
Királyi Pál u. 18.
Aulich u. 4/6.

VI. kerület

10. sz. könyvtár
1. sz. gyermekkönyvtár

Népköztársaság útja 52.
Liszt Ferenc tér 6.

VII. kerület

2. sz. könyvtár
22. sz. könyvtár

Rottenbiller u. 10.
Kertész u. 20.

VIII. kerület

9. sz. könyvtár
9. sz. gyermekkönyvtár
44. sz. könyvtár
44. sz. gyermekkönyvtár

Gutenberg tér 3.
Somogyi Béla út 23.
Kulich Gyula tér 12.
Kulich Gyula tér 13.

IX. kerület

39. sz. könyvtár
26. sz. könyvtár
7. sz. gyermekkönyvtár
48. sz. könyvtár
1. fiók
2. fiók

Boráros tér 2.
Mester u. 53/55.
Hámán Kató u. 27. Úttörőház
Börzsöny u. 9/11.
Füleki út 8. (Aszódi úti Pártház)
Gubacsi út 89.

X. kerület

12. sz. könyvtár
1. fiók
2. fiók

Pataky István tér 7/14.
Gergely u. 68.
Keresztúri út 7/9.

XI. kerület

3. sz. könyvtár
1. gyermekfiók
2. gyermekfiók
6. sz. könyvtár

Szakasits Árpád u. 55.
Menyecske u. 2.
Albertfalva u. 7/11.
Karinthy Frigyes u. 11.

XII. kerület

38. sz. könyvtár
gyermekrészleg
1. fiók
2. fiók
3. gyermekfiók

Böszörményi út 13/15.
Böszörményi út 34/a.
Hollós u. 5.
Törökbálint u. 5.
Városmajor u. 42.

XIII. kerület

7. sz. könyvtár	Rajk László u. 83.
1. fiók	Rajk László u. 40.
3. gyermekfiók	Lehel u. 7/a.
19. sz. könyvtár	József Attila tér 4.
4. sz. könyvtár	Lehel út 31.
2. sz. gyermekkönyvtár	Sallai Imre u. 52.
10. sz. gyermekkönyvtár	Tomori köz 7.

XIV. kerület

18. sz. könyvtár	Bosnyák u. 1/a.
1. fiók	Uzsoki u. 57.
5. sz. könyvtár	Ilka u. 36.
43. sz. könyvtár	Lumumba u. 1/3.
43. sz. gyermekkönyvtár	Kerepesi út 76/c.

XV. kerület

29. sz. könyvtár	Arany János u. 29. (Rákospalota)
gyermekrészleg	Bocskai u. 73.
1. fiók	Kozák téri Ifjúsági Ház
34. sz. könyvtár	Mosolygó Antal u. 36. (Pestújhely)
gyermekrészleg	Doktor Sándor u. 45.
1. fiók	Gorkij tér 2.
2. gyermekfiók	Hartyán köz 2/4.

XVI. kerület

32. sz. könyvtár	Szabadság út 79. (Sashalom)
1. fiók	Rákosi u. 129. (Rákosszentmihály)

XVII. kerület

36. sz. könyvtár	Lemberg u. 38.
1. fiók	Wesselényi u. 1. (Rákoshegy)
3. fiók	Zrinyi u. 13.
4. fiók	Sugár u. 66.
5. fiók	Pesti u. 113.

XVIII. kerület

24. sz. könyvtár	Baross u. 8.
1. fiók	Vörösfény u. 163. (Pestimre)

XIX. kerület

25. sz. könyvtár	Vöröshadsereg útja 93–95.
1. fiók	Petőfi tér 15.
2. fiók	Zalaegerszeg u. 106.
3. fiók	Kossuth Lajos u. 8.
4. gyermekfiók	Berzsenyi u. 8.

XX. kerület

27. sz. 1. fiók	Marót u. 9.
2. gyermekfiók	Ősz Szabó J. u. 5.
3. fiók	Török Flóris u. 245.
4. fiók	Pacsirta u. 157/b.
5. gyermekfiók	Jókai Mór u. 106.
35. sz. könyvtár	Marx Károly u. 128. (Soroksár)

XXI. kerület

30. sz. könyvtár	Kalamár u. 230. (Királyerdő)
1. gyermekfiók	Rakéta u. 24. (Csillagtelep)
2. fiók	Rákosi E. u. 138.
46. sz. könyvtár	Vénusz u. 2. (Csillagtelep)

XXII. kerület

13. sz. könyvtár	Tóth J. u. 36. (Budafok)
1. fiók	Nagytétényi u. 264. (Nagytétény)
2. fiók	Kísérleti lakótelep (Budafok)
3. fiók	Baross Gábor telep, Dózsa Gy. u. 98.

TARTALOM

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár jelentése /1979-1980/	5
I. Hálózatfejlesztés	6
II. A könyvtár állománya	7
III. Feltárás	10
IV. Olvasószolgálat	11
V. Propagandamunka	14
VI. Bibliográfiák és egyéb kiadványok	16
VII. Személyzeti, oktatási tevékenység	19
VIII. Igazgatás, kapcsolatok	29
IX. Pénzügyi gazdálkodás	32
X. Táblázatok	36
Szabó Ervin ismeretlen kézírata	53
Remete László: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szociológiai periodika- állományának kialakulásáról és fejlődéséről	59
Biró Ferenc - Csernák Béláné - Tverdota Miklósné: A 12-es könyvtár története	66
Forgách Tiborné: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 44. sz. kerületi könyvtár ifjúsági művelődési körének története 1961-1980.	83
Bánhegyi Julia: A gyermekkönyvtárak szépirodalmi állományának elhelyezése ...	93
Tóthné Tamás Éva: A prézensz gyűjtemény helye a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár rendszerében	109
Faragó Éva: Fővárosunk térképeinek áttekintése	115
Mikó Zoltán: Szemléltető propaganda a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban	133
Bakallár, József: Sokszemközt. /A Kisduna Galériáról/	153
Indali György: Munkásmozgalmi vonatkozású grafikai plakátok 1948-ig a Budapest-gyűjtemény állományában.	159
Váradi Sternberg János - Jevgenyij Jegorov: Szabó Ervin és a forradalmi Oroszország.....	173
Könyvtárunk jubileuma	183
Farkasinszky Lajos Budapest Főváros Tanácsa elnökhelyettesének meg- nyitóbeszéde a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 75. évfordulója alkal- mából rendezett emlékülésen.....	183
Révész Ferenc: Könyvtárunk 75 éves.....	189
Szőke Tiborné: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkája és tervei.....	197
Remete László: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár mint szellemi kisugárzó központ	199
Dokumentumok, fotók	
Aknay Tibor: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és tevékenysége a sajtó tükrében	207
Ajándékozók jegyzéke	216
Dolgozóink könyvtáron kívüli társadalmi tevékenysége	218
Halottaink	225
A központi könyvtár és a hálózat 1980-ban	227
Melléklet I-XII.	

СОДЕРЖАНИЕ

Отчет о работе Городской Библиотеки им. Эрвина Сабо за 1979-1980 годы.....	5
I. Развитие системы районных библиотек.....	6
II. Фонд библиотеки.....	7
III. Библиотечная обработка.....	10
IV. Обслуживание читателей.....	11
V. Пропагандистская работа.....	14
VI. Библиографии и другие издания.....	16
VII. Кадровая и учебная деятельность.....	19
VIII. Управление, сотрудничество.....	29
IX. Финансовое хозяйство.....	32
X. Таблицы.....	36
Неизвестная рукопись Эрвина Сабо.....	53
РЕМЕТЭ, Ласло: О возникновении и развитии фонда социологических периодик Городской Библиотеки им. Эрвина Сабо.....	59
БИРО, Ференц - ЧЕРНАК, Марта - ТВЕРДОТА, Йолан: История районной библиотеки № 12.....	66
ФОРГАЧ, Эва: История молодежного культурного кружка районной библиотеки № 44 с 1961 до 1980-ого года.....	83
БАНХЕДИ, Юлия: Расстановка беллетристического фонда детских библиотек.....	93
ТОТ-ТАМАШ, Эва: Место собрания библиотеки без выдачи книг в системе Городской Библиотеки им. Эрвина Сабо.....	109
ФАРАГО, Эва: Исторический обзор карт нашей столицы.....	115
МИКО, Зольтан: Наглядная пропаганда в Городской Библиотеке им. Эрвина Сабо.....	133
БАКАЛЛАР, Йожеф: Выставки Галерея "Кишдуна".....	153
ИНДАЛИ, Дьердь: Графические плакаты рабочего движения до 1948-ого года в составе собрания "Будапешт".....	159
ШТЕРНБЕРГ, Яков Исакович - Егоров, Евгений: Эрвин Сабо и революционная Россия.....	173
Юбилей нашей библиотеки.....	183
Вступительная речь Лайоша Фаркашински заместителя президента Будапештского Горсовета на мемориальном заседании Городской Библиотеки им. Эрвина Сабо.....	183
РЕВЕС, Ференц: Нашей библиотеке 75 лет.....	189
СЕКЭ, Вера: Работа и планы Городской Библиотеки им. Эрвина Сабо.....	197
РЕМЕТЭ, Ласло: Городская Библиотека им. Эрвина Сабо как интеллектуальный излучательный центр.....	199
Документы, фото	
АКНАИ, Тибор: Городская Библиотека им. Эрвина Сабо и ее деятельность в зеркале пресса.....	207
Лист дарителей.....	216
Внебиблиотечная общественная деятельность наших сотрудников.....	218
Некрологи.....	225
Центральная и районные библиотеки в 1980-ом году.....	227
Приложения I-XII.	

SOMMAIRE

Rapport de la Bibliothèque de la Ville de Budapest "Ervin Szabó" /1979-1980/.....	5
I. Promotion du réseau des bibliothèques d'arrondissement.....	6
II. Le fonds de la bibliothèque.....	7
III. Exploration.....	10
IV. Service du lecteurs.....	11
V. Propagande.....	14
VI. Bibliographies, autres publications.....	16
VII. Mouvement de cadres et de l'enseignement.....	19
VIII. Gestion, relations.....	29
IX. Gestion, financière.....	32
X. Tableaux.....	36
Un manuscrit inconnu d'Ervin Szabó.....	53
Remete, László: Formation et développement de fonds des périodiques sociologiques de la Bibliothèque de la Ville de Budapest "Ervin Szabó".....	59
Biró, Ferenc - Csernák, Márta - Tverdota, Jolán: Histoire de la bibliothèque d'arrondissement No. 12.....	66
Forgács, Éva: Histoire du cercle culturel des jeunes à la bibliothèque d'arrondissement No. 44. 1961-1980.....	83
Bánhegyi, Julia: L'installation des stocks de la littérature des bibliothèques enfantines.....	93
Tóth, Éva: La bibliothèque de consultation sur place dans le système de la Bibliothèque de la Ville de Budapest "Ervin Szabó".....	109
Faragó, Éva: Un aperçu sur les cartes géographiques de la capitale.....	115
Mikó, Zoltán: L'activité de la propagande par l'aspect dans la Bibliothèque.....	133
Bakallár, József: Expositions de la Galerie Kisduna.....	153
Indali, György: Les affiches graphiques parues jusqu'à 1948 concernant le mouvement ouvrier dans le stock de la Collection "Budapest".....	159
Váradi-Sternberg, János - Jegorov, Jevgenyij: Ervin Szabó et la Russie révolutionnaire.....	173
Seance commémorative sur la fondation de la bibliothèque.....	183
Discours d'inauguration de M. Lajos Farkasinszky, vice-président de la Conseil municipal de Budapest, à la séance commémorative à l'occasion de la 75e anniversaire de la Bibliothèque de la Ville de Budapest.....	183
Révész, Ferenc: 75 ans de la bibliothèque.....	189
Szőke, Vera: Activité courante et projets de la Bibliothèque.....	197
Remete, László: La Bibliothèque de la Ville de Budapest "Ervin Szabó" comme un des centres intellectuels au début du siècle.....	199
Documents et photos	
Aknay, Tibor: La presse sur l'activité de la bibliothèque.....	207
Liste des donateurs.....	216
L'activité sociale du personnel hors de la Bibliothèque.....	218
Nécrologie.....	225
La bibliothèque centrale et le réseau en 1980.....	227
Hors-texte I-XII.	

CONTENTS

Annual Report of the Metropolitan "Ervin Szabó" Library.....	5
I. Development of the Library Network	6
II. Holdings of the Library	7
III. Cataloguing	10
IV. Readers' Service	11
V. Propaganda Work	14
VI. Bibliographies and other Publications	16
VII. Staff and Educational Affairs	19
VIII. Administration, Relations	29
IX. Financial Management	32
X. Tables	36
Ervin Szabó's Unknown Manuscript	53
Remete, László: The Beginning and Development of the Field of Sociological Periodicals.....	59
Biró, Ferenc - Mrs Csernák, Márta - Mrs Tverdota, Jolán: The History of the District Library No 12.	66
Mrs Forgács, Éva: The History of the Juvenile Cultural Group 1961-1980.	83
Mrs Bánhegyi, Julia: Placing of Fiction in the Children Libraries	93
Mrs Tóth-Tamás, Éva: The position of the Praesens Collection in the System of the Metropolitan "Ervin Szabó" Library	109
Mrs Faragó, Éva: Survey of the Maps of our Capital	115
Mikó, Zoltán: Demonstrative Propaganda in the Metropolitan "Ervin Szabó" Library	133
Bakallár, József: Galerie "Kisduna"	153
Indali, György: Graphic Posters connected with the Labour Movement in the Budapest Collection till 1948	159
Váradi Sternberg, János - Jegorov, Jevgenyij: Ervin Szabó and the Revolutionary Russia	173
Anniversary of our Library	183
Opening of Farkasinszky, Lajos Vice President of the City Council at the Celebration of the 75 th Jubilee of Metropolitan "E.Sz." Library.....	183
Révész, Ferenc: Our Library is 75	189
Mrs Szőke, Vera: The Activity and Plans of the Metropolitan "E.Sz." Library	197
Remete, László: Metropolitan "Ervin Szabó" Library as an Intellektual Centre.....	199
Documents, Photos	
Aknay Tibor: Metropolitan "E.Sz." Library and its Activity in the Mirror of the Press.....	207
List of the Presenters.....	216
Social Activity of our Colleagues	218
Obituary	225
The Central Library and the Network in 1980.....	227
Appendix I-XII.	

INHALT

Bericht der Hauptstädtischen Szabó Ervin Bibliothek über die Jahre 1979/1980	5
I. Entwicklung des Bibliotheksnetzes	6
II. Bestand der Bibliothek	7
III. Die Erschliessung	10
IV. Leserdienst	11
V. Propagandatätigkeit	14
VI. Bibliographien und andere Publikationen	16
VII. Personal- und Bildungstätigkeit	19
VIII. Leitung, Beziehungen	29
IX. Finanzwirtschaft	32
X. Tabellen	36
Unbekanntes Manuscript von Ervin Szabó	53
Remete, László: Die Herausbildung des soziologischen Sammelkreises und die Entwicklung des ausländischen Periodikbestandes in der Hauptstädtischen Szabó Ervin Bibliothek	59
Biró, Ferenc - Csernák, Márta - Tverdota, Jolán: Die Geschichte der Bücherei Nr 12.	66
Forgács, Éva: Die Geschichte /1961-1980/ des Jugendkulturkreises in der Bezirksbücherei Nr 44.	83
Bánhegyi, Julia: Die Aufstellung des belletristischen Bestandes der Kinderbibliotheken	93
Tóth-Tamás, Éva: Die Stelle der Praesenssammlung im System der Haupt- städtischen Szabó Ervin Bibliothek	109
Faragó, Éva: Übersicht der Pläne von unserer Hauptstadt	115
Mikó, Zoltán: Anschauungspropaganda. /Berechnung und Suche um einen Ausweg/	133
Bakkalár, József: Unter vielen Augen. /Über die Galerie Kisduna/	153
Indali, György: Graphische Plakaten der Arbeiterbewegung bis 1948 im Bestand der Budapest-Sammlung	159
Váradi Sternberg, János - Jegorow, Jewgenij: Ervin Szabó und das revolutionäre Russland	173
Jubiläum unserer Bibliothek	183
Die Eröffnungsrede von Lajos Farkasinszky, dem stellvertretenden Vorstand des Budapester Stadtrates an der Gedenkfeier anlässlich des 75. Jubiläums der Hauptstädtischen Szabó Ervin Bibliothek	183
Révész, Ferenc: Unsere 75 jährige Bibliothek	189
Szőke, Vera: Wirken und die Pläne der Hauptstädtischen Szabó Ervin Bibliothek.	197
Remete, László: Die Hauptstädtische Szabó Ervin Bibliothek als geistiges Ausstrahlungszentrum	199
Dokumenten, Photos	
Aknay, Tibor: Die Hauptstädtische Szabó Ervin Bibliothek und ihre Tätigkeit im Spiegel der Presse	207
Geberliste	216
Gesellschaftliche Tätigkeit unserer Mitarbeiter ausser der Bibliothek	218
Nekrologe	225
Die Zentralbibliothek und das Bibliotheksnetz	227
Beilage I-XII.	

1. A Budapesti Művelődési Központ és a 3. sz. kerületi könyvtár

2. Részlet a könyvtár belső teréből

3. A megnyitó közönsége

4. A kölcsönző előtere

5. Az albertfalvai gyermekkönyvtár

6. A megnyitó ünnepség

7. Pataki Ferenc előadást tart a Kőhalmi-emlékülésen

8. Kőhalmi Béla sírjának megkoszorúzása

9. Ünnepi Könyvhét 1979. Tájékoztató műsor a munkatársaknak a könyvtár központjában.

10. A műsor résztvevői

11. "Barátunk a könyv" vetélkedő 1979. A zsűri

12. A versenyző csapatok

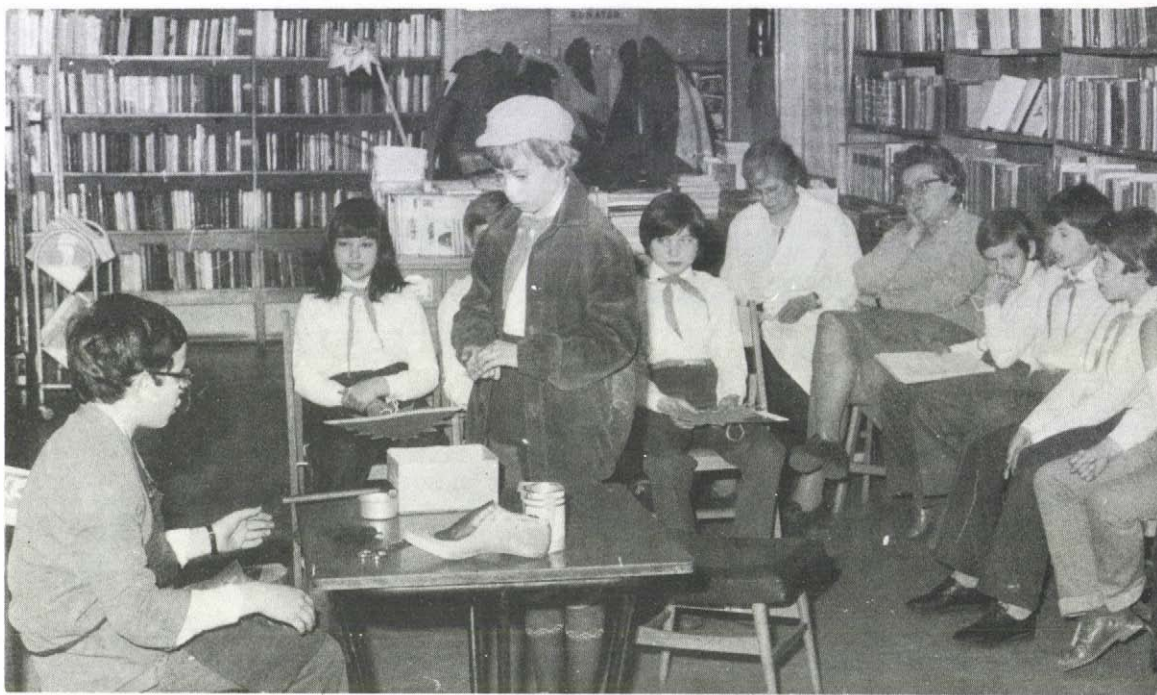
13. Tetőfokán az izgalom

14. Kiállítás készítés közben

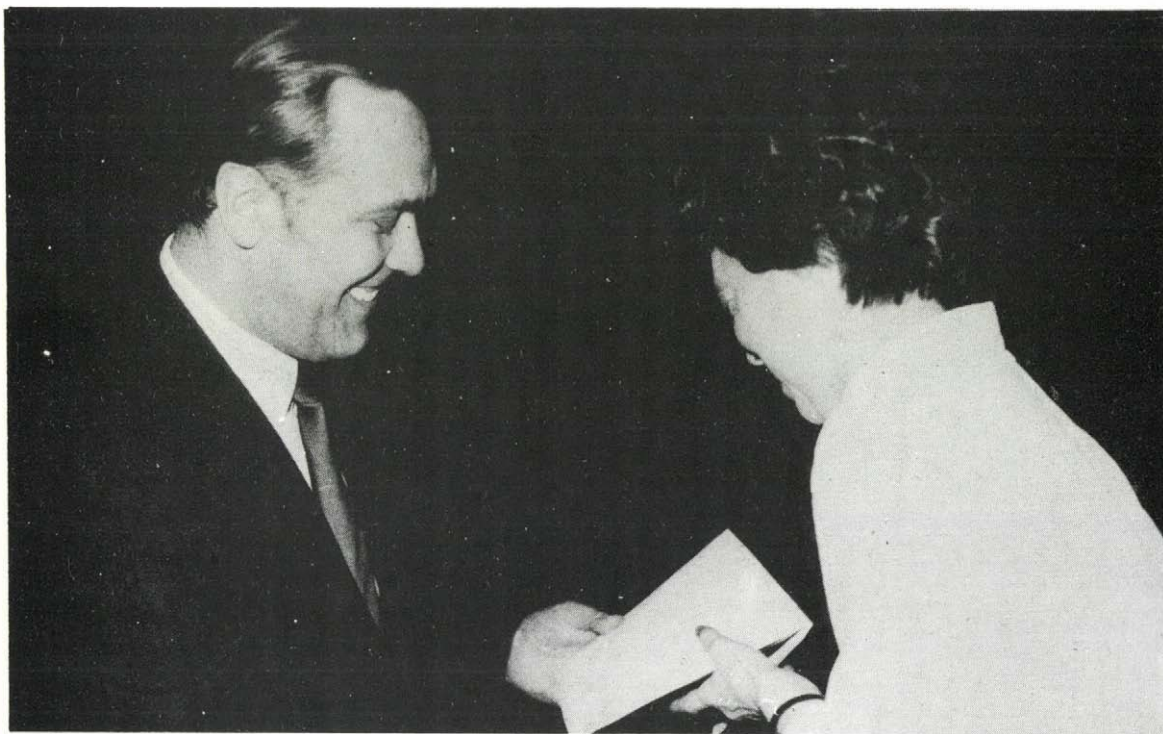
15. A Kaláka együttes az 1-es gyermekkönyvtárban

16. József Attila: Csoszogi c. elbeszélését adják elő a 10-es gyermekkönyvtárban 1980-ban

17. Az FSZEK KISZ-szervezetének műsora (1980. ápr. 4.)

18. Törzsgárda jutalmak átadása

X.

19. Télapó ünnepség (1979)

20. Télapó ünnepség (1979)

21-22. Hont Péterné főigazgatóhelyettes köszöntése nyugdíjbavonulása alkalmából

23-24. Révész Ferenc főigazgatótól búcsúzik a könyvtár kollektívája

Ára: 95.-R